Iulian Boldea
Cornel Sigmirean
Dumitru-Mircea Buda
(Editors)

READING MULTICULTURALISM. HUMAN AND SOCIAL PERSPECTIVES

SOCIAL SCIENCES

Arhipelag XXI Press
Targu Mures | 2021

READING MULTICULTURALISM: HUMAN AND SOCIAL PERSPECTIVES

Section: Social Sciences

Date: 11-12 December 2021

Location: „DIMITRIE CANTEMIR" University, Tîrgu Mureș

ISBN: 978-606-93691-9-7

Edited by:

The Alpha Institute for Multicultural Studies

Moldovei Street, 8

540522, Tîrgu Mureș, România

Tel./fax: +40-744-511546

Email: iulian.boldea@gmail.com

Published by:

"Arhipelag XXI" Press, Tîrgu Mureș, 2021

Tîrgu Mureș, România

Email: tehnoredactare.ldmd@gmail.com

CONTENTS

FREEDOM OF INTERPRETATION VECTOR OF THE NORMATIVE POWER OF INTERNATIONAL CRIMINAL JUDGES 7

Diana Dănișor 7

Prof., PhD, University of Craiova 7

VIEWS ON THE FORUM SHOPPING PHENOMENON AND ITS EFFECTS 19

Oana Elena Gălăţeanu 19

Assoc. Prof., PhD, „Dunărea de Jos" University of Galați 19

STRATEGIES TO ENHANCE STUDENTS' EMPLOYABILITY AND JOB INTERVIEW ABILITIES BY DIDACTIC ROLE-PLAYS 23

Suzana Carmen Cismas 23

Assoc. Prof., PhD, Hab., Dr., USAMV 23

BEST CANDIDATE PROFILES REVEALED BY THE JOB INTERVIEW QUESTIONING STRATEGY 32

Suzana Carmen Cismas 32

Assoc. Prof., PhD, Hab. Dr., USAMV 32

FREEDOM OF EXPRESSION OF THE PRESIDENT OF ROMANIA 41

Silviu-Gabriel Barbu, Cristina-Maria Florescu 41

Assoc. Prof., PhD, „Transilvania" University of Braşov, PhD, judge, Court of Appeal, Bucharest 41

THE IMPACT OF THE COVID 19 PANDEMICS ON THE COMPLIANCE OF THE FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS 49

Oana Voica Nagy 49

Lecturer, PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș 49

COMMON LANGUAGE / SPECIALIZED LANGUAGE - THE CASE OF EXTERNAL POLYSEMY IN LAW 54

Amelia-Georgeta Motoi 54

Lecturer, PhD, University of Craiova 54

LEGAL POSITION OF THE INDIVIDUAL IN INTERNATIONAL LAW RELATIONS 59

Ana-Maria Comșa 59

Lecturer, PhD, ,,Spiru Haret" University 59

OVERVIEW OF THE ACCESSION OF THE EUROPEAN UNION TO THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS IN THE CONTEXT OF THE RESUMPTION OF NEGOTIATIONS 64

Ioana Raluca Toncean Luieran 64

Lecturer, PhD, „Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș 64

CUSTOMS RELATED TO THE BIRTH AND THE HYGIENE OF THE NEW-BORN 71
Loredana-Maria Ilin-Grozoiu 71
3rd Degree Researcher, PhD, "C. S. Nicolăescu-Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy 71
PERSONAL DEVELOPMENT STRATEGIES IN THE COVID-19 PANDEMIC 76
Corina Ana Borcoși 76
Researcher PhD II, ,,Constantin Brâncuși" University of Târgu Jiu 76
ASPECTS OF WORKPLACE STRESS IN THE COVID-19 PANDEMIC 81
Corina Ana Borcoși 81
Researcher PhD II, ,,Constantin Brâncuși" University of Târgu Jiu 81
ASPECTS REGARDING THE ROMANIAN TAX SYSTEM IN THE CONTEXT OF REGIONAL TAX COMPETITION 86
Ionel Leonida 86
Scientific Researcher III, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, România 86
FISCAL TRENDS AT EUROPEAN LEVEL IN THE CONTEXT OF COVID 19 CRISIS. AN ANALYSIS OF ROMANIA VS EUROPEAN UNION 94
Nicoleta Mihăilă 94
Scientific Researcher III, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, România 94
THE USE OF THE TERMS 'EFFICIENCY' AND 'EFFECTIVENESS' WITH REGARD TO JUDICIAL SYSTEMS. A DEMAND FOR ACCURACY 104
Lavinia Andreea Codrea 104
Scientific Researcher PhD, Romanian Academy, Iași Branch, „Gh. Zane" Institute of Economic and Social Research 104
THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON PARENT-CHILD RELATIONSHIP 113
Luiza-Maria Dragomir 113
Research Assistant, "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu 113
THE SIZE AND FOOTPRINT OF THE SHADOW ECONOMY IN THE GLOBAL CONTEXT AND IN THE REGIONAL CONTEXT 122
Magdalena Anton (Mușat) 122
Academy of Economic Studies 122
CAUSES OF THE "UNNOTICED" ECONOMY 126
Magdalena Anton (Mușat) 126
Academy of Economic Studies 126

REPRESENTATIVE HYPOSTASES OF THE BROTHERHOOD OF THE CROSS IN THE COUNTRY OF LĂPUȘ. CONCEPTUAL BOUNDARIES 130
Cristea Ligia-Monica 130
Postdoctoral Researcher, PhD, University of Oradea 130
FORMAL LOGICAL ERRORS IN LEGAL REASONING 139
Codrin Codrea 139
Assist. Prof., PhD, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 139
INTERPRETATIONS OF THE LEGAL PARADOX IN CERVANTES' `DON QUIXOTE` 143
Codrin Codrea 143
Assist. Prof., PhD, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 143
AUTHOR'S PATRIMONIAL RIGHTS. PREVIOUS AND CURRENT REGULATIONS 150
Ionela Cecilia Șulea 150
Assist. Prof., PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș 150
THE INTERDEPENDENCES BETWEEN ORGANIZATIONAL CULTURE, MANAGEMENT AND ORGANIZATIONAL RESULTS 159
Ioana – Raluca Diaconu, Bogdan – Andrei Tiliuță 159
Assist. Prof., PhD, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași, PhD Student, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 159
VASILE GURZĂU, A ROMANIAN POPULAR STORYTELLER FROM HUNGARY, IN THE RESEARCH OF DOMOKOS SÁMUEL 171
Iudit Călinescu 171
PhD Student, University of Szeged 171
THE CONTRIBUTION OF PUBLIC POLICY IN THE PUBLIC ADMINISTRATION 181
Margareta Făgădar (Ghişa) 181
PhD Student, ,,1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 181
A FRONTIER FIELD: PSYCHOLINGUISTICS 187
Anca-Giorgiana Manta (Panduru) 187
PhD Student, University of Craiova 187
IMPROVING PROCESSES RELATED TO TESTING AND VALIDATION WHILE DEVELOPING AN AGILE SOFTWARE PRODUCT 192
Alina Cristina Ghiba 192
PhD Student, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 192

THE ROLE OF THE PRODUCT OWNER IN AN INTERNATIONAL TEAM THAT WORKS WITH THE AGILE PRINCIPLES 197
Alina Cristina Ghiba 197
PhD Student, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 197
THEORETICAL AND PRACTICAL LANDMARKS REGARDING THE CASE OF LEGAL INDIVIDUALIZATION OF THE PUNISHMENT FORESEEN BY ART. 36, PARAGRAPH (3) WITHIN THE CRIMINAL CODE 204
Coman Vasile 204
PhD Student, ,,Titu Maiorescu" University of Bucharest 204
ELEMENTS OF THE PREACHING STYLE OF BISHOP VASILE COMAN 212
Felix Vasile Bicăzan 212
PhD Student, University of Oradea 212
NORTH-EAST REGION OF ROMANIA AND THE NEW CHALLENGES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
Irina Geanina Harja 221
PhD Student, „Ştefan cel Mare" University of Suceava 221
THE CANON OF LORD'S RESURRECTION OF SAINT JOHN OF DAMASCUS 227
Silviu-Ioan Bozariu 227
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 227
PASSIVE EXTRADITION OF FOREIGN CITIZENS INVESTIGATED FOR SMUGLLING CRIME 245
Corina-Maria Tudor (Barbu) 245
PhD Student, Police Academy „Alexandru Ioan Cuza", Bucharest 245
WOMEN IN ROMANIAN POLITICS: REPRESENTATION AND A BETTER GOVERNANCE 255
Mihaela Bărbieru 255
Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor" din Craiova, al Academiei Române/ Universitatea din Craiova, Facultatea de Științe Sociale 255
HUMAN RESOURCES – ONE OF THE MOST IMPORTANT INVESTMENTS OF AN ORGANIZATION 264
Petruța Blaga, Prof., PhD 264
"George Emil Palade" University of Medicine, Pharmacy, Sciences and Technology 264
of Târgu Mureș, Romania 264

FREEDOM OF INTERPRETATION VECTOR OF THE NORMATIVE POWER OF INTERNATIONAL CRIMINAL JUDGES

Diana Dănișor

Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: Constantly referring to the provisions of the Vienna Convention on the Law of Treaties, international criminal jurisdictions express their willingness to comply with international interpretative practices, the teleological interpretation being highly valued by international criminal judges. Because in international criminal law the rules remain enacted by sovereign states, but are intended to apply to individuals, the interpretive work of judges sometimes seems very intense. Judges prefer teleological interpretation in international criminal law, the normative context of his intervention being conducive to the development of an important praetorian power, benefiting from a strong legitimacy and a great interpretive and normative power resembling a true legislative power.

Keywords: international criminal judges, liberty, interpretation, normative power, jurisprudence

Introducere

De manieră generală, interpretarea în drept poate fi definită ca „un proces ce constă în determinarea sensului și forței juridice a unei reguli de drept”[1]. Cum, asemenea oricărei reguli de drept, norma internațională prezintă un anumit grad de abstractizare și de generalitate, pentru a o aplica este nevoie să fie interpretată: judecătorul penal internațional este chemat astfel să interpreteze normele juridice pentru a-și îndeplini misiunea[2], aceea de a determina dacă regulile de drept au fost violate sau nu și, pentru aceasta, trebuie lămurit conținutul exact al regulii de drept, proces pe care-l vizează tocmai interpretarea. Convenția de la Viena din 1969 relativă la dreptul tratatelor furnizează o regulă generală de interpretare la articolul 31 și mijloace complementare de interpretare la articolele următoare: „Un tratat trebuie să fie interpretat cu bună credință potrivit sensului obișnuit ce urmează a fi atribuit termenilor tratatului în contextul lor și în lumina obiectului și scopului său.” Mijloacele complementare de interpretare sunt furnizate de art. 32 care dispune că „Se poate recurge la mijloace complementare de interpretare, îndeosebi la lucrările pregătitoare și la împrejurările în care a fost încheiat tratatul, fie pentru a se confirma sensul ce rezultă din aplicarea articolului 31, fie pentru a se determina sensul atunci când interpretarea dată conform articolului 31: a) lasă sensul ambiguu sau obscur; sau b) duce la un rezultat vădit absurd sau nerațional”.

Tribunalele Penale Internaționale, precum și Curtea Internațională de Justiție se referă la art. 31 din Convenția de la Viena, atunci când trebuie să facă operă de interpretare. TPII atunci când a trebuit să interpreteze Convenția relativă la prevenirea și reprimarea crimei de

[1] S. Sur, *L'interprétation en droit international public*, Bibliothèque de droit international, Paris, 1974, p. 85: „A interpreta un text, un comportament dat al statelor sau organelor competente să acționeze în ordinea internațională, înseamnă a transforma o voință, o activitate, o situație de origine politică într-un comportament juridic și viceversa, a scoate din niște elemente juridice posibilitatea, cadrul unei acțiuni politice printr-o nouă transpunere”.

[2] În dreptul intern, majoritatea normelor apar pe canalul legislativ. În dreptul internațional nu există legiuitor și procesele sale de formare sunt fragmentate, dar generalitatea și abstractizarea care sunt legate de o regulă de drept intern sunt comparabile acelora ale regulilor din dreptul internațional. Norma internațională are vocația de a reglementa situații viitoare și ipotetice, fiind comparabilă în acest sens cu orice altă normă.

genocid, s-a referit la „regulile generale de interpretare a tratatelor enunțate la articolele 31 și 32 din Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor”[3], iar în cauza Delalic, Camera de apel a considerat și ea că „Convenția de la Viena servește drept referință în materie de interpretare, în special articolul 31, care enunță regula generală ce trebuie aplicată pentru interpretarea tratatelor”[4], pentru ca în cauza Krstic, Camera de primă instanță să afirme că a ținut cont „nu doar de sensul ordinar al termenilor” utilizați în Convenția de prevenire și reprimare a crimei de genocid, „ci și de obiectul și scopul Convenției”[5], luând în considerație și „lucrările preparatorii și circumstanțele ce au prezidat elaborarea sa”[6]. Chiar dacă declară că acordă primordialitate textului însuși al Tratatului, jurisdicțiile penale internaționale nu ezită să se îndepărteze de textul tratatului pentru a-i interpreta dispozițiile „în lumina obiectului și scopului său”[7].

Din câte se observă, judecătorii preferă în dreptul penal internațional interpretarea teleologică, textul care le este supus fiind interpretat în funcție de obiectul și de scopul său. Conform art. 2 din Statutul TPII, acesta este abilitat să urmărească persoanele care comit sau dau ordin să se comită o crimă intenționat, să fie utilizate tortura sau tratamente inumane etc. împotriva persoanelor protejate de Convențiile de la Geneva, iar conform art. 4 din cea de-a patra Convenție de la Geneva, „sunt protejate prin Convenție persoanele care, într-un moment oarecare și în orice fel, se află, în caz de conflict sau de ocupație, sub puterea unei Părți în conflict sau a unei Puteri ocupante ai căror resortisanți nu sunt”. Dacă s-ar da o interpretare pur literală articolului 4 mai sus citat, nu s-ar putea considera ca persoană protejată o victimă ce are aceeași naționalitate ca și agresorul său. Dând o interpretare literală articolului, Camera de primă instanță refuzase în cauza Tadic să pronunțe o condamnare pentru crimă de război, argumentând că toate victimele bosniace ale armatei Republicii Sârbe erau resortisanți ai uneia dintre părțile în conflict.[8] Camera de apel a TPII îl va condamna pe Dusko Tadic în baza art. 2 din Statut, recurgând la lucrările preparatorii și la interpretarea teleologică. Cum Războiul Rece a bulversat schemele clasice asociate războiului, majoritatea conflictelor armate îmbrăcând actualmente un caracter intern, comunitatea internațională a conștientizat natura acestor schimbări adoptând în 1977 cel de-al doilea Protocol adițional la Convențiile de la Geneva relativ la protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional. Chiar dacă tehnic vorbind victimele lui Dusko Tadic nu erau persoane protejate în sensul art. 4 al celei de-a patra Convenții de la Geneva, căci aveau aceeași naționalitate ca și el, interpretarea teleologică a art. 4 s-a impus judecătorului penal internațional care se întreabă care este obiectul și scopul Convenției de la Geneva pentru a dezvolta o interpretare care să fie conformă acestora. Chiar dacă au drept vocație să reglementeze conduitele viitoare, Convențiile de la Geneva nu sunt adaptate conflictelor moderne care nu prezintă un caracter internațional. Ca urmare, TPII a recurs la lucrările preparatorii, conform art. 32 din Convenția de la Viena[9], din care reiese că redactorii ar fi dorit să extindă statutul de persoană protejată la persoanele expulzate sau la persoanele care și-au părăsit de bună voie statul, aflându-se într-un stat terț ocupat de statul a cărui naționalitate o au. Aceste persoane, chiar dacă au

[3] Cauza Krstic, Camera de primă instanță I, 2/08/2001, § 541.
[4] Cauza Delalic, Camera de apel, 20/02/2001, § 67.
[5] Cauza Krstic, Camera de primă instanță I, 2/08/2001, § 541.
[6] Cauza Krstic, Camera de primă instanță I, 2/08/2001, § 541.
[7] Art. 31 din Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor
[8] Cauza Tadic, Camera de primă instanță, 7/05/1997, § 608.
[9] « In addition, as is apparent from the preparatory work, the Convention also intends to protect those civilians in occupied territory who, while having the nationality of the Party to the conflict in whose hands they fiind themselves, are refugees and thus no longer owe allegiance to this Party and no longer enjoy its diplomatic protection (consider, for instance, a situation similar to that of German Jews who had fled to France before 1940, and thereafter found themselves in the hands of German forces occupying French territory) », in Cauza Tadic, Camera de apel, 15/07/1999§ 164.

naționalitatea statului ocupant, pot să beneficieze de statutul de persoană protejată, căci imposibilitatea de a beneficia de protecție diplomatică este mai semnificativă decât legătura formală de naționalitate. Interpretând în cauza Tadic articolul 4 în funcție de obiectul și scopul celei de-a patra Convenții de la Geneva[10] care este acela „de a proteja pe cât posibil civilii”[11], Camera de apel descrie scopul principal al art. 4 ca fiind acela „de a asigura garanțiile acordate de Convenție acelor civili care nu se bucură de protecția diplomatică și care, în mod corelativ, nu sunt supuși stăpânirii și controlului statului în ale cărui mâini se află. În acordarea protecției sale, articolul 4 intenționează să privească relațiile în substanța lor, și nu să intre în caracterizarea lor juridică ca atare”[12]. Concluzia Camerei de apel este că „Chiar dacă, în împrejurările cauzei, făptașii și victimele ar trebui considerate ca având aceeași cetățenie, articolul 4 ar fi aplicabil în continuare. Într-adevăr, victimele nu au primit protecția diplomatică a statului în numele căruia s-au luptat forțele armate sârbe bosniace”[13]. Rațiunea acestei interpretări este aceea a bulversărilor profunde ce au zguduit lumea, bulversări pe care redactorii Convențiilor de la Geneva nu ar fi avut cum să le prevadă. Dacă le-ar fi prevăzut, ei nu ar fi cerut ca agresorul să aibă o naționalitate diferită de cea a victimei și, deci, articolul 4 poate fi interpretat în sens contrar literei sale, beneficiind de statutul de persoană protejată și indivizi care pot avea aceeași naționalitate cu agresorii lor, interpretarea fiind „în același timp contemporană momentului survenirii faptelor și fidelă spiritului ce anima părțile în momentul încheierii sale”[14]. Cum Convențiile de la Geneva constituie piatra de temelie a dreptului internațional umanitar, chiar și când sunt învechite, judecătorul penal internațional atenuând unele dintre condițiile prealabile aplicării lor, în cauza Delalic, Camera de apel nu a aplicat regulile tradiționale în materie de interpretare a tratatelor, nedând termenului de resortisant sensul său natural și ordinar[15], considerând că „condiția de naționalitate pusă de art. 4 din cea de-a patra Convenție de la Geneva trebuie să fie considerat de acum înainte având în vedere obiectul și scopul dreptului umanitar, care vizează «să asigure protecția maximă a civililor». În consecință, trebuie să se țină de asemenea cont de evoluția naturii conflictelor armate de după 1945 și, în special, de multiplicarea conflictelor etnice și religioase”[16]. Chiar dacă „o astfel de interpretare teleologică ar putea părea contrară interpretării literale a aceleiași dispoziții, trebuie constatat că pe planul protecției victimelor conflictelor armate este vorba despre o evoluție semnificativă”[17], căci în privința naționalității „autorul trebuia doar să știe că victima aparținea părții inamice din conflict”[18]. Această tehnică a interpretării teleologice îi asigură judecătorului penal internațional o importantă marjă de libertate pentru a-și îndeplini misiunea și a-i ghida ansamblul raționamentelor conform obiectului și scopului existenței însăși a Tribunalului[19]. Jurisdicțiile penale internaționale fiind dotate cu statute care depășesc simpla organizare a regulilor procedurale, judecătorul beneficiază de o puternică legitimitate și de o mare putere interpretativă și normativă transpusă în posibilitatea acestuia de a adopta și de a revizui Regulamentul de

[10] « In such conflicts, not only the text and the drafting history of the Convention but also, and more importantly, the Convention's object and purpose suggest that allegiance to a Party to the conflict and, correspondingly, control by this Party over persons in a given territory, may be regarded as the crucial test.», Cauza Tadic, Camera de apel, 15/07/1999,§ 166.
[11] Cauza Tadic, Camera de apel, 15/07/1999,§ 168.
[12] Ibid. § 169.
[13] Ibid. § 169.
[14] T. Georgopoulos, *Le droit intertemporel et les dispositions conventionnelles évolutives - Quelle thérapie contre la vieillesse des traités ?*, RGDIP 2004, p. 130.
[15] Cauza Delalic, Camera de apel, 20/02/2001, § 65.
[16] Ibid., § 73.
[17] S. Bourgon, *Le Tribunal pénal international pour l'ex-Yougoslavie : avancées jurisprudentielles significatives*, Un siècle de droit international humanitaire, Bruylant, Bruxelles, 2001, p. 118.
[18] *Eléments des crimes*, p. 8, ICC-ASP/1/3, p. 128, nota de subsol nr. 33.
[19] Cauza Erdemovic, Camera de primă instanță I, Sentință de condamnare, 29/11/1996, § 57.

procedură și de probă. Articolul 15 din statutul TPII prevede că „judecătorii Tribunalului Penal vor adopta un regulament ce va reglementa faza prealabilă audienței, audiența și recursurile, admisibilitatea probelor, protecția victimelor și a martorilor și alte chestiuni adecvate". În virtutea art. 14 din Statutul TPIR, „judecătorii Tribunalului Internațional pentru Rwanda vor adopta, în scopurile procedurale ale Tribunalului Internațional pentru Rwanda, regulamentul Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie ce reglementează punerea sub acuzare, procesul în primă instanță și recursurile, admisibilitatea probelor, protecția victimelor și a martorilor și alte chestiuni adecvate, aducându-i modificările pe care le vor judeca necesare"[20].

Regulile conținute în documentele de procedură și de probă ale jurisdicțiilor *ad hoc* pot fi modificate[21], această putere de modificare pe care judecătorii au folosit-o din plin[22] semănând cu o veritabilă putere legislativă[23]. După ce au redactat Regulamentul de procedură și de probă, judecătorii au posibilitatea să-l interpreteze, exercitând deci o putere totală asupra acestui instrument, fapt ce le-a dat o încredere și o dorință din ce în ce mai mare de a-și afirma capacitatea creatoare de drept.

Camera de apel în cauza Tadic reușește, printr-un raționament interesant, să înglobeze în noțiunea de legi și cutume ale războiului reprimarea violărilor dreptului conflictelor armate interne, considerând că expresia legi și cutumele războiului prezintă un caracter desuet și că de acum înainte se va vorbi mai degrabă de un drept internațional umanitar, articolul 3 trebuind să fie considerat ca acoperind „toate violările dreptului internațional umanitar, altele decât "infracțiunile grave" la cele patru Convenții de la Geneva ce țin de articolul 2 (sau, de fapt, violările vizate la articolele 4 și 5 în măsura în care articolele 3, 4 și 5 se suprapun)"[24].

I. Puterea normativă a judecătorului penal internațional

Erijând articolul 3 din Statutul TPII în clauză generală de competență pentru judecarea responsabililor violărilor grave ale dreptului internațional umanitar, judecătorul penal internațional își extinde puterea normativă pe care o exercită, ansamblul instrumentelor utilizate, departe de a constitui o garanție a securității juridice, permițându-i acestuia, din contră, să-și dezvolte puterea normativă, judecătorul devenind „din ce în ce mai des creator de norme, (…) din cauza puterii sale de interpretare, sporită de prezența acestor norme supraabundente"[25], căci cu cât judecătorul penal internațional se referă la instrumente normative variate, cu atât puterea sa normativă crește.

Vom vedea în cele ce urmează, concret, cum anume este judecătorul penal internațional creator de drept: prin reinterpretarea teoriei surselor dreptului ce ocupă un loc fundamental în dreptul internațional public. În dreptul penal internațional judecătorul s-a erijat în veritabil organ creator de drept grație unei interpretări speciale a teoriei surselor internaționale. Pentru a-și masca puterea pe care o exercită, el multiplică referințele la sursele internaționale, dezvoltând o autonomie considerabilă în raport cu această materie, transformând în fapt aceste surse.[26]

---

[20] Trebuie notat o dată în plus rolul de leader al TPII, el fiind cel care deschide calea, lansează primele pietre ale justiției penale internaționale, mulțumindu-se adesea să urmeze calea trasată.

[21] Vezi art. 6 din Regulamentul de procedură și de probă al Tribunalelor Penale Internaționale.

[22] Până în februarie 2009, Regulamentul de procedură și de probă al TPII fusese modificat de 34 de ori de la adoptare.

[23] J. de Hemptinne, *L'hybridité et l'autonomie du Règlement de procédure et de preuve du Tribunal pénal international pour l'Ex-Yougoslavie*, Les sources du droit international pénal, Société de législation comparée, Paris, 2004, p. 137.

[24] Cauza Tadic, Camera de apel, Hotărâre relativă la apelul Apărării privind excepția preliminară de incompetență, 2/10/1995, § 87.

[25] *Mireille Delmas-Marty et les années UMR*, Société de législation comparée, 2005, p. 228.

[26] Teoria surselor face ca anumite comportamente internaționale să acceadă la normativitatea internațională.

În contextul „crimelor internaționale" (crime de război, crime contra umanității și genocid), norma ce interzice comportamentul este fixată de dreptul internațional, iar cea care stabilește represiunea, de dreptul intern, căci dreptul național este cel care dă o sancțiune comportamentului prohibit de norma internațională.[27] Practica fără de care cutuma nu poate exista nu poate fi, tehnic, internațională, fapt ce a condus judecătorii penali internaționali să se întoarcă spre practicile interne[28], ce pot fi individuale sau colective[29]. Pentru afirmarea existenței unei cutume internaționale, sunt reținute practicile ce emană de la organele statului ce au o incidență asupra relațiilor internaționale[30], documentele reținute fiind „cele care sunt legale de exercițiul competențelor internaționale ale statului: delimitarea spațiilor maritime, politica juridică în materie de naționalitate, naționalizare, tratamentul străinilor etc."[31] Pentru ca o normă cutumiară penală internațională să poată exista, ea trebuie să se sprijine pe practici penale.

Astfel, atunci când s-a dorit să se știe dacă o crimă contra umanității putea fi comisă din motive pur personale, Camera de apel a TPII a considerat că „este necesar să se revizuiască jurisprudența citată de cameră și de procuratură, precum și de alte jurisprudențe relevante, pentru a stabili dacă această jurisprudență indică apariția unei norme de drept internațional cutumiar în această materie"[32]. După cum se poate observa, jurisprudența deține aici un rol major în determinarea dreptului aplicabil. Atunci când Camera de primă instanță a TPII spune că acest Tribunal trebuie să aplice reguli ce fac parte integrantă din dreptul cutumiar, ea precizează că „trebuie să fie convinsă că actul respectiv este criminal în viziunea dreptului internațional cutumiar deoarece, de exemplu, un mare număr de sisteme de drept interne l-au incriminat sau pentru că apare într-o dispoziție convențională ca expresie a dreptului internațional cutumiar"[33].

În cauza Tadic Tribunalul se întreabă, de exemplu, dacă crima contra umanității cere să se facă dovada unei intenții discriminatorii[34] și ajunge la concluzia că „În general, dreptul internațional ordinar a extins treptat noțiunea de crime contra umanității prevăzută de Acordul de la Londra. Cu referire specială la întrebarea în cauză, trebuie remarcat faptul că, cu excepția unor cazuri izolate, cum ar cel de la Finta, jurisprudența națională include numeroase cazuri în care instanțele au constatat că, în circumstanțele cauzei, crimele contra umanității nu constau cu necesitate în persecuții sau acțiuni discriminatorii."[35]

Chiar dacă există instrumente internaționale mult mai capabile să degaje o *opinio juris* a statelor în chestiunile respective, jurisdicțiile penale internaționale preferă să dea greutate practicilor interne. Tribunalele Penale Internaționale manifestă chiar o neîncredere față de practica internațională, subliniind că este vorba să se țină seama de practica statelor atunci când se determină regulile dreptului internațional cutumiar.[36] Practica internă este cea care permite să se ateste existența unei cutume care, odată stabilită, este considerată ca făcând parte din dreptul internațional general, adică dreptul aplicabil tuturor statelor.

Prin utilizarea largă a sursei cutumiare ce provoacă confuzia surselor internaționale, judecătorul își dezvoltă de fapt puterea sa interpretativă. Studiind jurisprudența jurisdicțiilor

[27] Există un consens internațional care vizează interdicția pedepsei cu moartea în cadrul unei sentințe internaționale, Tribunalele Penale Internaționale nerecurgând la această pedeapsă.
[28] L. Ferrari-Bravo, *Méthodes de recherche de la coutume internationale dans la pratique des Etats*, RCADI 1975, t. III, p. 289.
[29] J. Combacau, S. Sur, *Droit international public*, ed. 5, Montchrestien, 2001, p. 62.
[30] P. Dailler, A. Pellet, *Droit international public*, ed. 7, LGDJ, 2002, p. 325.
[31] J. Combacau, S. Sur, *Droit international public*, ed. 5, Montchrestien, 2001, p. 62.
[32] Cauza Tadic, Camera de apel, 15/07/1999, § 256.
[33] Cauza Vasiljevic, Camera de primă instanță II, 29/11/2002, § 199.
[34] Cauza Tadic, Camera de apel, 15/07/1999, § 290.
[35] Idem.
[36] Cauza Vasiljevic, Camera de primă instanță II, sentința, 29/11/2002, § 200.

penale internaționale se constată tendința de expansiune a sursei cutumiare asupra sursei convenționale, judecătorul penal internațional lăsând impresia că dreptul convențional nu poate de unul singur să degaje soluții[37]. Chiar dacă dreptul convențional este foarte prezent în jurisprudența jurisdicțiilor penale internaționale, el este însoțit constant de o referință la dreptul cutumiar, tratatul apărând în lumina acestei jurisprudențe ca o sursă imperfectă a dreptului internațional. Chiar și în caz de identitate de conținut între o normă cutumiară și una convențională, „aceste norme păstrează o existență distinctă"[38]. Este, de exemplu, cazul interdicției recurgerii la forță care este codificată în Carta Națiunilor Unite, dar își păstrează și un caracter cutumiar autonom. Recursul la surse multiple pentru a le întări legitimitatea deciziilor, face ca judecătorii să creeze o anumită confuzie în domeniu, destinată să mascheze puterea lor normativă în creștere[39]. Jurisprudența TPII vede dreptul cutumiar ca fiind capabil „să zboare în ajutorul dreptului convențional pentru a-i da prompt ordinii juridice internaționale ceea ce-i lipsea pentru a incrimina violările grave ale dreptului umanitar aplicabile în conflictele armate fără caracter internațional"[40].

În contextul penal internațional, atunci când jurisdicțiile penale internaționale constată existența anumitor norme pe care le califică drept cutumiare, se pare că în realitate ar fi vorba despre principii generale ale dreptului. În cauza Rajic, Camera de primă instanță a TPII asimilează dreptul cutumiar și principiile generale ale dreptului atunci când constată că „aceste elemente constituie circumstanțe agravante în conformitate cu dreptul internațional cutumiar sau cu principiile generale ale dreptului"[41], recunoscându-se astfel caracterul neadecvat al cutumei în acest domeniu, aceasta fiind asimilată principiilor generale ale dreptului[42].

Pentru a aprecia dacă constrângerea poate constitui o condiție de exonerare, Camera de primă instanță a TPII afirmă că se referă „la principiile generale ale dreptului traduse în numeroase legislații și jurisprudențe interne"[43], atitudine ce pare mai conformă realității, căci, chiar dacă judecătorii penali internaționali afirmă că aplică dreptul cutumiar, ei aplică în realitate principiile generale ale dreptului, adică cele comune diverselor sisteme juridice.

II. Unificarea regulilor aplicabile conflictelor armate, creație pretoriană

În exercițiul funcțiilor sale, judecătorul penal internațional exercită o veritabilă putere normativă. Obiectul reglementării conflictelor armate internaționale este mai important decât cel al reglementării conflictelor armate interne, din motive istorice și politice și datorită faptului că ele opun două sau mai multe state.[44] Conflictul armat ce nu are caracter internațional este „conflictul ce se derulează pe teritoriul unui stat, între forțele sale armate și forțe disidente sau grupări armate organizate care, sub constrângerea unui comandament responsabil, exercită asupra unei părți a teritoriului său un control care să le permită să desfășoare operațiuni militare continue și concertate"[45].

---

[37] Convențiile de la Geneva din 1949 sunt considerate convenții de codificare, având și o valoare cutumiară.
[38] Activités militaires et paramilitaires au Nicaragua et contre celui-ci (Nicaragua c. Etats-Unis d'Amérique), 27/06/1986, fond, Recueil CIJ 1986, p. 95, § 178.
[39] P. Weil, *Le droit international en quête de son identité. Cours général de droit international public*, RCADI 1992, IV, tom. 237, p. 9-370.
[40] L. Condorelli, *La place de la coutume dans la justice pénale internationales au regard, en particulier, du TPIY et du TPIR*, Droit international humanitaire coutumier : enjeux et défis contemporains, Bruylant, Bruxelles, 2008, p. 199.
[41] Cauza Rajic, Camera de primă instanță I, judecata relativă la sentință, 6/05/2006, § 132.
[42] Éléments des crimes, p. 8.
[43] Cauza Erdemovic, Camera de primă instanță, 29/11/1996, § 19.
[44] R. Kolb, *Ius in bello : Le droit international des conflits armés*, Helbing & Lichtenhahn, Bruylant, 2003, p. 213.
[45] F. Bouchet-Saulnier, *Dictionnaire pratique du droit humanitaire*, La Découverte, Paris, 2006, p. 104.

Dacă până nu de mult evenimentele ce se derulau în interiorul granițelor unui stat nu erau vizate de dreptul internațional, în numele respectării suveranității statale, Convențiile de la Geneva din 1949 conțin un articol comun, articolul 3, aplicabil conflictelor ce nu au un caracter internațional, ce instaurează câteva reguli de tratament minimal față de persoanele ce nu participă la ostilități și față de răniți și bolnavi. Odată cu adoptarea în 1977 a celui de-al doilea Protocol adițional la Convențiile de la Geneva, sunt protejate victimele conflictelor armate ce nu au caracter internațional. Până pe la jumătatea anilor 90, a existat convingerea generală că „nu există, din nefericire, "conform dreptului internațional în vigoare", crime de război în cadrul conflictelor interne”[46]. Crearea Tribunalelor Penale Internaționale la începutul anilor 90 va modifica această schemă, incriminând pentru prima oară, în statutul TPIR violările articolului 3 comun Convențiilor de la Geneva și ale celui de-al doilea Protocol adițional la aceste Convenții. Judecătorii TPII sunt cei care vor îmbogăți profund conținutul dreptului conflictelor armate fără caracter internațional, afirmând că „atunci când a fost redactat Statutul, în 1993, conflictele din fosta Iugoslavie ar fi putut fi calificate atât ca interne, cât și ca internaționale, sau ca un conflict intern paralel unui conflict internațional, sau ca un conflict intern care s-a internaționalizat din cauza susținerii externe, sau ca un conflict internațional înlocuit ulterior de unul sau mai multe conflicte interne sau orice altă combinație a acestor situații”[47], fapt convenit atât de acuzatul Tadic, cât și de Procuror, care consideră că conflictele din fosta Iugoslavie au fost în același timp interne și internaționale. Admițând internaționalizarea unui conflict intern, TPII face imprecise frontierele între cele două tipuri de conflict, constatând că „un conflict armat intern poate deveni internațional (sau, după circumstanțe, poate prezenta în paralel un caracter internațional) dacă i) trupele unui alt stat intervin în conflict sau dacă ii) unii participanți la conflictul armat intern acționează în numele acestui alt stat”[48]. Judecătorul penal internațional începe în realitate de fapt să minimizeze diferențele ce există între cele două corpuri de drept și să impună o viziune uniformizantă a regulilor aplicabile conflictelor armate. Odată ce a relativizat distincția între conflictele armate internaționale și cele interne, judecătorul penal internațional poate să încerce o apropiere a regimului juridic aplicabil: „considerații elementare de umanitate și de bun simț fac absurd faptul că statele pot utiliza arme interzise în conflictele armate internaționale atunci când încearcă să reprime o rebeliune a propriilor cetățeni pe propriul lor teritoriu”, căci „ceea ce este inuman și, prin urmare, interzis în conflictele internaționale, nu poate fi considerat ca uman și admisibil în conflictele civile”[49]. Plecând de la aceste considerații, se ajunge la o apropiere a regimurilor aplicabile conflictelor armate, fie că sunt internaționale sau interne, judecătorului penal internațional părându-i-se logic să reproducă regimul conflictelor armate interne plecând de la cel al conflictelor armate internaționale, căci, „atunci când se știe că majoritatea conflictelor din lumea contemporană sunt interne, a te fonda pe natura diferită a conflictelor pentru a menține o distincție între cele două regimuri juridice și consecințele lor în plan penal pentru acte având același grad de atrocitate ar însemna să ignori obiectul însuși al Convențiilor de la Geneva care este acela de a proteja demnitatea persoanei umane”[50].

Hotărârea Tadic este cea care consacră „o apropiere notabilă a celor două regimuri relative la conflictele armate fără caracter internațional și cele internaționale”, conducând la o

[46] L. Condorelli, *La place de la coutume dans la justice pénale internationale au regard, en particulier, du TPIY et du TPIR*, Droit international humanitaire coutumier : enjeux et défis contemporains, Bruylant, Bruxelles, 2008, p. 198.

[47] Vezi Cauza Tadic, Camera de apel, Hotărâre relativă la apelul apărării privind excepția preliminară de incompetență, 2/10/1995, § 72.

[48] Cauza Tadic, Camera de apel, Hotărâre, 15 iulie 1999, § 84.

[49] Cauza Tadic, Hotărâre relativă la apelul apărării privind excepția preliminară de incompetență, 2/10/1995, § 119.

[50] Cauza Celebici, Camera de apel, 20 februarie 2001, § 172.

„extindere a regulilor conflictelor armate fără caracter internațional prin transfuzii succesive ale dreptului conflictelor armate internaționale și confirmă de altfel caracterul cutumiar al regulilor unitare aplicabile oricărui tip de conflict armat”[51], prin armonizarea „regulilor aplicabile celor două tipuri de conflicte”[52]. Unificarea regulilor aplicabile conflictelor armate dezvăluie existența unei puteri pretoriene de netăgăduit, chiar dacă judecătorul penal internațional nu afișează clar această putere normativă, din discursul său rezultând că în acest caz el nu este creator de drept, ci că doar constată că astăzi regimul dreptului conflictelor armate interne se apropie de cel al conflictelor armate internaționale.[53]

a. Extinderea jurisprudențială a conținutului definiției violului

După cum vom vedea, judecătorul penal internațional realizează uneori o analiză mai justă și consacră existența unor reguli rezultate din practicile interne fără a recurge la cutumă. Este cazul noțiunii de *viol* care constituie, în virtutea art. 5 din Statutul TPII, o crimă contra umanității, dar nu face obiectul niciunei definiții în dreptul internațional. În cauza Furundzija, Camera de primă instanță, nemairecurgând la dreptul internațional, se întoarce spre principiile dreptului penal comune marilor sisteme juridice, deci care emană din dreptul intern, care să permită să degaje „regulile internaționale pentru a determina circumstanțele în care actele de penetrare sexuală definite mai sus constituie un viol”[54].

Camera de primă instanță sesizată în cauza Furundzija a studiat elementele specifice constitutive ale crimei de viol, pe care nu le expun nici Statutul, nici instrumentele dreptului umanitar sau ale drepturilor omului.[55] După ce a remarcat că Camera de primă instanță a Tribunalului Penal Internațional pentru Rwanda sesizată în cauza Akayesu definise violul ca „o invadare fizică de natură sexuală comisă asupra persoanei altuia sub imperiul constrângerii”[56], ea examinează diferitele surse ale dreptului internațional și constată că din dreptul internațional convențional sau cutumiar nu se pot degaja elementele constitutive ale violului, și nici din principiile generale ale dreptului penal internațional sau din cele ale dreptului internațional. Ea a estimat deci că „pentru a ajunge la o definiție precisă a violului, bazată pe principiul în virtutea căruia normele penale trebuie să aibă un conținut precis (*principle of specificity*, *Bestimmtheistgrundsatz*, exprimat de adagiul latin *nullum crimen sine lege stricta*), trebuie cercetate principiile dreptului penal comun marilor sisteme juridice. Se pot degaja aceste principii din dreptul intern, dând dovadă de întreaga prudență necesară”[57]. Din examinarea legislației interne a numeroase state ea a concluzionat că elementul material (*actus reus*) al crimei de viol este constituit de penetrarea sexuală, chiar și lejeră: a) a vaginului sau a anusului victimei de către penisul sau orice alt obiect utilizat de violator sau b) a gurii victimei de către penisul violatorului; ii) de utilizarea forței, amenințării cu forța sau constrângerii contra victimei sau unei terțe persoane.[58] Camera de primă instanță convine că atunci când aceste elemente de probă sunt dovedite, *actus reus* al violului este constituit în dreptul internațional. Cu toate acestea, în circumstanțele speței,

[51] R. Kolb, *Ius in bello : Le droit international des conflits armés*, Helbing & Lichtenhahn, Bruylant, 2003, p. 214.
[52] F. Bouchet-Saulnier, *Dictionnaire pratique du droit humanitaire*, La Découverte, Paris, 2006, p. 105.
[53] J.-M. Henckaerts, L. Doswald-Beck, *Droit international humanitaire coutumier*, vol. I: *Règles*, Bruylant 2006.
[54] „Prezenta Cameră de primă instanță face să se observe că nici un alt element în afară de cele puse în evidență nu poate fi extras din dreptul internațional convențional sau cutumiar, tot așa cum nu sunt de nici un ajutor nici principiile generale ale dreptului penal internațional sau ale dreptului internațional”, în Cauza Furundzija, Camera de primă instanță, 10/12/1998, § 177.
[55] Procurorul c/ Furundžija, cauza n° IT-95-17/1-T, Judecata, 10 decembrie 1998.
[56] Procurorul c/ Akayesu, cauza n° ICTR-96-4-T, Judecata, 2 septembrie 1998, par. 597. Definiția elementelor constitutive ale violului a fost reluată de Camera de primă instanță a TPII în cauza Procurorul c/ Delalic și consorții, cauza nr. IT-96-21-T, Judecata, 16 noiembrie 1998, par. 478 și 479.
[57] Procurorul c/ Furundžija, cauza nr. IT-95-17/1-T, Judecata, 10 decembrie 1998, par. 177.
[58] Ibidem, par. 185 („definiția Furundžija”).

Camera de primă instanță consideră că este necesar să precizeze maniera în care înțelege ea paragraful ii) din definiția Furundžija. Ea consideră că această definiție, chiar dacă adaptată circumstanțelor speței, este mai strictă decât o cere dreptul internațional. Indicând că actul de penetrare sexuală nu constituie un viol decât dacă este însoțit de utilizarea forței, a amenințării cu forța sau constrângerea persoanei victimă sau a unui terț, definiția Furundžija trece sub tăcere alți factori care ar face din penetrarea sexuală un act neconsensual și nedorit de victimă[59]. După cum s-a putut observa în cauza Furundžija, recursul la principiile generale ale dreptului, comune principalelor sisteme juridice ale lumii, permite, în absența unor reguli de drept internațional convențional sau cutumiar în această problemă, să se degaje regulile internaționale pentru a determina circumstanțele în care actele de penetrare sexuală mai sus definite constituie un viol.[60] Valoarea acestor surse constă în faptul că ele permit să se izoleze „concepte generale și instituții juridice" care, dacă sunt comune unui larg evantai de sisteme juridice interne, sunt revelatoare pentru o anumită tendință internațională asupra unui punct de drept, putându-se considera că ea furnizează o bună indicație despre starea dreptului internațional în materie.

Trecând în revistă principalele sisteme juridice interne, Camera de primă instanță nu caută să descopere o dispoziție juridică precisă care ar fi fost adoptată de majoritatea lor, ci să determine dacă este posibil să degaje, plecând de la examinarea generală a acestor sisteme interne, anumite principii fundamentale sau, conform termenilor sentinței Furundžija, „numitorii comuni"[61] care integrează principiile ce trebuie adoptate într-un cadru internațional.

S-a considerat, din analiza întreprinsă, că sistemele juridice examinate au în comun un principiu fundamental, acela că penetrarea sexuală constituie un viol din momentul în care victima nu consimte la aceasta sau nu a dorit-o. Adevăratul numitor comun al diverselor sisteme examinate ar fi un principiu mai larg și fundamental, care ar consta în sancționarea violării autonomiei sexuale. Aceasta este violată de fiecare dată când victimei i se impune un act la care ea n-a consimțit liber sau la care nu participă voluntar.

În lumina considerațiilor de mai sus, Camera de primă instanță a concluzionat că în dreptul internațional elementul material al crimei de viol constă în: penetrarea sexuală, chiar și lejeră: a) a vaginului sau a anusului victimei de către penisul sau orice alt obiect utilizat de violator sau b) a gurii victimei de către penisul violatorului; ii) de utilizarea forței, a amenințării cu forța sau a constrângerii contra victimei sau unei terțe persoane. Elementul moral este constituit de intenția de a realiza această penetrare sexuală și de faptul de a ști că ea se produce fără consimțământul victimei.

Prin dezvoltarea acestei practici a violului ca tehnică de război[62] și în absența unei definiții internaționale, judecătorii penali internaționali au trebuit să precizeze, după cum am văzut, care comportamente constituiau un viol. În cauza Furundzija, problema era dacă

[59] Acuzarea, punând accentul pe necesitatea de a dovedi „constrângerea, forța sau amenințarea" în Memoriul său final (par. 754), pare să prefere și ea o definiție a violului mai restrânsă decât o indică sursele dreptului internațional examinate în acest proces. Totuși aceste argumente par să perceapă pe nedrept lipsa consimțământului ca un fel de «element suplimentar» sau de «factor adițional» mai degrabă decât ca pe un criteriu care acoperă evantaiul mai restrâns al factorilor citați (Vezi Memoriul final al Procurorului, par. 755 și 760). După cum va arăta Camera, ea nu cade de acord cu Acuzarea pentru a spune că dreptul internațional impune proba utilizării forței, a amenințării sau a constrângerii.

[60] Procurorul c/ Furundžija, cauza nr. IT-95-17/1-T, Judecata, 10 decembrie 1998, par. 177. Vezi și Procurorul c/ Tadic, cauza nr. IT-94-1-A-R77, Hotărâre relativă la afirmațiile de ultraj formulate împotriva consiliului precedent, Milan Vujin, 31 ianuarie 2000, par. 15: „Este de altfel util să se facă referire la principiile generale ale dreptului comune marilor sisteme juridice ale lumii, așa cum au fost ele dezvoltate și afirmate (eventual) în jurisprudența internațională".

[61] Procurorul c/ Furundžija, cauza nr. IT-95-17/1-T, Judecata, 10 decembrie 1998, par. 178.

[62] X. Crettiez, *Les formes de la violence*, La Découverte, 2008, p. 88.

penetrarea orală forțată constituia un viol, având în vedere că în anumite țări persoana care fusese acuzată de viol în această cauză nu putea fi urmărită decât pentru violențe sexuale.[63] Camera de primă instanță își justifică poziția prin faptul că pentru victimă caracterul umilitor al penetrării orale forțate îl egalează pe cel al penetrării vaginale sau anale. Calificarea drept viol a actului respectiv este îndrăzneață și pare să se sprijine mai degrabă pe considerații etice decât pe unele cu adevărat juridice. Pentru a asimila penetrarea orală penetrării vaginale sau anale judecătorul penal internațional utilizează ceea ce resimte victima. Făcând apel la concepte vagi, pentru a extinde definiția violului, constatând că „principiul fundamental al protejării demnității umane (…) militează în favoarea extinderii definiției violului”[64], judecătorul penal internațional se erijează în legiuitor, calificând drept viol un comportament care până atunci nu era calificat ca atare.

b. Extinderea jurisprudențială a conținutului noțiunii de întreprindere criminală comună

Crima de masă este o crimă extrem de complexă care diferă de una de drept comun prin grade de participare foarte diversificate, dreptul penal internațional dispunând de o paletă mult mai largă de comportamente criminale. Răspunderea penală individuală este abordată în art. 7 din Statutul TPII în virtutea căruia „oricine a planificat, a incitat la comiterea, a ordonat, a comis sau a ajutat în orice alt fel și a încurajat la planificarea, pregătirea sau executarea unei crime vizate la articolele 2-5 din prezentul statut este individual responsabil de respectiva crimă”. Responsabilul ierarhic superior este responsabil tot în baza art. 7, trebuind să se cunoască cu exactitate responsabilitatea fiecăruia în funcție de locul ocupat în lanțul comandamentului. Există în cazul unei crime de masă o multitudine de persoane implicate, de la cel care ordonă crima, până la cel care o comite concret, precum și o categorie de persoane care participă indirect la comiterea crimei respective.

În cauza Tadic, a trebuit să se determine dacă acuzatul putea fi declarat responsabil de moartea a cinci persoane chiar dacă, personal, nu o omorâse pe niciuna dintre ele. Printr-o interpretare teleologică a Statutului său, Tribunalul consideră că comiterea unei infracțiuni poate lua forma unei „participări la realizarea unui proiect sau a unui scop comun”[65]. Cum TPII a fost creat pentru a judeca responsabilii violărilor grave ale dreptului internațional umanitar, este necesar ca toți responsabilii să fie urmăriți, căci dacă reprimarea s-ar limita la simplii executanți, obiectul și scopul Statutului n-ar mai fi îndeplinite. TPII consideră deci că „toate persoanele implicate în violările grave aduse dreptului internațional umanitar trebuie să fie aduse în instanță, oricare ar fi maniera în care au comis aceste violări sau au participat la ele”[66], dezvoltând astfel o noțiune nouă, plecând de la constatarea că Statutul „nu exclude cazurile în care mai multe persoane care urmăresc un scop comun se angajează în comiterea unui act criminal care este apoi executat fie concertat de aceste persoane, fie de câțiva membri ai acestui grup de persoane”[67].

Având în vedere că majoritatea crimelor analizate „nu constituie aplecarea unor indivizi izolați spre comiterea unor acte criminale, ci reprezintă manifestarea unui comportament criminal colectiv”[68], noțiunea de întreprindere criminală comună îi permite judecătorului penal internațional să sancționeze în calitate de autori principali persoane care, altfel, doar în baza Statutului, n-ar fi putut fi condamnate decât pentru complicitate. Exercitându-și cu această ocazie puterea normativă, judecătorul penal internațional nu ezită să pronunțe condamnarea lui Dusko Tadic în baza participării la o întreprindere criminală

[63] Cauza Furundzija, Camera de primă instanță, 10/12/1998, § 184.
[64] Cauza Furundzija, Camera de primă instanță, 10/12/1998, § 184.
[65] Cauza Tadic, Camera de apel, 19/07/1999, § 188.
[66] Idem, § 190.
[67] Ibid.
[68] Idem § 191.

comună, noțiune inițial de origine jurisprudențială[69], larg utilizată apoi de TPII care distinge diferite categorii de întreprinderi criminale comune: ipoteza în care toți sunt coacuzați și acționează concertat în același scop criminal sau având aceeași intenție criminală; problemele lagărelor de concentrare; cazurile în care unul dintre autori comite un act care, chiar dacă nu rezultă dintr-un scop comun, este totuși o consecință naturală și previzibilă a punerii în aplicare a acestuia. Prin dezvoltarea acestei noțiuni care era absentă din Statutul său, judecătorul penal internațional face operă pretoriană, ajungând să depășească modelul furnizat de dreptul internațional public.

Concluzie

Densitatea instrumentelor pe care le are judecătorul penal internațional la dispoziție favorizează aplecările autonomiste ale acestuia, contextul normativ al intervenției sale fiind propice dezvoltării unei importante puteri pretoriene. Aplecarea judecătorului penal internațional spre crearea dreptului este amplificată de caracterul puternic normativ al Statutelor jurisdicțiilor penale internaționale, soclu normativ ce explică în mare parte emergența unei puteri pretoriene în dreptul penal internațional, judecătorul penal internațional neezitând să le cizeleze în sensul care-i pare a fi conform vocației sale umanitare. Dar această putere normativă nu este nelimitată, principiul legalității constituind una dintre cele mai importante limite ale puterii normative a judecătorului penal internațional.

BIBLIOGRAPHY

Bouchet-Saulnier F., *Dictionnaire pratique du droit humanitaire,* La Découverte, Paris, 2006.

Bourgon S., *Le Tribunal pénal international pour l'ex-Yougoslavie : avancées jurisprudentielles significatives*, Un siècle de droit international humanitaire, Bruylant, Bruxelles, 2001.

Combacau J., Sur S., *Droit international public*, ed. 5, Montchrestien, 2001.

Condorelli L., *La place de la coutume dans la justice pénale internationales au regard, en particulier, du TPIY et du TPIR*, Droit international humanitaire coutumier : enjeux et défis contemporains, Bruylant, Bruxelles, 2008.

Crettiez X., *Les formes de la violence*, La Découverte, 2008.

Dailler P., Pellet A., *Droit international public*, ed. 7, LGDJ, 2002.

De Hemptinne J., *L'hybridité et l'autonomie du Règlement de procédure et de preuve du Tribunal pénal international pour l'Ex-Yougoslavie*, Les sources du droit international pénal, Société de législation comparée, Paris, 2004.

Ferrari-Bravo L., *Méthodes de recherche de la coutume internationale dans la pratique des Etats*, RCADI, 1975.

Georgopoulos T., *Le droit intertemporel et les dispositions conventionnelles évolutives - Quelle thérapie contre la vieillesse des traités ?*, RGDIP 2004.

Henckaerts J.-M., Doswald-Beck L., *Droit international humanitaire coutumier*, vol. I: *Règles*, Bruylant 2006.

Kolb R., *Ius in bello : Le droit international des conflits armés*, Helbing & Lichtenhahn, Bruylant, 2003.

Oancea E., *Drept procesual penal. Partea generală*, Universul juridic, București, 2019.

Powles S., *Joint Criminal Enterprise: Criminal Liability by Prosecutorial Ingenuity and Judicial Creativity?*, JICJ 2004, n°2.

[69] S. Powles, *Joint Criminal Enterprise: Criminal Liability by Prosecutorial Ingenuity and Judicial Creativity?*, JICJ 2004, n°2, p. 607.

Sur S., *L'interprétation en droit international public*, Bibliothèque de droit international, Paris, 1974.

Weil P., *Le droit international en quête de son identité. Cours général de droit international public*, RCADI, 1992.

VIEWS ON THE FORUM SHOPPING PHENOMENON AND ITS EFFECTS

Oana Elena Gălăţeanu

Assoc. Prof., PhD, „Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: This study highlights the views outlined in the doctrine regarding the effects of the forum shopping phenomenon, generated by the multitude of international courts of law that have emerged in recent years, universal or regional courts of law, specialized in certain areas of competence. Also, the author's opinions on the effects of this phenomenon are presented herewith.

Keywords: forum shopping, international jurisdictions, international law norms

I. Perspectives on the *forum shopping* phenomenon

At international community level, especially after 1990, there has been an increase in the number of international law courts, currently being able to identify more than 30 jurisdictions of a universal, regional, or subregional nature, with responsibilities largely specific to each.

This multiplication represents the effect of the following realities:

1. increasing the authority and action at international level of some non-state characters, who do not have the capacity as subjects of international law, especially in the economic field, but also in the sphere of human rights, humanitarian law, which become parties in judicial proceedings;
2. the multiplication and variety of international relations that have generated the regulation by international law norms of new international relations in various sectors such as security, economy, environment, etc.;
3. the need for enacting conflicts and divergences by expert courts in certain limited fields, but also the need to solve misunderstandings by jurisdictional courts that would know the aspects of certain territories;
4. the requirement of the existence of a much faster solution within the international courts.

Both recourse to arbitration and recourse to international courts have both benefits and shortcomings, but at international level, the justice implemented through courts or arbitral tribunals is defined by consensus; the parties in conflict are practically allowed the right to express their will to appeal to a court or an arbitral tribunal for its resolution.

The increase in the number of international courts has generated a low level of coherence of the international jurisdictional system, with problematic effects on public international law.[1] This difficulty is manifested by the fact that several jurisdictions may have the authority to resolve the same case.

[1] Bogdan Aurescu, Sistemul jurisdicțiilor internaționale / *International jurisdiction system*, 2nd edition, C.H. Beck Publishing House, Bucharest 2013, p.342

This authority overlap has as essential effect the *forum shopping* phenomenon, which translates into a selective choice of that jurisdiction which the parties consider most appropriate to them, in relation to various aspects among which we mention: the length of proceedings, the prestige of the court and the reputation of the judges, the presence of an effective system for monitoring the execution of enforcement decisions in situations where the ruled decisions are violated, etc.[2]

II. Views on *forum shopping* phenomenon and its effects outlined in the doctrine

Different opinions have emerged on the *forum shopping* phenomenon. Some specialists have highlighted especially its harmful consequences, i.e.:

- creating the conditions for a possible great division of international law by the fact that separate courts with competing competencies would render decisions that would differently apply the same rules of law. Thus, in the view presented above, the international order would be endangered and disorganization in international relations would be favored;
- the risk that some such courts would render the decisions in such a way as to stimulate an increase in their number of cases to the detriment of the objective treatment of the act of justice[3].

Other specialists have highlighted the positive aspects that this *shopping phenomenon* forum would have, represented by the following:

- any established court would contribute, through its decisions, to the extension of the power of international law over the relations between its subjects;
- the current number of international courts is not extremely large as compared to the number of disputes which, in international relations, abscond from any judgement;
- the *forum shopping* phenomenon could support the rules of international law by multiplying the ways to achieve the desired consistency;
- by increasing the number of international courts, maybe especially the states and other subjects of international law would give up the relentless drive to Avoid the rules of this law to pursue interests on their foreign policy agenda.

III. Conclusions and personal opinions on the *forum shopping* phenomenon

The fulfillment by international law of the international relation's systematizing function is largely supported by international jurisdictions.[4]

In our opinion, we do not believe that the emergence of many international courts specialized in various regional and/or universal fields impedes the observance and implementation of real and correct rules of public international law but, perhaps, on the contrary, it could more surely achieve the act of international justice, precisely due to the training and specialization on distinct fields of the relations taking shape and evolving at the international level as well.

[2] Idem, p.343
[3] Idem, p.344, G. Gaja, The Statute of the International Court of Justice - A Commentary, Oxford University Press, London 2006, pp. 543-544
[4] B.Aurescu, op. cit., p.3

We believe that the large number of international courts should not impede the logic of the international judicial system. At the very least, we believe that the criteria - on which the selection of professionals who are to ensure in these courts the correct observance and application of the rules of international law is based - remove or should remove any lack of professionalism that could generate rulings that would go against the real purpose of these norms. At the same time, we believe that the existence of specialized courts in certain areas is a beneficial one, as this ensures a guarantee that no dispute will be resolved by a court in which there is certainty in the correct understanding and interpretation of specific aspects and with regional or local characters.

We consider that, at the actual level of the specialists who are part of this system of international jurisdictions, there is also this opinion on the benefit of jurisdictions specialized in certain fields. In this regard, we give as an example only the opinion officially presented by the Regional Coordinator for Europe, as a representative of the Coalition for the International Criminal Court, which underlined in the context of the discussion on the establishment of an International Criminal Court against Terrorism that it supports the establishment of such a Court, as it is beneficial and necessary for the International Criminal Court to strengthen its jurisdiction only in matters of war crimes and crimes against humanity and genocide.[5] In the opinion of the senior official, it is better that the sphere of competence of the International Criminal Court remains limited to the specified crimes and a separate, independent international court should be set up for the severe terrorism crime.

Regarding the possible negative effects manifested by the creation of a state of danger on international public policy by passing judgments which could apply differently the same rules of international law, we do not see this fear as well-founded, as levers can be found for to prevent this. In fact, even today, there may be different interpretations of international law aspects in the same international courts or tribunals. This is even though, as it has been pointed out in the doctrine, in general, international courts retain the right to decide the practice they will strengthen according to the casuistry. However, the rule of the Anglo-Saxon system of judicial precedent is not formally used[6].

Moreover, we believe that the right of the parties in a dispute to decide by mutual agreement on how they wish to resolve it, and to choose, implicitly, the law or arbitral court for this is recognized at international law level. The very emergence of the rules of international law is based on the agreement of the will of the states.

Another beneficial element in our opinion, which makes possible, we believe, to eliminate the risk of fragmenting the international law rules following the issuance of contradictory or competing judgments would be that currently the courts introduce in their bylaw certain rules such as:

- the rule of exclusive competence for certain distinct areas; for example, the Court of Justice of the European Union, or the Central American Court of Justice, which recognizes the exclusive competence of the Inter-American Court of Human Rights in matters of human rights;
- the rule of *res judicata* and the rule not to judge the conflicts for which a solution has already been settled, as, for example, the Court of Conciliation and Arbitration of the Organization for Security and Cooperation in Europe does not settle

[5] www.caleaeuropeana.ro, curtea-internationala-pentru-combaterea-terorismului, 3.09.2015
[6] B. Aurescu, op. cit., p.5

disputes for which a settlement mechanism has been set up, or for which another court has previously ruled[7].

BIBLIOGRAPHY

1. Bogdan Aurescu, Sistemul jurisdicțiilor internaționale / *International jurisdiction system*, 2nd edition, C.H. Beck Publishing House, Bucharest 2013
2. Raluca Dinu, Jurisdicția internațională. Realități și perspective / *International Jurisdiction. Realities and perspectives*, Universul Juridic Publishing House, Bucharest 2013
3. G. Gaja, The Statute of the International Court of Justice - A Commentary, Oxford University Press, London 2006
4. www.caleaeuropeana.ro

[7] Raluca Dinu, Jurisdicția internațională. Realități și perspective / *International Jurisdiction. Realities and perspectives*, Universul Juridic Publishing House, Bucharest 2013, p.350

STRATEGIES TO ENHANCE STUDENTS' EMPLOYABILITY AND JOB INTERVIEW ABILITIES BY DIDACTIC ROLE-PLAYS

Suzana Carmen Cismas

Assoc. Prof., PhD, Hab., Dr., USAMV

Abstract: As academics nowadays, we train our learners' skills for the future world of work where they will have ten to fifteen different jobs in their careers by the time they retire. Hence the employment market is a new and challenging environment for professors and their students alike, therefore practise is needed for a core group of abilities that enhance our graduates' employability. Our trainees will step into adequate participants' roles in interviews, which will determine all actions during the job selection process alongside with the type of language to be used. Mature handling of content & emotions is required, as interviewers and interviewees may share a common purpose, but they have specific goals and their own specific agenda. In a job interview, both categories focus on finding out whether the candidate and the job are well matched. The interviewer will be looking for the most able and suitable applicant, whereas the interviewee will be trying convince the board that s/he is the best choice. Selection criteria vary across jobs and from employer to employer. To prepare for future employment, student candidates should research the job profile and the company, practising answers via role-play, so as to convey the image of productive team-members in the prospective workplace. To enhance graduates' employability skills, seminar scenarios centre on questions based on candidates' CVs (work experience, education and extra-curricular activities), and on the job description features, aiming at training students within the framework of new interaction modalities, such as group interviews, and virtual or videoconference interviews.

Keywords: students' employability, job interview strategies and skills, didactic role-play, global job market

Interview strategies have significantly evolved recently, in point of structure and the media used. While most still are the standard face-to-face type, technological advancements have made it possible for employers and applicants to quickly connect by phone, videoconference, and even virtual job fairs. The pandemic has accelerated new approaches to this task by HR managers.

An adequately drafted CV brings the candidate to the next step, which is a phone interview. This telephone screening pre-qualifies the applicant for the opening stage of selection and it takes place with a company recruiter or a HR staffer. Here follow certain tips that candidates find useful:

- Use clear/loud/confident voice, suggestive intonation.
- As the interviewer cannot read body language, verbalization of thoughts is important.
- Discussion flows by implementing adequate speech patterns.
- Minimize distractions; conduct the call from a quiet setting and use a landline (which is more reliable than a mobile phone), disabling the call-waiting function.
- CV, cover letter, and company research should be kept at hand, together with a bulleted list of speaking points or questions; pen and pad must also be available for taking notes.

Action steps to take during the phone screen, to help move forward to the face-to-face interview:

1. Self branding, to instantly stand out: the best way is to develop a personal branding statement, a short sentence describing personal profile, strengths, and the major benefit offered to employers. It must be memorable, focused, and specific in point of budget.
2. Enthusiasm: positive attitudes and beliefs of being a valuable candidate for the job are essential in one's own marketing efforts.
3. Careful listening/answering: employers/recruiters often complain that candidates do not answer the questions being asked. Trying to anticipate and the absence of visual cues always increase the difficulty of self-correcting and rephrasing the applicant's points.

4. Mention target company achievements: product ranges, good management, efficient marketing.
5. At the end of the phone interview, ask about scheduling a face-to-face interview.

The videoconference interview seems difficult for young candidates as they struggle with the formal/informal dichotomy. To be interviewed on camera is intimidating, so rehearsal by doing a trial run proves useful. The mock interview should be recorded and studied for improvement areas (eye movement, good posture, neutral background, and the candidate as focal point by clearing the stage). Video interviews are conducted at videoconference sites, the recruiter's workplace or the employer's satellite office. If it takes place at home, a well-lit, professional-looking setting must be chosen, and computer web-cam & microphone should be checked in advance for proper functioning.

The virtual interview requires wearing appropriate avatar apparel; the avatar is a computer-generated icon created to represent the candidate online, so, when attending a virtual job fair on Second Life (a popular online community), the avatar must look professional, not entertaining. Messages should be carefully written, proofread, focused on accuracy not speed, and free of cyber slang and emoticons. Hiring managers will likely forgive a typo, but grammatical errors cause them to question the applicant's skills and attention to detail.

A group interview may be demanding, but it offers the candidate clear insight into what working with those people in that firm would be like. In such interviews the applicant is additionally pressured by a team of new potential colleagues. Companies round up interviewers & interviewees at once for the sake of efficiency. The key concept here is teamwork and they also want to assess candidates' performance in a group alongside with their networking skills. It may be very formal, with a script containing a set of questions, or it could be a conversation between the applicant and the others in the room. Such interviews call for extra skills, efforts and actions, in order to succeed:

- Establish a connection, addressing the interlocutors by name and keeping eye contact.
- Preparation performed by finding a list of the people present (clues about their specific areas of expertise and about the company hierarchy), by searching key points regarding the firm, and by outlining personal achievements, so as to best fit the job requirements.
- Avoid favourites: it is dangerous to guess whose opinion matters most in the hiring decision.
- Show facilitating attitudes towards hesitating people (invite them to join the discussion, ask for clarifications, additional remarks/questions thus taking partial control over the interview).
- Diplomatic & tactful attitude in disagreements, using the constructive points in others' views.
- Avoid relaxation: in interviews, a casual atmosphere prevents best results. Interviewers may seem informal, but they will vote on hiring afterwards.

There are no good or bad answers in a job interview: all answers are relevant as they show the reasoning steps and the speed of adapting to all situations. Candidates' answers show motivation and illustrate individual attitudes towards work, progress, and team efforts. By selecting applicants not only on basis of documents or official records, but also, and mainly, on interviews, employers get to know as much as possible about their potential employees' experience, personality and goals.

An interview preparation checklist for candidates will include answers to the following:

1. What exactly do I know about the company?
2. What do I know about this job and position?
3. Do I know about the interviewers/selection process?
4. What is my thirty words self-presentation?
5. What are my strengths versus other candidates'?
6. Which of my achievements may be of interest for the interviewers/company progress?
7. Which are the weak points in my application and how can I overcome such difficulties?
8. Possible/advisable questions for me to ask.
9. Identification of best references for the position.
10. What image about myself do I want to project?

Here follow useful suggestions for the whole length of the job interview, to help young graduates highlight their relevant contributions. First impressions are key in the hiring process. Executives say they form an opinion within ten minutes, despite spending about an hour in the actual interview.

- ***Before the interview:*** an accomplishment CV, not a job-description resume should be submitted. Most applicants write the latter, listing not only what they did, but what anyone would have done. Potential employers are interested in unique/special/distinctive features in the candidate's activity, its scope and results.
- Ways of presenting previous personal interactions with authority representatives should be outlined in advance (managers/team leaders, tasks performed liking/disliking people involved and situations when personal work was criticized or praised).
- Research on company products and services has to be done. Job descriptions should be studied carefully because they generate interview questions. Interviewers quickly eliminate candidates who do not possess the basic and easily available information.
- Body language, appearance and overall demeanour should be previously assessed by someone close. Also, relevant answers to anticipated questions must be practised.
- Attire must be selected according to the work-place culture (professional, denoting prosperity, not assuming visibility only from the shoulders up). The interview is the candidates' opportunity to show their talent, and maintaining proper appearance will ensure exclusive focus on abilities.
- The briefcase for the interview will contain the advertisement, the invitation to the interview, updated CV copies, relevant references, the cover letter, favourable materials on the company and significant samples of previous work.
- Early arrival to the interview location.
- ***During the interview:*** basic etiquette rules are to be observed; avoid being as informal as the interviewer, because they are in their own environment, but the candidate is a guest.
- Proactive/constructive attitudes, adapting personal speech to the audience and avoiding popular culture attitudes (slang, bored or aggressive postures). The right attitude is confident enthusiasm, with body language consistent with it; eye contact and nodding in agreement show engagement.
- The candidate should not try to outwit or outguess the interviewer, as it is not a battle of wits.
- Interviews mean asking the candidate questions that require complex answers, giving reasons for actions & decisions. Most companies conduct behavioural interviews, being more interested in *how* and *why* as opposed to *what*. They want to see personal approaches and motivation.
- Personal data overload or overstating qualifications and achievements will not bring advantages.
- Specific achievements are supported by examples, proving that the candidate is an asset for the firm. Text markers clarify the applicant's logical argument, and the use of dynamic verbs (verify, achieve, design, develop, implement, improve) will indicate an active and dedicated employee.
- Direct/indirect questions on personal teamwork skills must be expected (contribution to the most challenging project & outcomes; explanation for roles generally assumed in a team; description of challenging work environments; presentation of a case solved mainly by co-operation).
- Taking time to compose personal thoughts before answering a complex question is good advice. If the candidate does not know the answer, s/he should not fake it, but instead ask for additional explanations or details required by a relevant response.
- Disparaging previous employers/colleagues is useless and lowers the applicant.
- Interviewers do not assess an applicant solely on content; they also note how answers are formulated, for evaluating thinking processes, creativity and personal problem solving strategies.
- Using humour is an effective way to answer a strange/trap/confusing question, but using jokes often means not taking matters seriously.
- Even if the interview is not going well, candidates should not give up. HR may have a different opinion about the success of the meeting, or may know of other openings in the firm.
- ***After the interview*** follow up. Thank-you notes are short and positive, delivered by mail/e-mail. Candidates sending thank-you notes prove to be truly interested in the opportunity. This simple

gesture can distinguish one applicant over another, as it is a means to re-state the skills and expertise they would bring to the organization, and address any outstanding concerns remaining from the interview. According to surveys, about 85% of executives say that a post-interview thank-you note has had some influence on the hiring decision. Recap the major assets you would like them to remember about you. Correct issues that might have been misunderstood. Only few participants in interviews send thank-you notes that best fit the culture of the organization.

Interviewing is a learnt skill, and there are no second chances to make an excellent first impression. The candidate must look calm and confident, proving to know that s/he can do the job. Any desperate approach impedes on competence and confidence. Here are certain strategies to enhance interview skills by didactic role-play:

- Practise nonverbal communication and show confidence: stand straight, make eye contact, connect with a firm handshake. The first nonverbal impression is a good start/a quick end to the interview.
- Dress for the job and company. Today's casual dress codes, seen in interviewers, do not apply to candidates. It is important to wear formal clothes and be well-groomed. The attire depends on the company culture & position envisaged, so find the company dress code before the interview.
- Listen. From the beginning, directly or indirectly, the interviewer gives information, so, unless you pay attention, you miss key opportunities. Good communication skills mean listening and showing you heard what was said. Observe your interviewer, and match that style and pace.
- Do not talk too much. Telling the interviewer more than s/he needs to know is a mistake. If you have not prepared in advance, you may digress, talking yourself out of the job. Instead, meet the job posting requirements, match own skills to the position, and relate only that information.
- Avoid being too familiar. The interview is a professional meeting to talk business in a formal style. The applicant's level of familiarity should reflect the interviewer's. It is important to bring energy and enthusiasm and ask questions, but do not overstep your place as a candidate looking for a job.
- Use adequate, professional language during the interview; be aware that any inappropriate slang or references to age/race/religion/politics/sexual orientation end interviews unfavourably right then.
- Answer the questions with examples, to provide samples of past behaviour and prove your skills.
- Adequate attitudes play a key role in interview success. There is a fine line between confidence, modesty, and professionalism. Overconfidence is as bad, if not worse, as being too reserved.

Before the interview ends, the interviewer should inform candidates on all organization's follow-up procedures: from whom (same interviewer or someone else), by what means (phone, e-mail), and when the applicant will hear from the firm again. If the interviewer does not mention it, and you do not ask, use your follow-up/thank-you letter to ask. If more than a week has passed beyond the date when you were told you would hear from the employer, call or e-mail to politely inquire about the status of the organization's decision-making process. A polite inquiry shows that you are still interested in the position so the employer may give a response. In the inquiry, mention the following: the name of the person who interviewed you, the time and place of the interview, the position for which you are applying (if known), and ask about the status of your application.

Preparing for a job interview to meet the roles includes brainstorming questions likely to emerge in interviews and practising them by didactic role-play will help obtain better performance. The employer wants to know if you are the best candidate for the job, so the question underlying every other question is: 'Why should we hire you?' thus assessing your personality, attitude towards work, and suitability for the job. Many employers ask questions based on your resume. They may appear to structure the questions on your report of work experience, education and extra-curricular activities, or their criteria for the job. Certain questions seem simple but they are actually designed to give you an opportunity to show yourself in a positive light. Avoid giving short, obvious answers and take this opportunity to talk. Make sure that your answer is relevant, interesting, and allows you to show your strengths. Answers should not sound as if prepared in advance and should be delivered naturally and convincingly. In interviews, candidates sometimes come across situations where they are lost for words. Apart from anticipating general & job specific questions, graduates must develop strategies for handling difficult or unexpected questions.

At the end of interviews, interviewers usually invite candidates to ask questions. Prepare questions adequate to the job. This is not the time to clarify job requirements and salary; it could be done later if you are actually offered the job. Be polite and do not seem critical of the company. If you cannot think of a question, politely decline to ask any. Asking questions shows active interest in how you fit into the organization. Your focus is on job duties, expectations, and management or communication styles. Watch their interactions with each other and ask yourself if you like to work with these people, if you can fit in, and if the job challenges you. Use this meeting to decide if you like the job, should they offer it to you.

The language the candidate uses in a job interview makes an impression on the interviewer:

- Choice of words: the same information can be presented in a positive or negative way e.g., *I am keen to acquire new skills to apply to the job* vs. *I don't know how to do that so I need training*. The former is more likely to create a favourable impression than the latter. When preparing answers, think carefully about the impact your choice of words will have.
- Verb tenses: the wrong tense can be confusing or it can create a false impression. When making a statement, it is important for the employer to understand whether what you are describing is:
    - Actions you did in the past but are no longer doing (past tense)
    - Activities you did in the past and are still doing now (present perfect tense)
    - Arrangements you are doing now and intend to do in the future (present continuous)
    - Routines you have (present tense)
    - Plans you intend to fulfil (future tense)

A job interview is a bilateral communication where the applicant and the employer will be making sales pitches. Attend this meeting knowing what you have to offer, and make a short list of your strengths, especially the ones you know will interest that particular manager. Practice telling at least 3 statements that illustrate your strengths in PAR format (Problem, Action, Result), practised by didactic role-play in foreign language seminars.

Create a portfolio of your work: if you have samples that demonstrate relevant skills, bring them to the interview in a briefcase. When the appropriate question is asked, refer to your samples as a way of illustrating your talent. The act of showing tangible results will change the pace of the dialogue and make a memorable impression about your achievements. Do not bring a sample if it is larger than what you can carry in one hand or more elaborate than what can be taken out of its case and presented in 10 seconds or less, because your portfolio should make you look good, not clumsy.

Various state and local laws regulate the questions a prospective employer may ask the job candidate. Hoping to mitigate hiring discrimination, governments have stepped into the interview room and stated that, before the job offer, it is illegal for an interviewer to ask direct questions on issues that could lead to discrimination: gender, sexual preference, health, marital status, children, family planning, religion, and political opinions. Employers' questions must be related to that job: 'What do I need to know to decide if this person can perform the functions of this position?'.

If asked an illegal question, the applicant has options:

- Answer the question, if you wish. However, if you choose to answer an illegal question, remember that you provide information that is not related to the job; in fact, you might be giving the wrong answer, which could harm your chances of getting the job.
- Refuse to answer the question, it is your right. Unfortunately, depending on how you phrase your refusal, you run the risk of appearing uncooperative or confrontational – hardly the ideal candidate.
- Examine the question for its intent and respond with the answer that applies to the job. Figure out whether it is to your advantage to respond honestly or to hedge the issue. If you do not want to answer the question, do not accuse the interviewer. Instead, take time to understand what is behind the question: if asked whether you have kids, the employer may be worried that you could be distracted from work; in that case, you answer 'I believe you are concerned about my attendance on the job. Let me assure you that my personal life will not interfere with my work.' or 'I can meet the travel and work schedule that this job requires.' One cannot be discriminated by native tongue, but it is relevant for the job if one fluently reads/speaks/writes in the required language for proper task

performance. One cannot be discriminated by marital status, but can be asked about willingness to relocate or travel for the job, as well as about being able and willing to work overtime if necessary, assuming it is required of all applicants. One cannot be discriminated by clubs/social organizations one selects, but the professional and trade groups one belongs to may be relevant for the position or ability to perform the job. One cannot be discriminated for physical appearance or disabilities, but one must meet the minimum standards essential for the safe performance of the job.

Didactic role-plays enforce the job interview skills that enhance students' employability and self-confidence. Any candidate should review the CV before sending it to be sure it does not contain issues that might trigger unwanted conversations. Applicants can make a list of questions they are afraid of, and practise answering them in positive ways. Facts to get before the interview include key people in the organization, major products/services, number of sales and employees, branches/ locations, company structure, its competitors, and view on the firm by competition, clients, suppliers, as well as the latest news reports on the company or on local or national news that may affect the company. Non-verbal communication speaks volumes: you need a confident handshake, with the right amount of tension in your grip; eye contact builds rapport, so maintain eye contact when you are talking and when your interviewer is talking; keep good posture that shows you are alert & focused; avoid negative body language: do not cross your arms over the chest, never clench fists, do not clutch the purse tightly, and do not indicate insecurity, hostility, or resistance to change. Shift your interview from interrogation to dialogue. Once in a while answer a question by saying what somebody else has said about you: 'My supervisor always used to say that I am the one people need around when it's time to launch a product.' Delay the salary discussion/expectations until you fully understand what is entailed in the job and you have had time to think about what is fair.

Mistakes emerging in didactic role-plays that need further practice so as to be corrected:

1. Not knowing personal objectives. Candidates should demonstrate they are a good choice for the company, and assess if the job is adequate for their professional career (not just asking for a job).
2. Being too needy
3. Inadequate nonverbal communication
4. Compromising position: applicants in interviews are interviewers' equals, not subordinates.
5. The answers-only routine. An interview is a conversation, not a list of brief answers.
6. Familiarity: interviews are professional business meetings and should be dealt with accordingly.
7. Digressions: silence should not be filled up with unnecessary talk. Candidates' stories should be 60-90 seconds long, with a relevant point.
8. Making assumptions. Effective interviewing is collecting information in real time, taking good notes, and responding to the given facts, not guessing, but asking for clarifications if necessary.
9. Getting emotional: when emotions emerge, failure follows, so keep a calm, open-minded attitude.
10. Not asking specific questions: have a list of several questions you prepared beforehand, about the company, position, employees. They should begin with what, how, why, and simple yes/no questions are to be avoided. Interviewers are not impressed by applicants with no questions.
11. Do not copy movie clichés: chewing gum, smoking, wearing casual clothes, Bluetooth earpieces, sunglasses, showing bored attitudes, asking for compensations/benefits or overstating own skills,
    yawning or slouching, giggling, repeating '*you know', 'like', 'I guess'*, and '*um'*, bringing along a friend/family member, name-dropping or bragging or sounding like a know-it-all.
12. Do not leave your cell phone on. Do not take phone calls or text during an interview.
13. Do not arrive too early or too late
14. Failing to research the employer in advance.
15. Failing to demonstrate enthusiasm.
16. Failing to explain how your skills apply to the job; why you are a valuable asset for the firm.
15. Failing to remember what you wrote on your own CV.

17. Failing to adapt to formal circumstances: falsely/exaggeratedly modest, not making eye contact or staring, taking a seat before the interviewer does, checking the time, complaining, becoming angry or defensive, interrupting your interviewer.
18. Sounding rehearsed.
19. Talking more than half the time.
20. Neglecting to match the communication style of your interviewer.
21. Over-explaining why you lost your last job.
22. Over-sharing.
23. Failing to ask for the job.

The salary is a difficult negotiation and money (as salary, bonuses, compensations, stock-options, investing, benefits, and courses) is not the main topic of the discussion. Most common errors are mentioning salary too soon and stating specific numbers. The employer should know that the applicant is looking for a market-competitive salary, and that the entire compensation package is being considered. Honesty and accuracy are needed, not changing numbers through the interview process, or rounding up the current/past salary. Candidates tend to forget about the total package of compensations and focus exclusively on the basic salary as the determining factor in deciding to accept/reject an offer, but there are other items to consider, such as benefits, short and long-term career growth, personal satisfaction, the culture of the organization, company philosophy, company size or reputation, and the work/life balance. Applicants think they will get a significant increase in salary just because they move on to a new role. While in some cases it may be true, the reality is that a new opportunity does not guarantee new fortunes. Concentrating on personal career goals should be the priority, not the money. The offer should contain a fair compensation package, based on the candidate's skills and the organization's needs. Telling the truth from the beginning sets the tone for the relationship with the hiring manager or recruiter.

As academics nowadays, we train our learners' skills for the future world of work where they will have 10-15 different jobs in their careers by the time they retire. Hence the employment market has become a challenging environment for professors and their students alike; therefore practise is needed for a core group of abilities that enhance our graduates' employability. Our trainees will step into new roles in interviews, which will determine all actions in the job selection process alongside with the type of language to be used. Mature handling of content and emotions is required, as interviewers and interviewees may share a common purpose, but they have specific goals and their own specific agenda. In a job interview, both categories focus on finding out whether the candidate and the job are well matched.

BIBLIOGRAPHY

1. Ainsworth, J, *Employee Codes & the Semiotic Performance of Race & Gender in the Workplace*, Law, Culture and Visual Studies, Dordrecht Springer, 2014
2. Bull, P, *Posture and Gesture*, Oxford, Pergamon Press, 2017
3. Cismaș S Dona I, Andreiasu G, *E-learning for Cultivating Entrepreneur Skills in Business***,** CESC 2nd International Conference Communication& Education in the Knowledge Society Timisoara 2015 Trivent Publishing Budapest, vol Communication Today: An Overview from Online Journalism to Applied Philosophy, eds. Micle M, Mesaros, I, http://trivent-publishing.eu/communicationtoday.html
   http://trivent-publishing.eu/books/philosophy/communicationtoday/18.%20Suzana%20Carmen%20Cismas,%20Ion%20Dona,%20Gabriela%20Ionela%20Andreiasu.pdf
4. Cismaș, SC, Dona I, Andreiasu G, *Responsible leadership*, Elsevier Procedia Social and Behavioral Sciences Vol 221 June 2016, ScienceDirect.com.htm *pp.111-118* http://sim2015.org/ 13th International Symposium *Management During and After the Economic Crisis,* Polytechnic University of Timisoara, http://www.sciencedirect.com/science/journal/18770428/221

5. Cismaş, S.C., *English Language Study Frameworks in Management and Engineering,* LUMEN Central and East European Conference: New Approaches in Social and Humanistic Sciences NASHS 2015 Chisinau, Republica Moldova, Editura Editografica Bologna, Italy, 2016 pp.109-115
http://lumen.international/nashs2015ro/
www.edlearning.it/proceedings/moreinfo/20150911_index.pdf
6. Cismaş, S.C., Dona I., Andreiasu G.I., *Flexible Education by CLIL in Business Engineering* 7th LUMEN International Conference MEPDEV2015 http://conferinta.info-mepdev-2015/ Lumen Media PublishingUK, AI Cuza University Iasi, Vol MEPDEV 2015 Multidimensional Education & Professional Development. Ethical Values, eds. Sandu A, Frunza A, Ciulei T, Gorghiu L, Editografica, Bologna, 2016, pp. 91-97 http://www.edlearning.it/proceedings/var.htm
7. Cismaş, S.C., *Multicultural Education via Specific Learning Styles* 7th LUMEN International Conference MEPDEV 2015 http://conferinta.info-mepdev-2015/ VolMEPDEV2015 Multidimensional Education and Professional Development. Ethical Values, eds. Sandu, Frunza, Ciulei, Gorghiu, Editografica, Bologna, Italy, 2016, pp. 103-107 http://www.edlearning.it/proceedings/var.htm
8. Cismaş, S.C, *Business English linguistic structures used in technology transfer* 7th LUMEN International Conference MEPDEV2015 http://conferinta.info-mepdev-2015/ Vol MEPDEV2015 Multidimensional Education and Professional Development. Ethical Values, eds. Sandu A, Frunza A, Ciulei T, Gorghiu L, Editografica, Bologna, Italy, 2016, pp.107-113, http://www.edlearning.it/proceedings/var.htm
9. Cismaş, SC, Dona I, Andreiasu G, *Mentoring Master Degree Students in Business Engineering*, PSI-WORLD 6th International Conference Psychology and Realities of the Contemporary World, Bucharest, 2015, Proceedings in RJEAP vol7, Special Issue 1/2016, IssueDOI**:**10.15303/rjeap.2016.si1. Article DOI:10.15303/ rjeap.2016.si1.a37 http://www.rjeap.ro/psiworld-2015-proceedings/rjeap/vol7si11psiworld-2015-proceedings
10. Cismaş, S.C., Dona I., *Student discourse in business engineering* LDMD3 International Conference Literature, Discourse & Multicultural Dialogue Tg Mures2015 ArhipelagXXI Press, 2015 pp. 526-538, http://www.upm.ro/ldmd/LDMD03/Lds/Lds%2003%2054.pdf Diacronia Journal doi:10.17684/issn.2393-1140
11. Cismaş, S.C., *Mentality Shifts in Business English Communication*, WLC 2016 LUMEN Congress Logos Universality Mentality Education Novelty 2016, Vol XV, pp. 195-201 European Proceedings of Social and Behavioural Sciences EpSBS, e-ISSN: 2357-1330, eds. Sandu, Ciulei, Frunza, published by Future Academy http://dx.doi.org/10. 15405/epsbs(2357-1330).2016.9 http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.09.25
12. Cismaş, SC, *Education Catering for Professionals' Communication Needs on the Global Labour Market*, WLC 2016 – LUMEN Congress Logos Universality Mentality Education Novelty, Vol XV, pp. 202-207 European Proceedings of Social and Behavioural Sciences EpSBS e-ISSN2357-1330 eds Sandu, Ciulei, Frunza, Future Academy http://dx.doi.org/10.15405/epsbs(2357-1330).2016.9
http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.09.26
13. Cismaş, SC, *Universal Strategies in Foreign Language Communication* WLC 2016 LUMEN Congress Logos Universality Mentality Education Novelty 2016 Vol XV, pp. 215-222, European Proceedings of Social and Behavioural Sciences EpSBS e-ISSN: 2357-1330 eds. Sandu, Ciulei, Frunza, Future Academy http://dx.doi.org/10. 15405/epsbs(2357-1330).2016.9 http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.09.28
14. Cismaş, S.C, *Entrepreneur Discourse &English Communication Competence in the European Research Area* Language &Literature, European Landmarks of Identity, Pitesti University Press 2016, pp. 302-309

15. Cismaş, S.C, *Leadership Gender Equality: Communication and Reflection,* Language and Literature, European Landmarks of Identity, Pitesti University Press 2016, pp. 228-234
16. Cismaş, SC *Entrepreneurial Universities* Proceedings *CCI4*, 4th International Conference Comunication, Context, Interdisciplinarity, 2016 eds Boldea, Buda, Convergent Discourses. Exploring Contexts of Communication, Arhipelag XXI Press, Tirgu Mureș, 2016, Section Social Sciences, pp. 625-640, http://www.upm.ro/cci/CCI-04/CCI04-Soc.pdf
17. Cismas, SC, *Translations of cultural codes,* Colocviul International de Stiinte ale Limbajului CISL2001 Limbaje&ComunicareVI, Part I, Ed Ardeleanu, Moldoveanu, Editura Universitatii Suceava 2003, pp. 265-275
18. Cismas, SC, *Entrepreneurship & International Business,* 12th Int'l SEA Conference, Ovidius University, Constanta, Romania, http://seaopenresearch.eu/testi/ http://seaopenresearch.eu/Document/Article/NORD5_16.pdf
19. Cismaş, S.C, *Gender Bias in Business Engineering Professions,* Language and Literature, European Landmarks of Identity, Pitesti University Press 2016, pp. 302-309
20. Cismaş, SC *Academics as Role Models in Entrepreneurship and Leadership* Editor Boldea, I, LDMD 5 Literature, Discourses and the Power of Multicultural Dialogue Vol 5 Social Sciences Section, Arhipelag
21. , Salem Press 2018XXI Press, Tg. Mureş, 2017, pp.123-131 http://www.upm.ro/ldmd/?pag=LDMD-05/vol05-Soc http://www.upm.ro/ldmd/LDMD-05/LDMD%2005%20Social%20Sciences.pdf
22. Cismaş, S.C, *Business Incubators,a Desiderate in Romanian Universities,* GIDNI 5 Proceedings Int'l Conference Globalization, Intercultural Dialogue&National Identity Vol 5 2018 Mediating Globalization: Identities in Dialogue eds. Boldea, Sigmirean, Tg Mureș, Arhipelag XXI Press, 2018, Section: Social Sciences pp 120-129 https://old.upm.ro/gidni/GIDNI-05/Soc/Soc%2005%2015.pdf
23. Eaves, I, Leathers, J, *Successful Communication: Principles and Applications*, Routledge, 2017
24. Floyd, K, *Interpersonal Communication,* New York, McGraw-Hill, 2011
25. Fontenot, K, *Nonverbal communication and social cognition*, Health Encyclopaedia
26. Gudykunst, W, Ting-Toomey, S, *Culture and Interpersonal Communication*, Sage Publications, 1988
27. Knapp, ML, *Nonverbal communication in human interaction*, Wadsworth Cengage Learning, 2014
28. Matsumoto, D, Juang, L, *Culture and psychology*, Belmont, CA, Wadsworth, 2008
29. Pratt, M, Rafaeli, A, *Organizational Dress as a Symbol of Multilayered Social Identities*, Academy of Management Journal, vol. 40, no. 4, 1997, pp. 862-898. ProQuest 199840879.
30. Vrij, A, *Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities*, Chichester, John Wiley & Sons, 2008
31. Zastrow, C, *Social Work with Groups,* Belmont, CA, Cengage Learning, 2009

BEST CANDIDATE PROFILES REVEALED BY THE JOB INTERVIEW QUESTIONING STRATEGY

Suzana Carmen Cismas

Assoc. Prof., PhD, Hab. Dr., USAMV

Abstract: Job interviews surprise, confuse, and purposefully provoke the candidates. This attitude is not to be taken personally, as it is meant to reveal true selves and basic reactions, which are assessed in point of suitability for the job by the board of interviewers. The aim is to see if the applicant is self-possessed, logical, objective, balanced, and creative. Asking questions during the job interview will not only make the applicant appear more committed as a candidate, but it will also give better insight into both the challenges and opportunities that may lie ahead in that position. On the current job market it is no longer enough to be qualified. Further requirements need to be met. The best candidate profile will unite features from the best-prepared applicant, with characteristics of the most self-aware and the most intellectually curious candidate for illustrating personal professional background; such people are prepared to transform their strengths in benefits for the company they are applying for. Employers are impressed by interviewees who have excellent communication skills, good self management habits, and relevant work experience. They need trustworthy new hires that can move right in, get along with fellow co-workers, and get the job done without having to be instructed and guided through it at each step. Applicants should show strong work ethics, honesty and integrity, teamwork skills, interpersonal abilities, inner motivation and initiative, flexibility and adaptability

Keywords: best candidate profile, interviewing strategy, job interview questions bank, global job market

The best candidate is the one who has prepared professional references, who expresses a positive attitude, adapts the speech to the audience, gives specific examples for illustrating personal professional background, and is prepared to transform his strengths in benefits for the company he is applying for. Techniques of addressing others, of expressing personal points of view, strategies for solving problems, displaying work experience and conducting dialogues can be learnt and practised, therefore the success of an interview lies in preparation, in constructive self criticism and in constantly monitoring the personal progress. Interlocutors generally tend to be tolerant towards certain foreign language errors but when it comes to mistakes in meaning, in formal speech while addressing the others, or in complying with the culture-bound traditions and standards of politeness, the dialogue ceases. The best candidate profile includes the following features:

- The best-prepared candidate is the applicant who invested most pre-interview time in learning about the employer; s/he has a big advantage over the others. It is useful to know which business issues the company is up against (e.g. aging clients, faulty infrastructure, or global competition), so as to be ready to talk about personal input in those areas.
- The most self-aware candidate is frank about own areas of proficiency and equally earnest about subjects where s/he lacks knowledge, but is eager to learn. This profile is the total opposite of the annoying candidate who is an expert in all possible subjects.
- The most intellectually curious candidate will become the permanently running engine of the team. Hence interviewers seek smart answers to insightful business questions on current trends in the industry and on the competition's impact over next quarter's activity results. Hireable applicants will thoughtfully answer questions about the job and the organization.

Qualities to reveal and illustrate in a job interview include the following: ambitious, polite, dynamic, motivated, tactful, well trained, enthusiastic, able communicator, professionally competent, energetic, organized, reliable, diligent, goal oriented, resourceful, and self confident.

There are multiple strategies of answering job interview questions so as to convince the potential employer of the above-mentioned qualities. We hereby enumerate the most widely used alongside with the most successful ones: 'We need technical and interpersonal competence, proved in internship or co-operation experience.' 'Students who have completed cooperative education assignments generally answer the question best because they know what working for a company entails.' 'I have difficulty with this thing, and these are the strategies I use to get around it. I'm not the most organized of individuals, so I answer calls right away. I'm aware of the problem and I have strategies to deal with it.' 'I am sensitive to the needs of others, so I can influence them, I do not avoid them.' Most business and technical disciplines are teamwork professions and require getting along with other people as well as motivating them. In answering such questions make sure you:

- list the top three requirements of the job from a personal perspective, revealing your strong points
- summarize personal skills and experience matching the job description
- end by stating interest in the organization
- show willingness to go the extra mile
- attach money value to personal evidence of work
- explain personal ideas (if any) for improving the product/new process relevant to the position

There are a few key interview answers that employers need to hear. Most inexperienced candidates tend to think that the job interview is a competition to outwit the interviewer. The reality is that employers have neither the time nor inclination to play games, especially when hiring. The interviewer is not trying to outguess the applicant; he is trying to assess the answers to six key questions:

1. Do you have the skills to do the job? The employer must first determine whether the candidate has the necessary hard skills for the position, e.g., the programming knowledge for a database administration job. By probing into what the candidate has done in the past, an interviewer can tap into such skills. S/he is also looking for key soft skills to succeed in the job and in the organization, such as the ability to work well on teams.
2. Do you fit? The organization's first thought is about potentially fitting in a certain department. It means the interviewer is trying to pinpoint not only whether the candidate matches up well with the company activities but also whether s/he will complement co-workers' talents.
3. Do you understand the company and its purpose? If the organization suits your career goals, you will naturally be motivated to do good work there and stay longer with the firm.
4. How do you stack up against the competition? You are evaluated in relation to other candidates for the job, so the interviewer will constantly be comparing your performance to the others'.
5. Do you have the right mind-set for the job/firm? The interviewer needs a can-do type of attitude, someone who wants to be challenged and is internally motivated to do well. Employers cannot train for this essential trait. Without it, the employee will be a low-performer.
6. Do you really want the job? Most employers understand that certain candidates just explore their options, while others use the interview with a company they do not care about to perfect their interview skills. Therefore the applicants have to prove they really want the job.

A job interview is a bilateral communication where the candidate and the employer will be making sales pitches. Attend this meeting knowing what you have to offer, and make a short list of your strengths, especially the ones that will be of interest to this particular manager. The interview is likely to last 20-30 minutes. In that time, the interviewer will try to learn the following: the level of your experience and skills, your willingness and ability to learn, a sense of your personality, professionalism, and commitment, and an indication of how you would fit into the organization. There are two styles of interviewing: traditional and behaviour-based. Traditional questions are direct and tend to give the interviewee the sense that s/he is being tested, as if there are right and wrong answers. Traditional questions might be like these: Why do you want to hold this position? Aside from money, what will you gain from having this job? What motivates you to excel? Behaviour-based questions invite the applicant to tell a story. The theory is that by hearing about a job seeker's past behaviour, the employer can predict his future behaviour. Here are some examples:

What accomplishment are you particularly proud of? When did you handle conflict with your boss, colleagues, or subordinates? Tell me about it. Tell me about a situation that demonstrates your work habits. Describe a time when you and your superior were in conflict and how it was resolved. Give behaviour-based answers whenever possible. Even when asked traditional questions, take every opportunity to tell a short story about one of your accomplishments, a scenario that demonstrates your style of work, or an example of your skills in action. Your behaviour-based answers will make your interview more memorable and more meaningful.

For practice in answering traditional and behaviour-based questions, here are some interview questions that might be asked of an applicant going for a position at any level in an organization.

1. Could you please tell me about yourself? Although this topic is broad, keep your answer focused and relevant to the job you're applying for. Mention the top three aspects of your experience, skills, interests, and personality that make you a qualified candidate for the job.
2. What are your long- & short-term career goals? The interviewer is trying to understand why you want this job and how long you are going to hold that position. The ideal answer will assure the employer that you are worth his investment: training you, introducing you to clients, entrusting you with responsibility. Your answer should assure him that you will remain there for a long time.
3. Outside of work, what are some of the things you do? Employers know that what an applicant does for free can speak louder about his character than what he does for money. Tell the interviewer about something in your non-professional life that reveals you are a good person.
4. What strengths do you bring to this job that other candidates might not? The employer is giving you the floor to sell yourself for the job. Prepare well for this answer and deliver it with confidence.
5. Do you consider this a lateral or vertical career move? This question is designed to find out how challenged you will be on the job: a little, and you will get bored and move on, too much, and you might be exhausted in the first week. Your answer will give the employer a measure of the increase in salary that you may ask.
6. Why do you want to leave your current position? Avoid negative aspects and say: 'It is time to move on in my career' or 'I am looking for a greater challenge.'
7. Why did you leave your last job? The interviewer wants to know if there are any underlying problems like: lack of commitment, difficult personality, and poor performance. Respond in positive terms, without lying. Here you need to talk about the concept of needing more of a challenge, and leaving for a company with more opportunities. Explain valid reasons in a positive tone.
8. Please explain why you have a gap in your employment history. The employer is looking for any problems in your personal life that might become his problems when hiring you. Explain gaps honestly; dwell on activities that support your job objective. If you do not have anything relevant to say, then talk about activities that show your strength of character and helped you know what you really want to do next: the job you are interviewing for.
9. Of all the problems you had at your previous position, which was the hardest to deal with? Refer briefly to an area everybody finds challenging, and move on to how you have learnt to deal with it.
10. What project required you to work under pressure? What were the results? It will tell the interviewer whether or not you like working under pressure. Be honest and positive. All jobs bring with them a certain amount of pressure, so give an example where the level of pressure was just right for you, which will suggest how much pressure you are looking for on your next job.
11. What college experience are you especially proud of? If you have just graduated, this question is an opportunity to balance your little paid experience. Spotlight your job objective.
12. What training are you planning to pursue at this point? Make it clear that your first priority is your job; developing your profession is second.
13. Why do you want to work for this company? Talk about the values and mission or vision statement of the company (research to find out what these are). You can discuss how the company is a growing one in the industry and you want to be part of such progressive firms that hold the values of customer service. Essentially the answer needs to relate to the company's own values.
14. What do you know about this company and our products? This question is trying to find out if you have researched the company and how you think you could contribute to the firm.

15. What makes you the best person for this job, why should we hire you instead of someone else? Focus on the skills required for the job and the experience you have in these skills or your tertiary education. Have the response to this question well prepared and be able to say it confidently.
16. How do you spend your spare time? They are trying to find out if you are a team person: you play team sports, or you prefer working alone, if you are outgoing and you enjoy adventure. In your spare time you do what you enjoy, so think carefully about these and ensure your responses are appropriate to the expected profile and the job description.
17. How would you handle an angry or upset client? It is best if you can use an example of how you handled a difficult situation in the past. Talk about conflict resolution skills, focusing on facts and not on emotions, calming the customer, listening to their needs and trying your best to have their needs met, if it is within your power to do so.
18. What are your greatest strengths? Answer this honestly but try to focus on the qualities or skills that they have specified in their advertisement or skills that would be required to do the job and talk about where these strengths come from: tertiary study, employment history, volunteer work, etc.
19. What are your greatest weaknesses? You should turn this into a positive statement: 'a perceived weakness of mine is that I am a perfectionist and I try to complete all tasks to a high degree of efficiency but this can tend to get me overloaded in my work so I need to try and find a balance.'
20. What does 'team work' mean to you? Talk about a group of people working together to achieve a desired outcome in the most cost effective and efficient way. It requires flexibility. Illustrate how you worked in teams before and the benefits provided. Also mention that you can work as a member of a team but you are quite confident in your abilities to work alone or as a team leader if required.
21. Are there any questions that you have? By asking questions you prove you are enthusiastic about the company/position.

The questions the candidates may ask will make them appear more committed to the job, and will also give them insight into the challenges and opportunities that may lie ahead. As a job seeker, you will find out a lot about your potential employer. It is no longer enough to be qualified. If you want a job in today's business environment, you have to shine and show your excellence by asking excellent questions designed to: highlight your qualifications, show your confidence, grasp employer's challenges, demonstrate accountability, advance your candidacy, get the data you need to make career decisions, show professional competence in the job you seek, prove commitment, interest, and abilities. Questions prove that you understand firm challenges, emphasize how you can help the company meet them and show your clear interest in the position. Lack of questions at the end of an interview shows lack of interest in the organization. All interviewers leave 5 minutes at the end to answer questions. This opportunity can be used to clarify certain points about the firm, its style and work patterns, and, above all, for proving genuine interest in the job and company. Examples: What makes this firm unique as compared to its competitors on the national/international market? How has the Internet affected your business? What are the main objectives and additional responsibilities of this position? How is the future development of this position seen by the management in the long run? What happened to the person who previously did this job? (If it is a new position: How has this job been performed in the past?) You need to know any problems or past history associated with this position. For instance, was your predecessor fired or promoted? Is this a temporary position or brand new? The answer will tell you about management's expectations and how the company is gearing to grow. Why did you choose to work here? What keeps you here? Although you may like this company, you are an outsider. You need to find out what an insider has to say about working there. Who better to ask than your interviewer? This also forces the interviewer to step out of their official corporate role and answer personally as an employee and potential co-worker. What is the first problem the person you hire must attend to? You need to be in step with your new manager, and clarify what the initial expectations are and what you can deliver. What can you tell me about the individual to whom I would report? You need to know about the company, but most importantly about the management style as your time will be spent working for a specific manager. If you are an independent type used to working through solutions on your own, you will not be productive when you are supervised by a micromanager. What are the company's

five-year sales & profit projections? You need to know about the future of the company you plan to spend several years of your life working with. You might want to ask about the company's future plans for new products and services or any planned market expansion. You have done your own research, but nothing is better than an insider's perspective. It shows you are serious about this firm. What is our next step? This is your closing and the most important question to ask at the end of the interview. You need to know what happens after this point. Many books advise asking for the job now, but most people may feel too intimidated to bluntly do so. With more candidates already scheduled for interviews, the company is not likely to make you an offer yet. You may also need to do additional research on the company, so it may be too early to ask for the job. A compromise is to set a plan for follow-up. You will gauge the company's enthusiasm with the answer. More questions:

- What does this company value the most, and how my work for you will further these values?
- What kinds of processes are in place to help me work collaboratively?
- What is the most important thing I can accomplish in the first 60 days?
- Can you give me examples of the most and least desirable aspects of the company's culture?
- Am I going to be a mentor or will I be mentored?
- How will you judge my success?
- What will happen in 6 months when I have demonstrated that I have met your expectations?
- How do you define successful performance in this position?
- Is there special training you require or suggest for someone holding this position?
- How do you envision this company changing in five years?
- How do this team's targets contribute to the overall company goals?
- How will the current economic trend influence this department?
- Which problems facing our industry will affect this unit?
- What challenges will I inherit when I take this job?
- To whom will I report and who will report to me?
- Will I have hiring/firing authority within my area?
- What are the most important traits of someone who is successful in this position?
- How long have you worked for this company and how did you get your current position?
- What projects/goals will bring success to your department or team?

If you are interested in a management position you may be asked questions not required of non-management candidates. Such questions are about: budget, company policy, management styles, conflict management, consensus building, team development, organizational systems, supervising skills, responsibility, goal achievement, public relations, and approaches to potential investors. Here are some questions you might find yourself answering in your executive interview:

1. Tell me about a time when you developed or re-organized a procedure successfully. Here is a chance to talk about your favourite achievements. While discussing it, keep in mind the tasks you will perform at the job you are applying for and highlight elements that relate to your next job.
2. When did you initiate a policy or project, and how did your idea affect the organization? Employers want to hear how you affected the bottom line, since it implies that you will be able to do the same for them. Demonstrate you understand how success is measured in your line of work, and that you are able to achieve it to the satisfaction of your employer.
3. Describe a challenging problem you solved and the long-term result of your solution? Employees dislike admitting that they have problems, but the truth is that everybody does. It is the way people handle problems that shows their real talent. Describe a time when you either took on a problem and solved it, or you were in the middle of a project and a problem came up unexpectedly.
4. What is the toughest budget issue you have ever faced? Could you tell me about it? Budget management is important to employers. Decide how involved you want to be with the budget on your next job: if you want to manage a budget, talk about a time when you did a good job with the money; if not, tell about a time when you worked with someone else on it.

5. Describe a creative approach you used to increase profits. There are two ways to increase profits: decrease spending and increase revenue. This question is designed to find out if you are going to bring new profit-making ideas to the company.
6. Give me an example of how you built consensus in the team. An effective manager makes everyone in his staff experience success, both individually and as a group. To answer this question, you could speak about one of your experiences in morale building, creating incentive programs, or using your management style to increase cooperation among your staff.
7. When did you solve a conflict among your subordinates? Conflict resolution is a valuable skill. With downsizing, mergers, and problems in corporate management, it can be a valuable opportunity. Put yourself in the interviewer's shoes to know what interpersonal issues are current blocks in the company. Then come up with an experience of your own that parallels the company's.
8. When did you represent the company or your department before a group of people? Show your presentation skills. If you enjoy public speaking, describe convincing presentations you have done. If you are not comfortable in front of large groups, refer to a time when you delivered a message to either a small group or to an individual, and do not forget to emphasize the positive result you got.
9. When did you have to sell an idea within your company and how did it work out? The employer wants to quantify your courage and persuasion. Describe how you persuaded someone or a group to follow your lead to a successful end.

Nowadays employers seek top qualities not only in the profession, but also in interactions. They are impressed by candidates who have excellent communication skills, good self management and grooming habits, and relevant work experience. They also need trustworthy new hires that can move right in, get along with their co-workers, and get the job done without having to be instructed and guided through it at each step. Hence interviewers seek proficient communication skills (verbal and written), honesty and integrity, teamwork skills, interpersonal skills (relates well to others), motivation and initiative, strong work ethics, analytical, computer, organizational and foreign idiom skills, alongside with flexibility and adaptability.

In the interview, the candidate should be prepared to give information (personal and non-personal), give own opinion and justify it, explain and/or suggest a course of action, express preference, compare and/or contrast issues, summarise and analyse, describe something or narrate an event, speculate, check on comprehension, repair, maintain or extend a conversation. Applicants can impress the interviewer and increase their impact by: effectively communicating in English with peers, using complex grammatical structures accurately (tenses, conditionals, passives), inserting discourse markers and linking words, expressing ideas without new lexis from the dictionary, making complex sentences to explain and elaborate on own ideas, understanding a variety of English accents (British, American, Canadian, Australian), using adequate conversational & cultural interactions in a variety of situations. A positive, confident attitude helps. Candidates must practise paraphrasing, using various sentence structures, and hypothesizing to be fluent in the job interview.

BIBLIOGRAPHY

1. Arvey, R, Faley, H, *Fairness in Selecting Employees*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company 1988
2. Baca, S., *University as Seen by Foreign Students:Analysis of Practical and Intercultural Issues*. Aalborg University International Committee 1999 www.auc.dk/international/access_auc/rapport
3. Cismaş SC *Culture-Fair Assessment of Foreign Language Skills in Engineering Education* Recent Advances in e-Activities, Security& Privacy: Electrical& Computer Engineering Series 2009, pp.263-267
4. Cismaş SC *Preparing Engineering Students for Job Interviews: Constructive Communication and Transparent Decisions* Proceedings of 8th WSEAS International Conference on Education and Technology, Recent Advances in Computer Engineering, Genova University, 2009, pp. 155-160

5. Cismaş, S.C, *Developing Creativity & Problem Solving Skills by English Grammar and Vocabulary Activities in Engineering* Proceedings of 8th WSEAS International Conference on Education Technology, Recent Advances in Computer Engineering, Genova University, 2009, pp. 161-166
6. Cismaş, S.C., *Assessment Grids for Cooperative Teamwork & Leadership,* GIDNI3 Proceedings of 3rd International Conference *Globalization, Intercultural Dialogue & National Identity* 2016, I Boldea (Coord.) www.upm.ro/gidni3 vol Globalization and National Identity Studies on Strategies of Intercultural Dialogue, Social Sciences Section, Arhipelag XXI Press, Tg Mureș pp. 607-618 http://www.upm.ro/gidni3/GIDNI-03/GIDNI%2003%20-%20Social%20Sciences.pdf
7. Cismaş, S.C., *Changes and Challenges Posed to Engineering Education by Migrant Work Force* Proceedings of 6th WSEAS International Conference on Engineering Education, 2009, pp.241-245
8. Cismaş, S.C., *Correction in e-Learning Foreign Languages* DIWEB '09: Proceedings of 9th WSEAS International Conference on Distance Learning & Web Engineering 2009, pp. 104-109
9. Cismaş, S.C., *Didactic Connections between Scientific Writing & Professional Communication in the Foreign Language for Engineering,* Latest Trends on Engineering Education, Math and Computers in Science Engineering 2010 7th WSEAS Int'l Conference on Educational Technologies, pp. 277-281
10. Cismaş, S.C., Dona I., Andreiasu G.I., *Students' Learning Styles Progression in Tertiary Education* 11th WSEAS International Conference on Engineering Education *Recent Research in Engineering Education,* Salerno University Italy 2015 pp. 230-236
11. Cismaş, S.C., Dona I., Andreiasu G.I., *Tertiary Education via CLIL in Engineering and Management,* 11th WSEAS International Conference on Engineering Education *Recent Research in Engineering Education,* Salerno University Italy 2015 pp. 134-142
12. Cismaş, S.C., *English Language Patterns for Environment Protection Presentations,* Recent Advances in Energy &Environment, Energy& Environmental Engineering Series, 2010, pp. 373-378 5th IASME/WSEAS International Conference Energy & Environment, Cambridge University, UK
13. Cismaş, SC, *English Teaching in the Framework of Recent Technologies and the New Information Order* Recent Advances in e-Activities, Information Security & Privacy: Electrical and Computer Engineering Series 2009, pp. 274-279
14. Cismaş, S.C., *Evaluation Criteria for CLIL Modules in Entrepreneur Education,* Proceedings of GIDNI3, 3rd International Conference *Globalization, Intercultural Dialogue &National Identity* 2016, I Boldea (Coord.) www.upm.ro/gidni3 vol. Globalization and National Identity Studies on Strategies of Intercultural Dialogue, Social Sciences Section, Arhipelag XXI Press Tg Mures pp. 619-632 http://www.upm.ro/gidni3/GIDNI-03/GIDNI%2003%20-%20Social%20Sciences.pdf
15. Cismaş, S.C., *Globalization in Engineering Education: Advances in Teaching Presentation Skills,* Proceedings of the 6th WSEAS International Conference on Engineering Education, Mathematics and Computers in Science and Engineering 2009 pp. 236-240
16. Cismaş, S.C., *Modalităţi de integrare a spaţiului lingvistic românesc in spaţiul european*, Anul European al Limbilor, Conferinţa Abordări Interculturale în Teoria şi Practica Limbilor, UPG Ploiesti 2001, publicat în 2002, pp. 145-151
17. Cismaş, S.C., *Performance Evaluation in Foreign Language e-Learning* Proceedings of 9th WSEAS International Conference on Distance Learning and Web Engineering, 2009, pp. 110-115
18. Cismaş, S.C., *Portfolios for English Teaching in Engineering,* EDU '09: Proceedings of 8th WSEAS International Conference on Education & Educational Technology, Recent Advances in Computer Engineering, Genova University, Genoa, 2009, pp. 137-142

19. Cismaş, S.C., *Project Work for Engineering Students Acquiring Foreign Languages* Proceedings of 8th WSEAS International Conference on Education & Educational Technology, Recent Advances in Computer Engineering University of Genova, 2009, pp. 143-149
20. Cismaş, S.C., *Quality Standards for Web-Based English Teaching in Engineering* Proceedings of 9th WSEAS International Conference on Distance Learning and Web Engineering 2009, pp. 71-76
21. Cismaş, SC, *Risk management in English communication*, Proceedings of International Conference on Risk Management, Assessment and Mitigation, RIMA 2010 pp. 501-505
22. Cismaş, S.C., *Stress Factors in Academic Environments: Inventory of Student Issues in Romanian Technical Universities* Proceedings of the World Medical Conference Malta WSEAS 2010 pp. 297-300
23. Cismaş, S.C., *The structure of communication & self expression during job interviews* Academia Tehnică Militară, aXXIX-a sesiune internaţională de comunicări ştiinţifice Tehnologii moderne în secolul XXI Bucureşti, 2001, Tiparul Academia Tehnică Militara, CD, pp. 72-77
24. Cismaş, S.C., Vajiala, G., Andreiasu, G. *Promoting social awareness via E-education* , *Proceedings of the European Computing Conference, ECC '11* 2011, pp. 41-45
25. Cismaş, SC, *Culture-FairAssessment*, Diversitatea lingvistica si culturala, factor al dezvoltarii europene, Eds. Stoean, Magureanu, Constantinescu, Editura ASE, Bucuresti 2002, p. 646-651
26. Cismaş, SC, Dona I, *Multicultural dialogue in management* LDMD3 Int'l Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue Tg. Mures 2015 Arhipelag XXI Press 2015 pp. 462-473 http://www.upm.ro/ldmd/LDMD-03/Lds/Lds%2003%2048.pdf
27. Cismaş, SC, *Education Catering for Professionals' Communication Needs on the Global Labour Market* WLC2016 Vol XV, p 202-207 EpSBS e-ISSN 2357-1330 Ed. Sandu, Ciulei, Frunza, Future Academy http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.09.26 epsbs(2357-1330).2016.9
28. Cismas, SC, *Entrepreneurship and International Business*, 12th International SEA Conference, 2017 Ovidius University, Constanta, Romania, http://seaopenresearch.eu/testi/ http://seaopenresearch.eu/Document/Article/NORD5_16.pdf
29. Dipboye, R, Macan, T, *The Selection Interview from Interviewer&Applicant Perspectives*, in Schmitt, (ed) Oxford Handbook of Personnel Assessment&Selection Oxford University Press2012 p. 323-352
30. Dipboye, R, Jackson, S, *Interviewer experience & expertise effect*, in Eder, R, Harris, W, (eds.) The employment interview handbook, Thousand Oaks, CA, Sage Publications, 1999, pp. 259–278.
31. Gilliland, W, *Causes & Consequences of Applicant Perceptions of Unfairness* ed. Cropanzano, R, Justice in the Workplace: From Theory to Practice, Psychology Press, 2001, pp. 175–195
32. Jefferson, A, *Guide to Learning for Managers and Participants,* San Francisco, Pfeiffer, 2009
33. Kjersdam F, *Aalborg Experiment: Innovation in University Education* Aalborg University Press1994
34. Larsen, L, Fink, F. *Issues on Globalisation of Engineering Education.* in Michel, J. (ed.), The Many Facets of International Education of Engineers. Rotterdam: Balkema (2000).
35. *Landy, J. Disparate Treatment,* Employment Discrimination Litigation: Behavioral, Quantitative, and Legal Perspectives, John Wiley & Sons, 2005, pp. 204–205.
36. Marquet, P, *Obstacles to the use of ICTs in training and consequences for the development of e-learning&m-learning*. Education.Knowledge&Economy, 2011. pp. 183-192. 10.1080/17496896.2010.556483. DOI: 10.1080/17496896.2010.556483

37. Moeslund T, Larsen L, *Setting up a Master's Program – approach & applications*. Proc. of the Scandinavian Conference on Image Analysis (SCIA '99), Kangerlussuaq, Greenland (1999).
38. *** *US Equal Employment Opportunity Commission*, www.eeoc.gov

FREEDOM OF EXPRESSION OF THE PRESIDENT OF ROMANIA

Silviu-Gabriel Barbu, Cristina-Maria Florescu

Assoc. Prof., PhD, „Transilvania" University of Braşov, PhD, judge, Court of Appeal, Bucharest

Abstract: The paper proposes a dynamic theme: the margin of freedom of expression of the head of state in his public speech. This margin is variable, from the absolute immunity, to the non-criminal liability. In practice, when consider the type of speech of the president and his possible liability, the judiciary courts must act in compliance with the jurisprudence of the European Court of Human Rights and of the national Constitutional Court.

Keywords: freedom of expression, political discourse, immunity, non-criminal liability, discrimination

1. Introducere

Exprimarea Preşedintelui României în discursul public politic, aparţine şefului statului, ca instituţie de drept constituţional, dar şi ca instituţie de origine politică. Şeful statului este o instituţie atât politică, cât şi juridică: este o instituţie politică având în vedere modul în care este desemnat şi atribuţiile care îi revin, precum şi o instituţie juridică, ţinând seama de normele juridice care vizează activitatea acestuia. Aşadar, ca regulă, un discurs al preşedintelui, prezentat în cursul mandatului, trebuie privit, de regulă, ca fiind unul politic, pe probleme de interes general. Desigur că o analiză a caracterului unui discurs trebuie făcută de la caz la caz, ţinând seama nu numai de sensul literal al termenilor, dar şi de contextul în care a fost prezentat.

Pentru a delimita dacă un discurs al preşedintelui se încadrează sau nu în „tiparul" unui discurs politic, extras de la răspundere juridică sau dacă, dimpotrivă, depăşeşte aceste limite şi poate angaja răspunderea civilă sau contravenţională a şefului statului este necesară cunoaşterea şi analiza reperelor libertăţii de exprimare a şefului statului, astfel cum sunt conturate în legea fundamentală, în jurisprudenţa Curţii Constituţionale şi a Curţii Europene a Drepturilor Omului.

2. Libertatea opiniilor politice

Deşi Preşedintele României, în cursul mandatului, nu poate fi membru al unui partid politic, totuşi acesta poate avea şi poate exprima public opinii politice. În privinţa dreptului Preşedintelui României la opinii politice, amintim că la data de 8 ianuarie 2005, preşedintele Camerei Deputaţilor a sesizat Curtea Constituţională cu cererea de soluţionare a conflictului juridic de natură constituţională între Preşedintele României şi Parlament. În opinia autorului cererii, conflictul a fost creat prin afirmaţiile făcute de Preşedintele României în interviul acordat ziarului „Adevărul", publicat cu titlul „Sunt un adept al unor anticipate imediate pentru a scăpa de o soluţie imorală care se numeşte PUR". În opinia autorului sesizării, aceste afirmaţii referitoare la Parlament şi la partide parlamentare depăşesc atribuţiile constituţionale ale

Preşedintelui României, sugerând şi conduite contrare Constituţiei. În decizia nr. 53 din 28 ianuarie 2005[1], Curtea Constituţională a României a constatat, între altele, că orice candidat la funcţia de Preşedinte al României propune electoratului o doctrină politică, un program pentru a cărui realizare va acţiona, în cazul în care va fi ales, pe perioada mandatului său. Art. 84 alin. (1) din Constituţie prevede că, „În timpul mandatului, Preşedintele României nu poate fi membru al unui partid şi nu poate îndeplini nici o altă funcţie publică sau privată". Aceste interdicţii nu exclud însă posibilitatea exprimării, în continuare, a opiniilor politice, a angajamentelor şi a scopurilor prezentate în programul său electoral ori să militeze şi să acţioneze pentru realizarea acestora, cu respectarea prerogativelor constituţionale. Funcţia de mediere între puterile statului, precum şi între stat şi societate, prevăzută de art. 80 alin. (2) teza a doua din Constituţie, impune imparţialitate din partea Preşedintelui României, dar nu exclude posibilitatea exprimării opiniei sale privind modul optim de soluţionare a divergenţelor apărute. Dreptul la exprimarea opiniei politice este garantat şi pentru Preşedintele României de art. 84 alin. (2) din Constituţie, care prevede pentru şeful statului aceeaşi imunitate ca şi pentru deputaţi şi senatori, art. 72 alin. (1) din Constituţie aplicându-se în mod corespunzător. Curtea Constituţională a mai reţinut că legiuitorul constituant prevede dreptul Preşedintelui României de a critica legile adoptate de Parlament şi de a acţiona împotriva lor. Astfel, potrivit art. 77 alin. (2), „Înainte de promulgare, Preşedintele poate cere Parlamentului, o singură dată, reexaminarea legii", iar art. 146 lit. a) prevede dreptul Preşedintelui de a sesiza Curtea Constituţională pentru exercitarea controlului *a priori* asupra constituţionalităţii legilor adoptate de Parlament înainte de promulgare. Aceste atribuţii au semnificaţia unei contraponderi faţă de puterea legislativă, pentru realizarea echilibrului puterilor în statul de drept, consacrat prin dispoziţiile art. 1 alin. (3) din Constituţie. Aceeaşi semnificaţie o are şi dreptul Preşedintelui României de a cere Curţii Constituţionale soluţionarea conflictelor juridice de natură constituţională dintre autorităţile publice, conform art. 146 lit. e) din Constituţie, deoarece acest drept se exercită în condiţiile exprimării punctului de vedere asupra posibilelor căi de soluţionare a conflictului, implicit asupra temeiniciei sau netemeiniciei atitudinii ori a susţinerilor autorităţilor publice implicate în conflict. Faţă de toate cele de mai sus, Curtea Constituţională a constatat că declaraţiile Preşedintelui României au caracterul unor opinii politice, exprimate în temeiul art. 84 alin. (2) coroborat cu art. 72 alin. (1) din Constituţie, care nu au dat naştere unui conflict juridic de natură constituţională între autorităţile publice.

3. Regimul juridic al discursului politic

Curtea Europeană a Drepturilor Omului califică libertatea de exprimare drept fundamentul democraţiei. Instanţa europeană a subliniat în mod constant importanţa libertăţii de exprimare a parlamentarilor, vectori prin excelenţă ai unui discurs politic. O ingerinţă în libertatea de exprimare a unui parlamentar al opoziţiei impune controlul cel mai strict al Curţii (Castells împotriva Spaniei, Hotărârea din 23 aprilie 1992). În Hotărârea din 17.05.2016 în cauza Karácsony şi alţii împotriva Ungariei, instanţa europeană a subliniat că declaraţiile făcute de un parlamentar se bucură de un grad ridicat de protecţie, care reflectă regula imunităţii parlamentare. Garanţiile oferite de imunitatea parlamentară în cele două aspecte ale sale (lipsa de răspundere şi inviolabilitatea) au drept scop să asigure independenţa Parlamentului în îndeplinirea misiunii sale. În hotărârea pronunţată la data de 27.10.2020 în cauza Kılıçdaroğlu împotriva Turciei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reţinut, în unanimitate, că a existat o

[1] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 144 din 17 februarie 2005.

încălcare a articolului 10 (libertatea de exprimare) din Convenția europeană a drepturilor omului. Cazul se referă la condamnarea liderului principalului partid de opoziție (Kemal Kılıçdaroğlu) la plata despăgubirilor pentru că ar fi prejudiciat reputația primului-ministru (Recep Tayyip Erdoğan) datorită a două discursuri pe care le-a ținut în 2012 în Parlament. Curtea a constatat că ingerinţa în libertatea de exprimare era prevăzută de lege şi că a urmărit un scop legitim – protecţia reputaţiei sau a drepturilor altei persoane. În privinţa necesităţii ingerinţei într-o societate democratică, Curtea a considerat că, cele două discursuri ale reclamantului au vizat subiecte de interes general, de actualitate, iar nu viaţa personală a primului ministru şi s-au bazat pe elemente de fapt pe care reclamantul le cunoştea în calitatea sa de parlamentar. Instanţele naţionale au considerat că discursul este unul politic, însă au reţinut că aduce atingere reputaţiei primului ministru. Curtea a amintit că sunt admise invective politice între politicieni în timpul dezbaterilor. De asemenea, Curtea consideră că rolul instanţelor naţionale nu constă în a indica reclamantului „stilul" de adoptat când acesta din urmă își exercită dreptul la critică, chiar şi într-o manieră acerbă. Instanţele sunt chemate să analizeze dacă interesul public şi intenția celui care a ţinut discursul şi remarcile sale controversate au justificat recurgerea la o doză de provocare sau exagerare. În sfârşit, Curtea a reținut că valoarea despăgubirii la care a fost obligat reclamantul a fost semnificativă şi de natură să descurajeze critica politicienilor în contextul unei dezbateri pe o problemă de interes public. Considerăm că liniile jurisprudenţei Curţii Europene a Drepturilor Omului pot fi aplicate şi în privinţa discursului Preşedintelui României privind aspecte politice.

Constituţia României prevede la art. 84 alin. (2), că „Preşedintele României se bucură de imunitate. Prevederile articolului 72 alineatul (1) se aplică în mod corespunzător". În conformitate cu dispoziţiile art. 72 alin. (1), având ca titlu marginal „Imunitatea parlamentară", „Deputaţii şi senatorii nu pot fi traşi la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului".

Imunitatea preşedintelui se exprimă prin două noţiuni juridice: iresponsabilitatea şi inviolabilitatea. Iresponsabilitatea este protecţia pe care o are Preşedintele României de a nu răspunde juridic pentru opiniile sale politice exprimate în exercitarea atribuţiilor mandatului. Domeniul său cuprinde protecţia împotriva sancţiunilor privind actele şi faptele săvârşite în exercitarea mandatului prezidenţial, apărând libertatea de exprimare a Preşedintelui. Iresponsabilitatea Preşedintelui României este reglementată expres prin dispoziţiile art. 84 alin. (2) teza a doua din Constituţie, respectiv prin trimiterea la prevederile art. 72 alin. (1) din Constituţie, care consacră iresponsabilitatea parlamentarilor, dispoziţii aplicabile Preşedintelui României, în mod corespunzător. Inviolabilitatea presupune un set de reguli privind urmărirea penală, trimiterea în judecată sau o serie de măsuri preventive, precum percheziţionarea, reţinerea sau arestarea. În privinţa preşedintelui, inviolabilitatea poate fi înlăturată doar în cazul prevăzut de art. 96 din Constituţie, care stabileşte posibilitatea Parlamentului de a-l pune sub acuzare pentru înaltă trădare. Măsura adoptată de Parlament are ca efect ridicarea imunităţii Preşedintelui, el neputând răspunde juridic pe perioada exercitării mandatului decât pentru faptele de înaltă trădare.

Spre deosebire de inviolabilitate, iresponsabilitatea are o calitate absolută în ceea ce priveşte durata efectelor ei: protecţia se menţine şi după expirarea mandatului Preşedintelui în ceea ce priveşte opiniile exprimate în timpul acestuia. În decizia nr. 435 din 26 mai 2006[2], Curtea Constituţională a subliniat că interdicţia de tragere la răspundere prevăzută la art. 72 alin. (1) din Constituţie are ca efect lipsa răspunderii juridice pentru opiniile politice exprimate în

[2] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 576 din 4 iulie 2006.

exercitarea mandatului, iar organele competente să stabilească răspunderea juridică sunt instanţele judecătoreşti în temeiul art. 126 alin. (1) din Constituţie.

Imunitatea şefului statului este justificată pe considerente de oportunitate politică: şeful statului este o instituţie, iar pentru păstrarea autorităţii ei, legiuitorul constituţional a instituit principiul potrivit căruia nu se poate aduce atingere persoanei care reprezintă instituţia. Scopul imunităţii este de a împiedica ştirbirea autorităţii acesteia prin abuzuri, acţiuni şicanatorii ori alte astfel de modalităţi, de a asigura reprezentanţilor poporului libertatea de exprimare în cadrul desfăşurării atribuţiilor lor. În Decizia nr. 678 din 13 noiembrie 2014[3], Curtea Constituţională a arătat că imunitatea are caracter imperativ, nefiind un drept subiectiv la care titularul ar putea renunţa şi că ea este de ordine publică, putând fi invocată din oficiu, iar nu doar de persoana interesată. Putem concluziona că imunitatea Preşedintelui României trebuie invocată din oficiu de orice altă autoritate publică sau de instanţa de judecată în cazul unei sesizări care priveşte declaraţii politice ale şefului statului în cursul mandatului.

4. Situaţii practice

În practica Curţii Constituţionale a României s-au identificat mai multe situaţii în care instanţa de contencios constituţional a constatat că Preşedintele României a exprimat opinii politice, lipsite de consecinţe juridice, aflate în marja libertăţii sale de exprimare.

La data de 6 mai 2014 prim-ministrul României a solicitat Curţii Constituţionale să se pronunţe asupra existenţei unui conflict juridic de natură constituţională între Guvernul României şi Preşedintele României. În motivarea sesizării, prim-ministrul României a arătat că Preşedintele României, în repetate rânduri, cu ocazia unor evenimente publice şi-a manifestat susţinerea pentru un anumit partid politic, atitudinea şefului statului concretizându-se atât prin nominalizarea directă a partidului politic pe care îl va vota, cât şi prin popularizarea activă a însemnelor electorale ale acestei formaţiuni politice, respectiv Partidul Mişcarea Populară (P.M.P.). În decizia nr. 284 din 21 mai 2014[4] Curtea Constituţională a constatat că nu există un conflict juridic de natură constituţională între Preşedintele României şi Guvernul României, generat de conduita şi declaraţiile sale publice. Potrivit considerentelor deciziei Curţii Constituţionale, faptele imputate Preşedintelui României nu pot fi calificate ca fiind acte sau fapte juridice, întrucât conduita şi declaraţiile publice, cu evident caracter politic, nu au caracter decizional şi nu produc efecte juridice.

În decizia nr. 53 din 28 ianuarie 2005 instanţa constituţională a constatat că opiniile, judecăţile de valoare sau afirmaţiile preşedintelui nu constituie prin ele însele conflicte juridice între autorităţi publice. Decizia Curţii a vizat un posibil conflict juridic de natură constituţională între Preşedintele României şi Parlament în contextul unor afirmaţii publice ale preşedintelui care a calificat Partidul Umanist Român ca fiind „o soluţie imorală", conducerea Partidului Social-Democrat a fost caracterizată ca având „limite în înţelegerea viitorului României" şi ca fiind un mecanism prin care „s-a ridicat sistemul de guvernare de tip mafiot la rang de politică de stat", iar pentru alte partide parlamentare preşedintele a sugerat necesitatea fuziunii precizând şi acţiuni concrete, în acest sens, la viitoarele congrese.

În Avizul consultativ nr. 1 din 5 aprilie 2007 privind propunerea de suspendare din funcţie a Preşedintelui României[5], Curtea Constituţională a reţinut că Preşedintelui României i s-

[3] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 886 din 5 decembrie 2014.
[4] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 495 din 3 iulie 2014.
[5] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 258 din 18 aprilie 2007.

au imputat atitudini de partizanat politic în favoarea Partidului Democrat, acuzaţii grave aduse partidelor din opoziţie şi Partidului Conservator, precum şi denigrarea unor personalităţi publice. Curtea Constituţională a constatat că atitudinea şi opiniile imputate Preşedintelui României nu pot fi caracterizate drept încălcări ale Constituţiei, în condiţiile în care - referitor la relaţia Preşedintelui cu partidele politice - în art. 84 din Legea fundamentală se prevede că acesta nu poate fi membru al unui partid politic, dar nu i se interzice să păstreze legături cu partidul care l-a susţinut în alegeri sau cu alte partide politice. O asemenea interdicţie nici nu ar fi în spiritul Constituţiei, în condiţiile în care Preşedintele României este ales în funcţie prin sufragiu universal, pe baza unui program politic, şi are faţă de electorat datoria să acţioneze pentru îndeplinirea acestui program. Pentru realizarea programului pentru care a fost ales, preşedintele poate dialoga în continuare fie cu partidul din care a făcut parte, fie cu oricare alt partid, care ar sprijini realizarea programului. Referitor la atitudinea şi exprimările Preşedintelui României la adresa unor personalităţi publice, art. 84 alin. (2) din Constituţie prevede că Preşedintele României se bucură de imunitate în condiţiile art. 72 alin. (1), adică pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului. În concluzie, instanţa de contencios constituţional a constatat că, în raport cu scopul politic urmărit, manifestările Preşedintelui pot fi caracterizate ca opinii politice şi sunt protejate de imunitatea prevăzută de Constituţie.

La data de 4 aprilie 2006, Curtea Constituţională a fost sesizată de preşedintele Consiliului Superior al Magistraturii cu cererea de soluţionare a conflictului juridic de natură constituţională dintre autoritatea judecătorească, pe de o parte, şi Preşedintele României şi primul-ministru al Guvernului României, pe de altă parte. Potrivit sesizării, se arată că „Preşedintele României a făcut, în repetate rânduri, afirmaţii generalizatoare la adresa justiţiei şi a magistraţilor, în general, referindu-se la «incompetenţă», «independenţă faţă de lege» şi «un înalt nivel al corupţiei»". În decizia nr. 435 din 26 mai 2006[6], Curtea Constituţională a constatat că declaraţiile Preşedintelui României nu au dat naştere unui conflict juridic de natură constituţională între autorităţile publice.

În anumite circumstanţe, declaraţiile politice ale Preşedintelui României pot genera conflicte de natură juridică între autorităţi publice. Constatarea şi soluţionarea acestor conflicte revine exclusiv Curţii Constituţionale. Un conflict de natură constituţională nu a fost identificat de instanţa de contencios constituţional în situaţia în care respectiva instanţă a calificat discursul preşedintelui ca fiind unul pur politic, dar ar putea fi identificat în discursul politic care are şi consecinţe juridice de natură să nască un conflict de natură constituţională. Potrivit Curţii Constituţionale, conflictul juridic de natură constituţională trebuie să privească numai autorităţile prevăzute în titlul III din Constituţie şi presupune acte sau acţiuni concrete prin care o autoritate sau mai multe îşi arogă puteri, atribuţii sau competenţe, care, potrivit Constituţiei, aparţin altor autorităţi publice ori nu îşi îndeplineşte atribuţiile, prin declinarea competenţei sau prin refuzul de a îndeplini anumite acte care intră în obligaţiile autorităţii. Un asemenea conflict nu poate fi creat prin declaraţiile politice ale preşedintelui, care nu au produs nici un efect juridic[7] întrucât în lipsa actului/faptului generator al unui pretins conflict, nu se poate trage concluzia existenței unei situații litigioase.

În practica instanţelor de contencios administrativ s-a pus problema dacă un discurs cu caracter politic al preşedintelui, prin care acesta exprimă vădita sa neagreare a unui partid politic prin compararea ameninţării pe care preşedintele consideră că partidul politic respectiv o produce în plan politic cu ameninţarea unui virus pandemic asupra sănătăţii publice, ar putea antrena

[6] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 576 din 4 iulie 2006.
[7] Decizia Curţii Constituţionale nr. 53 din 28 ianuarie 2005.

răspunderea sa contravenţională pentru posibile fapte de discriminare împotriva susţinătorilor respectivului partid, prin afectarea demnităţii acestora. Răspunsul ar trebui să fie unul negativ atunci când discursul, prin natura sa, se încadrează în sfera celui pur politic, preşedintele fiind protejat de imunitate constituţională, cu consecinţa iresponsabilităţii sale juridice faţă de orice persoană, inclusiv partidul politic vizat sau simpatizanţii ori susţinătorii respectivului partid. De altfel, în jurisprudenţa Curţii Constituţionale, respectiv în deciziile nr. 53/2005 şi nr. 284/2014, pe care le-am analizat deja, atât critica virulentă, cât şi susţinerea vădită a unui partid politic au fost considerate de instanţa constituţională ca făcând parte din sfera discursului politic al preşedintelui. Considerăm că, în situaţii de fapt similare cu acelea reţinute în deciziile amintite ale instanţei constituţionale, instanţele de contencios administrativ nu ar putea ignora jurisprudenţa instanţei de contencios constituţional privitoare la calificarea tipului discursului prezidenţial şi la imunitatea preşedintelui. În acest context, amintim că potrivit art. 147 alin. (4) teza a doua din Legea fundamentală deciziile Curţii Constituţionale produc efecte obligatorii *erga omnes*, aşadar sunt obligatorii nu numai pentru autorităţile care au formulat sesizarea sau pentru autorităţile aflate într-un (potenţial) conflict juridic de natură constituţională, ci şi pentru orice alt subiect de drept, inclusiv pentru alte autorităţi administrative şi pentru instanţele de judecată. Prin urmare, în cazul unor sesizări adresate Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării sau în cazul unor sesizări din oficiu ale acestei autorităţi cu privire la declaraţii ale preşedintelui, precum şi în cadrul litigiilor în faţa instanţei de judecată, se impune în mod obligatoriu, jurisprudenţa Curţii Constituţionale cu privire la imunitatea Preşedintelui României şi libertatea sa de exprimare, aşa cum rezultă din deciziile Curţii Constituţionale. De asemenea, instanţa constituţională în decizia sa nr. 392 din 6 iunie 2017[8] a subliniat că autoritatea de lucru judecat ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta. Soluția este aceeași și pentru efectul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale. Prin sintagma considerente pe care dispozitivul deciziei Curții se sprijină se înțelege ansamblul unitar de argumente, care prezentate într-o succesiune logică realizează raționamentul juridic pe care se întemeiază soluția pronunțată de Curte și întrucât toate considerentele din cuprinsul unei decizii sprijină dispozitivul acesteia, Curtea a constatat că autoritatea de lucru judecat și caracterul obligatoriu al soluției se răsfrâng asupra tuturor considerentelor unei decizii.

În concluzie, în privinţa calificării discursului preşedintelui ca fiind unul pur politic, un element esenţial pe cale instanţele de judecată nu îl pot ignora este jurisprudenţa relevantă a Curţii Constituţionale, inclusiv avizele instanţei constituţionale care, chiar dacă au caracter consultativ, pot constitui un important punct de reper. Instanţa constituţională este cel mai bine plasată în ceea ce priveşte caracterizarea atribuţiilor şi responsabilităţii instituţiei constituţionale a şefului statului.

5. Opinii care depăşesc marja criticii rezonabile

În cazul în care un discurs al Preşedintelui României, în tot sau în parte, excedează sferei politice şi ar avea potenţial discriminator, imunitatea prezidenţială nu mai poate fi invocată, preşedintele putând fi sancţionat juridic.

În practica Secţiei de contencios administrativ a Curţii de Apel Bucureşti[9] au existat mai multe astfel de situaţii în materia răspunderii contravenţionale a preşedintelui pentru fapte de

[8] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 504 din 30 iunie 2017.
[9] Sentinţa nr. 2051 din 27.06.2014, pronunţată în dosarul nr. 2125/2/2014, definitivă, nepublicată.

discriminare. De exemplu, în cadrul conferinţei de presă din data de 3 noiembrie 2010 din Slovenia, răspunzând la o întrebare a jurnaliştilor, Preşedintele României a declarat: „[....] Dar mai avem o problemă, care de asemenea trebuie spusă. Şi care face destul de dificilă integrarea romilor nomazi. Foarte puţini vor să muncească, mulţi dintre ei, în mod tradiţional, trăiesc din ce fură. Iar dacă nu vom recunoaşte cinstit şi problemele pe care le are etnia însăşi şi problemele pe care le avem noi în a înţelege etnia, nu vom găsi soluţia problemei. Eu am fost primar şi am oferit locuri de muncă romilor care se aşezaseră în jurul Bucureştiului. Nu le-a plăcut. Au plecat în altă parte. Sigur, era muncă în conformitate cu pregătirea pe care o aveau, la salubrizare. Deci problema romilor nomazi trebuie privită în ansamblul ei si dacă ne limităm numai la a spune ce trebuie să facem noi dar nu si ce trebuie să facă ei, nu vom rezolva problema." Cu opinie majoritară, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării a reţinut că afirmaţiile reclamantului, conform cărora romii nomazi nu vor să muncească şi trăiesc în mod tradiţional din furt, reprezintă discriminare şi încalcă dreptul la demnitate, conform art. 2 alin. 1 şi art.15 din O.G. nr. 137/2000. Curtea de apel a considerat temeinică hotărârea Consiliului. Unul dintre argumentele invocate de preşedinte şi respinse de instanţa de contencios administrativ a fost imunitatea sa de jurisdicţie. Instanţa a reţinut că afirmaţia sancţionată a fost făcută în contextul abordării unei probleme de interes general, aşadar în cadrul discursului politic, însă aceasta nu înseamnă că într-un atare cadru nu pot exista derapaje şi că orice aserţiune, indiferent de conţinut sau finalitate, se bucură de protecţia recunoscută în materia libertăţii de exprimare a opiniilor cu caracter politic.

În ce ne priveşte, considerăm că, strict în privinţa afirmaţiilor discriminatoare ale Preşedintelui României cu privire la etnia romă nu mai avem de a face cu un discurs politic propriu-zis, pe teme de interes general, chiar dacă aceste afirmaţii au fost făcute în contextul unui astfel de discurs, însă, privite *ut singuli*, afirmaţiile excedează acestei sfere, situaţie în care şeful statului nu mai poate invoca imunitatea sa constituţională.

O altă cauză ce s-a aflat pe rolul Curții de Apel București[10] a vizat următoarea situaţie: Preşedintele României s-a aflat la cumpărături, a fost înregistrat audio şi video de o jurnalistă, iar la ieşirea din magazin, nemulţumit de insistenţele jurnalistei de a-i adresa întrebări în legătură cu rezultatul referendumului, dar și despre conținutul cumpărăturilor, reclamantul i-a replicat „mă păsărică, nu ai și tu treabă azi?”. Preşedintele i-a luat acesteia telefonul mobil, anunțând-o că îl va înapoia postului de televiziune la care era angajată. După acest incident, reclamantul s-a urcat, împreună cu soția sa, în mașina proprietate personală, timp în care, telefonul jurnalistei, nefiind deconectat, a înregistrat o discuție a președintelui, în care, cu referire la jurnalistă, afirma către soția sa: „cât de agresivă era țiganca asta împuțită”.

Prin hotărârea din 23 mai 2007, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării a analizat sesizarea formulată de petenții R.C. și F.E.R.T., cu privire la utilizarea de către președinte a expresiilor „mă păsărică, n-ai și tu treabă azi?” și „cât de agresivă era țiganca asta împuțită”, a încadrat fapta de a folosi expresia „țigancă împuțită” ca fiind discriminare potrivit art. 2 alin. (1) și (4) din O.G. nr. 137/2000 și a dispus sancționarea cu avertisment a președintelui. Curtea de Apel București a considerat că este legală și temeinică hotărârea Consiliului. În calea de atac a recursului, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a constatat că afirmația „țiganca asta împuțită”, chiar dacă se încadrează în ipoteza generală a textului care definește noțiunea de discriminare, nu este incriminată în dispozițiile speciale ale O.G. nr.

[10] Dosarul nr. 4510/2/2007, soluționat definitiv prin decizia nr. 1960/2008 pronunțată de Înalta Curte de Casaţie și Justiţie, Secția contencios administrativ, disponibilă la link-ul https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=74109 (accesat la 2.11.2021).

137/2000, respectiv ale art. 5-8, art. 10, art. 11 alin. (1), (3) și (6), art. 12, art. 13 alin. (1), art. 14, art. 15, astfel că nu poate fi calificată ca fiind contravenție. Instanţa a constatat că afirmația considerată discriminatorie a fost utilizată de reclamant într-un cadru strict privat, astfel că preşedintele nu trebuia și nici putea să prevadă rezultatul faptei, neavând nici un moment reprezentarea situației că în acel mediu privat discuția sa cu soția poate fi înregistrată și că înregistrarea va fi adusă la cunoștința publicului. Instanţa a subliniat că este adevărat că, în calitate de Preşedinte al României, reclamantul, chiar și atunci când desfășoară anumite activități private (cumpărături personale într-un centru comercial), dar într-un spațiu public trebuie să manifeste prudență și diligență în comportamentul său pe care-l exteriorizează prin afirmații sau gesturi, având perceperea faptului că acesta este supus atenției publicului. În același timp însă, gândurile unei persoane, exprimate într-un cadru strict privat, chiar și cu tentă de discriminare, nu pot fi asimilate unui comportament discriminatoriu în sensul prevederilor legii. Instanţa de recurs a reținut că nu este îndeplinită condiția privind existența vinovăției în săvârșirea faptei, soluția instanței de fond fiind netemeinică și nelegală și în ceea ce privește încadrarea faptei drept contravenție și stabilirea răspunderii contravenționale. Instanţa de recurs a reţinut că, dincolo de caracterul necontravențional al faptei, afirmația „cât de agresivă era țiganca asta împuțită" are însă caracter discriminator, încadrându-se în definiția legală a noțiunii de „discriminare" prevăzută de art. 2 alin. (1) din O.G. nr. 137/2000. Astfel, asocierea termenilor „agresivă" și „împuțită" cu termenul de „țigan", are evident o conotație negativă, chiar dacă, în lipsa laturii subiective (vinovăția) nu presupune o „defavorizare nejustificată" ca element material al contravenției. Afirmația reclamantului, a produs efectul discriminator prin faptul că a fost adusă la cunoștința publicului, chiar fără voia sa și fără să prevadă acest lucru.

6. Concluzii

Libertatea de exprimare a şefului statului şi eventualele sale consecinţe juridice pot face obiectul controlului atât în faţa Curţii Constituţionale, în cazul soluţionării posibilelor conflicte juridice de natură constituţională între preşedinte şi alte autorităţi publice în cazul discursului politic producător de consecinţe juridice ce pot fi încadrate în sfera conflictului juridic de natură constituţională între autorităţi publice, cât şi a instanţelor de judecată, în litigii civile sau contravenţionale, atunci când depăşirea marjei libertăţii de exprimare determină ca discursul să excedeze sferei politice şi imunităţii constituţionale şi să poată angaja răspunderea juridică a preşedintelui. Marja dreptului la exprimare în cadrul discursului politic al şefului statului este supusă unor criterii stabilite atât în jurisprudenţa instanţei de contencios constituţional, precum şi a instanţelor de contencios administrativ, cu respectarea jurisprudenţei Curţii Europene a Drepturilor Omului şi poate varia de la imunitatea absolută şi până la răspunderea civilă sau contravenţională în cazul discursului care excedează domeniului politic şi se transformă într-un fapt vătămător de drepturi, libertăţi sau interese legitime.

BIBLIOGRAPHY

Barbu, S.-G., Muraru, A., Bărbăţeanu, V., (2021) *Elemente de contencios constituţional*. Bucureşti: CH Beck.

Deaconu, Șt., (2017) *Instituţii politice*. Bucureşti: C.H. Beck.

Muraru, I., Tănăsescu, E. S., (2019) *Constituţia României. Comentariu pe articole*. Bucureşti: C.H. Beck.

THE IMPACT OF THE COVID 19 PANDEMICS ON THE COMPLIANCE OF THE FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS

Oana Voica Nagy

Lecturer, PhD, „Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș

Abstract: This study aims to analyze the way the measures adopted in order to avoid the spreading o the sars cov 2 virus affected the right to education, as a fundamental human right provided by treaties an international conventions to which Romania is part as well by the Romanian legislation. Also, we propose to identify if the analyzed measures contravene the non-discrimination principle, favoring the access to education to those persons who have a good economic status and live-in urban environment on the expense of those who live in the rural environment and are part of a disadvantaged category. We will proceed to a comparison between the undergraduate and graduate systems, in order to establish if the same measures have affected them differently. On the other hand, other comparison is to be made, namely between the measures applied in our country and those applied other countries that have also limited the right to education.

Keywords: fundamental right, limitations, superior interest, urgent measures, discrimination

Drepturile omului au prezentat un interes deosebit în privința recunoașterii și respectării acestora încă de la jumătatea secolului XX, existând un trend ascendent în sensul recunoașterii a tot mai multe drepturi pe măsura trecerii timpului. Acest fapt a determinat ca la momentul actual să existe o presiune asupra statelor pentru a asigura respectarea drepturilor fundamentale fără discriminare. Așa cum doctrina ne arată principiul nediscriminării, care stă la baza exercitării drepturilor fundamentale ale omului se referă la egalitatea persoanelor în fața legii[1]. Combaterea excluderii sociale și a discriminării alături de egalitatea între bărbați și femei, a solidarității dintre generații dar și protecția drepturilor copilului a constituit unul dintre obiectivele pe care Uniunea Europeană și-a propus să îl îndeplinească la momentul formării ei[2].

Toate eforturile depuse pe plan mondial în vederea respectării și garantării drepturilor omului au fost însă înfrânate de apariția virusului Sars-Cov 2, fapt ce a determinat Organizația Mondială a Sănătății să declare starea de pandemie în data de 11 martie 2020. Acest virus cu răspândire rapidă și evoluție accelerată, care și astăzi suferă mutații ce împiedică iradicarea sa de către experții din domeniul medical, a condus la adoptarea unor măsuri ce au avut drept efect restricționarea unora dintre drepturile fundamentale al omului. Impactul produs de acest virus este unul puternic atât din punct de vedere economic și financiar cât și în ceea ce privește respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

Majoritatea statelor s-au grăbit să protejeze dreptul la sănătate și viața însăși restricționând în același timp o serie de alte drepturi reglementate prin tratate internaționale ca fiind fundamentale pentru individ. Deși măsurile adoptate diferă de la un stat la altul, ori chiar în cadrul aceluiași stat, drepturile afectate au fost aceleași, și anume: libertatea de

[1] N. Purdă, N. Diaconu, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București 2016, p. 51.

[2] E.L. Cătană, I.R. Toncean, *Dreptul Uniunii Europene. Istoric, Instituții, Izvoare, Drepturi fundamentale*, Editura Pro Universitaria, București, 2018, p. 47.

mișcare, liberul acces la sistemul sanitar, dreptul la educație, chiar și dreptul de a părăsi propria locuință, etc.

Rapoartele întocmite de organismele și entitățile internaționale al căror obiectiv este de a veghea asupra respectării drepturilor fundamentale ale omului, trag un semnal de alarmă în privința impactului pe care l-a avut, și continuă să-l aibă, pandemia de Covid 19 asupra activităților cotidiene, incluzând aici și interacțiunea socială, asupra sănătății, călătoriilor, a muncii, afacerilor, justiției, dar și impactul acesteia asupra anumitor grupuri cum ar fi cele din care fac parte persoanele fără adăpost, victimele violenței domestice, persoanele din comunitățile LGBT, persoanele în vârstă, deținuții, persoanele cu dizabilități, minoritățile etnice, refugiații și imigranții etc.[3]

Revenind însă la principiul menționat anterior, s-a constatat încălcarea acestuia odată cu răspândirea virusului Sarscov-2 la scară largă. Specialiști ai Institutului pentru Drepturile Omului și Afacerilor au evidențiat în raportul publicat de IHRB faptul că, pe măsura evoluției Pandemiei de Covid 19 în unele state a crescut numărul violențelor cu caracter rasist îndreptate împotriva persoanelor de origine asiatică ori împotriva persoanelor care aveau un aspect diferit de restul populației[4]. Actele de natură violentă sau chiar discriminatorii, lipsite de violență au fost semnalate, potrivit acestui raport, la locul de muncă ori în cadrul întâlnirilor de afaceri cu parteneri sau asociați. Persoanele vizate fiind stigmatizate, atacate fizic ori verbal. Acest fapt se datorează cel mai probabil izbucnirii pandemiei în orașul Wuhan din China (s.n).

Raportul Agenției Uniunii Europene pentru Protecția Drepturilor Fundamentale[5] arată că această pandemie a avut un impact negativ asupra tuturor, dar și faptul că nu este uniform distribuit asupra societății, fiind mai puternic în privința grupurilor vulnerabile. Aceeași sursă subliniază accentuarea diferențelor și a discriminării deja existente, dar și adâncirea excluziunii sociale în anumite cazuri[6].

O categorie vulnerabilă este considerată a fi cea a persoanelor în vârstă. Datorită vârstei înaintate dar și a bolilor cronice de care majoritatea acestor persoane suferă au fost considerate a fi, în special în perioada de început a pandemiei, persoanele cu cel mai ridicat risc de îmbolnăvire.

Persoanele în vârstă sunt mai probabil să dezvolte forme simptomatice decât asimptomatice. Drintre cei simptomatici este mai probabil ca ei să dezvolte forme moderate spre severe. Procentajul persoanelor infectate în primele 7 luni ale pandemiei care au necesitat spitalizare pare să crească acut la persoanele ce au peste 50 de ani[7]. Aceste aspecte

[3] Publicație a Agenției Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale, *The coronavirus pandemic and fundamental rights: a year in review* – parte a raportului anual pentru anul 2021, Publications Office of the European Union, Luxembourg, disponibil online pe https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021-focus_en.pdf., 2021, p. 1.

[4] S. Tripathi coord., S. Jerbi, J. Morrison, F. House, H. St. Denni (2020), *Le respect des droits de l'homme en temps de pandémie covid-19. Examen de la responsabilité des entreprises à l'égard des travailleurs et des communautés touchées*, cercetare realizată în cadrul IHRB (Institute for Human Rights and Business), raportul integral a fost publicat în format electronic și este disponibil online pe site-ul: https://www.ihrb.org/uploads/reports/Respecting_Human_Rights_in_the_Time_of_the_COVID19_Pandemic_alternate_-_IHRB%28fr%29_LR.pdf, 2020, p.25.

[5] Pentru ușurința exprimării următoarele referiri la Publicația Agenției Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale, *The coronavirus pandemic and fundamental rights: a year in review*, se vor face utilizând sintagma *Raportul Agenției pentru Drepturile Fundamentale*.

[6] Publicația Agenției Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale, *op. cit.*, p. 25.

[7] M. D'cruz, D. Banerjee, *An invisible human rights crisis': The marginalization of older adults during the COVID-19 pandemic–An advocacy review*, articol publicat în Revista Psychiatry Research 292 (2020) 1133692, inclus în baza de date Elsevier, 2020 și disponibil la adresa web https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0165178120324811?token=2B9883F918899640BF6ADC9FE671355

au determinat și autoritățile române să ia măsuri restrictive drastice față de această categorie de persoane.

Astfel, prin Ordonanța militară nr. 3/2020 art. 2 „circulația persoanelor care au împlinit vârsta de 65 de ani, în afara locuinței/gospodăriei" a fost permisă doar într-un anumit interval orar și pentru motive limitativ enumerate de această ordonanță. Potrivit dispozițiilor aceluiași articol persoanele ce se încadrau în această categorie de vârstă puteau părăsi locuința numai în intervalul orar 11.00 – 13.00.

În ceea ce privește motivele care justificau deplasarea lor se limitau la „deplasarea pentru asigurarea de bunuri care acoperă necesitățile de bază ale persoanelor și animalelor de companie/domestice", situațiile în care aveau nevoie de „asistență medicală" care nu putea „fi amânată și nici realizată de la distanță", dacă aveau motive temeinice care să le justifice deplasarea înafara locuințe cum ar fi „îngrijirea/ însoțirea unui minor, asistența altor persoane vârstnice, bolnave sau cu dizabilități, ori în cazul decesului unui membru de familie" dar și pentru efectuarea unor „deplasări scurte, în apropierea locuinței/gospodăriei, legate de activitatea fizică individuală a persoanelor (cu excluderea oricăror activități fizice colective), cât și pentru nevoile animalelor de companie/domestice". Doar în mod excepțional, potrivit art. 3 din același Ordin Militar era posibilă deplasarea persoanelor cu vârsta peste 65 de ani înafara intervalului orar prestabilit dacă aceasta era impusă de interesul profesional era pentru desfășurarea unor activități agricole. Ulterior autoritățile române au revenit asupra acestor restricții și le-au eliminat astfel încât această categorie de persoane să fie supusă acelorași măsuri de prevenție a răspândire a virusului Sarscov-2 ca și restul populației, fapt ce a eliminat discriminarea căreia îi erau supuse persoanele în vârstă.

Referitor la persoanele în vârstă și Uniunea Europeană ne indică faptul că în cadrul aceleiași categorii există dezechilibre și inegalități, referindu-se la persoanele în vârstă instituționalizate.

Raportul Agenției pentru Drepturile Fundamentale indică rate de infecție și mortalitate pentru persoanele în vârstă instituționalizate îngrijorătoare și subliniază faptul că măsurile de combatere a pandemiei au afectat dreptul persoanelor în vârstă la demnitate și independență așa cum acestea sunt consacrate în articolul 25 din Carta drepturilor fundamentale a UE, precum și dreptul acestora la nediscriminare pe criterii de vârstă prevăzut în articolul 21 al aceluiași document[8].

Și rapoartele ONU atrag atenția asupra apariției fenomenului excluziunii ca efect negativ al pandemiei. Spre exemplu, în cazul persoanelor care au contractat acest virus, ori cele care lucrează în domenii cheie, care luptă cu prețul vieții împotriva răspândirii virusului, au fost stigmatizate, ostracizate sau chiar atacate[9].

O altă categorie inclusă în grupul persoanelor vulnerabile sunt victimele violenței în privința cărora atât Raportul Agenției Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale cât și Raportul Organizației Unite[10] au constatat existența posibilității accentuării violenței domestice, mai ales asupra femeilor, datorată restricționării libertății de mișcare. Această

5FA824877516382BBCBA7431EEA495C2FD23189C5354BACD3C25378CF3E0D3C74&originRegion=eu-west-1&originCreation=20211202185122, p.2.

[8] Publicația Agenției Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale, *op. cit.*, p. 25.

[9] Raportul Organizației Națiunilor Unite, *COVID-19 and Human Rights. We are all in this together* (*Covid 19 și Drepturile Omului. Suntem împreună în aceasta*) publicat de UN Women în luna Aprilie 2020, disponibil online pe https://www.un.org/victimsofterrorism/sites/www.un.org.victimsofterrorism/files/un_-_human_rights_and_covid_april_2020.pdf, p. 11.

[10] Ramya Emandi coord., Ghida Ismail, Rea Jean Tabaco, *Measuring the shadow pandemic: violence against women durring Covid 19* UN Women 2021, raport întocmit de Organizația Națiunilor Unite disponibil online pe site-ul https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/Measuring-shadow-pandemic.pdfhttps://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/Measuring-shadow-pandemic.pdf, p. 3.

restricție a determinat femeile să se afle anumite perioade de timp în spații închise alături de potențialii lor agresori. Intensificarea agresiunilor asupra femeilor și fetelor, după declanșarea Pandemiei de Covid 19, constatată în mai multe țări, își are rădăcinile în reorganizarea modului de operare a serviciilor ce oferă suport în acest domeniu dar și reducerii fondurilor alocate acestora. Aceste aspecte au determinat creșterea ratei violenței îndreptate împotriva femeilor, cele mai comune forme fiind spre exemplu abuzul verbal sau refuzul furnizării resurselor de bază necesare traiului.

La același concluzii au dus și cercetările efectuate de Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile fundamentale. Însă, pe lângă expunerea femeilor la violență domestică au fost evidențiați și alți factori datorită cărora femeile sunt afectate în mod disproporționat de pandemie. Raportul său anual subliniază faptul că femeile sunt mai expuse riscului de a contracta virusul deoarece 88% dintre femei lucrează în domeniul îngrijirii personale, iar 69 % din personalul medical este alcătuit tot din femei[11].

Potrivit datelor obținute în urma cercetărilor efectuate de Organizația Națiunilor Unite 45% dintre femei au fost supuse, în mod direct sau indirect, unei forme de violență din momentul declanșării Pandemiei de Covid 19. Aceleași sondaje arată că aceste femei provin în special din Kenya (80%), Maroc (69%), Iordania (49%) și Nigeria (48%)[12].

Monitorizând situația încă de la declanșarea pandemiei, Înaltul Comisar pentru Drepturile Omului a identificat implicațiile pe care aceasta le-a avut asupra drepturilor omului și a venit cu soluții în sprijinul statelor în vederea a ameliorării impactului negativ generat de pandemie. Ambele aspecte au fost cuprinse în raportul anual al acestuia[13]. Drept urmare Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului a propus facilitarea accesului la informație, sprijinirea persoanelor vulnerabile, abordarea diferitelor aspecte legate de pandemie de către Națiunile Unite având în vedere drepturile omului, diseminarea bunelor practici, facilitarea răspunsurilor umanitare bazate pe drepturile omului dar și implicarea în latura economică a impactului pandemiei asupra drepturilor omului[14]. Considerăm însă că astfel de măsuri în vederea prevenirii limitării ori încălcării drepturilor omului trebuie luate în primul la nivelul fiecărui stat în parte, nu doar la nivelul organizațiilor internaționale.

CONCLUZII

Analizând rapoartele publicate de organismele internaționale, al căror obiectiv este de a veghea asupra măsurii în care statele respectă drepturile fundamentale ale omului, concluzionăm că pandemia de Covid 19 a avut un impact negativ asupra drepturilor fundamentale ale omului în general și asupra drepturilor fundamentale ale persoanelor ce aparțin anumitor grupuri vulnerabile în special. Astfel, rapoartele menționate au inclus în aceste categorii persoanele în vârstă, făcând referire mai cu seamă la cele instituționalizate, la victimele violenței domestice, la persoanele aparținând unor minorități, etc.

Rămâne de văzut dacă pe viitor statele vor reuși să gestioneze mai bine respectarea tuturor drepturilor fundamentale ale omului atunci când omenirea se confruntă cu situații de tipul pandemiilor. Chiar dacă se încearcă protecția unor drepturi primordiale precum dreptul

[11] Raportul anual al Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului și rapoartele Oficiului Înaltului Comisar și a Secretarului General, *Impact of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic on the enjoyment of human rights around the world, including good practices and areas of concern*, nr. A/HRC/46/19, prezentat în cadrul celei de-a 46-a întâlniri a Consiliului privind Drepturile Omului, martie, 2021, disponibil online pe https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_46_19_E.pdf. Pentru ușurința exprimării referirile la acest raport se vor face cu ajutorul sintagmei *Raportul Înaltului Comisar*.

[12] Ramya Emandi coord., Ghida Ismail, Rea Jean Tabaco, *op. cit*., p. 6.

[13] Raportul anual al Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului și rapoartele Oficiului Înaltului Comisar și a Secretarului General, *op. cit.*, p. 10.

[14] Idem, p. 10.

la sănătate și dreptul la viață nu este admisă încălcarea celorlalte drepturi considerate a fi fundamentale și reglementate prin tratate și convenții internaționale. Nu trebuie uitat nici faptul că este important ca orice societate să aibă reguli, să existe un control exercitat de lege prin forța coercitivă a statului deoarece, în caz contrar societatea nu ar rezista[15].

Am constatat de asemenea încălcări ale principiului nediscriminării pe de o parte, iar pe de altă parte existența inegalităților și a excluziunii sociale dar și inabilitatea anumitor state de a asigura nevoile de bază ale populației. Așa cum arată Raportul Înaltului Comisar măsurile adoptate au avut consecințe grave și uneori disproporționate asupra drepturilor omului comparativ cu avantajele obținute în domeniul sănătății publice. Creșterea violenței în special împotriva femeilor și a persoanelor vulnerabile, întreruperea procesului educativ, pierderea vieților omenești au subminat pe de o parte drepturile fundamentale, iar pe de altă parte demnitatea oamenilor.

BIBLIOGRAPHY

E.L. Cătană, I.R. Toncean (2018), *Dreptul Uniunii Europene. Istoric, Instituții, Izvoare, Drepturi fundamentale*, Editura Pro Universitaria, București.

M. D'cruz, D. Banerjee (2020), *An invisible human rights crisis': The marginalization of older adults during the COVID-19 pandemic–An advocacy review,* Psychiatry Research 292 (2020) 1133692, publicat în baza de date Elsevier și disponibil online la https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0165178120324811?token=2B9883F918899640BF6ADC9FE6713555FA824877516382BBCBA7431EEA495C2FD23189C5354BACD3C25378CF3E0D3C74&originRegion=eu-west-1&originCreation=20211202185122.

N. Purdă, N. Diaconu (2016), *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București.

Raportul Organizației Națiunilor Unite, *COVID-19 and Human Rights. We are all in this together,* publicat în luna Aprilie 2020, poate fi consultat online pe site-ul https://www.un.org/victimsofterrorism/sites/www.un.org.victimsofterrorism/files/un_-_human_rights_and_covid_april_2020.pdf.

Raportul anual al Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului și rapoartele Oficiului Înaltului Comisar și a Secretarului General, *Impact of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic on the enjoyment of human rights around the world, including good practices and areas of concern*, nr. A/HRC/46/19, prezentat în cadrul celei de-a 46-a întâlniri a Consiliului privind Drepturile Omului, martie, 2021, disponibil online pe https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_46_19_E.pdf.

I.C. Șulea, *Crimes comitted by the military in accordance with the new criminal code* – Part I, publicat în Revista Academiei Forțelor Terestre, Vol. XIX, nr. 1 (73)/2014, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu, 2014.

S. Tripathi coord., S. Jerbi, J. Morrison, F. House, H. St. Denni (2020), *Le respect des droits de l'homme en temps de pandémie covid-19. Examen de la responsabilité des entreprises à l'égard des travailleurs et des communautés touchées*, cercetare realizată în cadrul IHRB, raportul integral fiind publicat în format electronic și disponibil online pe site-ul:
https://www.ihrb.org/uploads/reports/Respecting_Human_Rights_in_the_Time_of_the_COVID-19_Pandemic_alternate_-_IHRB%28fr%29_LR.pdf.

[15] I.C. Șulea, *Crimes comitted by the military in accordance with the new criminal code* – Part I, publicat în Revista Academiei Forțelor Terestre, Vol. XIX, nr. 1 (73)/2014, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu, 2014, p. 45.

COMMON LANGUAGE / SPECIALIZED LANGUAGE - THE CASE OF EXTERNAL POLYSEMY IN LAW

Amelia-Georgeta Motoi

Lecturer, PhD, University of Craiova

Abstract: For a better understanding of the terminology of law, it must be borne in mind that the word-term distinction is no longer considered rigid today, but must be considered with greater flexibility. As the terms migrate, we will deal with external polysemy, a phenomenon encountered throughout legal terminology, focusing on the discursive context as a social, cognitive and cultural dimension.

Keywords: common language, specialized language, external polysemy, abandonment, alibi

Cuvintele pot deveni termeni, iar termenii pot deveni cuvinte, cele două nefiind adesea diferite decât prin funcția lor, funcție ce trebuie evidențiată într-un context, deoarece între limbajul comun și cel specializat există constante „mișcări de flux și de reflux”[1]. Majoritatea termenilor dreptului sunt termeni polisemantici, „care au cel puțin un sens juridic, dar cel puțin și un sens extrajuridic”[2]. Trecerea de la termen la cuvânt și invers se realizează prin procedeele terminologizării și al determinologizării.

I. Terminologizarea

În situația în care în limbajul specializat nu există un termen specific, una dintre soluții pentru găsirea unuia se găsește în dicționarele generale în care cuvintele au mai multe accepțiuni, una dintre ele convenind nevoilor domeniului respectiv. Inserarea cuvântului respectiv în vocabularul de specialitate se realizează prin terminologizare, cuvântul căpătând astfel statutul de termen. De exemplu, *abandon* este perceput ca aparținând vocabularului general, dar contextul juridic îi aduce numeroase precizări. În dicționarele generale *abandon* este un substantiv neutru ce provine din fr. *abandon*: acțiune de a rupe legătura ce atașa o persoană unui lucru sau altei persoane; acțiune de a renunța la posesia unui bun, atunci când legătura anterioară cu obiectul era o legătură de proprietate; it. *abbandono*: infracțiune comisă de cel ce abandonează nejustificat pe cineva sau ceva aflat în răspunderea sa.

A. Cu sensul de părăsire împotriva regulilor morale și a obligațiilor materiale a copiilor, a familiei, a oricărei persoane fragile în sens larg, cuvântul devine termen în sintagme precum:

a) ~ *de familie*. *(1)* Săvârșirea de către persoana care are obligația legală de întreținere, față de cel îndreptățit la întreținere, a uneia dintre următoarele fapte: *a)* părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor, expunându-l la suferințe fizice sau morale; *b)* neîndeplinirea, cu rea-credință, a obligației de întreținere prevăzute de lege; *c)* neplata, cu rea-credință, timp de 3 luni, a pensiei de întreținere stabilite pe cale judecătorească, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă. *(2)* Cu aceeași pedeapsă se sancționează neexecutarea, cu rea-credință, de către cel condamnat a prestațiilor periodice

[1] Meyer I., Mackintosh K., „L’étirement du sens terminologique: aperçu du phénomène de la déterminologisation”, in H. Béjoint, P. Thoiron (eds), *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, 2000, p. 214.

[2] Dănișor D., *Interpretarea Codului civil. Perspectivă jurilingvistică*, C.H. Beck, București, 2015, p. 157.

stabilite prin hotărâre judecătorească, în favoarea persoanelor îndreptățite la întreținere din partea victimei infracțiunii. *(3)* Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. *(4)* Fapta nu se pedepsește dacă, înainte de terminarea urmăririi penale, inculpatul își îndeplinește obligațiile. *(5)* Dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, inculpatul își îndeplinește obligațiile, instanța dispune, după caz, amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, chiar dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru aceasta.[3]

b) ~ *de copii*. Părăsirea sau alungarea din locuință a minorului de către cei îndreptățiți la creșterea, educarea și întreținerea acestuia. Abandonul de copii este reglementat de Legea nr. 47 din 13 iulie 1993, cu privire la declararea judecătorească a abandonului de copii. Potrivit legii, copilul aflat în îngrijirea unei instituții de ocrotire socială sau medicală de stat, a unei instituții private de ocrotire, legal constituite sau încredințat în condițiile legii unei persoane fizice, poate fi declarat prin hotărâre judecătorească, abandon, ca urmare a faptului că părinții s-au dezinteresat de el, în mod vădit, o perioadă mai mare de șase luni. Declararea abandonului se face la cererea instituției unde se află copilul părăsit sau a procurorului. Cererea se depune la tribunalul județean (al municipiului București), care are competența în materie, în termen de trei luni de la data împlinirii termenului de 6 luni de când părinții au încetat legăturile cu copilul. Cererea de sesizare a instanței va cuprinde datele de identificare ale părților, obiectul și motivele în fapt și drept ale acțiunii, mijloacele de probă și anexele prevăzute de lege (ex. ancheta socială efectuată de autoritatea tutelară, care este obligatorie). La proces participă autoritatea tutelară, procurorul, părinții copilului. Minorul care a împlinit zece ani va fi ascultat de instanță. Hotărârea judecătorească va dispune și asupra exercițiului drepturilor părintești și este supusă căilor de atac prevăzute de lege. În cazul copiilor aflați în îngrijirea uneia dintre instituțiile prevăzute de lege, abandonul nu va fi declarat dacă, înăuntrul perioadei de șase luni ori în timpul judecării procesului, o rudă până la gradul IV inclusiv, cere să i se încredințeze copilul spre creștere și educare, iar cererea se apreciază ca fiind în interesul copilului. Abandonul de copii se pronunță dacă sunt îndeplinite următoarele condiții: copilul să se afle în îngrijirea unei terțe persoane; părinții să dovedească dezinteres vădit o perioadă de peste 6 luni; să existe o hotărâre de declarare a abandonului. Redarea exercițiului drepturilor părintești în cazul abandonului de copii se poate dispune de instanța de judecată dacă au încetat împrejurările care au condus la declararea abandonului, redarea este în interesul copilului și nu a avut loc adopția acestuia în condițiile legii. Abandonul de copii săvârșit în condițiile legii penale poate constitui infracțiune.

B. Cu sensul de părăsire a unui bun sau renunțare la un drept; decizie de a renunța la un bun sau la un drept, de regulă, de proprietate, luată în anumite condiții prevăzute de lege, abandonul ca termen semnifică acțiune de a abandona, de a părăsi, de a înceta să ocupi. A abandona constă în încredințarea unui drept cuiva. În dreptul civil, abandonul desemnează actul juridic prin care o persoană renunță la un drept. Finalitatea abandonului este renunțarea la un drept în profitul unui nou titular, asupra căruia nu ai influență, noul titular fiind suveran și independent în exercitarea acestui drept. Cu acest sens îl întâlnim în sintagme precum:

a) ~ *economic*. Părăsirea unor bunuri materiale proprietate particulară, obștească sau de stat (ex.: părăsirea navelor naufragiate care după o anumită perioadă intră în proprietatea statului în ale cărui ape teritoriale au fost abandonate).

b) ~ *în favoarea statului*. 1. Destinația vamală „abandon în favoarea statului" este destinația în care o persoană renunță la mărfuri în folosul statului fără perceperea drepturilor de import sau de export și fără aplicarea măsurilor de politică economică. 2. Abandonul în favoarea statului se efectuează de către persoana interesată care deține mărfurile cu drept de

[3] Noul Cod penal, art. 378 *Abandonul de familie*.

dispoziție sau cu acordul acesteia. Solicitantul suportă toate cheltuielile legate de păstrare și transportare a mărfurilor, precum și alte cheltuieli apărute până la momentul validării declarației vamale de „abandon în favoarea statului”.[4]

c) ~ *al bunurilor asigurate.* Constă fie în cedarea în favoarea asiguratorului a proprietății bunurilor cuprinse în asigurare (nava sau încărcătura), în condițiile stipulate de polița de asigurare, fie dacă în vederea salvării navei de la naufragiu, echipajul se vede nevoit sa abandoneze în mare o parte sau întreaga încărcătură.

d) ~ *de suveranitate*. Antrenează o pierdere de control și de influență în procesul de luare a deciziilor, lectură ce contrastează cu o anumită doctrină ce vede în abandon punerea deoparte a puterii legislative și, pe cale de consecință, a cetățenilor pe care aceasta o reprezintă. Este mai degrabă un transfer sau exercițiul în comun al anumitor competențe statale, căci transferul de suveranitate sau abandonul acesteia nu se concep, statele rămânând suverane și decizând domeniile în care doresc fie să exercite în comun cu organizația internațională anumite competențe, fie să i le transfere acesteia în mod exclusiv în domenii delimitate sau în funcție de obiective.

e) ~ *de competențe*. La nivel internațional, ar restrânge sfera competenței poporului ca deținător al puterii supreme de stat și ar elimina legătura legitimă între acel popor și exercițiul acestei puteri. În materie de administrație teritorială, transferul de competențe constituie un abandon din partea unei entități a gestiunii unui domeniu, unei alte entități. Entitățile vizate pot fi organizații supra-naționale, colectivități teritoriale sau structuri intercomunale. Entitățile ce și-au abandonat competențele nu mai sunt calificate pentru a le exersa, iar competențele aparțin exclusiv noului deținător. Uniunea Europeană răspunde principiului supleanței, deoarece statele membre ale Uniunii și-au abandonat din competențe în profitul acesteia, nemaiavând dreptul de a exercita competențele transferate.

II. Determinologizarea

Trecerea unui termen din limbajul specializat în limbajul comun este numit determinologizare. De exemplu, termeni precum *sancțiune, avocat, alibi* sunt atât de încetățeniți în limbajul nostru de zi cu zi, încât nici nu mai realizăm că ei sunt componente ale vocabularului juridic.

Termenul *alibi*, având în latină sensul „în altă parte”, este utilizat în dreptul penal pentru a defini situația de a nu te găsi la locul crimei sau al delictului, în timpul când s-au săvârșit acestea, putând fi utilizat și cu sensul de mijloc de apărare care aduce un sprijin, un alibi. În sintagma *a avea un* ~ are sensul de probă de nevinovăție decurgând din prezența unei persoane, în momentul săvârșirii infracțiunii, în alt parte decât în locul unde s-a comis aceasta. Tot în această sintagmă, alibiul este folosit ca mijloc de apărare prin care se invocă împrejurarea de mai sus, în măsura în care învinuitul sau inculpatul pot face dovada că în timpul săvârșirii infracțiunii nu se afla la locul unde s-a comis fapta, ci în altă parte, organele judiciare făcând aplicarea prevederilor legale (art. 10 și 11 din Codul de procedură penală) și dispunând, după caz, scoaterea de sub urmărire ori achitarea persoanei învinuite sau inculpate. Proba prin alibi demonstrează prin ea însăși, fără coroborarea cu alte elemente probatorii, nevinovăția celui la care se referă.[5]

Prin determinologizare, *alibi* trece în limbajul comun, sensul său fiind acela de „pretext, scuză, justificare”: „Și, mai ales, politicile de flexicuritate fuseseră încă din primele momente criticate de sindicate, care le-au considerat «un alibi pentru flexibilizarea

[4] Codul vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000.

[5] Despre probe, mijloacele de probă și procedeele probatorii în dreptul procesual penal, a se vedea Oancea E., *Drept procesual penal. Partea generală*, Universul Juridic, București, 2019, pp. 114-116.

raporturilor de muncă»”[6]. „Când omul nu este fericit cu condiția sa, el caută un alibi în vis”[7], sensul fiind aici de diversiune, de refugiu din realitate. Tot cu sens figurat îl întâlnim ca scuză, justificare a unei conduite reprehensibile sau neobișnuite : „Pur și simplu am văzut formându-se în zilele noastre un nou gen literar, al cărui succes este mare și care s-ar putea numi justificare» sau «alibi». Tema comună ar fi cam asta: «autorul stabilește că, în ciuda aparențelor, el nu este un autor».”[8] Uneori, cuvântul apare cu reluarea contextuală a sensului, semnificând justificare: „Această legendă a canibalismului nu este decât un alibi pentru justificarea cupidității și cruzimii cuceritorilor spanioli”[9]. Tot cu sensul de justificare l-am întâlnit și în titlul dintr-un jurnal : *Edi Iordănescu are alibi pentru prestația modestă a lui CFR Cluj: „Nimeni nu se dă la o parte”*[10]. În contextul actual, „Această autocompătimire și autovictimizare sunt un cumul care acoperă inerția, refuzul schimbării, nu vrem să ne schimbăm obiceiurile. De aceea unii ies fără mască, fără mănuși și defilează ca niște campioni ai libertății. E un alibi, o formă de justificare ca să nu înveți lucruri noi. Nu vrei să accepți că lumea merge înainte, indiferent că vrem noi sau nu vrem.”[11] Și, în domeniul vânzării-cumpărării bazate pe emoție, „alibiurile sunt justificările logice pe care le poate folosi cineva pentru a se convinge să cumpere un produs”[12]. Într-un context precum „am găsit în muzică un alibi la tristețe”[13], cuvântul are sensul de paliativ.

Concluzie

Polisemia este inerentă limbajului uman şi limbajelor de specialitate, inclusiv celui a dreptului[14], căci una dintre ideile preconcepute că limbajul dreptului ar trebui să privilegieze monoreferențialitatea[15] nu mai este valabilă. Există o întrepătrundere între vocabularul general și diferitele vocabulare de specialitate, statutul aceleiași unități lexicale oscilând între termen și cuvânt, recursul la context fiind imperativ pentru reperarea sensului. Polisemia nu mai este percepută ca o imperfecțiune, căci „limbajul devine de neconceput fără ea”[16].

BIBLIOGRAPHY

Cadiot P., Lebas F., „La constitution extrinsèque du référent : présentation”, in *Langages* 37/150, 2003.

Dănișor D., *Interpretarea Codului civil. Perspectivă jurilingvistică*, C.H. Beck, București, 2015, p. 157.

Dimitriu R., Paradigma flexicurităţii şi simplificarea aranjamentelor contractuale în dreptul muncii, în *Simplificarea – imperativ al modernizării şi ameliorării calităţii dreptului*, Comunicări prezentate la Sesiunea ştiinţifică a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, 17 aprilie 2015, Bucureşti.

[6] Dimitriu R., Paradigma flexicurităţii şi simplificarea aranjamentelor contractuale în dreptul muncii, în *Simplificarea – imperativ al modernizării şi ameliorării calităţii dreptului*, Comunicări prezentate la Sesiunea ştiinţifică a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, 17 aprilie 2015, București, p. 174-175.

[7] Taine H., *Notes sur l'Angleterre*, Hachette, Paris,1872, p. 301.

[8] Paulhan J., *Les Fleurs de Tarbes*,Gallimard, Paris, 1941, p. 42.

[9] https://www.fordito24.com/roman-francia/translate/canibalismului, consultat la datta de 18 octombrie 2021.

[10] Fanatic, 5.04.2021, https://www.fanatik.ro/edi-iordanescu-are-alibi-pentru-prestatia-modesta-a-lui-cfr-cluj-nimeni-nu-se-da-la-o-parte-19483889, consultat la data de 18 octombrie 2021.

[11] https://www.romaniatv.net/profesorul-dumitru-bortun-unii-ies-fara-masca-si-defileaza-ca-niste-campioni-ai-libertatii-e-un-alibi-ca-sa-nu-inveti-lucruri-noi_540203.html consultat la data de 18 octombrie 2021.

[12] https://www.affde.com/ro/optimizing-luxury-ecommerce.html consultat la data de 18 octombrie 2021.

[13] https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/alibi/2244 consultat la data de 18 octombrie 2021.

[14] Rerral F., „L'empreinte culturelle des termes juridiques”, in *Meta* 49/4, 2004, p. 877.

[15] Van Campenhoudt M., „Pour une approche sémantique du terme et de ses équivalents”, in *International Journal of Lexicography* 14/3, 2001, p. 185.

[16] Cadiot P., Lebas F., „La constitution extrinsèque du référent : présentation”, in *Langages* 37/150, 2003, p. 6.

Meyer I., Mackintosh K., „L'étirement du sens terminologique: aperçu du phénomène de la déterminologisation", in H. Béjoint, P. Thoiron (eds), *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, 2000.

Oancea E., *Drept procesual penal. Partea generală*, Universul Juridic, București, 2019.

Paulhan J., *Les Fleurs de Tarbes*,Gallimard, Paris, 1941.

Rerral F., „L'empreinte culturelle des termes juridiques", in *Meta* 49/4, 2004.

Taine H., *Notes sur l'Angleterre*, Hachette, Paris,1872.

Van Campenhoudt M., „Pour une approche sémantique du terme et de ses équivalents", in *International Journal of Lexicography* 14/3, 2001.

LEGAL POSITION OF THE INDIVIDUAL IN INTERNATIONAL LAW RELATIONS

Ana-Maria Comșa

Lecturer, PhD, „Spiru Haret" University

Abstract: The question of attributing the status of subject of international law to the individual, in particular the natural person, is the subject of numerous doctrinal controversies. There are some authors who try to recognize the individual as an international personality, while other authors deny it, and on the other hand there are also authors who believe that individuals are ultimately the only subjects of international law. It is precisely for this reason that we have proposed that in this work, we should clarify as much as possible, what is the legal position of the individual in the relations of international law and the formulation of a personal opinion on this subject.

Keywords: report, quality, legal position, international law, natural person.

1. Introduction

This issue of attributing the status of subject of international law to the individual, to the individual, has been, over time, the subject of numerous doctrinal controversies.

There are some authors such as for example: M.Sibert, H.Kelsen, Ph.Jessup, who try to recognize the individual's quality as an international personality, while the vast majority of the authors deny it, and on the other hand there are also authors such as for example: the french professor G Scelle, Leon Duguit, Nicolas Politis, who believes that individuals are, as a last resort, the only subjects of international law. (Balan, 2001)

In the interwar period, most of the doctrinaires rejected this theory, which, however, gained more and more followers in the European legal literature after the Second World War. (Ghergheș, 2017)

Thus, in the international relations after the Second World War, a series of new situations arose that again drew attention to this issue, regarding the possible consideration of the individual as having the quality of a subject of international law.

Among the legal situations invoked in support of this statement we mention: the sentences of the international military tribunals in Nuremberg and Tokyo by which the main war criminals were convicted; the protection of the rights of refugees directly by an international body of the United Nations High Commissioner for Refugees; the provisions of international documents such as the European Convention for the Protection of Fundamental Human Rights or the Rules of Procedure of the European Court of Justice, according to which the individual is recognised, under certain conditions, the right of access to international contentious courts such as the European Court of The Rights of the Egg or the European Court of Justice.

Since individuals, holders of decision-making and controlling power, could not be exempted from liability, in the practice of the Nuremberg and Tokyo Military Tribunals, the principle of the responsibility of the superior for the act of subordinates was recognized and applied. This principle, complementary to criminal liability for one's own deed, was later codified in the Statutes of the International Criminal Tribunals for the former Yugoslavia and Rwanda.

The International Criminal Court also recognises, together with other general principles of international law, the principle of individual criminal liability. According to art. 25 para. (1) and (2) of the Statute, 'The Court shall have jurisdiction over natural persons. Anyone who commits a crime within the jurisdiction of the Court is individually responsible and can be punished according to the Statute."

We note that, both in the case of ad hoc tribunals and in the case of the International Criminal Court, in order to establish the criminal liability of individuals who have committed crimes, it is irrelevant whether or not the typology of international criminalisations has resonance in the domestic laws of the states. It is worth mentioning that both the International Criminal Court and the ad hoc courts were set up to judge the great criminals, and not the physical perpetrators of international crimes, i.e. persons who plan, organize or make a significant contribution to the commission of international crimes, although the exclusion or circumscribing of a certain category of perpetrators has not been expressly regulated. (Pasca, 2020)

Thus, in contemporary public international law, the regulations regarding the natural person know two main trends: the first trend is represented by the regulations of international law regarding the repression of certain acts committed by individuals and qualified as international crimes, and the second trend is more recent and aims at the establishment of an international system of norms for the protection of the natural person.

2. The international legal position of the individual

As we are well aware, the individual is subject to the jurisdiction of the State of which he is a national, and so he cannot appear in direct international relations except through it.

The fact that natural persons are liable for acts which constitute international offenses does not mean their implicit recognition as subjects of international law.

The perpetrators are punished on the basis of national criminal law, adopted by States in implementing the obligations assumed by the conventions, and therefore in such situations the authors (individuals) are subject to national law. (Ciuca, 2017)

Undoubtedly, from the point of view of international law, the natural person cannot be compared with the state or with international organizations, but the developments that will follow with regard to human rights, reveal, in certain circumstances, tendencies that are likely to bring developments in this field, which cannot be ignored.

I. Brownlie argues that: "There is no general rule in the sense that the individual could not be the subject of international law and, in a certain context, he appears to have legal personality internationally. At the same time, however, to classify the individual as the subject of this right is of no use, since it seems to involve certain prerogatives that do not exist, nor does it eliminate, the difficult task of distinguishing between the individual and other types of subjects."

In the process of its historical development, international law dealt only with states, absolutely ignoring the human person, but with the adoption of the UN Charter, the promotion and encouragement of respect for fundamental human rights and freedoms was declared as one of the main goals of the world organization.

Thus contemporary international law is unthinkable without human rights. The object of regulating the rules on human rights, as well as that of the norms of international law, is interstate relations. Thus, as regards the individual, the natural person, he benefits from the fruits of that cooperation, exercising those rights on the basis of national law, which has enshrined the results of international cooperation, and he is in fact the recipient of international law.

Also, international law established at the various stages of its development, first the legal capacity of certain specified categories of persons, and then to establish it to the natural

Persians in general. It should be noted, however, that this is one limited to matters in which the law of the convention directly confers rights and obligations, in international criminal matters or in the field of international protection of human rights.

The first two subjects mentioned are relatively centralised in the international legal system, comprising mandatory rules and mechanisms put in place to ensure the application of international law. (Constantine, 2010)

Proponents of the conception of the international legal personality of the individual refer first of all to the fact that international law creates direct rights and obligations on his behalf. What needs to be stressed, however, is that these cases are extraordinary and limiting ones, rarely encountered, when only with the help of national law, the task of combating international crime cannot be solved, such as: maritime piracy, genocide or apartheid. (Balan, 2001)

Thus, the judgment of the International Military Tribunal in Nuremberg stated: "Crimes against international law are committed by men and not by abstract formations, and only by means of punishing individuals who commit such crimes, can the prescriptions of international law be forcibly fulfilled."

There are a large number of international conventions in the field of human rights, but their provisions give rise to obligations to ensure respect for these rights and not to create them directly at the expense of the individual.

In order to be the active subject of a particular legal order, an entity, in addition to having to be vested on its part with clearly defined rights and obligations, must also be able to act directly, through specially established procedures, in order to effectively enforce and exercise the rights it enjoys.

Thus, it is clear from the above reasons that the natural person, the individual, in relations of international law appears only as an indirect beneficiary of rules of international law and not as a direct subject, creator of the rules of international law. It does not possess its own international legal capacity and is independent of the States.

The access of the individual to international legal procedures in order to ensure the respect of fundamental rights has its legal support in the participation of states in international treaties regulating, exceptionally, such access. If the State were to decide to withdraw from a certain international treaty which refers to the granting of such rights to the natural person, the individual would be deprived of any legal capacity to act before such international courts or bodies.

The decision of the International Court of Justice of 2007 in the case of Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro changed the dates of the matter, showing that violation of the provisions of the Genocide Convention (adopted on 9 December 1948 by the United Nations General Assembly) may entail, at the same time or at different intervals of time, both individual criminal liability and state liability, following that the criminal liability of the natural person will be established by the International Criminal Court, and the international liability of the state by the International Court of Justice.

The International Court of Justice held in that case that Serbia did not commit the crime of genocide through persons or bodies holding it accountable under customary international law because it did not have control over the persons involved in the Srebrenica massacre (Republika Srpska), did not participate in an agreement on the commission of the crime of genocide, he did not instigate and was not complicit in this crime, which is why the claim for compensation was rejected. However, the International Court of Justice considered that Serbia had violated the obligation to prevent genocide laid down in Article III(e) of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, as well as the obligation to transfer Ratko Mladić to the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, asking Serbia to immediately take effective measures to comply with its

obligations. The Court thus makes a distinction between liability for the Commission of the genocide offense and liability for the breach of the obligation to prevent genocide.

Admitting the international responsibility of the state, the question obviously arises whether in order to hold the state international responsibility for the acts of persons or entities who have committed international crimes on its behalf, it is necessary that they have the status of deleuri of the state. (Pașca, 2020)

According to the provisions of Articles 4 and 5 of the Draft United Nations Commission on the Liability of the State for International Illegal Acts, the actions of state bodies may be attributed to the State when they exercise legislative, executive, judicial functions or are "empowered by the State to exercise prerogatives of public power". The International Court of Justice states that it is possible to hold a State liable for the crime of genocide "when the act was committed by a person or by a body, if their acts can be attributed to the State by virtue of the state's breach of the obligation to sanction those acts."

Thus, it can be concluded that a person, group of persons or any other entity may be treated as a body of the State for the purpose of attracting international liability ‘even if such a qualification does not result from national law, when such persons have acted in complete dependence on the State, as an instrument of this." Otherwise, for the purpose of circumventing the criminal liability mechanism, the State would act through persons or entities whose autonomy would be fiction. It is therefore sufficient for international liability to be triggered, that a group of persons or an entity, even if they do not have a state-owned wrelike power, has acted under the control of or on the initiative of the State. Therefore, it is not sovereignty but the public power conferred by the State by the support of these entities that allows for the extension of international liability. (Pasca, 2020)

3. Conclusions

The fact that the individual is not recognised in international law as a subject of law does not mean that it is not important for international society, but the important thing is to find real and effective means to ensure respect for human rights in the natural process of interaction of national and international legal orders.

Thus, taking into account also the way in which the natural person appears and acts in certain situations, depending on the provisions of some international treaties, we can say that although the individual does not have international legal personality, he nevertheless enjoys a certain status in international law, precisely because of the willingness of the States to collaborate with each other in order to protect human rights.

The individual's status as an addressee does not imply that of international law, because it should be at the same time not only the recipient, but also the creator of the norm, a role which is not recognized.

However, the individual cannot be ignored the benefit of a certain status, because through the state, the individual also participates in the creation of international law, thus not being able to ignore the developments in European law and international law, in which the individual is recognized alongside states, organizations and other legal persons, as being a subject of law.

BIBLIOGRAPHY

1. Balan, O., Serbenco, E., 2001, Drept internațional public, Editura Chișinău, Chișinău, p. 152-155.
2. Ciucă, A., 2017, Persoana fizică în dreptul internațional public. Prolegomene, Editura Lumen, Iași.
3. Constantin, V., 2010, Drept internațional public, Editura Universul Juridic, București.

4. Cornescu, A. V., 2010, Dreptul subiectiv în cadrul raportului juridic. În: Analele Universităţii "Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu, Seria Ştiinţe Juridice, nr. 3, p. 139-168.

5. DEX. http://dexonline.ro

6. Dojană, I. , 2010, Dreptul subiectiv, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 218 p.

7. GHERGHEȘ, Cristina, 2017, *Invidual between being and not being subject to public international law,* Journal Law, Society and Organisation nr.1, p. 79-81.

8. MARIAN, Octavian, 2019, Statutul persoanei în statul de drept: abordări conceptuale, Revista Legea și Viața nr. 11 (355), p. 9-15.

9. Pașca, I.C, 2020, Răspunderea penală pentru crime internaționale în Răspunderea penală pentru crime internaţionale | Universul Juridic

OVERVIEW OF THE ACCESSION OF THE EUROPEAN UNION TO THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS IN THE CONTEXT OF THE RESUMPTION OF NEGOTIATIONS

Ioana Raluca Toncean Luieran

Lecturer, PhD, „Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș

Abstract: The accession of the European Union to the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms has proved to be a cumbersome and complex procedure, despite the aspirations. Negotiations, that started in the summer of 2010, were blocked by the negative opinion of the Court of Justice of the European Union in 2014, will be resumed only in September 2020. The present paper seeks an analysis of the accession procedure related to the relationship between the Charter of Fundamental Rights of the European Union and the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, but also of the reactions generated by Opinion 2/13 of the Court of Justice of the European Union. Negotiations have resumed and political arguments in favor of accession are still timely, but will they be able to overcome the obstacles imposed by the Court of Justice of the European Union?

Keywords: European Union, Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, Opinion 2/13, accession, Protocol no. 8.

1. PREMISELE ADERĂRII

Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale[1] a fost elaborată sub egida Consiliului Europei, fiind adoptată la 4 noiembrie 1950, la Roma. Aceasta garantează protecția drepturilor omului la nivel european, fiind unul dintre cele mai complexe instrumente internaționale constituite în acest scop.

Preocuparea pentru protecția drepturilor omului a apărut destul de târziu la nivelul Uniunii Europene. Protecția drepturilor omului reprezintă atât o problemă internă cât și una de drept internațional, fiecare stat având însă obligația de a adopta dispoziții ce reglementează drepturile și libertățile fundamentale ale omului[2]. Inițial statele au fost axate pe o integrare economică, nefiind introduse în tratatele fondatoare nicio prevedere expresă cu privire la drepturile omului, pe de o parte, datorită ariei de acoperire destul de restrânse a tratatelor fondatoare, iar pe de altă parte și datorită eșecului realizării „Comunității Politice Europene". În lipsa unor prevederi exprese, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în jurisprudența sa, și-a găsit inspirație în valorile constituționale comune ale statelor membre, dar și în principiile generale ale dreptului european, precum și în convențiile internaționale cu privire la drepturile omului, în special CEDO, la care statele membre erau parte[3].

Apariția unui veritabil sistem de apărare a drepturilor fundamentale în interiorul Uniunii Europene a fost declanșată odată cu proclamarea Cartei fundamentale a drepturilor

[1] În continuare referirea la acest document se va realiza prin sintagma „CEDO".
[2] O.V. Nagy (2012), *Aspects regarding the right to life as a fundamental human right*, publicat în Academia Science Journal, Juridica Series, no. (1), Tg. Mureș, printat de mediaexpert.ro, ISSN 2285-8091, p. 59.
[3] L. Cătană, I. R. Toncean Luieran, *Dreptul Uniunii Europene. Istoric. Instituții. Izvoare. Drepturi fundamentale,* Editura Pro Universitaria, 2018, p. 186.

omului[4] în anul 2000 la Nisa, în cadrul Consiliului European. Însă, Carta nu a fost introdusă în Tratatul de la Nisa[5], fiind un document care nu impunea o obligație oficială în sarcina instituțiilor comunitare. Abia în 2009, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona[6], Carta primește valoare juridică egală cu cea a tratatelor.

Atât Consiliul Europei, cât și Uniunea Europeană sunt guvernate de aceleași valori fundamentale, printre care și drepturile omului. Tratatul de la Maastricht[7] (1992) în art. F pct. 2 consacra pentru prima dată CEDO ca fiind principiu de drept comunitar, potrivit căruia „Uniunea respectă drepturile fundamentale, așa cum sunt garantate de Convenţia europeană…".

Referitor la raportul dintre Cartă și CEDO, dispozițiile sunt destul de coerente. În temeiul art. 52 alin. 3) din Cartă „în măsura în care prezenta cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, înţelesul şi întinderea lor sunt aceleaşi ca şi cele prevăzute de convenţia menţionată". Însă, teza a doua a aceluiași articol dispune că „această dispoziţie nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecţie mai largă". Deși aparent reglementarea este ambiguă, așa cum s-a apreciat și în doctrină[8], interpretarea acestei dispoziții trebuie făcută în sensul că „nivelul protecției asigurate de cartă nu poate fi niciodată inferior" celui garantat prin CEDO[9]. Într-o altă opinie[10], "judecătorul Curții de Justiție a Uniunii Europene trebuie să integreze jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și să fie suficient de flexibil cu privire la propriile hotărâri pentru a fi pe aceeași linie cu interpretările Convenției europene".

Dorința de uniformizare și corelare a celor două sisteme de protecție a drepturilor omului rezidă în primul rând din necesitatea de întărire a protecției drepturilor omului la nivelul Europei, dar și din nevoia de creare a unui sistem coerent de protecție a drepturilor fundamentale. Însă, sunt o mulțime de diferende instituționale, procedurale și, nu în ultimul rând, de conținut dintre cele două sisteme. Elementul comun și punctul de plecare în realizarea acestui acord este tocmai componența celor două sisteme și anume, statele membre ale Uniunii Europene sunt și membre ale Consiliului Europei.

2. CADRUL LEGAL DE ADERARE A UNIUNII EUROPENE LA CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE

Procedura aderării implică pregătirile corespunzătoare, atât la nivelul Uniunii

[4] Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene a fost publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C303 din 2007. În continuare, referirea la acest document se va face prin sintagma „Carta".

[5] Tratatul de la Nisa a fost semnat pe 26 februarie 2001 în cadrul Consiliului European de la Nisa (Franţa) şi a intrat în vigoare la 1 februarie 2003, după ce a fost ratificat de fiecare stat membru, fie prin vot în parlamentul naţional, fie prin referendum.

[6] Facem precizarea că Uniunea Europeană s-a creat ca și concept politic odată cu Tratatul de la Maastricht, apreciat ca fiind cea mai importantă reuşită din istoria Comunităţilor europene de la semnarea Tratatului de la Roma, însă saltul calitativ real de la Uniune, ca şi concept politic, la Uniune ca persoană juridică s-a realizat prin Tratatul de la Lisabona intrat în vigoare la data de 1 decembrie 2009 – a se vedea, *Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană şi a Tratatului privind funcţionarea Uniunii Europene (Tratatul de la Lisabona),* Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 326, 26.10.2012.

[7] Tratatul de la Maastricht asupra Uniunii Europene a fost publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C191 din 29.07.1992.

[8] R. Schutze, *Dreptul constituțional al Uniunii Europene*, Editura Universitară, București, 2012, p. 426.

[9] În context menționăm că „explicațiile" redactate la Cartă prevăd o listă a articolelor din Cartă ce au același înțeles și domeniu de aplicare cu articolele corespondente din CEDO, precum și o listă a articolelor din Cartă ce au același înțeles cu articolele corespondente din CEDO, dar un domeniu de aplicare mai extins.

[10] S. van Raepenbusch, *Dreptul instituțional al Uniunii Europene,* Editura Rosetti International, București, 2011, p. 371.

Europene, cât și la nivelul Consiliului Europei.

În ceea ce privește Consiliul Europei, s-a procedat la modificarea art. 59 din CEDO, care reglementează semnarea și ratificarea convenției. Art. 59 din CEDO, în forma sa inițială, nu prevedea posibilitatea semnării convenției de către organizațiile internaționale. Deși nu interzicea în mod expres acest lucru, statele semnatare au decis să nu lase loc de interpretare în ceea ce privește Uniunea Europeană. Astfel, Protocolul nr. 14 la CEDO introduce alin. 2) la art. 59 din Convenție, potrivit căruia „Uniunea Europeană poate adera la prezenta Convenție". Protocolul deschis spre semnare în 2004, a intrat în vigoare în 2010, fiind ratificat de toate statele membre.

Desigur, modificarea art. 59 din CEDO era necesară cu atât mai mult cu cât, paragraful 1 din convenție dispune că aceasta este deschisă spre semnare de către „membrii" Consiliului Europei, care, în lumina convenției, sunt „state europene"[11].

Încă din 1979, Comisia Europeană a arătat printr-un memorandum necesitatea aderării la CEDO, iar în 1990 a solicitat Consiliului de miniștri un mandat pentru a demara negocierile de aderare. Însă, comunitățile europene nu erau pregătite, prin Avizul nr. 2/94 din martie 1996, Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a pronunțat negativ, apreciind că o astfel de aderare impune o modificare prealabilă a tratatelor[12].

Întrucât Uniunea Europeană nu avea competența încheierii unor astfel de tratate în materia drepturilor omului, legislația Uniunii a fost modificată corespunzător prin Tratatul de la Lisabona. Astfel, art. 6 alin. 2) al Tratatului privind UE dispune că „Uniunea aderă la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Competențele Uniunii, astfel cum sunt definite în tratate, nu sunt modificate de această aderare". Se observă o încadrare strictă a aderării, în limitele competenței Uniunii, dar mai ales trebuie subliniată „cerința" de aderare a UE la CEDO, și nu doar o simplă recomandare.

Ratificarea este astfel supusă procedurii prevăzută la art. 218 din Tratatul privind funcționarea UE, ce reglementează acordurile dintre Uniune și state terțe sau organizații internaționale. Instituțiile angrenate în procedură sunt Consiliul de miniștri, Comisia Europeană, Parlamentul European și Curtea de Justiție a UE.

Din analiza art. 218 al Tratatului privind funcționarea UE rezultă că negocierile sunt conduse din partea Uniunii Europene de către Comisia Europeană. La nivelul Consiliului Europei a fost constituit un grup de lucru, Comitetul director pentru drepturile omului (CDDH) care, împreună cu reprezentanții UE, să realizeze instrumentul legal necesar aderării EU la CEDO.

Deși art. 218 alin. 8) din Tratatul privind funcționarea UE statuează regula conform căreia pe parcursul procedurii de încheiere a unui acord, Consiliul hotărăște cu majoritate calificată, în situația aderării UE la CEDO, Consiliul hotărăște în unanimitate. Mai mult, potrivit art. 218 alin. 8) ultima teză din Tratatul privind funcționarea UE „decizia privind încheierea acestui acord intră în vigoare după aprobarea sa de către statele membre, în conformitate cu normele lor constituționale". În acord cu cele exprimate în doctrină se observă o dublă autorizare a aderării din partea statelor, o dată în Consiliu și apoi, în afara acestuia[13]. În altă ordine de idei, la nivelul Consiliului Europei, cele 27 de state membre ale Uniunii Europene vor trebui să voteze alături de restul statelor semnatare ale CEDO, încă o dată intrarea în vigoare a acordului. Oricum, cel mai probabil, în practică, aceste operații se vor desfășura în același timp.

În calitate de reprezentant al populației Uniunii Europene, Parlamentul European este informat cu privire la fiecare aspect pe parcursul desfășurării etapelor procedurii, decizia

[11] R. Schutze, *op. cit.*, p. 365.
[12] J. Callawaert, *The accession of the European Union to the European Convention of Human Rights*, Council of Europe Publishing, 2014, p. 47.
[13] R. Schutze, *op. cit.*, p. 432.

privind încheierea acordului fiind luată doar după aprobarea acestuia.

Tot ca parte a procedurii, în virtutea art. 218 alin. 11) din Tratatul privind funcționarea UE, „un stat membru, Parlamentul European, Consiliul sau Comisia poate obține avizul Curții de Justiție cu privire la compatibilitatea unui acord preconizat cu dispozițiile tratatelor". Opinia Curții este esențială întrucât un aviz negativ duce fie la modificarea acordului propus, fie la modificarea tratatelor, potrivit art. 218 alin. 11) teza a doua din Tratatul privind funcționarea UE.

2.1. Protocolul nr. 8 cu privire la art. 6 alin. 2) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

Protocolul nr. 8 la Tratatul de la Lisabona stabilește principiile ce guvernează procedura de aderare.

În primul rând, protocolul impune păstrarea caracteristicilor specifice ale Uniunii Europene și ale dreptului ei, subliniind două aspecte importante. Pe de o parte, sunt aduse în prim plan modalitățile speciale ale participării Uniunii la autoritățile de control ale CEDO, avem în vedere participarea la Curte și la Comitetul de miniștri ai Consiliului Europei. Pe de altă parte, se acordă o atenție sporită „mecanismelor necesare pentru a garanta că recursurile formulate de statele care nu sunt membre și recursurile individuale sunt dirijate corect împotriva membrelor și/sau Uniunii, după caz"[14].

În al doilea rând, protocolul limitează strict aderarea prin instituirea unei dispoziții potrivit căreia „aderarea Uniunii nu aduce atingere nici competențelor Uniunii, nici atribuțiilor instituțiilor acesteia"[15]. Această dispoziție ar putea fi analizată prin raportare la art. 51 alin. 2) din Cartă care, la rândul ei statuează același principiu, și anume nu stabilește nici o nouă putere sau sarcină pentru Uniune și nici nu modifică competențele și sarcinile definite în tratate. Astfel, nici acordul de aderare nu poate avea ca efect extinderea domeniului de aplicare a dreptului Uniunii dincolo de competențele acesteia stabilite în tratate.

Mai mult, acordul de aderare nu trebuie să aducă atingere situației speciale a statelor membre prin raportare la Convenție, atât în ceea ce privesc protocoalele semnate de acestea, cât și eventualele rezerve cu privire la Convenție. Potrivit unei opinii doctrinare această dispoziție este o consecință logică a principiului conform căruia Uniunea aderă în limitele competențelor sale[16].

În sfârșit, art. 3 din Protocolul nr. 8 dispune că acordul de aderare nu trebuie să afecteze art. 344 din Tratatul privind funcționarea UE, conform căruia „statele membre se angajează să nu supună un diferend cu privire la interpretarea și aplicarea tratatelor unui mod de reglementare diferit de cele prevăzute de acestea".

Declarația anexată la actul final al conferinței interguvernamentale care a adoptat Tratatul de la Lisabona referitoare la art. 6 alin. 2) din Tratatul privind UE subliniază la rândul ei, că procedurile de aderare trebuie să permită „menținerea aspectelor specifice ordinii juridice ale Uniunii".

3. SITUAȚIA ACTUALĂ A ADERĂRII

Urmare a încheierii negocierilor, la nivelul CDDH a rezultat un pachet de instrumente juridice care stabileau modalitățile de aderare a UE la CEDO. Proiectul acordului de aderare a fost trimis spre avizare Curții de Justiție a Uniunii Europene.

3.1. Avizul 2/13 al Curții de Justiție al Uniunii Europene

În Avizul 2/13 emis la data de 18 decembrie 2014, Curtea de Justiție a Uniunii

[14] Art. 1 lit. b) din Protocolul nr. 8 la Tratatul de la Lisabona.
[15] Art. 2 teza unu din Protocolul nr. 8 la Tratatul de la Lisabona.
[16] J. Callawaert, *op. cit.*, p. 51.

Europene s-a pronunțat cu privire la compatibilitatea proiectului de acord cu tratatele UE apreciind că nu este în concordanță cu art. 6 alin. 2) din Tratatul privind UE și nici cu Protocolul nr. 8 cu privire la art. 6 alin. 2) din Tratatul privind UE. Denumit „bomba de Crăciun de la Curte”[17], avizul a stârnit un val de reacții negative, de dezamăgire.

Curtea de Justiție a UE a identificat mai multe aspecte care au dus la decizia de respingere a proiectului de acord:

- compatibilitatea dintre art. 53 din Cartă și art. 53 din CEDO;
- respectarea principiului încrederii reciproce;
- relația dintre aderare și Protocolul nr. 16 la CEDO;
- respectarea articolului 344 din Tratatul privind funcționarea UE;
- coresponsabilitate;
- implicare prealabilă;
- particularitățile politicii externe și de securitate comune.

Nu ne propunem o analiză exhaustivă a Avizului 2/13 al Curții de Justiție a Uniunii Europene, întrucât a fost deja supus numeroaselor analize și dezbateri. Însă, ne oprim asupra principalelor probleme ce trebuie rezolvate, așa cum reiese din aviz. Pe scurt, Curtea de Justiție a Uniunii Europene apreciază că aderarea UE la CEDO trebuie realizată cu luarea în considerare a caracteristicilor specifice şi a autonomiei dreptului Uniunii, pentru a se asigura, în principal:

- respectarea principiului încrederii reciproce între statele membre în dreptul Uniunii,
- corelarea între mecanismul instituit prin Protocolul nr. 16 şi procedura de trimitere preliminară prevăzută la art. 267 din Tratatul privind funcționarea UE,
- excluderea posibilităţii ca litigiile dintre statele membre sau dintre acestea şi Uniune referitoare la aplicarea CEDO în domeniul de aplicare material al dreptului Uniunii să fie deduse judecăţii Curţii Europene a Drepturilor Omului,
- respectarea caracteristicilor specifice ale dreptului Uniunii în ceea ce priveşte controlul jurisdicţional al actelor, acţiunilor sau omisiunilor în materie de politică externă şi de securitate comună (PESC).

Impasul în care s-a ajuns s-a dovedit a fi greu de trecut. Pentru a rezolva situația cauzată de aviz, s-a sugerat ca tratatele să fie revizuite sau ca Protocolul nr. 8 să fie abrogat. Însă, această propunere întâmpină obstacole semnificative. Pe lângă opoziția statelor membre de a începe un proces de revizuire a tratatelor, abrogarea protocolului nu ar rezolva problema. Conținutul său reiterează doar principiile tratatelor și ale jurisprudenței anterioare a Curții de Justiție a UE [18].

Renunțarea la aderare nu este o soluție întrucât statele membre pot fi aduse în fața Curții Europene a Drepturilor Omului când implementează dreptul UE. Astfel, potrivit procedurii în fața curții, statele membre ale UE trebuie să se „descurce” singure în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, ceea ce nu corespunde principiilor și valorilor Uniunii. Mai mult, doctrina[19] subliniază că, în privința drepturilor fundamentale, *status quo*-ul nu pare capabil să asigure un nivel stabil de protecție și securitate juridică pe termen lung. Nu în ultimul rând, eliminarea obligației legale a UE de a adera la CEDO ar submina însăși ideea unei înțelegeri colective și a respectării drepturilor fundamentale. La rândul său, aceasta ar

[17] P. Tacik, *After the Dust Has Settled: How to Construct the New Accession Agreement After Opinion 2/13 of the CJEU?*, German Law Journal, 18 (04), pp. 919-967, 2017.

[18] J.P. Jacque, *What next after Opinion 2/13 of the Court of Justice on the accession of the EU to ECHR?*, Policy Department for Citizens” Rights and Constitutional Affairs, European Parliament, 2016, p. 32.

[19] J. Callawaert, *Do we still need Article 6(2) TEU? Considerations on the absence of EU accession to the ECHR and its consequences*, Common Market Law Review, pp.1685-1716, 2018, p. 1688.

putea iniția un proces care să ducă la dezlegarea completă a arhitecturii europene actuale de protecție a drepturilor fundamentale.

Cert este că art. 6 din Tratatul privind UE cere ca Uniunea să ratifice Convenția, astfel că nu este altă opțiune decât să se continue negocierile. Argumentele politice în favoarea aderării sunt încă oportune. Neaderarea va da naștere unui dublu standard în materia protecției drepturilor omului între statele europene care sunt sau nu membre ale UE și însăși UE.

Creându-se o comunitate în care toți membrii săi sunt legați de aceleași norme comune ale Curții Europene a Drepturilor Omului, va consolida poziția UE în discuția privind statul de drept. Toate acestea, în contextual actual, în care aceste valori comune sunt puternic contestate. În opinia doctrinei[20], aderarea ar dizolva tensiunile dintre obligațiile statelor membre cu privire la CEDO și cele cu privire la UE. Mai mult, aceste tensiuni, care ar putea da naștere la potențiale conflicte, ar slăbi punerea în aplicare a legislației UE.

3.2. Reluarea negocierilor de aderare

După o perioadă de reflexie și de examinare aprofundată a opiniei Curții de Justiție a Uniunii Europene s-a ajuns la concluzia că obiectivele Curții nu sunt imposibil de atins. Astfel, în octombrie 2019, Comisia Europeană anunță Consiliul Europei că este pregătită pentru o nouă inițiativă de aderare, iar în septembrie 2020 s-a decis reluarea negocierilor, în speranța unui rezultat „rapid și de succes pentru Europa, în ansamblu”[21].

Lucrările se desfășoară în vederea modificării proiectului de acord de aderare la ceea ce este strict necesar pentru a aborda obiecțiile ridicate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene. În acord cu cele exprimate în doctrină[22], apreciem că direcția de urmat este elaborarea unor norme interne UE, absența acestora fiind probabil și motivul care a determinat Curtea de Justiție a UE să declare proiectul de acord de aderare incompatibil cu legislația UE.

4. CONCLUZII

Prin inserarea articolului 6 alineatul (2) în Tratatul privind UE, Uniunea și statele sale membre au subscris la această abordare care a prevalat de aproape 70 de ani în Europa, recunoscând astfel, pe de o parte, că diferențele dintre UE și statele sale membre nu sunt de natură să justifice scutirea UE de controlul extern și, pe de altă parte, că, în calitate de Curte Supremă care acționează în cadrul sistemului juridic al UE, Curtea de Justiție e UE nu poate efectua ea însăși acest tip special de control.

Provocarea este dublă. Este vorba de a reuși să se găsească soluții corecte din punct de vedere juridic, care sunt, de asemenea, acceptabile din punct de vedere politic pentru statele care nu sunt membre ale UE, și care sunt părți la CEDO. În general, soluțiile propuse nu modifică situația acestor părți în ceea ce privește CEDO și adaptează doar mecanismele existente specifice UE.

În orice caz, aderarea UE la CEDO implică o provocare considerabilă în ceea ce privește coerența. O mare parte din credibilitatea politică, morală și juridică a Europei este în joc. În fața unui peisaj juridic al drepturilor fundamentale amenințate de fragmentare și diviziune, acest demers este o invitație către Europa de a fi coerentă cu ea însăși și cu

[20] J.P. Jacque, *op. cit.,* p. 32.

[21] Declarația comună a secretarului general al Consiliului Europei și a vicepreședintelui Comisiei Uniunii Europene cu privire la reluarea negocierilor privind aderarea Uniunii Europene la Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 29 septembrie 2020, disponibila la dresa web https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-eu-s-accession-to-the-european-convention-on-human-rights, accesată la 01.11.2021.

[22] J. Polakiewics, *EU accession to the ECHR: how to square the circle?,* Presentation to the FREMP/COHOM meeting, 9 March 2020, disponibil la adresa web https://www.coe.int/en/web/dlapil/-/eu-accession-to-the-echr-how-to-square-the-circle-, accesată la 02.11.2021.

tradițiile sale etice și juridice, afirmând unitatea dincolo de diversitate și convergență ca răspuns la forțele centrifuge.

Concluzionăm că aderarea UE la Convenție rămâne un obiectiv de urmărit pentru a păstra credibilitatea nu numai a UE, ci și a înțelegerii colective și a respectării drepturilor fundamentale, așa cum o cunoaștem în Europa de aproape 70 de ani.

BIBLIOGRAPHY

L. Cătană, I. R. Toncean Luieran, *Dreptul Uniunii Europene. Istoric. Instituții. Izvoare. Drepturi fundamentale,* Editura Pro Universitaria, 2018;

J. Callawaert, *The accession of the European Union to the European Convention of Human Rights*, Council of Europe Publishing, 2014;

J. Callawaert, *Do we still need Article 6(2) TEU? Considerations on the absence of EU accession to the ECHR and its consequences*, Common Market Law Review, pp.1685-1716, 2018;

J.P. Jacque, *What next after Opinion 2/13 of the Court of Justice on the accession of the EU to ECHR?,* Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, European Parliament, 2016;

O.V. Nagy (2012), *Aspects regarding the right to life as a fundamental human right*, publicat în Academia Science Journal, Juridica Series, no. (1), Tg. Mureș, printat de mediaexpert.ro, ISSN 2285-8091;

J. Polakiewics, *EU accession to the ECHR: how to square the circle?,* Presentation to the FREMP/COHOM meeting, 9 March 2020;

R. Schutze, *Dreptul constituțional al Uniunii Europene,* Editura Universitară, București, 2012;

P. Tacik, *After the Dust Has Settled: How to Construct the New Accession Agreement After Opinion 2/13 of the CJEU?*, German Law Journal, 18 (04), pp. 919-967, 2017.

CUSTOMS RELATED TO THE BIRTH AND THE HYGIENE OF THE NEW-BORN

Loredana-Maria Ilin-Grozoiu

3rd Degree Researcher, PhD, "C. S. Nicolăescu-Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy

Abstract: The care for the health of the pregnant woman and the new-born baby, along with the optimal integration of the child in the family and the collectivity, have constituted the fundamental aspects of the traditional medicine. In Oltenia, from the range of the magical rites and practices related to birth, a special importance is given to: the treatment of the womanly conditions, the prevention of complications during the pregnancy, the easing of the giving-birth, the cutting and the tying of the umbilical cord, the first bath, the symbolic selling of the sick baby and the changing of its name. A highly important role, in preventing the sickening and the recovery of the future mother and the new-born, is given to the midwife, a mediator between the two worlds.

Keywords: birth customs, rites, magical practices, midwife, healing, Oltenia.

Dintre categoriile culturii tradiționale, cea a vindecării omului cu ajutorul remediilor medicale populare și a intervențiilor chirurgicale empirice are o importanță deosebită, acestea revenind în atenția lumii științifice actuale împreună cu problemele mutațiilor apărute în modelele culturale ale societății românești. În dezbaterile istoriografice din ultimele decenii, cercetările de ordin terapeutic și taumaturgic s-au intensificat, lucrările și studiile apărute referitoare la etnoiatrie remarcând-se prin diversitatea problemelor dezbătute[1].

În viziunea populară a omului primitiv, boala era o pedeapsă adusă de zei în urma săvârșirii unor păcate. În scopul vindecării se întrebuințau remedii magico-religioase, precum

[1] Cu titlu exemplificativ, iată care sunt principalele studii şi articole care oferă date despre obiceiurile medicale din spaţiul carpato-danubiano-pontic: D. Lupaşcu, *Medicina babelor. Adunare de descântece, reţete, doftorii şi vrăjitorii băbeşti*, în „Analele Academiei Române", Seria II, tom XII, Memoriile Secţiunii Literare, Bucureşti, 1889-1890, pp. 1-29; M. Lupescu, *Medicina populară. Boalele principale cunoscute de popor şi cum se lecuiesc boalele*, în „Şezătoarea", I, 1892, pp. 15-17, pp. pp. 55-56, pp. 79-82, pp. 116-121, pp. 251-256; II, 1893-1894, pp. 19-21, pp. 69-72,pp. 128-134; III, 1894-1895, pp. 12-14, pp. 174-177; M. Leon, *Botanica medicală a ţăranului român*, în „Arhiva Societăţii Ştiinţifice şi Literare", Iaşi, X, 1899, pp. 54-80; Alexandru Buiu, *Plantele noastre medicinale*, Timiş, 1904.; S. Florea Marian, *Botanica poporană română*, vol. I, II, III, ediţii îngrijite de Aura Brădăţan, Suceava, Editura Academiei Române., 2010.; Alexandru Borza, *Plantele de leac*, Orăştie, 1908; Idem, *Cultivarea plantelor de leac*, în „Orientul român", Blaj, 1918, pp. 22-28; Idem, *Plantele de leac, comoara săracilor*, în „Gazeta poporului", Sibiu, 1919, pp. 5-22; Idem, *Flora grădinilor ţărăneşti române* II. Plantele de podoabă, leac, de farmece şi credinţe, în „Bul. Grăd. Bot.", Cluj, an V (1925), nr. 3-4, pp. 49-74; V. Bianu, *Doctor de casă sau dicţionarul sănătăţii*, Bucureşti, 1910.; Tudor Pamfile, *Boli şi leacuri la oameni, vite şi păsări după datinile şi credinţele poporului,* Bucureşti, 1911; Artur Gorovei, M. Lupescu, *Botanica poporului român*, 1915; J. Pop-Câmpeanu, *Pricinuitorii boalelor. Plantele de leac*, Bucureşti, 1921; G. Ciauşanu, G. Fira, C. Popescu, *Culegere de folclor din judeţul Vâlcea şi împrejurimi*, în „Analele Academiei Române", vol. XXXV, 1928, pp. 244-250; Ion Aurel Candrea, *Folclor medical român comparat. Privire generală. Medicina magică,* Bucureşti, 1944; reeditare, Iaşi, Editura Polirom, 1999., Gr. Rigo-Grigoriu, *Medicina poporului*, Bucureşti, 1907; Camelia Burghele, *În numele magiei terapeutice,* Zalău, Editura Limes, 2000; Antoaneta Olteanu, *Ipostaze ale maleficului în medicina magică,* Bucureşti, Editura Paideia, 1998; Nicoleta Coatu, *Structuri magice tradiționale*, Bucureşti, Editura Bic All, 1998..

și leacuri ale medicinei empirice. Omul din trecut cunoștea valoarea nutritivă și calitățile terapeutice ale legumelor, fructelor și cerealelor, ale produselor de origine animală, precum și ale produselor vegetale obținute din plante medicinale. De asemenea, din cele mai vechi timpuri, rol taumaturgic au avut nămolul, sarea, apele minerale și termale, potasiul. Valențe apotropaice erau atribuite amuletelor și talismanelor, chemate să contracareze eventuale acțiuni ale maleficului și să promoveze sănătatea purtătorului.

Medicina populară arhaică nu a presupus doar credința în demoni și incantația populară, lecuitorul tradițional fiind încredințat că vindecarea suferinței depindea de îmbinarea elementelor naturale cu cele de magie, dar și cu ritualurile de esență religioasă. Pentru profilaxia și combaterea bolii se utilizau ierburile de leac pe care le însoțeau cu descântece și incantații și li se atribuiau puteri protectoare (sub formă de infuzie, tinctură, macerat, cataplasme, vin medicinal, oțet aromatic etc.), remediile organoterapeutice (păstrarea sau restabilirea sănătății cu extracte, pulberi și organe de animale) și cele opoterapeutice (tratarea diferitelor afecțiuni prin folosirea unor remedii de origine minerală sau chimică).

În comunitatea tradițională, metodele de vindecare populară întreprinse pentru a preveni îmbolnăvirea sau pentru a îmbunătăți sănătatea la toate nivelurile erau efectuate de către tămăduitor sau descântător (terapeut magician). Practicile medicale și riturile de însănătoșire ce vizau reinstalarea stării de sănătate erau efectuate de către agenții terapeutici populari care erau persoane cunoscute în domeniu, în viziune populară, „profesioniști desăvârșiți" în lipsa cărora actul de vindecare nu se putea realiza. La nivelul mentalului colectiv cunoștințele privind bolile și eficacitatea leacurilor erau condiții indisolubile în șansa acordată bolnavului de a realiza un potențial nou pentru vindecare. În acest sens, era întrebuințată observația bolnavului, se punea accent pe depistarea motivului și a cauzei declanșării bolii pentru a găsi remediile empirice și magice de tratare.

Grija pentru sănătatea gravidei și a nou-născutului, dar și pentru integrarea optimă a copilului în familie și colectivitate a constituit una din laturile fundamentale ale medicinei populare. Justificarea abordării acestei teme ține de faptul că în Oltenia acest domeniu a fost până în prezent insuficient cercetat și elucidat. Prin urmare acest studiu își propune o succintă abordare a problemei medicinei populare din Oltenia, cu o atenție specială îndreptată asupra problemelor de sănătate ale femeilor până la naștere, cât și a etapelor experienței materne. Prin urmare, vom lua în considerare arealul etnografic oltenesc, folosind informațiile rezultate din cercetările noastre recente de teren. Întrebările despre etnoiatrie conținute în chestionare ne oferă date prețioase privind credințele populare și superstițiile circumscrise practicilor medicale, procedeele empirice de tratare a bolilor interne și externe efectuate de către localnicii din spațiul investigat și pot aduce unele contribuții la cunoașterea identității noastre naționale.

Cu titlu exemplificativ, în Oltenia, din suita riturile și practicile din cadrul obiceiurilor de naștere, capătă importanță: tratamentul bolilor femeiești, prevenirea complicațiilor din timpul gravidității, ușurarea nașterii, tăierea și înnodarea cordonului ombilical, prima scaldă, vânzarea simbolică a copilului bolnav și schimbarea numelui acestuia. Un rol deosebit de important în prevenirea îmbolnăvirii și însănătoșirea viitoarei mame și nou-născutului i se acordă moașei, mediator între cele două lumi.

Omul tuturor timpurilor a încercat să găsească remedii contra sterilității, fenomen ce amenință viitorul familiei sau al neamului prin incapacitatea de perpetuare prin urmași continuatori ai liniei de sânge. La nivelul mentalului colectiv, fertilitatea era percepută ca un dezechilibru, astfel că acte și gesturi magico-rituale menite să influențeze fertilitatea cuplului erau săvârșite în cadrul ceremonialului nupțial. În Oltenia, aceste practici magice cu rol de influențare a fecundității sunt nelipsite din cadrul ceremonialului de nuntă: „Dacă vrea să facă copii, mireasa, pe drum, când pleacă de la casa părintească la ginere, să țină în brațe un copil

mic, căruia în schimb îi dă un dar. Înainte primea o pereche de bete”[2]; „Pe drumul ce duce la biserică, mireasa numără hornurile. Câte sunt, după atâția ani vor avea primul copil”[3]; „La ieșirea din biserică, după ce se cunună, peste miri se dă cu grâu și apă ca să aibă copii”[4].

Remediile la care apelau femeile pentru a trata infertilitatea aparțin planului religios, dar și celui magic și terapeutic. Astfel, dacă rugăciunile și postul nu aveau rezultate, femeile recurgeau la tratamente pe bază de plante și/sau descântece: „Maceratul și tinctura de brânca ursului sunt bune dacă nu ai copii. Lăsăm de seara până dimineața într-o cană cu apă, luată de la izvor, două linguriță de brânca ursului, frunze și fructe. Se strecoară și peste planta rămasă se toarnă încă o cană cu apă clocotită. După un sfert de oră, în infuzia asta se adaugă maceratul. Se beau trei căni pe zi, înainte de masă. Femeile gravide nu au voie să mai consume. E bună și tinctura de brânca ursului: peste frunzele și tulpinile mărunțite se adaugă țuică și se lasă la macerat două săptămâni. Se strecoară printr-o pânză groasă și se ia câte o linguriță dizolvată în apă de trei ori pe zi”[5]; „Să ai copii, e bun ceaiul de urzică, de ciuboțica-cucului și coada șoricelului. Poți să le amesteci ori sa faci câte un ceai din fiecare. Se bea trei căni pe zi. Ceaiurile tratează și bolile de femei cum ar fi poala alba sau menstruația care nu vine regulat”[6]; „Să facă copii, femeia să bea tinctură de lemn-dulce: se macerează zece linguri de plantă mărunțită în jumate litru de țuică. La două săptămâni se filtrează, se pune în sticluțe bine închise. Se ia de trei ori pe zi câte o linguriță pusă în apă. E bun și ceaiul de salvie. Să bea trei căni pe zi”[7].

Dacă femeia rămânea însărcinată, aceasta se afla în „starea binecuvântată”, se încadra în sfera sacralității protectoare. Din momentul în care rămâne gravidă și până când naște, femeia beneficiază de protecție rituală și magică, fiind supusă unor interdicții, de cele mai multe ori legate de alimentație, dar și prescripțiilor care vizează atât mama, cât și copilul.

Iată un ceremonial al preluării magice a copilului înainte de naștere desfășurat în Gorj care vizează protejarea sarcinii: „Femeia care preia sarcina atinge cu amândouă mâinile pântecele celei însărcinate, iar aceasta îi dă două lumânări aprinse. La naștere, femeia care a preluat sarcina asistă fără să aibă vreun rol ritual activ, dar copilul îi va spune și ei mamă și nu se va putea căsători cu copiii ei”[8].

În vederea ușurării nașterii, moașa înfăptuia de pe poziția inițiatului o serie de acte magico-rituale menite să asigure protecția femeii față de eventualele acțiuni nefaste sau să anihileze influența acestora. Bunăoară, la Chilii, jud. Olt: „Când femeia se chinuia și nu putea să nască, moașa spunea descântecul cu un cuțit pe burtă: *Cum intră cuțitul în carne/Așa să treacă cuțitul prin burtă.* Și de trei ori, se făcea că taie burta în cruce”[9]; la Predești, jud. Dolj: „Să nască ușor, moașa îi da gravidei să bea apa în care a deschis trei lacăte”[10]; la Ruda, jud. Vâlcea: „Dacă femeia nu avea o naștere ușoară și durerile facerii sunt mari, moașa punea pe burtă ceva gros ca să îi țină de cald”[11]; la Dragotești, jud. Dolj: „Moașa îi dă gravidei să bea apă cu noroi după roata carului, se zice că așa cum sare noroiul când merge roata, așa să sare și copilul din pântecele mamei”[12]; la Plopșoru, jud. Gorj: „Când durerile nașterii erau

[2] Inf. Rodica Mocanu, 62 de ani, localitatea Risipiți, jud. Dolj, 2020.
[3] Inf. Viorica Sârbu, 82 de ani, localitatea Lujnca, jud. Gorj, 2020.
[4] Inf. Teodora Pescaru, 57 de ani, localitatea Cioroiu, jud. Olt, 2021.
[5] Inf. Eugenia Mitrică, 84 de ani, localitatea Drănic, jud. Dolj, 2020.
[6] Inf. Emilia Pătrană, 63 de ani, localitatea Gângiova, jud. Dolj, 2021.
[7] Inf. Hermina Sârbu, 73 de ani, localitatea Izimșa, jud. Mehedinți, 2020.
[8] Florinca Lorinț, *Obiceiuri la naștere în Oltenia de Nord*, II, în „Revista de etnografie și folclor”, tom 14, nr. 2, 1969, p. 165.
[9] Inf. Gheorghița Cochințu, 55 de ani, localitatea Chilii, jud. Olt, 2020.
[10] Inf. Maria Budana, 83 de ani, localitatea Pielești, jud. Dolj, 2021.
[11] Inf. Eugenia Ban, 74 de ani, localitatea Ruda, jud. Vâlcea, 2021.
[12] Inf. Doina Marsanu, 70 de ani, localitatea Dragotești, jud. Dolj, 2021.

insuportabile, se descânta de cuțit”[13]. Imediat ce nașterea s-a declanșat, „moașa îî pregătea o baie cu flori de fân”[14].

De cele mai multe ori femeile nășteau în vatra casei, considerată centrul casei tradiționale, pe un așternut cu paie sau fân: „Femeia năștea în vatră, pe pământ sau să nu fie rece punea fân sau paie. Stătea acolo trei zile. Moașa avea grijă de ea și de copil”[15]; la Prundeni, jud. Vâlcea: „Gravida năștea lângă vatră, în genunchi, sprijinindu-se de brațele a două femei. Copilul era pus pe vatră și rămânea acolo până veneau ursitorile. Îî îngrijea moașă și o femeie bătrână”[16]. Amplasarea în preajma vetrei nu era întâmplătoare, aceasta fiind cel mai important spațiu sacru al casei tradiționale românești, „sanctuar asupra căruia este chemată protecția lui Dumnezeu”[17]. Caracterul sacru al vetrei se regăsește și în alte acte ritualico-magice din cadrul nașterii, dar și al celorlalte rituri de trecere.

În momentele imediat următoare nașterii erau săvârșite rituri de separație care vizau trecerea din lumea necunoscută în lumea albă: tăierea și înnodarea cordonului ombilical, păstrarea acestuia și îngroparea placentei.

Tăierea cordonului ombilical se făcea de către moașă „pe o așchie dintr-un lemn, se spune că așa cum așchia nu se depărtează prea mult de copac, așa și copilul să rămână lângă părinți, să le fie ajutor în casă”[18]; la Corlate, jud. Dolj: „Când era fată, buricul se tăia pe furca de tors, ca fata să fie bună gospodină și isteață”[19].

Pentru tăierea cordonului ombilical se foloseau mai multe instrumente: seceră, coasă, foarfecă, etc. Partea de buric care cădea era păstrată la grindă, „și proteja împotriva deochiului când, după ce se udă, se uită copilul prin el”[20].

Cercetarea efectuată în domeniul medicinei populare relevă faptul că localnicii din Oltenia dau curs, cu precădere, în momente de cumpănă existențială când este pusă în pericol sănătatea gravidei și a nou-născutului, practicilor tradiționale de tratament, precum și superstițiilor și credințelor care animă mentalul popular Terapiile naturiste se bazează pe o tradiție empirică și pe credința în actul de vindecare.

Sănătatea și boala au fost și sunt o preocupare majoră și constantă a umanității din cele mai vechi timpuri. În spațiul românesc, arta vindecării omului cu ajutorul remediilor terapeutice de origine populară este atestată din antichitate. Produsele fitoterapeutice își găsesc fundamentul în convingerile magice sau religioase, ori în experiența populară. Acestea, pe lângă acțiunea profilactică, mai posedă și deosebite calități tămăduitoare.

BIBLIOGRAPHY

Candrea Ion Aurel, *Folclor medical român comparat. Privire generală. Medicina magică,* București, 1944; reeditare, Iași, Editura Polirom, 1999.

Coatu Nicoleta, *Structuri magice tradiționale*, București, Editura Bic All, 1998..

Dăncuș Mihai, *Moașa-mediator între nou-născutul „necunoscut“ și lumea „cunoscută“*, în „Memoria Ethnologica“, an II, nr. 2-3, 2002.

Eliade Mircea, *Sacrul și profanul*, ediția a III-a, București, Editura Humanitas, 2005.

Evseev Ivan, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Arhiepiscopia Timișoarei, Editura Învierea, 2007.

[13] Inf. Doina Dinu, 74 de ani, localitatea Plopșoru, jud. Gorj, 2021.
[14] Inf. Elena Ionescu, 70 de ani, localitatea Corlate, jud. Dolj, 2020.
[15] Inf. Niculina Ghiță, 74 de ani, localitatea Greci, jud. Olt, 2021.
[16] Inf. Elena Nițu, 68 de ani, localitatea Prundeni, jud. Vâlcea, 2020.
[17] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. III, București, Editura Artemis, 1993, p. 273.
[18] Inf. Gheorghe Diaconu, 82 de ani, localitatea Bocșa, jud. Vâlcea, 2020.
[19] Inf. Elena Ionescu, 70 de ani, localitatea Corlate, jud. Dolj, 2020.
[20] Inf. Elena Gusatu, 74 de ani, localitatea Cezieni, jud. Olt, 2021.

Ilin-Grozoiu Loredana Maria, *Botezul-„îmbrăcăminte“ către împărăție*, în „Mehedinț. Istorie, cultură și spiritualitate“, Severin, Editura Didahia, 2011.

Olteanu Antoaneta, *Ipostaze ale maleficului în medicina magică,* București, Editura Paideia, 1998.

Răchișan Delia, *Status incert și status dobândit (naşterea),* în „Memoria Ethnologica, nr. 20, 2006.

Știucă Narcisa Alexandra, *Naşterea-text şi discurs*, în „Revista de etnografie și folclor“, tom 42, nr. 3-4, 1997.

Idem, *În pragul lumii albe*, București, Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, 2001.

CERCETARE DE TEREN ÎN LOCALITĂȚILE DIN OLTENIA

PERSONAL DEVELOPMENT STRATEGIES IN THE COVID-19 PANDEMIC

Corina Ana Borcoși

Researcher PhD II, „Constantin Brâncuși" University of Târgu Jiu

Abstract: The society of the 21st century in which we live, together with the experience of the COVID-19 pandemic, come with processes that transform us, producing various consequences on us as people. The way we manage these consequences requires the implementation of continuous, conscious development strategies, which offer us a continuous adaptation, made with concrete steps, towards maintaining an inner harmony. The personal development has as final goal the increase of the quality of life, by finding and developing personal talents, discovering and fulfilling personal desires, improving the state of awareness. Personal development gives you self-satisfaction, necessary for any person to trust their own strengths, to be able to relate well with others, to feel and manifest as a valuable person. The paper presents the importance of developing and implementing personal development strategies, so necessary for all of us, especially in this period of COVID-19 pandemic, in which we must rethink the very life we live.

Keywords: strategy, COVID-19 pandemic, personal development, change, adaptation

1. INTRODUCTION

The COVID-19 pandemic has brought with it many challenges that we could not have imagined before. He taught us to value free time and to open our minds to all that is new, useful, and to help us overcome obstacles, to become winners.[1] In order to develop, to evolve personally, we must learn continuously, for the rest of our lives, we must never give up learning[2].

COVID-19 pandemic, the necessary measures taken at national level to combat the spread of the virus have disrupted: personal development, professional development, teacher mobility but also that of students.[3]

Personal development strategy is the art of personal development by using all available means to achieve personal success. Personal development helps you achieve your goals, improves your chances of getting hired, helps you become richer[4].

Progress, the civilization of a people is achieved by promoting meritocracy. The values of a nation are selected using various levers, so that society is led by people of character, as intelligent and well-prepared as possible.[5].

Personal development involves setting and achieving goals such as: self-knowledge, talent development, increased availability, fulfillment of desires, aspirations. In personal development, the individual is the one who evaluates himself, but also the one who determines the size of the improvements made. He is the one who sets the goal to be

[1] Boyes, A. - How to Overcome Your Fear of Making Mistakes, Harvard Business Review, June 24, 2020

[2] Roșoga, F. - 101 idei ca să-ți începi dezvoltarea și evoluția personală, available at https://www.academia.edu/15359657/Florin_Rosoga_101_Idei_de_Dezvoltare_Personala

[3] European Commission - Coronavirus: online learning resources, available at https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/coronavirus-online-learning-resources_en

[4] Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrției, Institutul Național de Administrație, Tema lunii – Învață să înveți! – dezvoltare profesională și personală post-pandemie, available at http://ina.gov.ro/tema-lunii-invata-sa-inveti-dezvoltare-profesionala-si-personala-post-pandemie/

[5] David, D. - Dezvoltare personală și socială. Eseuri și convorbiri despre viață, Editura Polirom, 2014

achieved, the strategy to be followed, the plans to be developed to achieve the goal, the resources used, the measurement and evaluation of the progress achieved.

The process of personal development is a consumer of financial resources and time, but also of emotional consumption, especially because, during the implementation of various personal development strategies, we may have dissatisfaction with the results obtained or the emotional suffering experienced[6].

Development and implementation of a personal development strategy, especially now in the midst of the COVID-19 pandemic, which is not over (we are in full wave 4 and we already have new mutations in the virus, to which we do not know if the discovered vaccines can protect us) helps us to become what we want to be. It helps us to fulfill our dreams, it improves our life, it even develops our professional potential, it makes us discover new talents, it contributes to the increase of our quality of life, it helps us to increase our control over our own life, it makes us wiser.

Personal development, especially in the midst of the COVID-19 pandemic, is considered increasingly important[7], because more and more individuals want to get better and better, to have healthier relationships with those around them: family, co-workers, friends, especially because rules of social distance have been imposed, restrictions on public events, working from home, wearing a protective mask, etc.

If this pandemic has taught us anything, it is that we must be prepared for anything that may happen. We need to learn to adapt to any change.

In order to achieve the desired goals, it is necessary to build a personal development plan, because only we know where we want to go in life, the key to our achievements being the actions we take[8].

2. PERSONAL DEVELOPMENT STRATEGIES IN THE COVID-19 PANDEMIC

Personal development is achieved by carrying out activities and by living experiences that aim to improve awareness, develop personal skills, talents, increase the quality of life. Personal development leads to the realization of aspirations, to the fulfillment of desires[9].

Personal development also contributes to professional development[10]. A personal development plan must include at least the elements shown in fig. no. 1.

Personal development begins in the family, which is the first school that prepares the individual for life. Parents are good educators if they act creatively, responsibly, flexibly and are receptive to the needs of the child. Each of us becomes the hero of our own destiny built according to the levels of understanding, the mode of action, the critical thinking, the skills formed, having all the freedom to do something both for ourselves and for others. Then, the personal development continues in school, the teacher having methods and techniques with which he can transmit social norms, values, knowledge.

Our positive thinking is an "invisible talisman" that attracts success, health, happiness, wealth.

---

[6] Carabet, N. - Dezvoltarea personală – un obiectiv prioritar pe parcursul vieții, available at https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UPSC_Vol.II_2019_pp10-19.pdf,

[7] https://revistacariere.ro/inovatie/studii-analize/dezvoltarea-personala-printre-cele-mai-importante-obiective-ale-romanilor-in-contextul-pandemiei/

[8] https://www.htime.ro/planul-de-dezvoltare-personala

[9] Carabet, N. - Dezvoltarea personală – un obiectiv prioritar pe parcursul vieții, available at https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UPSC_Vol.II_2019_pp10-19.pdf

[10] https://collegefinance.com/college-admissions/pandemic-personal-development

Fig. no. 1 – The structure of the personal development plan
Source: David, T.; David, E. - Personal development plans: unlocking the future, Journal: Career Development International, 1997, p. 23

Depending on the goal chosen in personal development, the strategy to be followed is also chosen. Thus, in the current pandemic situation, for example, for an active and creative adaptation to the environment, the personal development strategy aims at discovering one's own internal resources, identifying solutions to solve problems: in the family, in the community of the individual, in the institution of the education he attends, throughout his life.

In carrying out the activities provided in the Personal Development Strategy, an important role is played by: motivation, desire, interest shown for one's own personal development. Motivation is what keeps us going in our actions that develop us personally.

Successful personal development is achieved by those who have the strength, the ability to achieve the desired results, to create value for others, to define their needs and to satisfy them (both their own and those of those which I care about)[11].

A strategy applicable at the beginning of the personal development process is called the "wheel of life"[12] which first assesses personal development needs. The areas of interest are then outlined and what is specific to each area is identified, as well as the degree of satisfaction, then establishing the action plan, the resources involved, the deadlines, the obstacles encountered and how to solve the problems. As areas of interest, for personal development, especially in the COVID-19 pandemic, we can have: family (which must be closest to us in these times), health (very important in today's pandemic period); the state hobbies; friends (with whom we see ourselves less and less in the pandemic, due to social distance, isolation); work or the business we own, and who is extremely vulnerable in these times of continuous change; the level of personal development, taken as a whole.

[11] Robbins, A. - Putere nemarginita. Noua știință a împlinirii personale, Editura Act și Politon, 2017
[12] Carabet, N. - Dezvoltarea personală – un obiectiv prioritar pe parcursul vieții, available at https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UPSC_Vol.II_2019_pp10-19.pdf

Another personal development strategy is generically called the bowl of happiness[13]. Thus, the strategy involves including in a bowl, that of happiness, everything that the individual wants, all his desires. In another bowl he will introduce all the qualities he has, all the personal skills but also the professional skills he has. By analyzing the two bowls, and studying what would make him happy, personal development strategies can be developed to help fulfill the desires of the Bowl of Happiness.

CONCLUSIONS

The COVID-19 pandemic, due to social distancing, isolation, has made us more than ever consider personal development as our path to a better life, our chance to adapt to new situations, our path to success in life, our ability to live a quality life.

Personal development helps us to find the best solutions for us, with which to overcome all the obstacles of life. It helps us to value the qualities, the personal skills, that we can develop. Implementing any personal development strategy built in this pandemic period requires a lot of time and financial and emotional resources. We can experience suffering, dissatisfaction on our way to personal development. But this is the price of success. Personal development contributes to the development of language, influences the thoughts, emotions experienced. People who develop personally know that they are the most important people in their lives, and the only ones responsible for the life they live.

Any personal development strategy starts with the need to have something extra.

BIBLIOGRAPHY

1. Boyes, A. - How to Overcome Your Fear of Making Mistakes, Harvard Business Review, June 24, 2020
2. Carabet, N. - Dezvoltarea personală – un obiectiv prioritar pe parcursul vieții, available at https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UPSC_Vol.II_2019_pp10-19.pdf, accessed at 16.11.2021
3. David, D. - Dezvoltare personală şi socială. Eseuri şi convorbiri despre viaţă, Editura Polirom, 2014
4. David, T.; David, E. - Personal development plans: unlocking the future, Journal: Career Development International, 1997
5. Dolga, l.; Filipescu, H.; Popescu-Mitroi, M.M.; Mazilescu, C. A. - Erasmus Mobility Impact On Professional Training And Personal Development Of Students Beneficiaries, Procedia - Social and Behavioral Sciences 191 (2015) 1006 – 1013
6. Hill, N.; W. Clement Stone - Cheia succesului. Gandirea pozitiva. Editia a II – a, Editura: Curtea Veche, 2012
7. Baum, H. S. - Organizational membership: Personal development in the workplace, State University of New York Press, 1990
8. Robbins, A. - Putere nemarginita. Noua știință a împlinirii personale, Editura Act și Politon, 2017
9. Roșoga, F. - 101 idei ca să-ți începi dezvoltarea și evoluția personală, available at https://www.academia.edu/15359657/Florin_Rosoga_101_Idei_de_Dezvoltare_Personala, accessed at 16.11.2021

[13] Carabet, N. - Dezvoltarea personală – un obiectiv prioritar pe parcursul vieții, available at https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UPSC_Vol.II_2019_pp10-19.pdf

10. Țibu, S. (coordonator) – Dezvoltare personală. Consiliere și dezvoltare personală, Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație, Unitatea de cercetare în educație, Editura Didactică și Pedagogică S.A., București, 2020

11. European Commission - Coronavirus: online learning resources, available at https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/coronavirus-online-learning-resources_en, accessed at 16.11.2021

12. Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrției, Institutul Național de Administrație, Tema lunii – Învață să înveți! – dezvoltare profesională și personală post-pandemie, available at http://ina.gov.ro/tema-lunii-invata-sa-inveti-dezvoltare-profesionala-si-personala-post-pandemie/, accessed at 16.11.2021

13. https://qualform.snsh.ro/campanie-online/caracteristici-si-criterii-ale-dezvoltarii-personale-a-cadrului-didactic, accessed at 16.11.2021

14. https://www.htime.ro/planul-de-dezvoltare-personala, accessed at 16.11.2021

15. https://collegefinance.com/college-admissions/pandemic-personal-development, accessed at 16.11.2021

16. https://revistacariere.ro/inovatie/studii-analize/dezvoltarea-personala-printre-cele-mai-importante-obiective-ale-romanilor-in-contextul-pandemiei/, accessed at 28.11.2021

ASPECTS OF WORKPLACE STRESS IN THE COVID-19 PANDEMIC

Corina Ana Borcoși

Researcher PhD II, „Constantin Brâncuși" University of Târgu Jiu

Abstract: The complexity of the modern world, the environment in which we live, the COVID-19 pandemic that we are experiencing today (and which, it seems, is never ending), the complexity of the economy, are in a continuous transformation. The human body, seen as a machine, as a system, to respond efficiently, rationally to the multiple shocks that come from everywhere, is often destroyed, the individual destroys himself trying to face all the challenges. Workplace stress existed before the COVID-19 pandemic. This pandemic has only added to the workplace other stressors: the need to take better care of our own health and that of our loved ones, to protect the health of colleagues at work, social distance, work from home and so on. The paper presents aspects regarding workplace stress in the COVID-19 pandemic, but also how the challenges experienced in the pandemic can be turned into opportunities.

Keywords: stress, COVID-19, work from home, communication, well-being state

1. INTROUCTION

Stress is a condition that generates discomfort, physical dysfunctions, psychological dysfunctions but also social dysfunctions, resulting from the inability of individuals to distance themselves from the demands, expectations that concern them[1].

Stress at work is one of the major challenges in the field of occupational safety and health. It has a major impact on human health, on organizations, with effects on the entire national economy and beyond. Stress causes employees to wear out, which is the main cause of lost work days, in which people cannot work because they have fallen ill. Both physical and mental illness can be generated, and mental health can be severely affected[2].

Stress at work has become a part of our professional life, with effects that are felt in various fields of work[3].

The working conditions in which employees work can generate negative effects on different levels: physical, psychological, social, can generate exhaustion, depression, stress. Relationships with managers, co-workers, clients, and subordinate staff can be a source of stress or can lead to a good life at work, a life worth living.[4].

The working conditions that contribute to the occurrence of stress can be considered the following[5]: excessive workload, unclear requirements regarding the employee's activity at work, non-involvement of the employee in making decisions about how to carry out his work, job insecurity, organizational changes that are not properly managed, lack of communication

[1] Comisia Europeană - Promovarea sănătății mintale la locul de muncă: Orientări privind punerea în aplicare a unei abordări globale, Uniunea Europeană, 2017

[2] Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă - Riscurile psihosociale și stresul la locul de muncă, available at https://osha.europa.eu/ro/themes/psychosocial-risks-and-stress

[3] Neculau A., Zaharia D.V., Curelaru M. (2007). Stres ocupational si reprezentari sociale ale muncii în mediul universitar. Revista de Psihologie (a Academiei Române), 53 (1-2), 49 – 68.

[4] Cartwright, S.; Coope, C.L. - Managing workplace stress, SAGE Publication, 1997

[5] Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă - Riscurile psihosociale și stresul la locul de muncă, available at https://osha.europa.eu/ro/themes/psychosocial-risks-and-stress

or poor communication between colleagues but and lack of communication with the organization's management, harassment at work, violence against employees.

The stress level during the COVID-19 pandemic has doubled and is felt by one in four Romanian employees. The current period, full of uncertainties, the fear of getting sick, the imposed social distance, all make the employees more eager to be happy at work, to carry out activities that will make them happy. Thus, companies need to offer employees what they want, what they need: counseling services, psychotherapy, etc., as an extra-salary benefit.[6].

2. ASPECTS OF WORKPLACE STRESS IN THE COVID-19 PANDEMIC

The accelerated pace of life can also have a negative impact on human health and well-being. The demands, the pressing demands of life can cause the nervous system to overload. Nervous exhaustion occurs as a result[7]:

- anxiety;
- unexplained fatigue;
- irrational fears;

all this making the nervous system unable to meet the daily requirements of the individual.

The COVID-19 pandemic is a major challenge facing businesses but also society as a whole, which has come to supplement, through the restrictions imposed, the stressors that were already present in our lives, at work, at home or in society.

In the COVID-19 pandemic, stress management, career management were implemented less successfully by Romanian employees[8].

For a quarter of Romanian employees, the level of stress at work has even doubled. They feel overwhelmed: by work tasks, by fear, by the uncertainties of today's society, by the social isolation brought by the pandemic. They are tired as a result of a demanding schedule, sometimes even burnout[9].

Stressors, for whom, if they remain at the same level, 16% of employees will reach exhaustion within a maximum of one year, are considered to be [10]:

- lack of organization of the work environment, which is sometimes considered even chaotic;
- overloading with activities, tasks;
- new responsibilities that are not in the area of competence of the employees.

Because employees cannot strike a balance between personal and professional life, especially when work at home has moved online and is at home, this is a stressor.

Another stressor in the pandemic is the fact that many employees get sick, quarantined, absent from work, and their co-workers have to take over their responsibilities.

Employers also contribute to increasing the level of stress on employees by delaying important decisions, by lacking direct interaction with employees (the pandemic forced to

[6] https://www.economica.net/nivelul-de-stres-s-a-dublat-in-timpul-pandemiei-iar-30prc-dintre-angajatii-romani-au-ajuns-la-epuizare_194289.html

[7] Barbu, I. - Stresul organizaţional. Implicaţii manageriale, Editura Lumen, Iaşi, 2017

[8] https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_ro/news/21/2/angajat-angajator-in-pandemie.pdf?download

[9] https://www.economica.net/nivelul-de-stres-s-a-dublat-in-timpul-pandemiei-iar-30prc-dintre-angajatii-romani-au-ajuns-la-epuizare_194289.html

[10] https://www.economica.net/nivelul-de-stres-s-a-dublat-in-timpul-pandemiei-iar-30prc-dintre-angajatii-romani-au-ajuns-la-epuizare_194289.html

keep social distance, reduced physical contact, work from home), but also by giving too much time to meetings in the online environment.

There are also employees who have adapted to working from home (24%), some employees would like their work to be done from the office (35%), a fairly large number but would prefer a hybrid work schedule (30%).)[11].

Employees need their work to be appreciated, they want specialization courses in the fields in which they work, but also professional retraining courses.

We cannot talk about this disease of the 21st century, which is stress, without offering remedies. Methods of combating stress, in fact, means methods, techniques to combat either the effects of stressors or to prevent the occurrence of these factors.

We start with the most important stressor in this pandemic - the prevention of the disease, which has as general rules[12]:

- ✓ job preparation for disease prevention;
- ✓ preventing the spread of the infection;
- ✓ cleaning at work;
- ✓ how to organize meetings or events;
- ✓ handling packages, food, etc.

The other stressors can be removed or reduced in their effects on individuals by supporting people's mental health. We can avoid or reduce the stress in our lives by following general rules like[13]:

- ✓ we need to anchor ourselves now, to know what is happening to us, to find solutions;
- ✓ it is necessary to detach ourselves sometimes from everything that happens to us in order to think relaxed, objectively, impartially;
- ✓ we need to act in accordance with our values;
- ✓ we notice our suffering but also that of our fellow men and we must be kind, gentle, human.
- ✓ we cannot fight alone with the present time, with the times in general, we can let them come through us but then we can channel our energy to do things that are important to us.

Prevention and management of stress at work can be done by both the employer and the employee. Joint action is often required to achieve the desired results. Thus, at the level of the organization it is necessary to act in the following directions[14]:

- reducing the work pressure on employees by: hiring staff, qualification or training of existing staff but also by improving technological processes, purchasing high-performance technologies;
- ensuring the possibility of promoting employees;
- clarification of tasks, of the activity to be carried out by employees;
- ensuring healthy food during the lunch break;
- polite managers, at all hierarchical levels;
- ensuring the rapid resolution of all problems;
- carrying out work in ergonomic conditions;

[11] https://www.economica.net/nivelul-de-stres-s-a-dublat-in-timpul-pandemiei-iar-30prc-dintre-angajatii-romani-au-ajuns-la-epuizare_194289.html

[12] COVID-19: îndrumări pentru locul de muncă, available at https://oshwiki.eu/wiki/COVID-19:_guidance_for_the_workplace#See, accessed at 03.12.2021

[13] World Health Organization - Cum să faci ceea ce contează în perioade stresante, available at https://apps.who.int/iris/handle/10665/336712

[14] Gheorghevici, T. - Combaterea stresului la locul de muncă, Editura: Cartea Universitară, București, 2006, p. 77

- observance of the work schedule, and of the rest period;
- analysis of risks presents in the workplace and medical supervision;
- integration into work of employees who are going through a stressful period of exhaustion;
- the introduction of courses in which employees learn to prevent or manage stress, its effects on health.

The employee, in order to prevent the onset of stress, especially in this period of full COVID-19 pandemic, but also to reduce and eliminate the effects of stress once installed, it is necessary to act in the following directions:

- taking responsibility for the current situation in which they find themselves;
- realistic analysis of what can be changed;
- solving tasks one by one;
- sincerity with oneself but also with colleagues, managers, to be constructive, to find solutions to improve the situation;
- recognizing situations that can generate stress, recognizing the signs of stress, but also resolving situations quickly, before they become complicated, difficult to solve;
- health care;
- mastering stress management techniques.

Stress, once installed in the workplace, is difficult to manage. The most effective is to prevent its installation.

It is important to deal with stress at work, especially in this pandemic, in which other stressors have been added, out of respect for the human being, to ensure the well-being of employees at work. Installing stress at work only causes suffering to the human being.

Employees can work better, more efficiently if they are not stressed and companies can thrive with their employees, which has a beneficial effect on society as a whole. One way to overcome this COVID-19 pandemic is to reduce stress at work.

3. CONCLUSIONS

The well-being of people, especially at work, beneficially influences the way we think and act, influences our relationships with others, the way we act in crisis situations, but also how we cope with stress.

The COVID-19 pandemic always generates stressful situations for all of us, in which we sometimes test the limits of our endurance. Fear, anxiety about the disease, can be overwhelming. People feel lonely, isolated in the pandemic, and the workplace comes with other stressors.

The reaction of each of us to the stress generated by the COVID-19 pandemic depends on each individual, on our internal structure, on the life we have lived so far, on the moral support of family and friends, on the financial situation, on the community we belong to.

It is necessary to manage the stress, both employees and employers, through a joint effort, to get all the winners out of this pandemic.

BIBLIOGRAPHY

1. Barbu, I. - Stresul organizaţional. Implicaţii manageriale, Editura Lumen, Iași, 2017
2. Blendea, S.; Borcoşi, C. A.; Niculescu, G.; Cumpănașu, V.; Mărcău, F. C.; Chirițescu, D. D.; Popa, V. – Aspecte ale calității vieții, Editura Academica Brâncuși, Tg.-Jiu, 2015

3. Gheorghevici, T. - Combaterea stresului la locul de muncă, Editura: Cartea Universitară, București, 2006

4. Cartwright, S.; Coope, C.L. - Managing workplace stress, SAGE Publication, 1997

5. Neculau A., Zaharia D.V., Curelaru M. (2007). Stres ocupational si reprezentari sociale ale muncii în mediul universitar. Revista de Psihologie (a Academiei Române), 53 (1-2), 49 – 68.

6. Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă - Riscurile psihosociale și stresul la locul de muncă, available at https://osha.europa.eu/ro/themes/psychosocial-risks-and-stress, accessed at 17.11.2021

7. Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă - COVID-19: Resurse la locul de muncă, available at https://osha.europa.eu/ro/themes/covid-19-resources-workplace, accessed at 17.11.2021

8. Comisia Europeană - Promovarea sănătății mintale la locul de muncă: Orientări privind punerea în aplicare a unei abordări globale, Uniunea Europeană, 2017

9. World Health Organization - Cum să faci ceea ce contează în perioade stresante, available at https://apps.who.int/iris/handle/10665/336712, accessed at 18.11.2021

10. COVID-19: îndrumări pentru locul de muncă, available at https://oshwiki.eu/wiki/COVID-19:_guidance_for_the_workplace#See, accessed at 03.12.2021

11. https://www.economica.net/nivelul-de-stres-s-a-dublat-in-timpul-pandemiei-iar-30prc-dintre-angajatii-romani-au-ajuns-la-epuizare_194289.html

12. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_ro/news/21/2/angajat-angajator-in-pandemie.pdf?download

13. https://www2.deloitte.com/ro/ro/pages/about-deloitte/articles/studiu-deloitte-posibilitatea-de-a-lucra-de-acasa-reduce-nivelul-de-stres-pentru-generatiile-millennials-si-z.html

ASPECTS REGARDING THE ROMANIAN TAX SYSTEM IN THE CONTEXT OF REGIONAL TAX COMPETITION

Ionel Leonida

Scientific Researcher III, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, România

Abstract: In the paper we follow the fiscal evolution at community and regional level, with emphasis on the fiscal situation in Romania, by analyzing fiscal indicators that capture a possible incidence of regional tax competition manifested by reductions in tax rates to attract capital and identify potential benefits or vulnerabilities from this perspective for Romania. The methodology used will focus on the analysis and statistical evolution of some income indicators, related to the Gross Domestic Product, as well as on their interpretation in convergence with the stated object. The expected results may confirm or refute the effects of fiscal competition on the conduct of the Romanian tax system.

Keywords: direct and indirect taxation, tax harmonization, competition, mobility.

JEL Codes: *H2, H87, H77.*

The concept of tax competition

Concerns about a deeper understanding of the phenomenon of tax competition, especially at the regional level, have intensified over the last two decades as the process of globalization has become increasingly present in the economic and social life of each country, and its effects are reflected in the systems. tax. In this context, several definitions of this concept have been outlined, which we will review below.

Michael Keen (2008), in The New Palgrave Dictionary of Economics, defines tax competition as a strategic determination of the level and applicability of taxes in a non-cooperative game between administrative-territorial regions, or countries and / or provinces within a federation, by establishing fiscal parameters specific to the fiscal system, in relation to fiscal parameters from neighboring administrative-territorial regions.

Wilson & Wildasin (2004) define tax competition as a strategic determination of the level and applicability of taxes by independent governments, based on choices that influence the establishment (in the sense of location) of a mobile tax base between regions. Thus, governments can try to attract capital, labor and consumers from other countries by reducing tax rates or by offering special regimes that target a certain part of the tax base.

The intensification of tax competition on the increasingly mobile tax bases is a plausible explanation for the tendency to reduce profit tax rates, the diversity of special schemes for taxation of capital income and the reduction of personal income tax rates manifested in European level (Eggert & Genser 2005).

Talpoș & Crâșneag (2010), make a foray into the literature on tax competition and conclude that it does not offer a clear solution to the implications of this phenomenon, in the sense that, on the one hand, tax competition leads to a reduction in tax rates on factors with high mobility and, implicitly, to the decrease of the volume of public goods and services, and on the other hand, it can lead to effects of increasing the efficiency and allocation of budgetary funds. The authors also point out the various negative effects associated with tax

competition between countries and the need for budget transfers that could offset these effects, as well as the positive effects of harmonizing direct taxes and especially those levied on capital gains.

Other authors, such as de Mooij et al. (2021) argue that tax regimes that grant tax benefits without requiring substantial real economic activity intensify the inefficiency of actions to combat tax competition, and Crivelli et al. (2021) argues that preferential regimes for highly mobile parts of the tax base can relax tax rates, but undermines the horizontal fairness of the tax system and can distort economic incentives when two taxpayers with the same amount of total income are subject to different tax rates.

Approaches and perceptions at European Union level

Within the European Union (EU), there are both forms of tax competition, namely pressure on tax rates, especially in developing countries, and the extent of preferential regimes, both with high potential to undermine the fairness of tax systems due to increased labor mobility. factors favored by the common market, but also by the significant differences between tax rates within the EU.

The powers and tools of the EU to act and regulate in the direction of orienting national tax systems towards non-competitive practices are relatively limited. However, progress has been made on some convergence of European Value Added Tax (VAT) and excise tax laws and a number of Directives have been issued calling for cooperation between Member States' tax administrations. However, in terms of direct taxation, progress is minimal, and this remains the decision-making attribute of member states, with controversy over the possibility of spreading negative effects of some countries' fiscal policies on efficiency and equity in other systems. from other countries, but all within the EU.

There is a Code of Conduct on Business Taxation at EU level, adopted since 1997, but it was adopted in 1997, is not legally binding and only addresses harmful tax competition involving "measures that unduly affect the location of business". in the Community (EC, 2021). Under this Code, more than 400 preferential tax regimes have been monitored at Community level, of which 100 have been considered to generate harmful tax effects (EC, 2020). There are recent concerns for the development of this Code and the implementation of criteria to assess situations in which preferential tax regimes facilitate low levels (rates) of profit taxation and the negative impact of their aggressive reduction.

In the area of personal income taxation, EU initiatives and actions have been very limited, focusing on avoiding double taxation and increasing transparency on capital gains income. Similar to the situation of corporate income taxation, and in the case of personal income taxation, steps have been taken to complete the Code and issues related to this area of taxation, but these have not yet materialized (Trautvetter & Winkler 2019).

In this context of a limited capacity of the EU to prevent and combat harmful tax competition within it, which is already manifested in the reduction of corporate and personal income tax rates, as well as the intensification of tax competition. through preferential regimes targeting the most mobile tax bases, certain vulnerabilities are emerging on national tax systems, in the sense of fulfilling their functions, but also on the processes of harmonization and fiscal convergence at EU level, implemented by the Maastricht Treaty and the Pact of Stability and Growth, respectively:

- *affecting the sustainability of public finances and the process of fiscal consolidation within the EU* - reducing income tax rates and preferential tax regimes affects the level of tax revenues, generates a low level of supply of public goods and services and, consequently, can lead increasing the budget deficit and public debt;
- *impairment of social equity* - the reduction of tax rates is not uniform on all categories of taxes and fees, but the reductions are manifested especially in the

area of taxation of income and capital, meaning that there will be increases in tax rates and levels of taxes on less mobile tax bases, such as consumption, property, etc.;

- *degradation of economic cohesion* - the non-completion of the process of fiscal harmonization seems to be a factor of divergence in the field of taxation that can affect the construction of Europe, but can also fuel a perception of internal competition, instead of a partnership at EU level.

An attempt to mitigate the effects of globalization and Europeanization on tax systems is to coordinate the fiscal policies of the Member States through various mechanisms (European Semester, Stability and Growth Pact, Treaty on Stability Coordination and Governance), but these mechanisms aim at only the results accounted for by levels of budget deficit and government debt according to certain quantitative criteria established by them. For this reason, the effectiveness of combating and preventing the competitive phenomenon in the tax field is very low.

A brief statistical analysis of tax data over the last two decades

After this general introduction, which aims to cover the recent history of EU tax systems by briefly presenting the main aspects of tax competition, we will further analyze the impact of this phenomenon on the dynamics of the share of revenues and their structure in Gross Domestic Product (GDP), including the dynamics of tax rates, in Bulgaria, Romania and the EU average 27.

Table no. 1. Evolution of the share of total, direct and indirect revenues in GDP and statutory rates of income taxation and VAT, in the EU27, BG and RO, in the period 2000 - 2020 (presentation of data every 4 years)

Country / years	000	004	008	012	016	020
Total revenues - share in GDP						
BG	3.1	9.6	8.5	3.5	5.1	7.8
RO	3.9	2.7	2.3	3.8	2.0	2.8
EU - 27	5.9	4.4	4.7	6.1	6.0	6.3
Direct tax revenues - share in GDP						
BG	.7	.6	.7	.6	.6	.5
RO	.2	.5	.4	.8	.4	.9
EU - 27	2.9	1.7	2.5	2.4	2.7	2.8
Statutory tax rates for personal revenues						
BG	0.0	9.0	0.0	0.0	0.0	0.0
RO	0.0	0.0	6.0	6.0	6.0	0.0
EU - 27	4.8	1.8	8.4	8.2	8.7	8.9
Statutory tax rates for corporate revenues						
BG	2.5	9.5	0.0	0.0	0.0	0.0
RO	5.0	5.0	6.0	6.0	6.0	6.0
EU - 27	2.1	6.5	3.6	2.9	2.6	1.4
Revenue from indirect taxation - share in GDP						
BG	3.6	5.7	6.7	4.3	5.4	5.1

RO	1.9	1.9	1.2	3.2	1.3	0.4
EU - 27	3.3	3.1	2.8	3.4	3.4	3.2
Standard statutory VAT rates						
BG	0	0	0	0	0	0
RO	9	9	9	4	0	9
EU - 27	9.4	9.6	9.6	1.2	1.5	1.5

Sourse: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_main&lang=en and https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en

The analysis of the data presented in Table 1 allows us to observe the following developments and trends manifested in the regional context, but also at the general level of the EU27, respectively:

- The share of total tax revenues in GDP shows a downward trend, especially in Bulgaria, where it has decreased by about 5 pp in the last two decades, in Romania by 1 pp, and at the EU27 average there is a slight upward trend of 0.4 pp. The data indicate a regional tax competition manifested at the level of the tax systems in Bulgaria and Romania; the trend of recent data, from 2016 to 2020, on the share of total revenues indicates a certain increase in all three tax entities analyzed;
- the share of revenues from direct taxation seems to be the component most affected by tax competition in the structure of total revenues, the data indicating a significant deterioration in Bulgaria and Romania, with approx. 4 pp, respectively 2 pp, and a very slight downward trend in the EU27, of approx. 0.1 pp.

The downward developments in the weight of total and indirect taxation weights are justified, to a certain extent, by the evolution of the statutory tax rates for corporate revenues analyzed. The statutory personal income tax rates in the two countries have decreased significantly in the two countries from 40% in 2000 to 10% in 2020, while at the EU27 level it has decreased by approx. 6 pp. The statutory tax rates for corporate revenues also registered significant reductions in the two countries, respectively of over 22 pp in Bulgaria and 9 pp in Romania, and at the level of the EU27 average, the reduction was approx. 10 pp.

- the share of revenues from indirect taxation seems to be the most constant component of the structure of total revenues which also attenuates or compensates for the incidence of aggressive reductions in statutory quotas related to income taxation on the total size of revenues. There is an increase in Bulgaria. 1.5 pp of the share of revenues from indirect taxation in GDP. In Romania, the trend is downward, especially in the last cycle of 4 years, with approx. 1.5 pp, and at the EU27 average the evolution is relatively constant throughout the analyzed period.

This situation in terms of the share of indirect tax revenues in GDP is the result of progress on fiscal harmonization in this tax segment, stimulated by the formation and consolidation of the single market, which has also translated into a more balanced level of VAT rates. Thus, Bulgaria is distinguished by a constant rate of 20% over the entire analyzed period, while in Romania there are certain fluctuations in the range of 19-24%, with the predominance of the share of 19% in most of the analyzed period. At EU27 level, there is a tendency to increase the VAT rate by approx. 2 pp during the analyzed period.

The data analyzed indicate that the tax structure presented is significantly influenced by the level of tax rates, which in turn are tools for the manifestation of tax competition especially in regions (neighboring countries, as is the case presented), generating large and abrupt changes in them. Also, the reduction of tax rates on highly mobile businesses (profit,

labor) tends to confirm a shift of the tax burden on less mobile tax bases, such as consumption.

Obviously, there are (political) discussions about the fairness or unfairness of tax competition. They start from the sovereign and democratic status of all Member States, in the sense that it is their right to choose their tax rates, their tax structure and, consequently, the consequences of these measures, even if the results are positive or negative. Fiscal competition, although apparently only targets issues related to tax revenues, its effects are spreading over the entire fiscal-budgetary system, respectively on the size of public spending. A choice of reduced taxation involves reduced public spending and, implicitly, reduced benefits. which can compromise For example, low income tax rates can attract investment, but poor infrastructure and a poorly trained workforce can drive back investment.

On the other hand, two countries with a general level of taxation (let's say) of 40% of GDP each get this level of income through a different tax approach. The first through a sharp taxation of consumption and relaxed income, and the second country, vice versa. In this situation, tax competition will put downward pressure on the high tax rates in the two countries (consumption in the first and income in the second) and upward pressure on the relaxed rates in the two countries, resulting in thus a decrease in the general fiscal pressure and a convergent trend in the tax structures in both countries.

Prospects for tax competition

At EU level, there seems to be a tendency to leave the tax systems of the Member States to the force of the common market, and its tax interventions focus on issues that are somewhat subsidiary to the phenomenon of tax competition, such as:

- the harmonization process, now in a partial form, with results on the line of indirect taxation, by establishing minimum and maximum intervals (rates) for VAT, elimination of double taxation;
- the process of fiscal coordination, through measures to "approximate" the fiscal practices of the EU member states, generally through legislative and non-legislative mechanisms such as conventions, recommendations, guidelines, codes of conduct, etc;
- the process of fiscal convergence, which is intended to bring the tax bases, tax rates, and tax systems of the Member States closer together, regardless of whether this is due to EU action or the strength of the common market.

The latter process is less advanced, and its little progress stems from the previous two processes.

At the international level, there are discussions on tax reforms aimed at increasing tax revenues and stimulating investment, on the one hand, but also reforms to reduce inequalities in the labor market and especially reduce poverty.

Fair taxation, and implicitly the taxation of large corporations, in order to prevent the transfer of profit to tax havens is one of the measures pursued.

The global concern for increasing the fairness of tax systems is not new, but the first concrete actions taken to limit the avoidance of tax payments by transferring profits to regions with favorable tax treatment have been materialized in the Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) plan. automatically cross-border information to determine where revenue was generated and where it should be taxed. However, as the economy grew in complexity, efforts for a fair taxation intensified. Thus, the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) has decided to continue the initiative in two directions (two pillars), the first focusing on the taxation of the digital economy (it aims to allocate a larger share of the global profits of a multinational company to the countries where revenue / profits are obtained), and the second, further implementing the purpose of the BEPS plan to establish a global minimum profit tax.

Another significant step, initialed in July this year, is an agreement in the OECD, representing a "colossal step towards greater tax justice", which aims at only one of the two pillars of the OECD initiative on international taxation, respectively the minimum profit tax.

The signed agreement covers a global profit tax at a minimum rate of 15%, which would bring additional revenue of more than $ 150 billion annually to governments around the world. Specifically, the signatory countries have agreed on a two-way tax reform of multinational companies: one on an overall profit tax rate of at least 15%, and the other on a new distribution of multinational corporation tax rights between countries.

Identifying other sources or emphasizing existing ones, but with the potential to increase global revenues, is another internationally targeted measure.

The International Monetary Fund (IMF) has issued a series of recommendations on imposing potential tax bases (new or existing, but with reduced rates) in order to increase budget revenues. In this regard, the recommendations are primarily aimed at taxing wealth, but also supplementing tax rates on income, property and consumption, depending on the existing tax space and their ability to bring in additional income. Other measures recommended by the IMF include raising the property tax and "updating property values at current market prices".

Improving voluntary tax compliance by emphasizing tax education / culturalization of taxpayers is also another important measure to be implemented.

In order to encourage compliance, tax authorities may use, as encouraged by the OECD, certain methods experienced in other countries which may help to encourage voluntary compliance with taxes. These methods focus on improving the quality of tax education by increasing the number of educational programs, but also the quality of taxpayer education, on better communication of measures and services to facilitate payments, coupled with a better understanding of taxpayer behavior and reasons. the basis of their voluntary non-compliance decisions.

The general finding regarding the situation of the Romanian tax system, under the incidence of the aggressive tax competition in which it entered, reveals a general tendency to decrease the tax rates and, consequently, a reduction of the share of some income categories, a situation that affects the quality and stability of public finances, characteristics generally given by unsatisfactory current revenues to ensure a sufficient level of public goods and services, but also to ensure a certain pace of growth, diversification and modernization, while the quality of public finances is affected by increasing the pressure on the budget deficit, a situation that translates in the short and medium term into increasing public debt (a less obvious or perceived alternative among citizens) than the alternative of a revision of tax rates that can lead to unfavorable electoral consequences.

The fiscal-budgetary constraints generated by the status of EU member state, especially those related to maintaining the budget deficit within certain limits, did not generate significant fiscal adjustments in the Romanian fiscal system, frequently attracting warnings, sanctions and even the establishment of emergency procedures. EC, by which to limit the expansion of the budget deficit and its placement on a convergent trajectory with the institutional target (-3% of GDP). A valve in this sense, in the analyzed period, was the situation of the level of public debt below the institutional level (-60% of GDP), which allowed its financing from this source, but the episodes after the financial and economic crisis, as well as the period The health crisis caused by the COVID-19 pandemic has led to a significant increase in public debt relative to GDP.

Table no. 2. The evolution of the public debt, of its growth rate and of the budget deficit in Romania, in the period 2007 - 2020

Indic / Year	007	008	**009**	010	011	012	013	014	015	016	017	018	019	**020**

% of GDP	9,8	1,3	**3,6**	0,5	4,7	8,1	8	9,8	7,8	7,4	5,1	4,7	5,3	**7,3**
Growth rate %	0	3,4	**4,2**	,8	1,4	5	,7	,8	,6	,1	,5	,7	3	**3,4**
Budget balance	2.7	5.4	**9.1**	6.9	5.4	3.7	2.1	1.2	0.6	2.6	2.6	2.9	4.4	**9.4**
The growth rate is calculated compared to the previous year.														

Suorse: Eurostat, Government deficit/surplus, debt and associated data.

From the data presented in table no. 2, there is an obvious synchronization between the evolution of the budget deficit and the increase (growth rate) of the public debt, being evident the expansions from 2009 and 2020.

The level of debt remains below the institutional target, but we appreciate that this orientation of the conduct of taxation, towards financing the deficit through the accumulation of public debt, must be progressively revised, first of all by trying to reduce the deficit, by re-establishing the fiscal system of certain categories of taxes on the establishment of revenues and, implicitly, on their increase.

Against this background of degradation of the level of total revenues, Romania seems to receive aid for recovery from proposals to reform taxation at the international and European level, respectively from the implementation of mechanisms to limit the erosion of tax bases of the nature of profits and taxation of giants in the IT field, as well as through the implementation of the National Recovery and Resilience Plan (PNRR).

BIBLIOGRAPHY

1. Crivelli, E., de Mooij, R. A., De Vrijer et al. (2021), "*Taxing multinationals in the Europe",* Departmental Papers No. 21/12. European and Fiscal Affairs Department, International Monetary Fund;
2. Eggert, W., Genser, B. (2005), "*CESifo DICE Report 1/2005*", available at https://www.ifo.de/DocDL/dicereport105-rr1.pdf<
3. Eloi Flamant, Sarah Godar, Gaspard Richard (2021), *"New Forms of Tax Competition in the European Union: an Empirical Investigation"*, Eutax Observatory, Report no. 3;
4. European Commission (2020), *"Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee. Tax policy in the European Union - priorities for the years ahead*", COM (2001) 260 final. Official Journal of the European Communities, C 284/6, 10.10.2001;
5. European Commission (2021), "Harmful tax competition", https://ec.europa.eu/taxation_customs/harmful-tax-competition;
6. Keen, M., (2008), „*Tax competition*", The New Palgrave Dictionary of Economics, Ed. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume, Palgrave Macmillan;
7. Ruud A. de Mooij, Mr. Alexander D Klemm, and Victoria J Perry (2021), *"Corporate Income Taxes under Pressure Why Reform Is Needed and How It Could Be Designed*", International Monetary Fund, available at: https://doi.org/10.5089/9781513511771.071;
8. Talpoș, I., and Crâșneag, A., (2010), *"The Effects of Tax Competition",* Theoretical and Applied Economics, Volume XVII (2010), No. 8(549), pp. 39-52;
9. Trautvetter, C. & Winkler, E. (2019). Competing for the rich. Tax exemptions and special schemesfor the rich. Report commissioned by the

Greens/EFA group in the European parliament. http://extranet.greens-efa-service.eu/public/media/file/1/5920;

10. Wilson, J. D., Wildasin, D., (2004), *"Capital Tax Competiton: Bane or Boon",* Journal of Public Economics, nr. 88, pp. 1065-1091.

FISCAL TRENDS AT EUROPEAN LEVEL IN THE CONTEXT OF COVID 19 CRISIS. AN ANALYSIS OF ROMANIA VS EUROPEAN UNION

Nicoleta Mihăilă

Scientific Researcher III, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, România

Abstract : In this paper we refer to the fiscal context and fiscal trends in the conditions of the crisis caused by the Covid 19 virus, at national and European level. In this regard, we perform an analysis of tax revenues (tax revenues from direct and indirect taxes and social contributions, as a share of GDP) from 2007-2019, at European level, and try to highlight some possible sources that could lead to increased revenues, which, in the current year, registered a significant reduction. We also present the main tax trends at EU level in the context of the covid crisis, necessary to deal with the economic shock caused by the virus and try to identify measures that can be implemented in Romania; in this regard we propose two scenarios for Romania, respectively the taxation of the turnover, instead of the profit, and the taxation of the great fortunes/ wealth, the purpose of these measures being a potential increase of the revenues to the State Budget. From a methodological point of view, we used methods of comparative, analytical, descriptive analysis, analysis based on balance sheet.

Keywords: taxation; tax revenues; EU tax proposals; turnover; wealth

1. Introduction

It is well-known that taxation has various roles within an economy. In general terms, there are some reasons why a government charges tax, namely, to: raise revenue, either to fund government spending or, alternatively, to reclaim the money that the government has already spent into the economy; ratify the value of the currency of the jurisdiction; redistribute income and wealth; reprice goods and services; reorganise the economy through what is called fiscal policy; raise democratic representation - people who pay tax vote (Richard Murphy, Why we tax).

In present, the pandemic has a semnificative impact on taxation; it plays a role at this current crisis stage in helping to sustain universal access to basic goods and services through "lifeline" measures (but vulnerability to the virus and to its economic impact are very different across social groups). Also, as the economies of the world recover, taxation will also play a role; most countries had a significant decline in their average tax-to-GDP ratio in 2020 and direct international financial support and debt relief will be necessary in order to restart the mobilization of revenues and to regain growth.

Many countries launched fiscal stimulus to reduce the impact of the crisis on the economy. As with previous crises, in the context of the COVID-19 pandemic that has been experienced by most of economic jurisdictions, fiscal policy is often relied on to boost the economy and avoid the risk of entering into a deeper recession; during a recession, the government will experience a decrease in income to increase spending. To find funds to overcome the deficit, the government uses three instruments, namely taxes, printing money, and public debt, with a preference for using debt because it is efficient in an emergency context.

The paper consists of three parts: the evolution of tax revenues in Romania compared to the EU average in 2007-2019, the main trends in the EU in the context of the crisis covid 19 and what our country can apply and the conclusions. In order to achieve the proposed objective, we used a descriptive methodology, using various bibliographic sources, mainly from foreign literature, as well as

a quantitative methodology, for processing and analyzing data taken from European databases (Eurostat): scientific articles published in various journals, legislation, analysis and studies, official documents of various tax bodies, databases of entities; use of comparative, analytical, descriptive, balance sheet analysis methods.

2. Analysis of Taxation in Romania vs European Union in the Period 2007-2019

In order to determine how taxation has evolved in Romania and in the EU member states, we use the data taken from the European Commission's Report, Taxation Trends 2020, data that refer to the period 2007-2019. The categories of tax revenues we work with to create a picture highlighting developments in EU are those for direct taxes (% of GDP), indirect taxes (% of GDP) and, to a lesser extent, tax revenues from social contributions (% of GDP). The purpose of achieving these developments is to see what type of taxation predominates in Romania, compared to other EU countries and what is the direction, from a fiscal point of view of our country.

At European level, there is a tendency to balance the share of direct, indirect and social taxation, and many Member States, which have a high share of budget revenues in GDP, also benefit from relatively high shares of direct taxes in total revenue.

Unlike the average recorded in the European Union over the 13 years, we can see (according to Figure no.1) that our country is mainly based on indirect taxation, followed by social contributions. Direct taxes have a low share.

Indirect taxes recorded an upward trend, despite all the fluctuations. Thus, the lowest share is registered in 2009 (10,3% of GDP), and the highest was registered in 2015 (13,4% of GDP). From the point of view of direct taxes, we find that they have a downward trend over the analyzed period (% in GDP), registering numerous fluctuations. Thus, the highest share is registered in 2007 and 2015, respectively 6,6% of GDP, the lowest is registered in 2019, with 4,8% of GDP. Social contributions show a relatively upward trend over the period, with the highest share in 2018, of 10,6% of GDP, and the lowest, in 2016, of 8,0% of GDP.

Figure 1. Tax revenues depending on the tax type (% GDP) in Romania, in the period 2007-2019

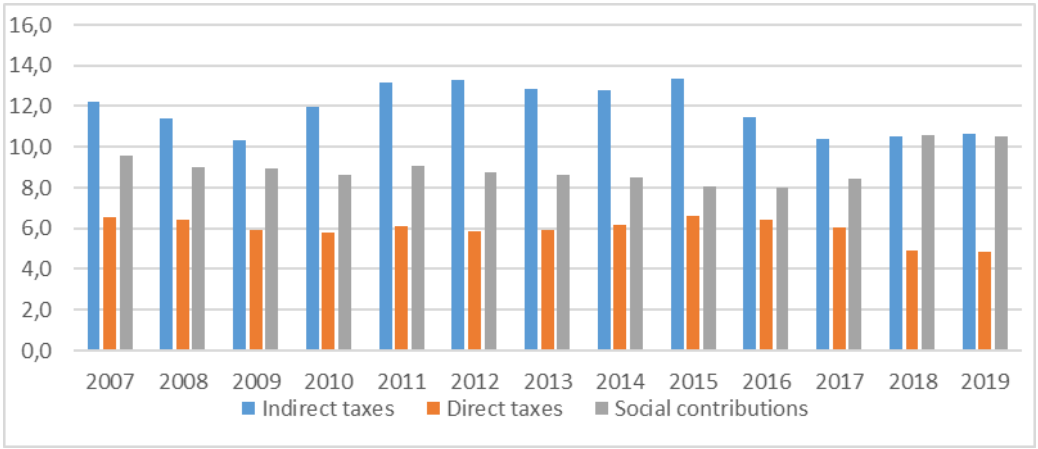

Source: European Commission, DG Taxation and Customs Union, based on Eurostat data

Therefore, we can say that the Romanian state encourages the taxation of consumption to a greater extent than the taxation of income and profits, indirect taxes taking precedence over the direct ones for almost the entire analyzed period.

Below we make a comparative analysis of each type of tax in Romania with the EU average.

From the perspective of **direct taxes**, there is a difference between the values registered in Romania for direct taxes as a share in GDP and the value of the average registered in the European

Union. In the European Union the lowest value of the indicator is registered in 2010, of 12,3% of GDP, and in Romania the lowest value is 4,8% of GDP and was registered in 2019, and in 2018, by 4,9% of GDP.

Figure 2. Comparison of the EU average - revenues drom direct taxes in Romania in the period 2007- 2019

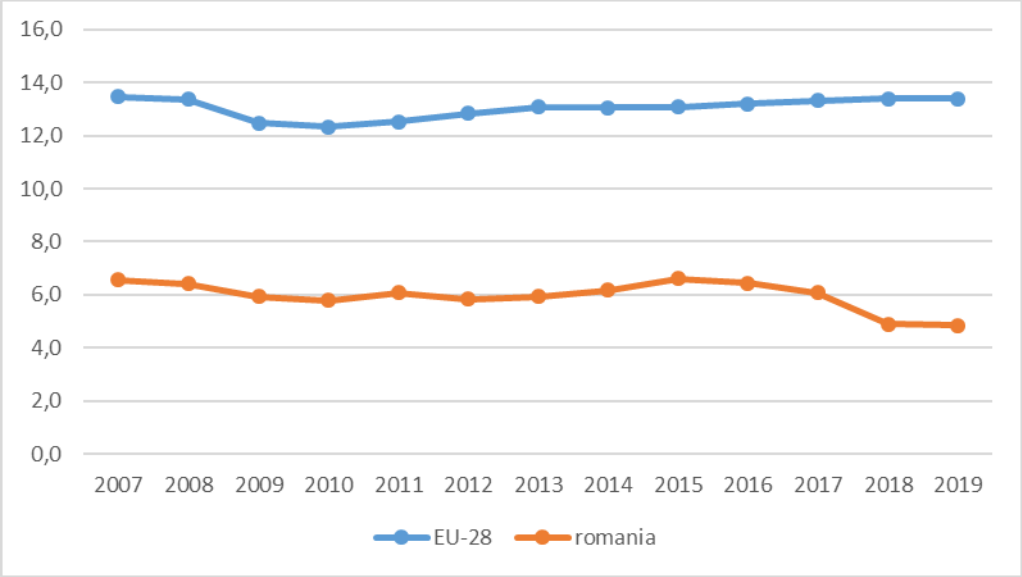

Source: European Commission, DG Taxation and Customs Union, based on Eurostat data

Regarding the evolution of the share of indirect taxes in GDP in Romania, it fluctuates throughout the period, respectively a decrease related to the economic crisis year (2009), followed by an increase due to the increase of the VAT rate from 19% to 24%. In 2012, the shares of indirect taxes in Romania and in the EU-28 have approximately the same value, respectively 13,2% vs 13,4% in GDP, after which, starting with 2016, tax revenues in Romania will decrease significantly compared to the EU-28 average, the lowest value in our country registering in 2017, 10,4% of GDP, 3,2 pp less than the European Union. In 2019, the difference is also significant, 10,7% vs 13,6% of GDP (2,9 pp).

Figure 3. Comparison of the EU average - tax revenues in Romania in terms of indirect taxes, in the period 2007- 2019

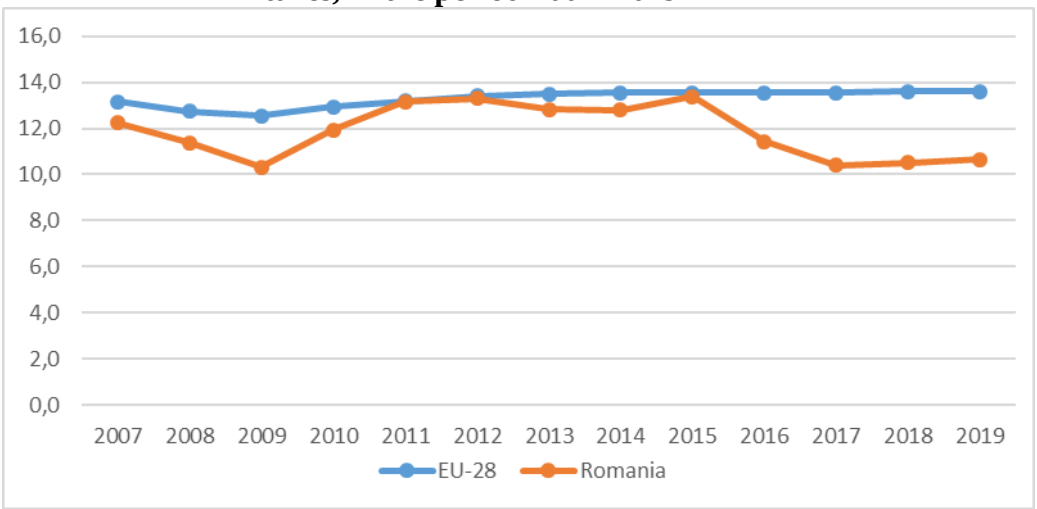

Source: European Commission, DG Taxation and Customs Union, based on Eurostat data

The social contributions in Romania register an oscillating trend during the period in which we perform the analysis, with the highest share in 2018 and 2019, of 10,6%, respectively 10,5% of

GDP. In the EU- 28, the trajectory is relatively constant, in 2019 being a level of 12,1%, compared to 11,5% of GDP in 2007. It should be mentioned that the level of social contributions in our country is lower than the EU 28 average, but in a smaller extent, compared to the level of fiscal revenues from direct and indirect taxes in Romania.

Figure 4. Comparison of the EU average - tax revenues in Romania in terms of social contributions, in the period 2007- 2019

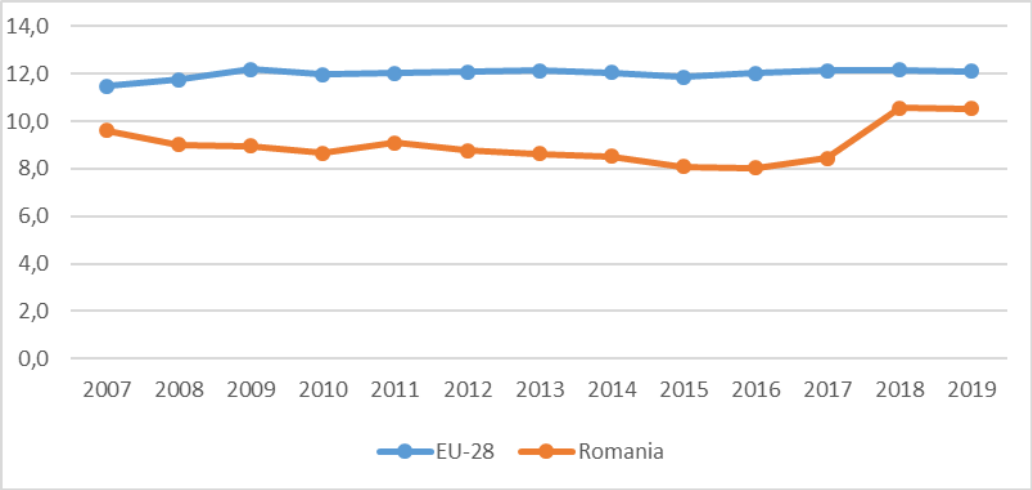

Source: European Commission, DG Taxation and Customs Union, based on Eurostat data

Therefore, as mentioned before, in Romanian the highest tax revenues come from consumption taxation, compared to those from income and profit taxes. Also, social contributions, especially those due by employers (for the period 2007-2018), have a higher share than those owed by employees or households for the entire period considered.

3. Fiscal Trends at European Level in the Context of the Covid 19 Crisis

Even before the COVID-19 crisis, tax revenues, the main form of domestic public resources and the largest source of financing for development, were insufficient in a large number of countries, especially in relation to their spending needs (especially for countries where medium and low incomes predominate). Governments have implemented a number of tax measures to reduce the burden on taxpayers and maintain corporate cash flows, measures that have included extensions, deferrals or accelerated tax refunds.

At EU level, the number one priority is the recovery of the European economy and post-COVID recovery; also, other important issues for the future of Europe were: promoting fair taxation or digital transformation and the establishment of digital sovereignty.

Europe's fiscal priorities involve three aspects:

◄ Implementation of OECD proposals that respond to the fiscal challenges generated by the digitalization of the economy in the EU;

◄ Introduction of financial transaction taxation at EU level;

◄ Revision of the Directive on administrative cooperation in the field of taxation.

With regard to **taxation,** the aim is to reform corporate tax rules in the digital age and introduce an effective minimum, global tax rate. In this context, we recall the proposal for a European Directive on the Digital Services Tax (DST), which has been under debate at Member States level since 2018. As no agreement has been reached on the content of the directive, several states have decided to implement unilateral measures to tax the digital economy. These states are Austria, France, Hungary, Italy, Poland, Turkey, the United Kingdom, Spain, Belgium, Slovakia and the Czech Republic.

We also mention the recent plans of the European Commission for economic recovery ("Next Generation EU" Economic Recovery Plan, May 2020), which aims to tax the digital economy, respectively the introduction of a "digital tax" of 3%, applicable to companies with a turnover of over

750 million euros, estimating that this measure could attract revenues to the EU budget of up to 1,3 billion euros / year.

The second direction concerns the introduction of a tax on financial transactions at EU level, of 0,2%, on financial transactions involving the acquisition of shares in companies in Member States whose market capitalization exceeds 1 billion euro.

As for accelerating **the revision of the Directive on administrative cooperation in the field of taxation**, one of the objectives underlying this measure is to combat tax evasion in a more effective way. In this regard, the aim is to digitize services and organizations, especially at public administration level, while building a data ecosystem (including data infrastructure and accessibility, information exchange, etc.) appropriate to the ongoing digital transformation at EU level.

It is necessary for the authorities to find a way to increase their revenues, given that it is estimated that internationally, economic growth for 2020 will have significant declines (for example, USA, -4,3% of GDP, France, -9,8% of GDP, Italy, -10,6% of GDP). One solution would be to increase corporate tax revenues, including by introducing more progressive tax systems and setting a threshold on tax rates, in order to reduce competition.

Currently, some multinationals prospered during the pandemic (for example, in the first quarter of 2020, Amazon sales increased by 26%), by avoiding paying taxes / exploiting gaps and tax havens or low-tax jurisdictions, and most large companies often manage to pay less taxes and fees than small and medium-sized enterprises.

Increasing transparency is a solution to combat tax avoidance. To this end, governments should require multinationals receiving support during the pandemic to publish country-by-country reports revealing where they have recorded profits and taxes paid. In 2018, almost 100 jurisdictions automatically exchanged information on 47 million financial accounts, worth approximately 4,9 trillion euros (5.5 trillion dollars), through the automatic information exchange program of the OECD Global Forum (but cumulative data on private wealth is not available to the public).

We therefore believe that corporate taxation systems should be strengthened by accelerating international cooperation on base erosion and minimum rates, making these taxes more progressive to stimulate small businesses and ensuring effective taxation of offshore shareholder wealth.

To combat tax avoidance, several measures are needed:

◄ applying a higher rate of profit tax for large corporations in oligopolized sectors with excess rates of return;

◄ establishing a minimum effective corporate tax rate of 25% worldwide to stop the erosion of bases and the transfer of profit (starting with octomber 2021, the minimum corporate tax rate was establised at **15%**);

◄ introduction of progressive taxes on digital services. Austria, Brazil, France, the United Kingdom, Italy, India, Indonesia, Spain, Turkey have adopted or are considering introducing taxes on digital services;

◄ efficient taxation of wealth;

◄ requesting the publication of country-by-country reports for all corporations that benefit from state support.

Regarding the *taxation of wealth*, we mention the study carried out by Credit Suisse Bank, which analyzes wealth at international level; according to this, the number of rich Chinese has exceeded the number of wealthy Americans for the first time, while new millionaires continue to appear in both countries. Instead, a decrease in average wealth took place in Australia, Great Britain,Turkey. For Romania, the average wealth of a Romanian is 43.074 dollars, the total being 668 billion dolllard; the Bank also estimates that 32.000 Romanians have assets of more than 1 million dollars and 1.142.000 hold more than 100.000 dollars.

The introduction of such a tax would produce financial effects (increase of state budget revenues), but also behavioral ones, of adequacy of fiscal behaviors, because it would allow to improve

fiscal equity, follow the fairness of income reporting, avoid tax evasion of illegally acquired assets, facilitate control on income taxation (allowing comparisons between taxpayers' declarations for different tax periods).

Two aspects need to be mentioned, namely the taxation of large transfers (successions, inheritances, donations) and ensuring the transparency of assets, in the context of owning part of the assets in tax havens, offshore tax evasion being higher among those with very large wealth (0,01% of the largest wealth holders evade the payment of about 25% of their taxes).

In order to reduce tax evasion (by not declaring large fortunes) it is necessary to know the citizenship of the real beneficiary of offshore companies. The OECD provisions on their place of residence and place of business can ensure the transparency of their income and their more accurate tax classification (a starting point can be considered the German Tax Model based on income tax return, but also the business center of the company - the place where most decisions are made).

Examples of countries that tax wealth are the USA and Germany. In the USA, in 2018, the richest 400 families paid, on average, a 23% income tax; Germany introduced the wealth tax between 1948 and 1979, which reduced state debt (by taxing 1% of its population), without affecting the economic base that created surplus value.

In Romania there are voices requesting the taxation of large fortunes, being estimated that in this way additional revenues will be obtained to the State Budget. In this sense, the so-called *Forbes tax* appeared, for which several tax scenarios were generated, differentiated by the size of the non-taxable minimum and the size of the tax rate.

Table 1. Tax scenarios on large fortunes

Minimum non-taxable	**Tax base (calculated on the basis of the average between the minimum and maximum wealth segments)**	**Tax rate**	**Estimated tax**
100.000 USD	1117mii*0,5milUSD+29116*3milUSD+1708*7,7 mil USD+808*30 milUSD+47*75milUSD+22*300milUSD+2*500milUSD = 558,55mld+87,35 mld+12,81 mld+24,24 mld++3,53 mld+1mld=687,34mld USD	5%	34,37 mld USD
		10%	68,74 mld USD
1.000.000 USD	29116*3mil USD+1708*7,5 milUSD+808*30milUSD++47*75mil USD+22*300milUSD+2*500milUSD = 87,35mld+12,81mld+24,24mld+3,53mld+1mld=128,93 mldUSD	10%	12,89 mld USD
		20%	25,78 mld USD

Source: Golban, R., 2020, Forbes Tax, https://www.capital.ro/taxa-forbes.html

The “good” scenario is the one that admits a non-taxable minimum of 1 million dollars and uses a 10% tax rate. The collection to the state budget of the amount of 12,89 billion USD (approx. 57 billion lei, the exchange rate of 4.4355 lei / dollar) means the coverage of the current current deficit (47,52 billion lei), but also a surplus of 9,48 billion lei. Therefore, the wealth tax would be a source of revenue to reduce the budget deficit.

Another issue discussed, in order to increase revenues, was *the replacement of corporate tax with tax on turnover*. Our opinion is that, indeed, the revenues to the Budget will increase, if large companies are taken into account, with a turnover exceeding 50 million euros, but it will be a "collapse" for small companies. A turnover tax means the payment of the tax liability, regardless of

whether a profit, a lower profit or a loss is obtained. And this will ultimately materialize in reducing the level of investment and economic activity.

The profit tax is more tolerated by the company, but more difficult to implement for the authorities, especially when the companies are part of a multinational group and the tax administrations have limited capacity. In this context, companies can artificially reduce their declared profits, through transfer techniques or higher costs. There are studies that show that a turnover tax of 1% would lead to a 70% reduction in tax evasion (Best, Brockmeyer, 2015) without any loss of economic efficiency. For multinationals, it is easier to transfer their profits, for example, large mobile phone companies in some countries are thus taxed (Durst, 2015) (in 2016, the UK authorities reached an agreement with Google to pay tax in the UK based on revenue from advertising users, not from profits. The same applies also for Amazon).

Regarding *the application of a turnover tax in Romania* (CA tax), we realized an analysis for large companies in Romania, which have a turnover of more than 50 million euros, the data being up to the level of 2017, taken from Balance sheets provided by the Ministry of Public Finance.

Table 2. The evolution of some indicators that characterize the activity of large companies in Romania, in the period 2008 - 2017*

Indicator no.	Indicator	Period									
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Total tunover (mil.lei)	368905	319421	370840	441283	451631	453750	469657	493571	532442	606234
	Gross value added (mil.lei)	129460	139515	144188	142902	144321	150275	150058	151999	157903	165125
	Number of firms	45151	44101	44048	45013	44498	44495	45014	45561	45889	46639
	GDP (mil.lei)	514700	501139	533881	565097	595367	637456	668144	712588	765335	857896
	Share in GDP (%)										
	- total turnover	71.67	63.74	69.46	78.09	75.86	71.18	70.29	69.26	69.57	70.67
	- net added value	25.72	27.89	27.28	25.59	24.76	23.32	22.00	21.89	20.26	19.43

Source: Balance sheets from Ministry of Public Finance, 2008-2017, own calculations

We calculated:

	2015	2016	2017
Turnover tax of 1%	4935.71	5324.42	6062.34
Profit tax of 16%	6719.84	7664.48	8820
Turnover tax of 2%	9871.42	10648.84	12124.68

Large companies, with a turnover of at least 50 million euros, have an important share in Romania's GDP. In order to bring an increase in the fiscal revenues of Romania, we propose that at the level of the companies with a turnover of at most 50 million euros, the current taxation system should remain, respectively profit tax of 16%; but for companies with a turnover exceeding 50 million euros, we consider the application of a tax of at least 1%; we will compare the current situation, ie profit taxation by 16%, with turnover taxation by 1% (see table above), or 2%, if the result of turnover taxed by 1% is lower than in profit taxation of 16%.

In the first case, we notice that the result from the taxation of the turnover by 1% is lower than the taxation of the profit by 16%. However, the situation changes if **a turnover tax of 2% is applied**.

In conclusion, for Romania, we consider that a tax on large fortunes of 10%, as well as the taxation of the turnover of large companies by 2% would bring additional revenues to the State Budget. On the other hand, we believe that these additional taxes would also predispose to the attempt to avoid taxes, even discouraging activity in our country for large companies. And the tax administration must intensify its tax controls, precisely to prevent the increase of tax evasion.

4. Conclusions

Until the onset of the economic and health crisis caused by the Covid 19 virus, tax revenues at European level registered a constant trend. Subsequently, most states acted to limit the economic difficulties caused by blockages and containment measures, by adopting fiscal packages, which varied from country to country. Therefore, public deficits are expected to increase significantly in the EU this year, given the increase in social spending and the reduction in tax revenues, both of which are a consequence of exceptionally strong policy measures to support the economy.

The deterioration of the companies' situation was determined by the decrease of sales, the decline of the present profitability, of the expected one and by the increase of the indebtedness degree; the increase in the number of insolvencies has been prevented by measures taken by the authorities, such as guaranteeing new loans or declaring insolvency moratoriums.

As for the over-indebtedness of companies in Europe, they have borrowed directly from banks or through bond issues as a result of government guarantees and new monetary easing measures to compensate for the lack of revenue. According to the European Commission, the debt of euro area firms increased by more than 400 billion euros in the first half of 2020, compared to an increase of 289 billion euros in 2019. In terms of GDP, the largest increase was recorded in France, 18,1 percentage points, Spain and Italy, with an increase in corporate debt of more than 7 percentage points, Austria, where corporate debt increased by 7,7 percentage points, or Finland, with corporate debt higher by 6,3 percentage points of GDP.

According to the *Global Debt Report* of the Institute of International Finance, total euro area debt increased by almost 33 percentage points in the first nine months of 2020, compared to the end of the previous year, up to 415,7% of GDP, given the fact that the debts of non-financial corporations increased by 7,8 percentage points, to 114% of GDP, and government debt increased by more than 16 percentage points, up to 115,1% of GDP in the euro area.

At international level, the taxation of large companies that obtain "huge benefits" from the single market and the imposition of a tax on financial transactions or a tax on digital services (which already applies in several European countries) is expected. Other tax measures are announced, in addition to the introduction of new taxes, measures aimed at boosting tax equity, reducing unfair tax competition, increasing tax transparency, a proposal on administrative cooperation (DAC 6), which aims to extend EU rules on fiscal transparency on digital platforms. At the same time, the issue of expanding the EU's list of non-cooperating jurisdictions for tax purposes, which includes non-EU countries that refuse to comply with international standards, so as to limit tax evasion, is resumed.

In Romania, although the support measures and fiscal facilities offered this year were necessary, they were temporary, in order to reduce the negative effects of the crisis, but a relaunch of companies will be possible through measures aimed at restructuring, reorganization or streamlining their own

activities. In this sense, it is necessary to draw up a strategy to ensure business continuity and, given the continued imposition of restrictions by state authorities, a plan to identify potential risks facing the company (for example, teleworking and the effects on the production and delivery of products or services to the final consumer).

2021 is the first year in which the fiscal facilities related to the stimulation of the maintenance / increase of the own capitals are applied, consisting in the reduction of the profit tax or of the tax on the income of the micro-enterprise. Failure to adopt these fiscal incentives could lead to the maintenance / aggravation of the situation of undercapitalized economic agents, financially unstable, as well as to possible job reductions created by them.

BIBLIOGRAPHY

1. Best, M., Brockmeyer, A. Kleven, H., Spinnewijn, J. and Waseem, M. (2015) 'Production versus revenue efficiency with limited tax capacity: theory and evidence from Pakistan, Journal of Political economy

2. Deveraux, M.P., Fuest, C., 2009, Corporate income tax coordination in the European Union, Oxford University Centre for Business Taxation, Octombrie

3. Dobrotă, G., 2010, Direct taxation in Romania and the European Union, "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu - Annals of the "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu, Economics Series, No.2

4. Durst, M., (2015) Limitations of the BEPS Reforms: Looking Beyond Corporate Taxation for revenue gains, ICTD Working Paper 40

5. Golban, R., (2020), Forbes Tax, https://www.capital.ro/taxa-forbes.html

6. Inceu, A.M., Lazăr, D.T., 2003, Tax as the main element of fiscal policy, Transylvanian Journal of Administrative Sciences

7. Murphy , R., Tax After Coronavirus (TACs): Why we tax – an introduction, https://www.taxresearch.org.uk/Blog/2020/04/14/tax-after-coronavirus-tacs-why-we-tax-an-introduction

8. Stroe, R., Armeanu, D., 2014, Finance, 3rd Edition revised and added, ASE Publishing House, Bucharest

9. Văcărel, I., 2007, Trends in the evolution of the tax systems of the OECD member countries, the European Union and Romania, Calitatea Vieții magazine, XVIII, no 3-4

10. *** Credit Suisse, Global wealth report 2019

11. *** European Commission, Taxation Trends Report 2020

12. *** ICRIT, (2020), "The global pandemic, sustainable economic recovery and international taxation" Report

13. *** IMF, World Economic Outlook, octombrie 2020

THE USE OF THE TERMS 'EFFICIENCY' AND 'EFFECTIVENESS' WITH REGARD TO JUDICIAL SYSTEMS. A DEMAND FOR ACCURACY

Lavinia Andreea Codrea

Scientific Researcher PhD, Romanian Academy, Iași Branch, „Gh. Zane" Institute of Economic and Social Research

Abstract: In the field of law, and not only, the terms „efficiency" and „effectiveness" seem to be often used as synonyms, or in an interchangeable manner. In the legal doctrine, as well as in numerous legal documents or institutional requirements expressed by various international organizations, phrases start with „efficiency" and seem to discuss, in fact, „effectiveness", or invoke „effectiveness" directly, and vice-versa. This observation applies in a quite obvious manner in the discourse regarding the requirements or qualities of judicial systems, where both terms are used extensively, sometimes even accompanied by a third one, „efficacy". Therefore, the present paper aims to clarify, for the purpose of increasing the accuracy of the requirements or demands that judicial systems ought to meet, whether these terms are, indeed, synonyms, or may be used as synonyms in this specific regard without negative consequences, and, if not, what does each of these specific qualities actually mean, what does each notion actually demand from a judicial system. The importance of such accuracy is not only theoretical, but has practical consequences, too: it is only when we express ourselves clearly that we can truly and rightfully expect the other party to meet what is required.

Keywords: efficiency, effectiveness, efficacy, judicial conduct, judicial systems.

1. Introduction

In the discourse regarding the requirements or qualities of judicial systems, the terms 'efficiency' and 'effectiveness' are used extensively (sometimes, 'efficacy' is also employed), in some instances as synonyms or as interchangeable terms, in others instances in conjunction with one another, as well as distinctively, with separate meanings. In this context, the paper aims to clarify whether this inconsistency represents a serious issue regarding the discourse on judicial systems and, if so, what does each of these specific qualities mean within this specific discourse, as well as how could it be improved. For this purpose, the first part of this paper attempts to verify the meanings and relationships (if any) between these terms, following the broadly recognized definitions, and the second part of the paper will explore the manner in which the terms are used in the specialized literature and documents regarding the principles, values, requirements of judicial systems and the related meanings and consequences.

1. A General Approach

In the Cambridge Dictionary, the noun `efficiency` is defined as "the good use of time and energy in a way that does not waste any", or "the condition or fact of producing the results you want without waste, or a particular way in which this is done". In Business English, according to the same dictionary, it means "a situation in which a person, company, factory, etc. uses resources such as time, materials, or labour well, without wasting any", or "a situation in which a person, system, or machine works well and quickly". A more specialized meaning, in Physics or Production, is also provided, meaning "the difference

between the amount of energy that is put into a machine in the form of fuel, effort, etc. and the amount that comes out of it in the form of movement"[1]. The adjective, `efficient`, is defined by the same dictionary as "working or operating in a way that gets the results you want without any waste", "using resources such as time, materials, or energy well without wasting any", and "working well and quickly"[2], while the adverb, `efficiently`, is defined as "working or operating in an organized, quick, and effective way"[3]. The Merriam-Webster Dictionary defines `efficiency` as "the ability to do something or produce something without wasting materials, time, or energy: the quality or degree of being efficient", and lists `effectiveness` and `efficacy` as synonyms[4]. The Oxford Advanced Learner's Dictionary also generally defines 'efficiency' as "the quality of doing something well with no waste of time or money"[5]. The Oxford English Dictionary (1989) defines 'efficiency', among others, as "fitness or power to accomplish, or success in accomplishing, the purpose intended; adequate power, effectiveness, efficacy"; 'efficient' would mean "making, causing to be; that makes (a thing) to be what it is; chiefly in connection with *cause*"; also, "productive of effects; effective; adequately operative. Of persons: adequately skilled"; 'efficiently' would mean "in an efficient manner; so as to produce an effect; with adequate success; effectively"[6]. The origin of the noun is the Latin *efficientia* (meaning "efficient power, influence"), from *efficiens, efficientis*, meaning "that produces or gives rise to something, efficient", or being "capable of acting, active"[7], and the origin of the adjective in the Latin *efficient-em*, "pr. pple. of *efficĕre*, f. *ex* out + facĕre to make"[8].

In what concerns 'effectiveness', it is defined in the Cambridge Dictionary, in broad terms, as "the degree to which something is effective", "the ability to be successful and produce the intended results", "the quality of being successful in achieving what is wanted"[9]. The adjective, 'effective', generally means "successful or achieving the results that you want", "successful *in* achieving the result that you want" [emphasis added], "producing the intended results, or (of a person) skilled or able to do something well" (in a specific legal sense, "if a law or rule becomes effective, it starts to be used", it is "in official or legal use"). The adverb, 'effectively', means "in a way that is successful and achieves what you want", "in a way that is successful and produces the intended results", or "in a way that successfully achieves the result that you want"[10]. Merriam-Webster defines 'effectiveness' as "producing a result that is wanted: having an intended effect" or "producing a decided, decisive, or desired effect" (also, 'active', 'operative' when it comes to law or taxes, as well as 'actual')[11]. The Oxford Advanced Learner's Dictionary also defines 'effectiveness' as "the fact of producing the result that is wanted or intended; the fact of producing a successful result", and 'effective' as "producing the result that is wanted or intended; producing a successful result"

[1] Cambridge Dictionary, "Efficiency", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/efficiency.
[2] Cambridge Dictionary, "Efficient", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/efficient.
[3] Cambridge Dictionary, "Efficiently", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/efficiently.
[4] Merriam-Webster Dictionary, "Efficiency", https://www.merriam-webster.com/dictionary/efficiency.
[5] Oxford Advanced Learner's Dictionary, "Efficiency", https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/efficiency?q=efficiency.
[6] The Oxford English Dictionary, 2nd Edition, Volume 5, DVA-FOL, "Efficiency", "Efficient", "Efficiently", Oxford University Press, 1989, p. 83-84.
[7] Oxford Latin Dictionary, 2nd Edition, edited by P.G.W. Glare, Oxford University Press, 2012, p. 648.
[8] The Oxford English Dictionary, "Efficient", p. 84.
[9] Cambridge Dictionary, "Effectiveness", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/effectiveness.
[10] Cambridge Dictionary, "Effective", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/effective, "Effectively", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/effectively.
[11] Merriam-Webster Dictionary, "Effective", https://www.merriam-webster.com/dictionary/effective.

(also, 'in reality' and, regarding laws and rules, 'coming into use')[12]. The Oxford English Dictionary (1989) defines 'effectiveness' as "the quality of being effective", while 'effective' has meanings such as "that is concerned in the production *of* (an event or condition; rarely a material product)", "concerned with, or having the function of, carrying into effect, executing, or accomplishing", "that is attended with result or has an effect", "powerful in effect; efficient, effectual", as well as "actual, de facto; existing in fact; that is"[13]. The origin of the term is the Latin *effectivus*, which translates as creative, productive or effective, from *efficere*, 'accomplish', from *ex-* 'out, thoroughly' + *facere* 'do, make'[14].

Another similar term is widely used in regard to the principles, values, requirements of justice systems and judicial conduct, namely 'efficacy'. In the Cambridge Dictionary, it is defined as "the ability, especially of a medicine or a method of achieving something, to produce the intended result", "the quality of being effective; effectiveness"; it is presented as a synonym of 'effectiveness', and the adjective 'efficacious' is presented as a synonym of 'effective'[15]. Merriam-Webster defines 'efficacy' as "the power to produce an effect", and the Oxford Advanced Learner's Dictionary defines it as "the ability of something to produce the results that are wanted", also presenting it as a synonym of 'effectiveness'. The Oxford English Dictionary (1989) defines it as "power or capacity to produce effects; power to effect the object intended. (Not used as an attribute of personal agents)", while 'efficacious' is defined as "that produces, or is certain to produce, the intended or appropriate effect; effective. (Said of instruments, methods, or actions; not, in prose, of personal agents) "[16]. The origin of these terms is the Latin *efficācia*, from *efficax*, *efficac-*, from *efficĕre* 'accomplish', from *ex-* 'out, thoroughly' + *facere* 'do, make'[17].

The meanings of 'efficacy' and the terms related to it seem to overlap with those of 'effectiveness' and its related words; also, the terms from the 'efficacy' group are constantly presented as synonyms with the terms associated with 'effectiveness'. No particular distinction, in this general sense, can be drawn from the definitions provided in various dictionaries. In what regards 'efficiency' and 'effectiveness' (and the associated terms), however, although the two are sometimes presented as synonyms, they are rather partial synonyms, and distinctions can, indeed, be drawn. The Cambridge Dictionary explains that the adjective 'efficient' is used "to describe something or someone that works in a quick and organised way", while 'effective' is used "to describe something that gives you the results you want"[18]. Efficiency, in broad terms and in fields such as Economy or Production or even Mathematics, appears as a 'measurable' ability to maximize the achievement or production of various results (more of a quantitative issue), while effectiveness seem to be concerned rather with the result itself, the intended effect of a certain effort. In the field of Business, for instance, Peter Drucker has drawn a distinction between efficiency and effectiveness showing that the confusion between the two "stands between doing the right things and doing things right"; "*There is surely nothing quite so useless as doing with great efficiency what should*

[12] Oxford Advanced Learner's Dictionary, "Effectiveness", https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/effectiveness?q=effectiveness, "Effective", https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/effective?q=effective.

[13] The Oxford English Dictionary, "Effective", "Effectiveness", p. 80.

[14] Oxford Advanced Learner's Dictionary, "Effective", https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/effective?q=effective.

[15] Cambridge Dictionary, "Efficacy", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/efficacy, "Efficacious", https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/efficacious.

[16] The Oxford English Dictionary, "Efficace", "Efficacious", "Efficacy", p. 83.

[17] Oxford Advanced Learner's Dictionary, "Efficacy", https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/efficacy?q=efficacy.

[18] Cambridge Dictionary, '*Efficient* or *Effective*', https://dictionary.cambridge.org/grammar/british-grammar/efficient-or-effective.

not be done at all", the author states, and adds that the areas of effectiveness, in business, are the areas of possible significant results[19]. In the field of Economics, V.I. Espinosa shows that the term 'efficiency' "refers to the innate creative ability of individuals to act in order to improve their situation in subjective terms"[20]. As a summary of the distinction, it can be concluded that an effective result or effectiveness may be obtained both through an efficient and an inefficient process; efficiency, although desirable in itself, does not, per se, guarantee effectiveness.

2. Uses of the terms in question in the field of values, principles, requirements of judicial systems and judicial conduct

In what concerns the values, principles, requirements of justice, judicial systems, judicial conduct, the terms in question are used to a great extent. However, they are too often used interchangeably, and are rarely properly defined or explained, which may leave even a preoccupied reader quite confused, with questions on the notions, the goals of their use, the proper actions to be taken for such requirements to be satisfied. The paper will thus attempt to explain what does each of these specific terms actually mean in the given context, what does each notion actually demand from a judicial system.

In the specialized literature, Neil Andrews, for instance, in his well-known 2012 chapter on fundamental principles of civil procedure, in an attempt to identify and systematize such principles, claims, in the beginning of the paper, that there are four corner-stones of civil justice, namely regulating access to court and to justice, ensuring the fairness of the process, maintaining a speedy and effective process, and achieving just and effective outcomes[21]. When detailing the subsumed principles of each heading, the third heading is now named both 'maintaining a speedy and *efficient* process, as well as 'maintaining a speedy and *effective* process' [emphasis added], on the same page of the paper. The principles under this heading are stated to be: "Judicial Control of the Civil Process to Ensure Focus and Proportionality (tempered, where appropriate, by Procedural Equity; the process is not to be administered in an oppressive manner)" and "Avoidance of Undue Delay". Within the fourth heading or corner-stone identified, 'achieving just and effective outcomes', the author includes 'Judicial Duty to Give Reasons', 'Accuracy of Decision-making', 'Finality' and 'Effectiveness', referring to the provision of protective relief and enforcement of judgments[22]. While, by explaining what each heading contains, it may seem less important how the heading itself is entitled, it would be preferable to avoid using the terms as synonyms; not to mention, the first principle belonging to the heading 'maintaining a speedy and efficient/effective process', namely the judicial control of the civil process, which includes the fact that the process should not be administered 'in an oppressive manner', seems to belong rather to effectiveness than to efficiency, rigorously speaking. Another example is to be found in a document issued by the European Economic Area, in the Priority Sector Justice and Home Affairs, entitled *Effectiveness and Efficiency of the Judicial Systems, Strengthening Rule of Law*. The use of both terms in this context suggests a differentiation (if only to avoid a pleonasm). However, the use of the terms in the text is quite confusing. For

[19] Peter F. Drucker, "Managing for Business Effectiveness", in *Harvard Business Review*, May 1963. Available at: https://hbr.org/1963/05/managing-for-business-effectiveness.
[20] Victor I. Espinosa, "Epistemological Problems of Development Economics", in *Procesos de Mercado: Revista Europea de Economía Política*, Vol. XVII, n.º 1, Primavera 2020, p. 59. Available at: https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/7966556.pdf.
[21] Neil Andrews, "Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos", in Kramer, X.E., van Rhee, C.H. (coord.). *Civil Litigation in a Globalising World*, TMC Asser Press, Springer, 2012, p. 19. Available at: http://www.newbooks-services.de/MediaFiles/Texts/3/9789067048163_Excerpt_001.pdf.
[22] *Ibid.*, p. 33-34.

instance, it speaks of an efficient justice chain, explained as "cooperation and networking between justice institutions, including courts, prosecution, police and correctional services" (accurate), while, in the notion of 'improving administrative capacity, skills and effectiveness of the judiciary" it includes "upgrading of technical equipment, reviewing management practices, and improving gender balance in access to justice and in the senior judiciary"[23], which seems to (or may) contain elements associated to both efficiency and effectiveness. Also, a paper entitled *What Makes Civil Justice Effective*[24], published by the OECD, not only does not define the term, but seems to either misuse it, meaning 'efficiency' instead, or, at best, use 'effective' as a synonym for 'efficient', since the notions presented belong to the generally recognized notion of 'efficiency'.

As for contexts in which efficiency is particularly described, plenty can be identified. For instance, Shimon Shetreet, in his 2011 *Fundamental Values of the Justice System*, identifies five such values, namely procedural fairness, public confidence in the courts, efficiency, access to justice and judicial independence. When discussing 'efficiency', the author shows that a legal system may have very good laws, but they are "of little value if the legal system does not provide an accessible, convenient and efficient method for enforcing laws and obtaining redress for violation of rights; hence, the demand for efficient court procedure, for a judicial process which is not unreasonably slow, and for judicial services which can be obtained at a reasonable cost"[25]. This approach presents the main elements that reflect a precise meaning and requirement of efficiency in what concerns judicial systems. The author moreover specifies the models that should be employed for reducing 'backlogs' in the court system. The first model is to make the judicial system and the judicial process more efficient, thus saving resources, and this can be obtained, for instance, by transferring the cases from adjudication by a panel for adjudication by a single judge. The second model for increased efficiency is to introduce reforms which reduce the number of cases which come into the court, which can be obtained by decriminalization, alterative resolution mechanisms and so on. The third model would be to increase the resources allocated to the court system, which may mean increasing the budgets of the court, employing more judges, etc.[26]

R. Ippoliti and G. Tria recently attempted to identify "the most appropriate model definition for the estimation of judicial efficiency and to establish whether an incorrect approach can have a significant impact on the policy makers' decision-making process"[27]. Their 2020 study has shown various previous manners of measuring judicial efficiency, but attempted to precisely identify "the most appropriate inputs and outputs of the justice production process"[28]. What is relevant for the present study is the type of approach, namely the fact that the authors (and others before them) managed to calculate, or propose a manner of calculating judicial efficiency mathematically speaking, in line with the definitions of 'efficiency' presented in the first part of this paper.

Judicial efficiency is, therefore, countable, approachable from a quantitative perspective; it can be evaluated with the use of inputs and outputs (for instance, the number

[23] EEA, Programme area n°21, *Effectiveness and Efficiency of the Judicial System, Strengthening Rule of Law*, Available at: https://eeagrants.org/sites/default/files/resources/Pages%2Bfrom%2BBlue%2BBook_PA%2B00-21.pdf.

[24] OECD, "What makes civil justice effective?", *OECD Economics Department Policy Notes*, No. 18, June 2013. Available at: https://www.oecd.org/economy/growth/Civil%20Justice%20Policy%20Note.pdf.

[25] Shimon Shetreet, "Fundamental Values of the Justice System", in *University of Cambridge Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series*, Paper no. 20/2011, p. 1-2.

[26] *Ibid.*, p. 2-3.

[27] Roberto Ippoliti & Giovanni Tria, "Efficiency of judicial systems: model definition and output estimation", in *Journal of Applied Economics*, Vol. 23, Issue 1, 2020. Available at: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15140326.2020.1776977.

[28] *Ibid.*

of cases settled), scores, formulas and so on. In this sense, the Council of Europe has established the European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), which assesses and publishes results regarding the efficiency and quality of justice in European justice systems. The 2016 Study mentions, for instance, that the efficiency of the courts ensures that "all persons, institutions and entities, both public and private, including the state, are accountable", and guarantees "timely, just and fair remedies"[29]. Among others, "the quality and efficiency of justice depend very much on the conditions of recruitment and training of judges, their number, the status that guarantees their independence, and the number of staff working in courts or directly with them as assistants or in the exercise of jurisdictional activity"[30]. Performance indicators employed by CEPEJ are the reasonable time of judicial proceedings, with the criteria (complexity of the case, the applicant's conduct, the conduct of the competent authorities, the type of case) and rules (methods to calculate the length of proceedings) established by the European Court of Human Rights. These are used in conjunction with two indicators developed by CEPEJ, namely the Clearance Rate, which measures how effectively courts are keeping up with the incoming caseload, and Disposition Time, which measures the estimated number of days that are needed to bring a case to an end[31]. As far as 'effectiveness' is concerned, the document mentions it, stating, for instance, that the scope of the comparison of judicial systems accomplished by the CEPEJ is broader than "'just' efficiency in a narrow sense: it also emphasizes the quality and the effectiveness of justice", and concluding that "availability of disaggregated data is crucial to a better understanding of the effectiveness of the courts and of the reasons behind variations over time", but it does not define it or any manners of assessing it.

As far as effectiveness is distinctively regarded, the OECD published a piece on the effectiveness and fairness of judicial systems, stating that "effective justice systems protect the rights of all citizens against infringement of the law by others, including by powerful parties and governments". In civil justice decisions, it is shown that "there is a strong correlation between the perception that civil courts are effective and their perceived independence from undue government influence. The delivery of civil justice services entails effective enforcement of justice decisions"[32]. As far as criminal justice is concerned, research shows that "effective criminal justice systems are capable of investigating and adjudicating criminal offences effectively and impartially, while ensuring that the rights of suspects and victims are protected", and that "rates of crimes and recidivism are commonly used metrics to evaluate the performance of the criminal justice system"[33]. Moreover, research has shown that "there is a high positive correlation between the perceived effectiveness and timeliness of the criminal adjudication system and the extent to which people do not resort to violence to redress disputes and grievances. This suggests that when criminal adjudication system are perceived as effective people will tend to use it and enact procedures rather than taking actions themselves to obtain justice"[34]. The quoted research has been conducted by World Justice Project and published in the *Rule of Law Index* (2016)[35], where Factors 7 and 8 measure civil justice and criminal justice, and Factor 9 covers Informal Justice, all of these

[29] Council of Europe, *European judicial systems. Efficiency and quality of justice. CEPEJ Studies No. 23*, 2016, p. 184. Available at: https://rm.coe.int/european-judicial-systems-efficiency-and-quality-of-justice-cepej-stud/1680786b58.
[30] *Ibid.*, p. 81
[31] *Ibid.*, p. 184-184.
[32] OECD, "Effectiveness and fairness of judicial systems", in *Government at a Glance 2017*, OECD Publishing, Paris, 2017, p. 250. DOI: https://doi.org/10.1787/gov_glance-2017-91-en.
[33] *Ibid.*
[34] *Ibid.*
[35] World Justice Project, *Rule of Law Index*, 2016. Available at: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/RoLI_Final-Digital_0.pdf.

considered factors of evaluating adherence to the rule of law. It can be noticed, analyzing these factors and their sub-factors, that they reflect both issued generally associated with efficiency (the timely character of court proceedings), but also some specific issues of effectiveness, such as effective investigation, effective enforcement and so on; the meaning seems to be a general one, of 'producing an intended effect'. The European Commission, in the European Semester Thematic Factsheet *Effective Justice Systems*, managed to more clearly emphasize the relationship between the terms in question, 'efficient' and 'effective', stating that "an effective functioning of the EU requires effective justice systems in all Member States. Quality, independence and efficiency are the key components of an 'effective justice system'"[36].

In fact, in discussing 'effectiveness', we should have in mind the qualitative approach noticed in the definitions and meanings discussed in the first part of this paper. Namely, we should have in mind the idea of 'success in achieving a particular result, a particular effect'. In this field, we are speaking of the achievement of justice, so what does that mean? What is the 'result' of justice that we should seek in order to decide when it is (successfully) achieved, namely when is 'doing justice' 'effective'? So many elements can be employed here. First of all, I would say, establishing the truth – a truth that is as close to the actual truth as possible, given the limitations of third-party decision-making processes, where the "third party" did not actually witness the wrongdoing, may not know precisely what the parties to a contract actually intend and so on. This may be reflected in quality decision-making and quality legal reasoning. Also, an element that contributes highly to the fact that justice systems are (or not) effective is the enforcement of legal decisions. There may be quality in reasoning and the decision-making process, but, if the decision is not properly enforced, it would be difficult to say that the system is effective. Efficiency is, of course, another important issue, and it is desirable that an effective judicial system is also an efficient one; however, a highly efficient judicial system is not necessarily, with certainty and entirely, an effective one. In other words, a judge may be highly efficient on a personal level, and he may be adequately supported with all the necessary resources, and still not manage to achieve justice, to 'effect' justice. In the same time, not reaching, giving merits and publishing a judicial decision in a reasonable amount of time may be seen as not achieving justice for the parties involved, even though the decision may eventually prove to be adequate. Therefore, a proper balance between quality and efficiency is also essential for any judicial system to be deemed effective.

3. Conclusions

It can be noticed that, both in the specialized literature and in documents issued by various organizations, some of which reflect evaluations, assessments of justice systems, the terms 'efficiency' and 'effectiveness' are used rather carelessly (with notable exceptions, of course). While 'efficiency' of judicial systems seems to be given more consideration, due to the fact that it appears as a measurable, 'countable', rather quantitative issue (as also reflected in the definitions of the term, presented in the first part of the paper), the same cannot be said about the notion of 'effectiveness', which is rarely properly defined or differentiated from 'efficiency' in the field of judicial systems. Since the terms are sometimes used interchangeably, or as synonyms, or downright misused, and since they may entail different meanings, (more) accuracy is necessary. This can be achieved in numerous ways. First of all, of course, they could each be defined, particularly when the two terms are used in conjunction with one another, as separate notions. This wouldn't necessarily imply a formal definition (as the paper has shown, particularly in the field of judicial systems, this may prove

[36] European Commission, European Semester Thematic Factsheet *Effective Justice Systems*, 2016. Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/european-semester_thematic-factsheet_effective-justice-systems_en.pdf.

rather difficult, although an official disambiguation would be highly advisable). However, the general meaning of the term that is used in a given text may be specified, or the specialized requirements brought by a certain notion may be mentioned. Any clarification provided is better than no clarification at all. The most important aspect, however, is to be careful about the meaning of each term and how they are being used, so that, if confusion cannot be decreased, it might at least not be increased. This is particularly important when discussing requirements that states must meet regarding their judicial systems, since lack of clarity in such requirements will often lead to inaccurate fulfillment.

BIBLIOGRAPHY

1. Andrews, Neil, "Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos", in X.E. Kramer, C.H. van Rhee, (coord.), *Civil Litigation in a Globalising World*, TMC Asser Press, Springer, 2012, p. 19-38. Available at: http://www.newbooks-services.de/MediaFiles/Texts/3/9789067048163_Excerpt_001.pdf.
2. Cambridge Dictionary, https://dictionary.cambridge.org/.
3. Council of Europe, *European judicial systems. Efficiency and quality of justice*. *CEPEJ Studies No. 23*, 2016. Available at: https://rm.coe.int/european-judicial-systems-efficiency-and-quality-of-justice-cepej-stud/1680786b58.
4. Drucker, Peter F., "Managing for Business Effectiveness", in *Harvard Business Review*, May 1963. Available at: https://hbr.org/1963/05/managing-for-business-effectiveness.
5. EEA, Programme area n°21, *Effectiveness and Efficiency of the Judicial System, Strengthening Rule of Law*. Available at: https://eeagrants.org/sites/default/files/resources/Pages%2Bfrom%2BBlue%2BBook_PA%2B00-21.pdf.
6. Espinosa, Victor I., "Epistemological Problems of Development Economics", in *Procesos de Mercado: Revista Europea de Economía Política*, Vol. XVII, n.º 1, Primavera 2020, pp. 55-93. Available at: https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/7966556.pdf.
7. European Commission, European Semester Thematic Factsheet *Effective Justice Systems*, 2016. Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/european-semester_thematic-factsheet_effective-justice-systems_en.pdf.
8. Ippoliti, Roberto & Giovanni Tria, "Efficiency of judicial systems: model definition and output estimation", in *Journal of Applied Economics*, Vol. 23, Issue 1, 2020. Available at: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15140326.2020.1776977.
9. Merriam-Webster Dictionary, https://www.merriam-webster.com/.
10. OECD, "What makes civil justice effective?", *OECD Economics Department Policy Notes*, No. 18, June 2013. Available at: https://www.oecd.org/economy/growth/Civil%20Justice%20Policy%20Note.pdf.
11. OECD, "Effectiveness and fairness of judicial systems", in *Government at a Glance 2017*, OECD Publishing, Paris, 2017, p. 250-253. DOI: https://doi.org/10.1787/gov_glance-2017-91-en.
12. Oxford Advanced Learner's Dictionary, https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/.
13. Oxford Latin Dictionary, 2nd Edition, edited by P.G.W. Glare, 2012, Oxford University Press, 2012.

14. Shetreet, Shimon, "Fundamental Values of the Justice System", in *University of Cambridge Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series*, Paper no. 20/2011, p. 1-18.

15. The Oxford English Dictionary, 2nd Edition, Volume 5, DVA-FOL, Oxford University Press, 1989.

16. World Justice Project, *Rule of Law Index*, 2016. Available at: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/RoLI_Final-Digital_0.pdf.

THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON PARENT-CHILD RELATIONSHIP

Luiza-Maria Dragomir

Research Assistant, "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu

Abstract: 'The current COVID-19 health crisis, has led to an unexpected global morbidity rise in modern times, although in human history man has been hit by such pandemics with a strong negative global effect. The current pandemic differs from previous ones in that, at present, in terms of technological developments, civilization, society as a whole, the impact on the condition, well-being and mental health of the population is a growing concern for researchers, as it can cause significant social risks, especially in the context of a family.

In particular, the COVID-19 pandemic has created new risks and threats for today's families due to the social isolation generated by the measures of physical distancing, the closure of schools, kindergartens, nurseries, but also financial insecurity and instability at work and changes in access to health and care. social assistance. In this context, family relationships are of particular importance in order to go through this pandemic, communication being an essential element in child-parent relationships. We chose to study this relationship because children feel the most the lack of socialization, and proper parent-child communication could reduce the risks associated with isolation on children's mental health. Pandemics can be an important time in rebuilding family relationships, as there is often no time to spend together to share and do fun with your family.

The purpose of this study is to investigate the relationships of parents with their children in the current period and it wishes to be a qualitative research study, the research design being presented in the methodology part. The study group consists of 10 parents, a small sample due to the limited opportunities to get in touch with people, time and space limitations on the part of the respondents.

The study group was selected using the intentional sampling method, the criteria considered were for the parents to have a child attending a pre-school or secondary education level. The research data were collected through interviews on the WhatsApp application conducted with parents using a semi-structured interview form.

The variables studied were age, occupation, level of education, number of children and marital status of the parents. Following the interviews, the data were analyzed using the content analysis method. Consequently, the researcher aimed to assess, through content analysis, the directly unobservable or unquantifiable behaviors of the parents by conducting interviews.

The results of the research revealed that the positive aspects of the parent-child relationship during the pandemic are spending time together, sharing feelings, feelings, carrying out activities and more accentuated communication. Negative aspects reported are social isolation, domestic conflicts and mobile phone addiction.'

Keywords: pandemic, communication, family, closeness, distance

Introduction

Pandemics have had profound and lasting effects on economic and social development throughout history. These events have greatly altered the economic, political, and social aspects of human civilization, and their effects have often lasted for centuries. Outbreaks have defined some of the basic principles of modern medicine, leading the scientific community to develop principles of epidemiology, prevention, immunization, and antimicrobial treatment.

The word flu or influenza is a term of Italian origin first introduced in the early 16th century to describe a disease that is contagious and caused by a weakened immune system.

While the perception of the flu has changed dramatically in the last few centuries, this disease is still one of the most serious threats to humanity. Influenza-like pandemics are evident throughout history, although the twentieth century has seen some of the most impressive episodes of the disease, which have no comparison in history.

In line with the decisions taken during the pandemic, measures such as total isolation, quarantine, social distancing, travel restrictions, closure of institutions and jobs, flexible working hours, online schooling and conducting education differently were included in the new social order. These new ways of life have generated changes from a physical, psychological, social and economic point of view.

During this period, when there is limited contact with the outside world, many families, who woke up in a social anxiety through the isolation of the house and faced negative situations such as domestic violence or depression. Due to the changes in their professional life, some parents have left work, others have moved to the part-time or work at home system, and periods of isolation and time spent at home have increased.

As parents were forced to work at home, there was an increase in their responsibilities for caring and educating their children, and a significant increase in household chores. Moreover, as a result of the temporary closure of educational institutions, the distance learning process has begun, and educational activities are carried out at home under the close supervision of families. These changes have changed the lifestyle of the family, and it has become more difficult for both parents and their children to maintain a balanced and sustainable lifestyle.

Literature review

In times of pandemic, when new lifestyles emerge, the physical and psychological well-being of families can be adversely affected. Factors such as spending more time with family members, restricting outdoor activities, disrupting eating, sleeping, and living habits, declining interpersonal relationships, negative news about the epidemic, lack of information, and fear of getting sick or losing it can prevent your loved ones from continuing their healthy family relationships[1]. Pandemics create short - and long-term effects on children's physical, social, and emotional development.[2]

Family relationships are defined as the interaction between family members within certain rules. Family relationships change depending on the birth of a child. In other words, family relationships are shaped by the interactions of parents with their children. Because of the differences in parenting methods, parents choose different ways to interact with their children (communication, crying, education, etc.), but parents' ways of communicating with their children are universal. Also, as individuals, mothers and fathers differ from each other in the way they communicate with their children.[3] Regarding the mother-child relationship, Adler stated that family relationships are very important in determining an individual's personal characteristics, and the socio-biological development of the individual was entrusted to mothers.[4]

According to Freud, the mother is the person with whom the child establishes the first, only and strongest affection, it is the person for whom the feelings remain constant throughout life. Erikson said that the mother-baby relationship, which is established in the

[1] Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. and Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: a quick review of the evidence. The Lancet, 395, 912-920

[2] Schonfeld, D. J. & Demaria, T. (2015). Providing psychosocial support to children and families after disasters and crises. Pediatrics, 136 (4), 1120-1130

[3] Becvar, R. J. & Becvar, D. S. (2017). Systems theory and family therapy: a primer. USA: Rowman & Littlefield.

[4] Adler, A. (2005). Child education. In K. Şipal (Edt.). Istanbul: Cem. Publishing House

first two years after birth, is very important for the formation of a feeling of security or insecurity in the baby. The quality of the interaction between mother and child during this period forms the basis of development as emotionally healthy individuals.[5]

Consequently, in healthy families where the family relationships are strong, the parent-child interaction is reciprocal, and in these families, quality care is provided to the children. Quality care for children can be listed as providing them with a safe environment, providing them with access to age-appropriate play materials, and providing them with opportunities to participate in appropriate activities. According to UNESCO data (2021), during the pandemic, it is estimated that 1.38 million children could not go to school and did not have access to various activities, team sports or play areas. During long periods of isolation, when parents try to keep their children busy and safe at home, they need more new skills, such as providing their children with quality care[6]. For this reason, in order to strengthen parent-child relationships, it is very important to turn this long period of isolation into an opportunity and to offer support to parents and children.

In recent years, the relationship between parent and child has been discussed through a two-way interaction in which the child and the parent affect each other. The basis of the relationship between parent and child is the attachment defined as an emotional connection established between the child and the person providing primary care to the child. Bowlby (1988) argued that in attachment theory, the emotional connection between mother and child in the postpartum period is the process of attachment that continues throughout life and has a function in determining an individual's relationships with other individuals.

Following the analysis of the literature, the objectives of this study, which has as its main purpose the examination of the parent-child relationship during the pandemic, are to reveal the following:

1. What are the effects of the pandemic period, when family members stay at home for long periods, on parents' relationships with their children?
2. What are the changes in family relationships during the pandemic?
3. What are the activities carried out by parents together with their children in order to strengthen the parent-child relationship during the pandemic?

Methodology

The data from this research were collected during 2 weeks through interviews with parents who had at least one child still attending kindergarten. The interview method is a process that takes place with at least two participants and requires gathering detailed information about the topic.

A semi-structured interview form was used in the study. Consequently, an attempt was made to access detailed information by asking the interview questions and additional questions to the participants. In a semi-structured interview, although the questions are prepared in advance, additional questions are asked to the participants during the interview process, which gives the researcher the opportunity to access more detailed information.[7]

The semi-structured interview form used in the research consists of two sections. The first part of the research form includes demographic information about the participants' age,

[5] Beck, S. J. and Ledbetter, A. M. (2013). The influence of parental conflict style on children. Personal Relations, 20 (3), 495-510

[6] Szabo, T. G., Richling, S., Embry, D. D., Biglan, A. and Wilson, K. G. (2020). From the helpless to the hero: promoting value-based behavior and positive family interaction in the midst of Covid-19. Behavior Analysis in Practice, 13, 568-576.

[7] Longhurst, R. (2010) Semi-structured interviews and focus groups. In NJ. Clifford and G. Valentine (Eds.), Key Methods in Geography. London: Sage

occupation, level of education, number of children and cohabitation. The second section of the research form contains questions related to the purpose of the research. Prior to the interview, participants were given explanations about the purpose, scope, and confidentiality of the research, and were asked questions from the interview. Each interview lasted an average of 10-15 minutes, and in cases where adequate answers were not received, more detailed answers were obtained through additional questions.

Purpose and model of research

The purpose of this study is to investigate parents' relationships with their children during the pandemic. The research is a qualitative study and was conducted with a case study design. Qualitative research allows researchers to define the world in which people live, the experiences they have, and the meanings attributed to those experiences. A case study is a qualitative investigation conducted in cases where a current phenomenon occurs and where the differences between the phenomenon and the context are not distinct[8]. In this context, this study attempts to investigate the current state of the parent-child relationship during the pandemic, using a qualitative research method.

The Sample

The sample of this research consists of 11 parents who were determined by the criterion sampling method, which is one of the purpose sampling methods. An intentional sampling method uses a sample that is appropriate and necessary for the purpose of the research. The criteria specified in this research were for parents to have a child who attends a level of preschool and at least middle school education. The study determined variables such as age, occupation, level of education, number of children and cohabitation of parents.

A total of 11 participants were included in the study and, according to the age variable, 2 participants were between 26 and 31 years old, 5 participants were between 32 and 37 years old and 4 participants were 38 years old and over. Among the participants, from the point of view of occupation, there were 4 housewives, 4 teachers, 1 civil servant and 1 merchant. Regarding the level of education, 7 participants had secondary education, while 8 participants had undergraduate studies and 4 participants had postgraduate studies. Regarding the number of children, 5 participants had 2 children, 3 participants had 3 children and 2 participants had 1 child. Moreover, 1 participant was separated from her husband, while 10 participants lived with their husbands.

Data analysis and interpretation

Information on the findings is included in this section of the study. To this end, an attempt was made to reveal the positive and negative aspects of parent-child relationships during the pandemic, to disclose the changes observed in mother-child and father-child relationships, to assess family relationships and to assess find out what activities the families spent during this period. The findings of the research are explained in diagrams.

1. Positive and negative aspects of parent-child relationships during the pandemic

As the first problematic question of the research, an attempt was made to reveal the positive and negative aspects of parent-child relationships during the pandemic.

The pandemic period had a positive effect on parent-child relationships in four ways. These were expressed as spending time together, sharing, carrying out activities and communicating, respectively. The positive opinions of the participants related to these sub-themes are presented below. "It simply came to our notice then. I had a great time. For the first time, we became so aware that we were a family. We did a lot of activities, we played

[8] Yin, R. K. (2015). Qualitative research from start to finish. Thousand Oaks, CA: Sage: Guilford Publications.

games, we watched movies and we cooked. All of these activities have shown us how valuable the time we spend together is." (P.3)

"We had the chance to spend more quality time with our child, to play and do activities. We had the opportunity to do many activities that we could not do until now due to the fact that we were busy with work and school time. Moreover, we began to help each other more as family members with household chores (cleaning, arranging bedrooms, setting and cleaning the table, etc.). We talked more and we had the chance to develop our relationships as parents and children." (P. 10)

"We were able to play a lot of different games together and, in my opinion, our communication improved. We also had the chance to understand each other and get to know each other better. I saw that we could spend time together and share things with my child." (P. 9)

"He was positive about the things we shared and the activities we did together. We spent the whole day together. Instead of doing nothing, we planned joint activities at any time of the day. So, we saw that we always needed each other and that we were happy to do things together." (P. 14)

When examining the positive findings related to the first research question, it can be seen that most of the participants attached importance to spending time together and considered that this process contributed to their perception of the family. In addition, the participants were united in their opinion that the sharing between family members has increased, that time has been allocated for joint activities and that all this has improved communication within the family.

Negative aspects

The pandemic period had a negative effect on parent-child relationships in 3 sub-themes. These have been reported to be social isolation, domestic conflict and mobile phone addiction, respectively. The negative opinions of the participants on these sub-topics are presented below. *"It simply came to our notice then. I tried to keep him away from the phone and do as much physical activity as possible. In that sense, it is possible that this period could have been dangerous. " (P.1) "My child began to spend more time on devices with which he had previously spent limited time and began to become less interested and bored with the activities I was doing at home. Moreover, as a result of the long stay at home, more aggressive and worse reactions began to form in my child's behavior than before. " (P. 7)*

"As children can't go out and socialize, parents also become tense. Problems arise in social life and conflicts are formed within the family. This situation has an impact on relationships and all family members are affected. " (P.4)

"Since we were forced to spend time at home, we closed our eyes to certain behaviors and allowed them. However, children do not know the limits of this. The pandemic period led to the relaxation of certain rules. The children thought that the rules were not important and that they could break them. " (P. 11)

"Since we only have one child, she always wants to play with us. When the games are left to her, they take the form of a discussion with her doll and that upsets us a little. After a while, we began to have difficulty finding different games for her that we could all enjoy together." (P. 8)

Examining the negative findings related to the first research question reveals that most participants emphasized their desire to socialize and to respond to this desire. It can be said that for individuals who cannot satisfy their need for socialization, conflicts are seen in the families they belong to. In this context, the importance of socialization among basic human needs is also highlighted. In addition, it can be said that children used mobile phones or other technological tools more often because the activities that families carried out with their children during the pandemic were not enough.

2. Evaluating family relationships

The second research issue focused on an assessment by mothers and fathers of family relationships during the pandemic. Family relationships during the pandemic are assessed in 6 sub-items. These assessments were expressed as time staying together, being supportive, positive communication, conflict, communication problems and boredom, respectively. Below are the participants' views on these sub-topics.

"As a family, I had no negative experiences. We were thrilled to be together, supported each other at every opportunity, and developed positive communication. This has strengthened our family ties." (P. 16)

"Overall, my assessment is positive. This period taught us a number of values. Being together was good for all of us and we had a chance to get to know each other. In addition, since we have been together all the time, our communication has also developed in a positive way." (P. 17)

"I can say it had had a negative effect on us. Since we were together all the time during the pandemic, we got bored and sometimes even had differences of opinion and disputes. This has also led to interruptions in family communication from time to time. " (P. 11)

When examining the findings of the fourth research issue, it can be seen that the participants gave mostly positive assessments of family relationships during the pandemic and stated that during this period they were together, they argued. mutually and established a positive communication between them.

This situation shows that individuals retain the importance of the concept of family and that, even if conditions change, they continue to pay attention to family relationships. On the other hand, there were also parents who stated that they experienced negative situations such as communication problems, conflicts and boredom due to spending long periods of time together. This could have been observed with the differences in communication format between family members and between them.

3. Activities carried out with children during the pandemic

The purpose of the last issue of this research was to identify the activities carried out with children during the pandemic. The activities carried out with the children during the pandemic were carried out on 4 themes. These activities were declared to be educational activities, games, watching educational videos and cooking food, respectively.

"Since children did not have school, we tried to offer them support by doing educational activities at home. I talked with their teacher and I went through this period according to her recommendations, I think it was a successful period. " (P.2)

"I can honestly say it has been a productive period. I carried out activities with educational characteristics. In addition, I played games. Sometimes we made the game tools ourselves. These helped him to develop his manual skills. After a while, he wanted to do activities that require craftsmanship. " (P.5)

"Although it was not as enjoyable as school, I had a pretty fun time in a pandemic. We did the housework together. She helped me. We cooked, baked cakes and cleaned them together. And she enjoyed it a lot. Later, I rewarded her by playing her. We did educational activities together." (P.9)

"During this time, we had the chance to learn and discover many games. We played new games together every day. We have made every effort to ensure that she does not lag behind in her education. However, whatever we do, it cannot replace the education given at school. " (P.11).

An examination of the findings of this research issue reveals that families have generally tried to carry out activities that have educational characteristics with their children. The reason for this may be that families did not want to leave their children's education

behind. In addition, it can be seen that families have taken care to spend more productive time with their children, choosing to watch educational videos and play. Performing various quality leisure activities that families have done to support their children's development shows that families are aware of this.

Results and discussions

All societies face important problems at different times in economic, educational, social, political or health terms and try to overcome them on their own or with the support of other societies. However, some problems go beyond the fact that they affect a single society or region and create global effects, and such problems are known as pandemics. Most countries in the world have faced an epidemic that appeared at the end of 2019 and was declared a pandemic, and during this period, many people spent a lot of time at home with their family members. During this period, as a precautionary measure, education was initially suspended, and later distance learning began. Students from all stages and from all classes participated in distance learning educational activities under the control of teachers and their families. During the pandemic, which affected all family members in different ways, family relationships changed, and in this context, the purpose of this study was determined as an in-depth examination of relationships and changes in relationships between families and their children. preschool age during the pandemic.

The first issue of the research aimed to reveal the positive and negative aspects of the pandemic period in terms of the parent-child relationship. When the results of the research are examined, it is clear that the participants expressed the positive aspects of the pandemic period in terms of spending time together, sharing, carrying out activities and communicating, while the negative aspects were stated to be social isolation, domestic conflicts and telephone mobile addiction. According to these findings, from a positive point of view, it can be seen that most of the participants considered that spending time together is important and that this process contributed to their family perception. In addition, all participants agreed that sharing among family members increased, that time was devoted to joint activities, and that family communication improved as a result.

When examining the results of the research, it can be seen that the pandemic period caused changes in the parent-child relationship in terms of knowledge, spending time together, conflicts and rules. According to these findings, it can be said that during the pandemic, mothers and their children had the chance to spend more time together and, as a result, to get to know each other better. Another issue of the research was an assessment of family relationships during the pandemic. Participants assessed the positive aspects of family relationships as being together, supporting each other and positive communication, while the negative aspects were assessed as conflicts, communication problems and boredom. The results of the research show that the participants mostly rated the family relationships during the pandemic as positive and reported that during this time, they were together, supported each other and communicated with each other in a positive way. Another issue of the research aims to reveal the types of activities that were carried out by families with their children during the pandemic. Participants stated that the activities they spent the most time on were educational activities, games, educational videos and cooking. According to the results of the research, families generally tried to carry out activities that had educational characteristics with their children. The reason for this may be that families did not want to allow their children to be left behind in education.

Moreover, it can be said that, preferring to watch educational videos and play, families took care to spend more productive time with their children. Examining similar studies reveals that children spend time at home playing games or doing activities, but that

there is also an increase in their dependence on technology.[9] It is very important for parents to support their children in various aspects of development, providing physical and emotional support during this period.

Conclusions

The changes in the health, social, economic and psychological field during the pandemic affected the family life and the communication of the child-parent in a different way. Positive and negative effects took place in the child-parent communication during this period. When the results of the evaluated research, in addition to the negative effects of the pandemic period on family communication, several positive effects were experienced.

It was established that family members spent more time and shared more with each other. Family members assessed the positive aspects of family relationships as being together, supporting each other and positive communication, while the negative aspects were assessed as conflicts, communication problems and boredom.

It was established that some negative and positive differences were experienced in the relationship between mother and child, mothers spent more time with their children and the time spent with them increased. In addition, it has been established that prolonged stay at home causes conflicts over the rules of the mother-child relationship. It was revealed that family members are trying to spend quality time together, doing different types of activities during the pandemic. The parents said that the activities they spent the most time on were educational activities, games, educational videos, and cooking.

Regarding these results, it can be said that there have been some changes in the parent-child relationship, the pandemic period has negatively or positively affected family members and the relationship between them. Changes in the maternal relationship during the pandemic have been shown to be related to mutual acquaintance, spending time together, conflict and observance of rules, while in the paternal relationship there have been changes in communication, activities and accountability. Participants rated domestic support and communication relationships positively and negatively rated conflicts, lack of entertainment, and boredom. Last but not least, the subjects stated that educational activities, games, watching educational videos, and preparing food were the activities that underpinned family relationships.

BIBLIOGRAPHY

Adler, A. (2005). Child Education. In K. Şipal (Edt.). İstanbul: Cem. Publishing House

Alon, T. M., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J. și Tertilt, M. (2020). The impact of COVID-19 on gender equality. National Bureau of Economic Research, 4, 62-85.

Amakiri, P. C., Chude, C. F., Uchenna, S., Oradiegwu, I. P., Anoka, K. C. și Amarachi, Q. (2020). The psychological effect of the Covıd-19 pandemic on the families of health professionals. British Journal of Psychology Research, 8(2), 1-7.

Beck, S. J. și Ledbetter, A. M. (2013). The influence of parental conflict style on children. Personal relationships, 20(3), 495-510.

Becvar, R. J. & Becvar, D. S. (2017). Systems theory and family therapy: a primer. SUA: Rowman & Littlefield.

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. și Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: a quick review of the evidence. The Lancet, 395, 912-920.

[9] Öztürk-Demir, E., Kuru, G. and Yıldız-Demir, C. (2020). What do mothers think and what their children want in the days of the Covid-19 pandemic? Perceptions of mothers and their children related to the pandemic. Eurasian Journal of Social and Economic Research, 7 (5), 204-220.

Longhurst, R. (2010) Semi-structured interviews and focus groups. In NJ. Clifford and G. Valentine (Eds.), Key Methods in Geography. London: Sage.

Öztürk-Demir, E., Kuru, G. și Yıldız-Demir, C. (2020). What do mothers think and what their children want in the days of the Covid-19 pandemic? Perceptions of mothers and their children related to the pandemic. Eurasian Journal of Social and Economic Research, 7 (5), 204-220.

Schonfeld, D. J. & Demaria, T. (2015). Providing psychosocial support to children and families after disasters and crises. Pediatrics,136(4), 1120-1130

Szabo, T. G., Richling, S., Embry, D. D., Biglan, A. și Wilson, K. G. (2020). From the helpless to the hero: promoting value-based behavior and positive family interaction in the midst of Covid-19. Behavior Analysis in Practice, 13, 568-576.Uzun, H. & Baran, G. (2019).

Examining the relationship between preschool children and their fathers according to some variables. Mersin University Journal of the Faculty of Education 15 (1), 47-60.

Yin, R. K. (2015). Qualitative research from start to finish. Thousand Oaks, CA: Sage: Guilford Publications.

THE SIZE AND FOOTPRINT OF THE SHADOW ECONOMY IN THE GLOBAL CONTEXT AND IN THE REGIONAL CONTEXT

Magdalena Anton (Mușat)

Academy of Economic Studies

Abstract: The shadow economy is known by several names, such as the hidden economy, the black economy, the gray economy or the economy of scarcity, the informal economy, the cash economy, or the underground economy. The shadow economy is, like nature, difficult to measure or quantify. In this study, the shadow economy largely reflects economic and productive activities that, if recorded, could contribute to national GDP. This could be done by abolishing some of these activities, or at least by trying to avoid illegal or so-called criminal activities, household activities or other activities that may fall into the shadow economy category. Empirical research on the size and development of the global shadow economy has grown. Studies have shown that there are overlapping areas such as illegal construction companies, prostitution, etc., in the empirical calculation of the gray economy.

Keywords : "shadow" economy, activities, measurement.

Introduction

The shadow economy is, by nature, difficult to measure, as are the agents involved in the shadow economy's activities, and remains difficult to detect. The search for information on the scale of the shadow economy and its evolutions over time is motivated by its political and economic relevance. In addition, an understanding of the total economy in its work, including the official and informal production of goods and services, is essential in the economic design of policies that respond to economic fluctuations and their development over time and space.

In addition, the size of the shadow economy is a key element in estimating the degree of tax evasion and, therefore, in making decisions on its proper control.

The shadow economy is known by various names, such as the hidden economy, the gray economy, the black economy or the economy of scarcity, the economy of cash or the informal economy.

All these synonyms refer to a certain type of activity of the shadow economy . From the multitude of explanations we can use the following definition: shadow economy includes all other economic activities that are hidden from official authorities for monetary, regulatory and institutional reasons. Monetary reasons include tax avoidance and all social security contributions; regulatory reasons include avoiding government bureaucracy or the burden of the regulatory framework; while institutional reasons include corruption, the quality of political institutions and a weak rule of law. For our study, the shadow economy largely reflects economic activity and productive activities that, if recorded, would contribute to national GDP, so the definition of the shadow economy in our study is given as that activity that seeks to avoid illegal or criminal household activities.[1]

The main objectives of this study are:

1. Show the size of the shadow economy;
2. To establish the main driving forces of the shadow economy and the differences between countries;

3. To provide an overview of what economic experts consider the most likely policy responses to reduce the shadow economy in their country.

Empirical research on the size and development of the global shadow economy has grown. Although studies have found that there are overlapping areas such as illegal construction companies, prostitution, etc.

The main purpose of all this work is to analyze the increase in knowledge about the size of the shadow economy in an analysis that covers as many years as possible, focusing mainly on knowledge and macro-estimation methods (such as MIMIC or currency approach to demand). ; to define or classify the underground economy;

THE MAIN ACTIVITIES OF THE SHADOW ECONOMY

The shadow economy does not affect every sector of the economy equally. In addition, economies are also not similar around the world, so surveys are conducted to assess in which sectors of their economy, undeclared work is most common. Worldwide, experts believe that undeclared work or rather undeclared work is the least common in the financial and insurance sectors. Instead, households are most likely to have undeclared or undeclared work (nanny or home and garden care). Returning to the advanced economies - the EU, the US - communications production and services are the economic sectors in which it is considered unusual to have undeclared work.

In the European Union, experts believe that undeclared work is most prevalent in construction, the domestic sector and tourism. In the US, undeclared work is believed to be common only in the domestic sector, in all other sectors it is encountered only occasionally. In emerging and developing countries, experts believe that undeclared work is found in construction, the household sector, tourism, mining and fishing, wholesale and retail trade, transport and storage. The main reasons why people work in the underground economy also differ from country to country.

Table 1. The main reasons why people work in the economy of

	.U.	.S.A.	Other strong economies	Emerging and developing Asia	Emerging and developing Europe	Latin America	Sub-Saharan Africa
Avoid paying taxes and social security insurance	5.8	9.4	64.1	58.5	73.9	67.1	60
People think that governments are wasting taxpayers' money	0.4	.8	7.2	16.5	18.2	7.2	20.5
To meet the demand for lower prices	5.5	.3	19	12.3	19.1	15.7	9.4
Avoid most labor regulations	4.5	4.4	27.5	24.2	17.3	35.2	21.5
To earn extra money in an easy way	4.2	2.3	50.6	32.5	42.2	30.2	34.8

Little public confidence in authorities and / or institutions	.8	.6	3.4	20	10.2	12.2	21.5
Avoiding paperwork	.8	2.5	13.4	19	4.5	9.5	15

Source: World Economic Survey (WES) IV / 2019.

Note: The percentages are based on the three most important reasons for people working in the shadow economy .

Looking at the clear table that the number one reason in each group of countries is to avoid paying taxes and social security insurance.

In second and third place is the opportunity to earn money in an easy way and to bypass labor regulations.

In Africa, Latin America, developing Asia and emerging and developing Europe, invoking cheaper prices is also among the most common reasons to work in the shadow economy.

Although a lack of trust in public authorities and institutions is the least invoked reason to take all the answers together, according to economists in sub-Saharan Africa and Latin America and is the third most cited reason why people work in the underground economy of their country.

The opportunity to avoid documents is considered important only in the US and emerging countries and developing Asia.

THE MOST EFFICIENT METHODS FOR REDUCING THE SHADOW ECONOMY

Most experts cite improving the rule of law as the most effective approach to reducing the shadow economy. This is closely followed by more forced electronic payments and more frequent tax controls as well as harsher sanctions / penalties for tax evasion.

Setting limits on cash payments and lowering the payload are not considered to be effective policy options. When you look at a different country and the evolution of different groups, it becomes clear that improving the rule of law is mainly an option considered by people in developing countries. In contrast, economists in countries with advanced economies prefer forced electronic payments or more frequent tax controls and heavier sanctions for tax evasion as tax policy options. On the African continent, respondents are largely for reducing bureaucracy and registering as self-employed or in a business. It is also a popular choice among other groups of countries except the European Union and the United States. In the European Union, lower social security costs are second only to the preferred option. In the United States, the answers were related to higher salaries and implicitly higher taxes to the state. Another difference between the US and Europe is that only 8.7% of US respondents believe that tax cuts are effective as an option to reduce the shadow economy.

CONCLUSIONS

The share of the shadow economy differs depending on the country and the sector. Advanced economies are expected to be more similar to developing economies. Surprisingly, the shadow economy estimated in the European Union is considerably higher than that estimated in the US or other advanced economies. The household sector is the area where

most respondents in the European Union and the United States or emerging economies believe they are most likely to find people working in the underground economy. EU respondents add the construction sector and tourism to this list. Given the differences in institutional development, the rule of law and the integration of electronics in day-to-day activities as well as bank transfers related to economic and business activity, different policy options in different countries are needed, options that effectively address working people. in the shadow economy.

BIBLIOGRAPHY

1. Undeclared Earnings in OECD Countries. German Economic Review
2. Slemrod, J. & Weber, C. (2012). "Evidence of the invisible: toward a credibility revolution in the empirical analysis of tax evasion and the informal economy." International Tax & Public Finance,
3. Hassan, M. and Schneider, F., "Size and Development of the Shadow Economies of 157 Countries Worldwide: Updated and New Measures from 1999 to 2013"
4. Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Overthe-Last-20-Years
5. Williams and Schneider (2016), Schneider (2017), and Medina and Schneider (2017)

CAUSES OF THE "UNNOTICED" ECONOMY

Magdalena Anton (Mușat)

Academy of Economic Studies

Abstract: A good knowledge and a rigorous analysis of the theory underlying the study of economics "Unnoticed" is a necessity in conducting analyzes and studies. The economy "unnoticed"is part of a country's economy but we cannot omit it from analyzes and /or calculations. The more permissive the system and the more fragile the structure, the more corruption increases. From studies conducted over time on the „unnoticed "economy, it was found to be a source of growth and even escape from the marginalization of underdeveloped economies.

Keywords: Unnoticed economy, corruption phenomenon, factors.

JEL codes: A14, B22

REL codes: 13I

Introduction

Identification of the concept of "unnoticed " economy is the main step in identifying the "underground" economy. We cannot regard it as two types of economy, the economy of a state is unique. The relationship that we consider correct or rather true according to the principles of logic is that between the economy itself and the "unnoticed " economy can established a relationship as from side to side, together forming the whole of the real economy of a country. We have shown this in Figure 1.

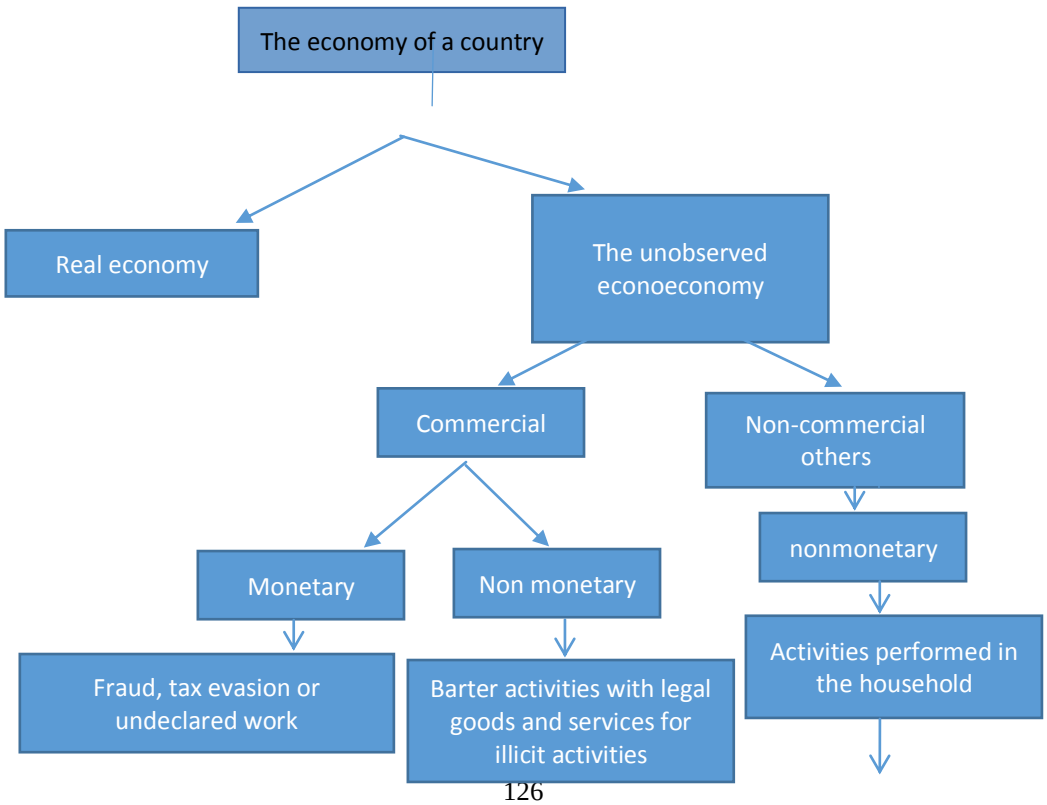

Illicit activities related to the sale of stolen goods, corruption, drugs, blackmail, weapons, prostitution
Illicit activities related to the production of drugs for own use or the sale of stolen goods
Voluntary activities

Source: Figure 1 is a reinterpretation of Pierre Prestianu from L'Economie Soutteraine

Fig.1-Hierarchy of the unnoticed economy

A complete description of the unnoticed economy could be seen as a whole that may include underground economic activities (unofficial), commercial and non-commercial, undertaken in an organized form, which are not in the state records, legal or illegal, harmful or beneficial to economic society. The "unnoticed" or parallel economy is the result of specific factors. It is imperative to know and understand the phenomenon, to be aware of the path to use for beneficial purposes for a country's economy. Regarding this set of information provided by the official statistical institutes, they are put under a cone of doubt, information that underlies the studies and reference calculations. Both types of savings, both unnoticed and real, cannot be assessed separately,

The unnoticed economy must be seen as part of the economy of any country, which exists no matter what we do as an integral part of the economy. It is important to start by looking for solutions of understanding and knowledge to find effective methods to combat it.

Over time, people have wondered why there is an "unnoticed" economy and very few have tried to find an answer. Finding in the specialized literature various versions of opinions, we selected as the majority of answers the fact that there is an “unnoticed” economy in the incapacity of the economic agents but also in the incapacity of the state institutions. The "unnoticed" economy is present because it gives for consumption real needs, economic goods. The "unnoticed" economy is present because it can be a good way to control global powers. The "unnoticed " economy can be seen as a total of economic activities that generate income that can be hidden by the state. At the macro level, two economic entities integrate into the “unnoticed” economy if they escape the tax records, but the borders are sometimes imperceptible.

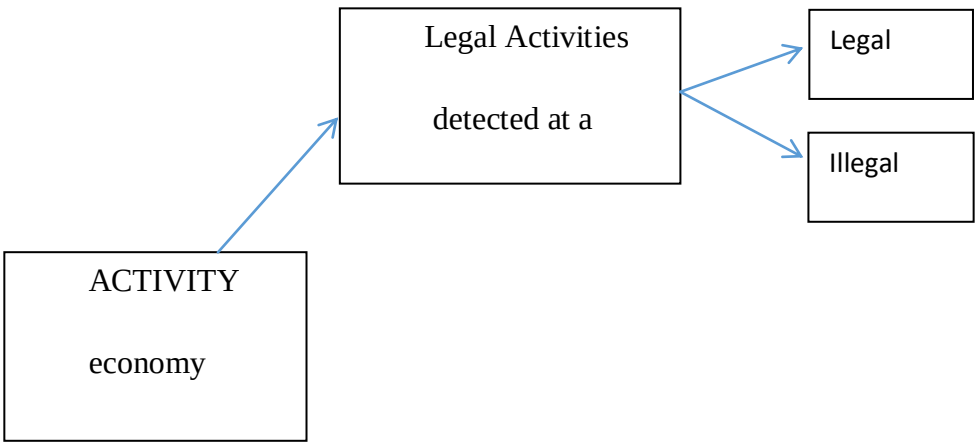

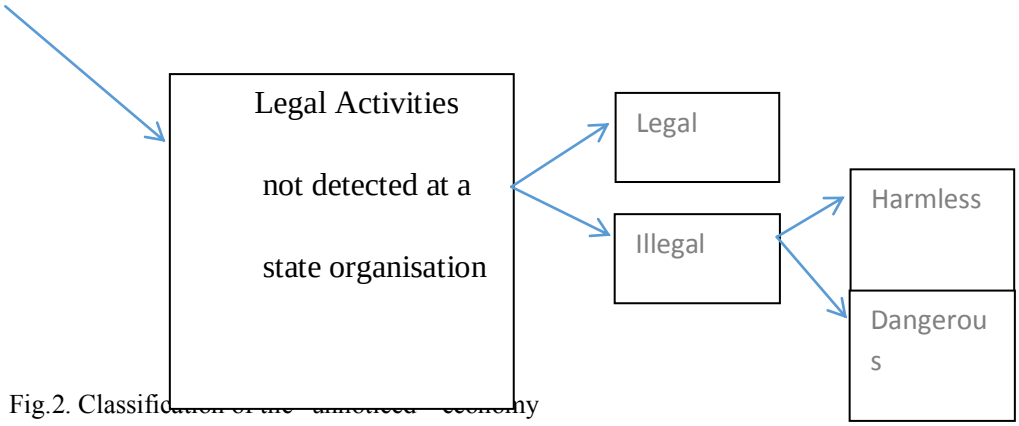

Fig.2. Classification of the "unnoticed" economy

The bottom line is that there are no two types of savings, only one. The true relationship based on the notions of logic exposes us to the fact that a relationship cannot be established between the two economies, together they form everything in the real economy of a country.

The higher the share of self-employment, the higher the hidden economy. Speaking of undeclared work, we find it as a component of monetary business along with tax fraud and evasion.

Throughout history, the "unnoticed" economy has become present in various proportions. The Economist mentioned in a 2008 article, that the countries with the highest fragility in the face of corruption are the countries that have recently joined the European Union. Poor bank loans cause many bankruptcies to the banking system during the period of entry into the EU. A high level of corruption is mainly due to the inability of the authorities to control such activities, including the fact that control of this process is not, in fact, desired.

In order to limit the growth of the "unnoticed" economy, it is necessary to simultaneously apply coercive measures or increase sanctions if they already exist, to amplify economic measures that have the role of developing economic growth, reducing fiscal pressure, but also to achieve a real legislative stability.

Criteria for establishing the arguments for which there is an "unnoticed" economy

In the economy of any country it is a component of the "unnoticed" economy. The system of natural freedom, Adam Smith's theory is the one in which each individual pursues his own interest for the benefit of society as a whole. The weaknesses and strength of men are given by God. At the same time, his project was to delimit the natural laws that regulate the moral laws.

Sense of ownership under fiscal pressure. Psychological studies on taxpayers have shown an exponential increase in tax evasion only if the payer perceives it as unjustified. We can conclude that the general perception indicates suspicions regarding the use of public revenue, the less the laws will be respected.

Egoism Vs. Altruism. The phenomenon of tax avoidance is not just an economic phenomenon, but a social one with a very high psychological impact. An explanation has been found in the specialized economic literature, namely: "it is human nature to agonize and avoid as much as possible the transfer of parts of wealth" (Le Bars, 1979). What we understand in everyday life by the term selfish, is that person who pursues self-interest with priority and does not want to share with people around him his achievements or his wealth.

According to the studies of Anthony Giddens, in which the evolutionary stages of the human species are detailed in great detail, in the light of Charles Darwin's research, we can say that the human species is prone to "natural selection".

The implementation of a successful theory must take into account the specifics of a nation.

*Public property and / or private property.*The sense of private property, of one's own good develops the pursuit of wealth. Due to this fact, to collect wealth he will be tempted to avoid paying contributions to the state and thus to "help tax evasion", especially if he feels that he is unjustified.

In other words, we see "unnoticed" and "unnoticed" exchanges as a component of the economy. In the globalized market economy, the competition is very high, the existence of supply and demand is very extensive and the price is formed freely on this consideration, the market of "visible" exchanges functioning. The “unnoticed ” exchange market is part of a market economy. The control tool is the development of a responsible and especially coherent legislative framework, through collective accountability to the state, behavior to taxation.

The degree of voluntary compliance does notincreased with the reduction of income or income tax, people continued with the old habits. The more permissive the system and the more fragile the structure, the more corruption increases.

Conclusions

The “unnoticed” economy can have positive effects if it serves the economic environment by satisfying the demand for ordinary services and for small entrepreneurs, craftsmen. The part of the “unnoticed” economy can develop new markets and to help to the increase of financial resources which can develop economic growth both for the “unnoticed” economy sector and for the real one. We can highlight the impact of the expences on on the economic growth and on the income taxation.

BIBLIOGRAPHY

1. Law no. 241/2005 for preventing and combating tax evasion, published in the Official Gazette no. 672 / 27.07.2005, with subsequent amendments and completions.
2. Vîrjan, Bogdan (2011), Tax evasion offenses, CH Beck Publishing House, Bucharest.
3. Toader, Tudorel (2011), Crimes provided in special laws: regulation, doctrine, decisions of the Constitutional Court, jurisprudence, Hamangiu Publishing House, Bucharest.
4. Brown, Charles Victor, Jackson, Peter McLeod (1982), Public Sector E*conomics*, 2nd Edition, Basil Blackwell, Oxford.
5. Dobrescu, E. (2002). The transaction in Romania. Econometric approaches, Economic Publishing House, Bucharest

REPRESENTATIVE HYPOSTASES OF THE BROTHERHOOD OF THE CROSS IN THE COUNTRY OF LĂPUȘ. CONCEPTUAL BOUNDARIES

Cristea Ligia-Monica

Postdoctoral Researcher, PhD, University of Oradea

Abstract: The Land of Lăpuş has preserved many customs based on archaic rituals. The ritual fraternity developed within the very close friendship between women / men was an ancient ritual. The church has Christianized the secular types of pre-Christian rituals such as fraternity rituals by giving up those that called for blood exchange and replacing them with others that used bread, salt and wine as cultic objects in the actual ritual. In Land of Lăpuș the modern forms of the brotherhood developed in the pre-Christian period were discovered.

Keywords: rituals, fraternity, Lăpuș, land, brotherhood

Le Maramureș, comprenant le pays de Lăpuș, le pays de Chioar, le pays de Bârsei etc..., reste, même de nos jours, une région très importante pour l' ethnologie et pour le folklore. On peut consigner dans ces régions, dans le contexte de la culture spirituelle, de nombreux éléments archaïques qui se sont conservés et qui sont remarquables tant du point de vue ethnoculturel que du point de vue ethnoartistique.

La plus ancienne attestation documentaire du toponyme Lăpuș date de 1070 et renvoie à la rivière «Lăpuș et fluenta Zamos (Lăpuș et la rivière Someș).[1]Une autre attestation est celle du XIIe siècle où Lăpuș est considéré une partie du district Solnoc . A partir du XIV e siècle, la région est appelée «Terra Lapus» et à la fin du même siècle, la région reçoit le statut de districtus Lapus.

Au fil du temps, plusieurs théories sur l' origine du toponyme Lăpuș ont été véhiculées.

Ainsi, les etymologies hongroises *lapos* (plat) et *lapos* (bourbeux) sont erronées parce que la région a été habitée par les Roumains beaucoup de temps avant l' arrivée des Hongrois en Transylvanie.

Une autre hypothèse sur la toponymie essaie d' établir un lien entre Lăpuș et le nom d' une espèce de sauge (Salvia glutinosa), dont l' appellation populaire est Lăpuș ou Lăpuș de Capră.[2]

Pourtant, en Transylvanie et non seulement ici, les toponymes sont liés à la configuration géographique du terrain, c' est pourquoi l' idée sur l' origine latine du mot est la plus indiquée: *lapis-rocher* . Le pays de Lapuș est situé dans le bassin moyen de la rivière Lăpuș, aux pieds des Montagnes Tibleș et des Montagnes Gutin (partiellement). A l 'Ouest, le pays de Lăpuș confine à la Colline Preluca et au pays de Chioar et au Nord- Est au pays de Maramureș. Au Sud- Est, vers le pays de Năsăud on voit la Cime Breaza, les collines de Ciceu et de Suplai.Vers l' est, la depression de Lăpuș s' ouvre vers les Collines de Năsăud à travers le col de Larga. A l' ouest, à travers la Colline Pietriș, il communique avec la dépression Copalnic et le plateau de Boiu.

Le pays de Lapuș compred trente et un villages regroupés en six communes et une

[1] Mihai Pop, Georgeta Stoica, *Zona Etnografică Lăpuș,* București, Editura Sport- Turism, 1984, p. 10.
[2] Alexandru Borza, *Dicționar etnobotanic,*Editura Academiei, București, 1968,p. 154.

ville, Târgu- Lăpuş. Les chemins qui mènent à Năsăud et au Maramureş traversent tous les villages de la Vallée de Suciu: Suciu- de- Jos, Suciu- de-Sus, Groşii Ţibleşului, Larga. Sur la rive droite de la rivière Lăpuş sont situés les villages : Ungureni, Cupşeni, Libotin, Rogoz, Lăpuş, Poiana Botizei şi Strâmbu-Băiuţ et sur la rive gauche, les villages Dămăcuşeni, Boiereni, Rohia, Fântânele, Vălenii Lăpuşului, Drăghia, Răzoare, Groape. Les villages situés sur la rive gauche de la rivière sont traversés par les chemins qui mènent vers les départements Sălaj et Cluj. Près de la Colline Vima sont situés les villages: Peteritea, Vimea Mica, Dealu Mare, Baba, Coroieni. Sur la Vallée de Dobric sont situés les villages: Dobricul Lapuşului, Stoiceni, Dumbrava, Borcut. En plus, il y en a d' autres plus retirés et plus isolés: Costeni sur la Vallée de Costeni, Cufoaia sur la Vallée de Cufoi et vers Şatra, Inăul.

Le pays de Lapuş a conservé de nombreuses coutumes: les veillées, des chants de Noël, des chants de guerre (y compris celles de Miorita- chant de Noël) de nombreuses variantes de chants pour le jour de l'an, la poésie de la chèvre, des ballades, etc. Les berceuses, le cérémonial nuptial, les rites de passage, les chants funèbres et même la malédiction sont des composants significatifs du folklore de cette région.

Le village roumain archaïque se remarque par une manière de penser originale. La manière de penser du paysan roumain a fonctionné et fonctionne encore sous le signe de la tradition, tradition qui doit être respectée obligatoirement. L' espace du village traditionnel roumain, comme phénomène originaire, conserve une multitudes de coutumes qui ont différentes formes et divers sens, des phénomènes complexes, de nos jours, en train de disparaître, qui se sont manifestés et qui ont existé.

Le village roumain est le témoin d' un monde qui pense, qui vit et agi d' une manière unique.

Bien que dans la société actuelle les changemets sociaux politiques et même spirituels ne nous offrent pas d' informations complètes mais des bribes d' informations, elles sont encore suffisamment édifiantes pour reconstituer certaines coutumes propres à la vie la éthique du peuple roumain, même si aujourd' hui beaucoup d' entre elles sont périmées.

Par conséquent, les transformations de la société au fil du temps ont laissé des traces sur le village traditionnel, mais on peut fournir encore de précieuses informations sur la manière de penser et de se manifester du paysan roumain.

La fraternité rituelle déroulée dans le cadre de la coutume devenir des frères pour la vie et de grandes sœurs a été un rituel ancien chez les Thraces du Nord du Danube (les Daces), mais aussi chez les Thraces du Sud du Danube(moesi et odrisi) et chez les Illyres.[3]

Dans son étude , le grand ethnologue Petre Caraman, *Sur l' origine thraco-illirienne de la fratérnisation rituelle chez les roumains,* (Bucureşti, 1980), affirme que les mots qui désignent la fraternité rituelle (înfrăţire şi însurăţire) ont leurs racines dans les rites anciens des frères et des sœurs pour la vie qui, depuis l' Antiquité, ont été à l' origine des groupes d'âge et de statut social chez les ancêtres des peuples de l' Europe du Sud- Est.

Dans la version roumaine de ce chef- d' œuvre scientifique, intitulé *Înfrăţirea rituală la popoarele din sud- estul european şi originea ei traco- ilirică*[4]beaucoup plus vaste et plus documenté

Petru Caraman rejette toutes les hypothèses soutenues par des historiens et des juristes, celle de B. P .Hasdeu y compris, en affirmant «quant à l' origine de cette coutume, nous affirmons qu' elle est ,chez les Roumains, autochtone et son autochtonisme, à notre avis, réside dans son substrat etnique dans les deux sens: par les Romains et les Daces également.[5] Rejetant l' idée d' une influence des Slaves du Sud, des Bulgares, des Serbo- Croates, des Albanais et des

[3]Romulus Vulcănescu, *Mitologie romană,* Editura Academiei Republicii Socialiste Romania, Bucureşti, 1985, p. 338

[4]Petru Caraman, *Studii de folclor III.*,Ediţie ingrijită de Iordan Datcu şi Viorica Săvulescu.Studiu introductiv de Iordan Datcu, Editura Minerva, Bucureşti, 1995,p. 211- 275 (cu un număr de 307 referinţe)

[5]Ibidem, p. 244

Grecques, Caraman a fondé son argumentation sur des aspects de terminologie populaire, en soulignant que celle- ci est « purement latine, dans son intégralité », qu' on ne peut pas parler d' emprunts et d' influences étrangères, car « aucun mot slave ou d' une autre langue n' y est impliqué»[6]

Dans son étude *Înfrățirea ritualică la români,* Petru Caraman a réussi à démontrer la manière dont l' Eglise est parvenue à transformer les rituels antérieurement préchrétiens, comme les frères pour la vie, dans des rituels chrétiens en renonçant à ceux qui pratiquaient le mélange de sang. Ils ont été remplacés par d' autres qui utilisaient le pain, le sel et le vin comme objets de culte dans le déroulement du rituel proprement dit. C' est le même savant, Petru Caraman qui a démontré l' évolution du rituel ancien, préchrétien de la fraternisation (înfărtățirea et însurățirea) vers le concept chrétien de frères pour la vie jusqu' au déroulement de ces rituels dans des églises où des prêtres orthodoxes ou catholiques recevaient et bénissaient les serments des frères et des sœurs pour la vie.

Petru Caraman a démontré en même temps qu' il y a une nette distinction entre les étapes d' évolution des rituels laïques anciens, de substrat, et les frères pour la vie[7], tel qu' ils ont été attestés par les folkloristes roumains Simeon Florea Marian, Tudor Pamfile, Elena Niculiță Voronea et d' autres.

Les étapes archaïques de ces rituels sont reflétées commes des survivances dans les créations littéraires populaires proprement dites, surtout dans les contes fantastiques et dans les ballades héroïques, mais aussi dans les proverbes et les expressions proverbiales.

Toute communauté humaine s' est constituée sur plusieurs plans: social, ethnique, régional, professionnel.[8] Le folklore, par toutes ses représentatios, se manifeste dans toutes les communautés culturelles parce que celles-ci sont des milieux créatifs et porteurs de folklore. Par conséquent, «l' unité traditionelle fondamentale qui a représenté pour notre pays le cadre primordial du développement des phénomènes folkloriques est représenté par le village , comme espace physique et social.[9]

Les études sur le folklore roumain ont mis l' accent sur le cadre social.Par conséquent, les folkloristes roumains n'ont plus considéré le folklore « comme l' expression d'une seule classe – la paysannerie, vue comme une masse amorphe, homogène et vaguement définie».[10]

La structure sociale du village joue un rôle important dans la formation de l' horizon culturel -artistique. Certainement, cela aide à l' organisation des coutumes dans la communauté. Dans ce système de coutumes, dans le village traditionnel, est entraînée «la famille (les coutumes liées à la vie de famille, les vœux), la parenté, les voisinages, les générations, la hiérarchie femme- homme, mari- femme, jeune fille- jeune- homme, les métiers, etc »[11]

Le fondement social des coutumes qui coordonnent la vie des gens du village traditionnel est dû à leur distribution en groupes sociaux. Cette distribution est faite selon quelques critères: statut social, âge ou métier, parfois. C' est comme ça qu' on peut expliquer l' apparition de la famille, des groupes d' âge, des hameaux, des habitats, des confessions, des métiers etc. Toutes ces groupes et toutes ces catégories sociales mènent leurs vie en tenant compte de certaines règles. Ces groupes sociaux sont à la base des groupes folkloriques et l' appartenance des individus à certains groupes se réalisait uniquement selon une certaine

[6]Ibidem.
[7]Idem, *Înfrățirea rituală la popoarele sud- estului european și originea ei traco-ilirică,* în Idem, *Studii de folclor* III,ediția citată mai sus.
[8]Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești,* Editura „Grai și suflet- Cultura națională", Bucuresti, 2001, p. 144.
[9]Ibidem,p. 145.
[10]Gheorghe Vrabie, *Folcroristica română- evoluție, curente, metode,* Editura pentru literatură, București, 1968, p.385.
[11]Pavel Ruxăndoiu, op. cit., p. 147.

typologie.

Dans tous les milieux où le folklore s' est conservé, il s' agit surtout des communautés rurales, mais aussi les communautés urbaines, il y a eu des structures très bien coagulées, fondées sur les liens de parenté. Dans chaque communauté traditionnelle, il y a des similitudes ou des différences entre le mode de vie de la famille et celui de la société à laquelle elle appartient.A cet égard, l' espace social surprend une différence évidente entre la communauté, qui se fonde sur les liens de sang qui existent dans la structure du village, et la société, qui s' appuie sur certaines conventions sociales.[12]

Pour étudier les relations qui se nouent au niveau de la communauté traditionnelle, il est absolument nécessaire d' étudier la famille sur tous les angles.

Ainsi s' explique le fait que le noyau de chaque communauté folklorique traditionnelle est représenté par les liens de parenté et les coutumes liées à la vie de famille ont réussi et réussissent encore à lui offrir de la stabilité et de l' équilibre. Malgré çela, dans certaines situations, la famille devrait être complétée, renforcée. Cela pourrait expliquer l' apparition de la coutume frères pour la vie et grandes sœurs.

La fraternité rituelle est mentionnée depuis les temps anciens. Ainsi, Herodote offre des informations précieuses sur la fraternité rituelle « par l' immolation des armes dans le sang de ceux qui acceptaient le rite; » « Les Scytes se lient par serment, envers ceux qui le prêtent: ils versent du vin dans une coupe, ils le mélange avec le sang de ceux qui prêtent le serment en se piquant avec un poinçon ou en se faisant une petite entaille avec un couteau. Ensuite, ils trempent dans la coupe une épée, des flèches ,une hache et une lance. En accomplissant tous ces gestes, ils disent une longue prière et à la fin ils boivent de la coupe, ceux qui se sont liés par serment, mais aussi les plus préstigieux de ceux qui les accompagnent.»[13]

Le sang est générateur de vie, c' est pourquoi par chaque serment du sang s'établit une « alliance qui engendre une vraie consanguinité »[14] et qui consiste à boire des gouttes du sang de ceux qui ont participé au rituel. Cet échange de sang se pratiquait il y longtemps dans différents coins du monde: en Europe orientale, à l' Etrême Orient, au Vietnam du Nord et du Sud, en Chine et même au Cambodge. Même dans la *Bible,* dans *le Vieux Testament- Exode, Le deuxième livre de Moise, 24,5-8-* on parle de la manière dont le lien du sang s'établit entre Dieu et « les jeunes des fils d' Israel » : « Il envoya des jeunes hommes, enfants d'Israel, pour offrir à l'Eternel des holocaustes et immoler des taureaux en sacrifices d' action et de grâces. Moise prit la moitié du sang, qu' il mis dans des bassins, et il répandit l' autre moitié sur l'autel .Il prit le livre de l'alliance et le lut en présence du peuple ; ils dirent:Nous feront tout ce que l' Eternel a dit, nous obéiront. Moise prit le sang et il le répandit sur le peuple, en disant : Voici le sang de l' alliance que l' Eternel a faite avec vous selons toutes ces paroles. »[15]

La croix symbolise l' espace total depuis des temps immémoriaux. C'est un symbole qui est présent dans l' ancien Egypte, en Chine, dans La Crète antique. La croix apparaît dans l' iconographie des civilisations les plus anciennes comme un croisement entre deux axes. De ce point de vue, on peut dire que le corps humain avec les bras ouverts a la forme d' une croix. Le symbole de la croix est ainsi étroitement lié au symbole de l' homme. Debout, l'

---

[12]Ștefan Buzărnescu, *Sociologia opiniei publice. Sistemul conceptual și metodologia cercetării,* Editura de Vest, Timișoara ,2005

[13]Herodot apud Romulus Vulcănescu, *Mitologie română,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 559.

[14]Chevalier, Jean,Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise , obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere,*
E- O, volumul al II- lea, Editura Artemis, București, 1994, p. 187.

[15] *Biblia sau Sfânta Scriptură,* Editura Institutului Biblic și de misiune ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p.94.

homme est un *Axis Mundi,*et en position horizontale, couché par terre, il représente une croix des quatre points cardinaux. La croix occupe une place importante dans le cérémonial de la fraternité rituelle et, plus tard dans celui des frères pour la vie, lorsque celui- ci se déroulait dans l' église.La croix renforce le serment des jeunes, serment prêté dans l'église, devant le prêtre, devant Dieu et devant toute la communauté.

Petru Caraman affirme que la fraternité se réalise « par l' accomplissement des rites plus anciens ayant un substrat magique par excellence ou des rites plus récents qui ont un substrat religieux.»[16]

Dans certaines régions de la Roumanie, le rituel frères pour la vie s' organisait en tenant compte de l'âge, du sexe et des affinités sélectives. « Devant le groupe, les partenaires s' égratinaient le bras gauche faisant le signe de la croix (la croix solaire , pas chrétienne), jusqu' au saignement, ils mélangeaient leur sang en superposant les égratinures sanglantes et ensuite ceux qui ont participé au rituel se suçaient réciproquement le sang.»[17]

Après le déroulement de ce rituel, les garçons s' appelaient frères (fărtați) et les jeunes filles s'appelaient sœurs (surate). A la fin du rituel ceux aui sont devenus frères et sœurs offraient un festin pour les autres. On envisageait de nouvelles amitiés pour de nouveaux rituels. La communauté envisageait ainsi la continuité du rituel.

Les amis très proches, intimes deviennent frères pour la vie. A part cette appellation très connue de frère pour la vie, ils sont connus sous l' appélation simple de frères ou, dans certains régions, frères par amour. La coutume frères pour la vie a lieu dès l' enfance à partir de 10 ans jusqu' à l'âge de 16 ans et, si les jeunes hommes ne sont pas mariés, cette coutume peut se dérouler plus tard, pendant la jeunesse. La fraternité se fait avec du pain et du sel »[18] et la formule du serment accentue l'idée que la liaison durera jusqu' à la mort.

„ Je serai ton frère
Jusqu' à la mort
Je renoncerai au pain et au sel
Plutôt que de renoncer à toi »[19]

Dans certaines régions de la Roumanie, les garçons s' entaillent l'auriculaire, mèlent leur sang, renforçant ainsi la fraternité. En plus, dans d' autres régions , le sang est recueilli dans un verre et est bu par les deux frère pour la vie.

Les désirs et les sentiments des enfants et des jeunes du village traditionnel représentent les éléments fondamentaux de la vie sociale. Chaque groupe a des influences sur le psychique individuel.

C'est pourquoi, on ne peut pas expliquer le phénomène social sans connaître la vie psychique des individus qui appartiennent à la société traditionnelle. Par conséquent, les rélatios sociales établies pendant l' enfance et la jeunesse sont à la base de la future communauté. La condition essentielle de la vie sociale est conféré par «La cohabitation et la coopération des gens et a comme fonction la coordination et l' organisation de ceux-ci.»[20]

Dans les communautés traditionnelles des groupes et des associations peuvent se former. Ce sont, en fait, des groupes d' amis, des groupes de jeux des enfants, des groupes de danse des jeunes, les veillées, les groupes des chanteurs de Noël etc. Le monde des enfants

[16]Petru Caraman, *Sur l' origine thraco- illyrienne de la fraternisation rituelle chez les roumains et chez les autres peuples balkaniques,in Actes du II-e Congrès International de Thracologie,*II Bucuresti ,1985, p .338, apud Romulus Vulcănescu, *Mitologie română,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p.338.
[17]Ibidem, p. 338.
[18]Marcel Olinescu, *Mitologie românească,* Editura 100+ 1 GRAMAR, București, 2004, p. 299.
[19] *Ibidem, p.299.*
[20] Traian Herseni, *Sociologie,* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 113.

est un monde à part, tout à fait différent du monde des adultes. Tous les enfants d' un village forment à un moment donné un groupe
social, semblable à celui des adultes, un groupe qui fonctionne selon ses propres règles. Par conséquent, parallèlement à la vie de famille, les enfants entrent dans divers groupes qui sont déterminés par « l'école, les banlieues, par les groupes de jeux, les groupes constitués en fonction de
l' âge , de sexe, qui, à leur tour, tiennent compte de critères de race, de statut social, religieux, situation
économique des parents.»[21] Pour la période de l' enfance et de l' adolescence «les activités culturelles au caractère ludique (par exemple, les jeux d enfants,le jeux de hasard) sportif (le jeu de balle, le jeu de quille, luge) ou tout simplement récréatifs(repos, promenades, dire des contes etc.) sont très importantes.» [22]

Les frères pour la vie et les grandes sœurs ont été et sont considérés les liens d' amitié les plus importants, ils sont l' équivalent de l' ancienne fraternité rituelle. Les grandes sœurs et les frères pour la vie avaient des obligations éthiques très bien précisées. Chacun s' adapte à l' autre et essaie, tout le long de sa vie, à respecter les obligations spécifiques à la coutume et à se conformer aux règles et aux préceptes imposés par celle- ci. Ces coutumes ont évolué au fil du temps, ayant pour effet l'apparition d' un espace social avec un cadre normatif qui a engendré une mentalité collective.

La coutume frères pour la vie a plusieurs fonctions dans le village archaïques mais aussi dans le village traditionnel. Sa fonction principale, sans doute, est celle de transmettre cette coutume aux futures générations. Les jeunes, du point de vue biologique, ne peuvent pas participer à la vie sociale jusqu' à un certain âge. C'est pourquoi, la coutume a aussi le rôle d' initier les jeunes, ayant pour but leur intégration dans la communauté. Une autre fonction sociale des frères pour la vie et des grandes soeurs est celle d' apprendre l' amitié, la coopération et l' entraide sans réserve.

Dans la vie sociale du village roumain traditionnel, la coutume occupe la place la plus importante. La coutume a aidé et aide encore à l' actualisation des traditions. Si, d' une part, la coutume
fait partie de la vie traditionnelle du village, d' autre part, elle est soumise toujours aux actualisations car les éléments modernes s' insinuent, petit à petit, dans les traditions qui se sont conservés au fil du temps.

On peut remarquer que dans le *Dictionnaire Explicatif de la Langue Roumaine*, les définitions du mot coutume « une habitude individuelle obtenue par la répétition fréquente de la même action»; « (înv.) loi non-écrite, droit ou obligation établie par tradition, coutume»[23] - se superposent sur celle du mot rituel : « qui appartient aux rites, qui a rapport aux rites; qui respecte certains rites; rituel»; « cérémonial, deroulé selon les règles traditionnelles, à l' occasion de la naissance, du mariage, de la mort, des semailles, ou de la récolte, etc.»[24] Un autre synonyme pour coutume ou rituel, bien qu'il soit utilisé avec d'autres acceptions est datina, qui est définie «une coutume ou une habitude consacrée par le temps et devenue traditionnelle pour une colectivité; tradition, usage.»[25]

Pour compléter ces définitions, il faut ajouter l'explication du mot «frăție» (fraternité). *Le Dictionnaire Explicatif de la Langue Roumaine* donne une première définition qui

[21]Xenia Costaforu, *Cercetarea monografică a familiei, Contribuție metodologică,* Editura Tritonic, București, p. 197.
[22]Traian Herseni, op. cit., p. 211.
[23]Academia română, Institutul de lingvistică ”Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a doua, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 706.
[24]*Ibidem,* p.929.
[25]*Ibidem,* p.260.

synthétise le sens le plus important de ce mot, celui de « lien de parenté entre des frères/amour fraternel, sentiment comme pour un frère.»[26] La deuxième définition donnée a rapport avec « amitié forte, fraternité.»[27]

Des mythes, des symboles et des rituels sont à l'origine du folklore roumain et ils ont leur racine dans un monde de valeurs spirituelles qui précèdent l' apparition des grandes civilisations du Proche Orient Antique[28]. Ainsi, une grande partie de la mythologie thraco-daco-gétique a subsisté grâce à sa projection au fil du temps dans le folklore, dans la littérature et même dans l'art roumain: «les gisements du folklore, de la littérature et de l'art roumain, les traditions, les rituels et les cérémonials, qui se concrétisent dans des chef-d'oeuvres éternels, sont des témoignages que dans ces créations se trouve le trait le plus remarquable de l'être humain, qui est immortel et par lequel la foi de nos ancêtres s'est prolongée dans l'éternité.»[29]

Une des premières formes de fraternité on la trouve dans la danse des Călușari, fraternité qui se fait sous la protection de Dionysos et de Zamolxe. A. Schullerus a remarqué une autre forme de fraternité, celle des jeunes hommes, présente en Transylvanie, c'est la fraternité des jeunes roumains de Brașov. Toutes les tranformations subies par la societé roumaine ont influencé le mode de vie du paysan roumain et se sont refletées aussi dans le cadre culturel. De cette maniére, le folklore a été lui aussi influencé.

Le but du folklore se reflète dans chaque coutume roumaine, soit lié aux évenements importants de la vie de l'homme, soit lié aux évenements de l'année. La perspective imposée par Ovid Densusianu peut être considérée comme point de départ dans chaque étude consacrée au folklore roumain: «On a affirmé dès le début et on répète souvent que le but du folklore est de montrer la manière originale de sentir d'un peuple, sa vie spirituelle, dans toutes ses manifestations les plus spécifiques et la manière dont elles se reflètent dans les différentes créations conservées depuis les temps les plus anciens. Le folklore a la mission de nous faire y découvrir des élements psychologiques et c'est pourquoi tout collectionneur de contes, de poésie populaire, de croyances doit voir dans le matériel requeilli des contributions remarquables, sûres, pour des conclusions d' etnopsychologie.»[30] La moralité est la valeur la plus importante cultivée et entretenue par la communauté traditionnelle. Parce que la bonne évolution de la sociéte dépend dans une grande mesure de l'harmonie qui y règne, il était et il est très important que tous les éléments qui sont à la base de la communauté, soient eux aussi harmonieux et équilibrés. Ainsi, les biens, la maison et la famille du paysan roumain ont contribué au fil du temps à conserver les principales valeurs du village traditionnel roumain. C' est pourquoi, la conservation des coutumes a aidé à garder un equilibre nécessaire dans le village roumain. La moralité est directement liée aux relations d'entre les membres de la communauté, quel que soit l'âge et le sexe. Les coutumes pratiquées dans les villages roumains ont representé une nécessité au niveau social. Dès ses premières manifestations, la fraternité, a renforcé et a conservé les relations d'amitié profonde entre ses membres. Ainsi, la fraternité, comme forme de parenté spirituelle a aidé depuis toujours à l'intégration des enfants et des jeunes dans la communauté. Le serment fait par les jeunes avant d'entrer dans la catégorie des jeunes filles et des jeunes hommes, ou dans certains cas, avant le mariage, avait un but précis: ils désiraient avoir une personne très proche de leur âge à laquelle ils puissent partager certains secrets de sa vie spirituelle et même matérielle. Ainsi, le serment fait par les deux jeunes est «une alliance à laquelle un témoin recourt pour renforcer sa

[26]Academia română, Institutul de lingvistică ”Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p.398.
[27]*Ibidem*, p. 398.
[28]Mircea Eliade, *De la Zamolxis la Gengis-Han*, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1980, p.15-16
[29]George Nițu, *Elemente mitologie în creația populară românească*, Editura Albatros, București, 1988, p.16
[30]Ovid Densusianu, *Folklorul. Cum trebuie înțeles*, 1909, p.9.

promesse» le serment étant «le symbole d'une solidarité avec la divinité, cosmique ou individuelle qui est invoquée comme témoin», parce que depuis toujours «les relations sociales du village roumain traditionnel ont été dominées par l'esprit d' entraide, manifesté dans des situations extrêmes.»[31] Toutes les coutumes archaïques et pas seulement celles-ci, qui ont comme fondement les relations d'amitié, ont contribué au renforcement de l'équilibre à l'intérieur d'une famille, d'un couple, mais aussi à l'intérieur de toute la communauté archaïque.

La coutume frères pour la vie est pleine de significations. La signification des gestes, des textes qui sont dits pendant le déroulement du rituel, la signification, dans certaines situations, des vêtements, la signification du choix de l'endroit où le rituel se déroulera complète le tableau de la description ethnologique du rituel. Les gestes que les participants sont obligés à faire sont nombreux et doivent être connus par tous ceux qui participent au cérémonial, mais aussi par ceux qui y sont directement impliqués. Bien que parfois les gestes semblent plus faciles à comprendre que les textes proprement dits, ils contiennent des significations profondément ancrées dans l'universel parce que «comme élément d'un sous-système de la culture nationale, le signe nonverbal reçoit certaines particularités au niveau du signifiant (la manière de s'exprimer), mais aussi au niveau du signifié, c'est à dire, le sens concret qu'on lui attribue dans la communication.»[32]

BIBLIOGRAPHY

1. Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicţionarul Explicativ al Limbii Române*, Ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic şi de misiune ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988
3. Borza, Alexandru, *Dicţionar etnobotanic*, Editura Academiei, Bucureşti, 1968
4. Buzărnescu, Ştefan, *Sociologia opiniei publice. Sistemul conceptual şi metodologia cercetării*, Editura de Vest, Timişoara, 2005
5. Caraman, Petru, *Studii de folclor III*., Ediţie îngrijită de Iordan Datcu şi Viorica Săvulescu. Studiu introductiv de Iordan Datcu, Editura Minerva, Bucureşti, 1995
6. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figure, culori, numere, E-O*, volumul al II-lea, Editura Artemis, Bucureşti, 1994
7. Costaforu, Xenia, *Cercetarea monografică a familiei. Contribuţie metodologică*, Editura Tritonic, Bucureşti, 1945
8. Densusianu, Ovid, *Folklorul. Cum trebuie înţeles*, 1909
9. Eliade, Mircea, *De la Zalmoxis la Gengis-Han*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980
10. Evseev, Ivan, *Simboluri folclorice*, Editura Facla, Timişoara, 1987
11. Herseni, Traian, *Sociologie – Teoria generală a vieţii sociale*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982
12. Niţu, George, *Elemente mitologice în creaţia populară românească*, Editura Albatros, Bucureşti, 1988
13. Olinescu, Marcel, *Mitologie românească*, Editura 100+1 GRAMAR, Bucureşti, 2004
14. Ruxăndoiu, Pavel, *Folclorul literar în contextul culturii populare româneşti*, Editura „Grai şi suflet – Cultura naţională", Bucureşti, 2001
15. Stoica, Georgeta, Pop, Mihai, *Zona etnografică Lăpuş*, Bucureşti, Editura Sport-

[31]Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, E-O, volumul al II- lea, Editura Artemis, Bucureşti, 1994, p.188.
[32]Ivan Evseev, *Simboluri folclorice*, Editura Facla, 1987, Timişoara, p.165.

Turism, 1984
16. Vrabie, Gheorghe, *Folcloristica română – evoluţie, curente, metode*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968
17. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 198

FORMAL LOGICAL ERRORS IN LEGAL REASONING

Codrin Codrea

Assist. Prof., PhD, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Reasoning, itself, regardless of its particular form, may be subjected in its unfolding to certain logical errors. Thus, legal reasoning, besides its specific application to legal matters, does not make an exception to being prone to the effect of errors. Generally, it is considered that logical errors can occur in two forms – either intentionally, when the one who develops a certain line of thought intends to obtain a certain result by convincing the audience through an apparent valid thought process, or unintentionally, when certain flaws in reasoning simply occur in the development of thought without the awareness of the one who advances the reasoning. In the first case, we can speak of fallacies, or sophisms, while in the second case we can speak of paralogisms. In both cases, however, the conclusions reached by following logically flawed reasoning is invalid, which is relevant with regard to legal reasoning because those conclusions can have direct consequences by informing specific legal courses of action. This article intends to analyze the formal logical errors which may affect legal reasoning in continental European legal systems.

Keywords: legal reasoning, logical errors, fallacy, sophism, paralogism, continental law

1. Types of errors

There are several classifications of logical errors. The first one focuses on the location of the error – if it is located on the level of the logical rules, principles or laws, we can speak of a formal error, and if it is located on the level of the content of the statements or assertions, we can speak of material error. If we consider the intention of the one who manifests the error in his or her reasoning, we can speak of paralogisms or fallacies, the latter also known as sophisms.[1]

A paralogism is a logical error of which the one who develops the reasoning is not aware.[2] It consists of an unintended violation of the logical rules and it might affect both the one who expresses the error in the thought process and the audience. A fallacy or a sophism also implies incorrect reasoning but, unlike a paralogism, the one who manifests the error is aware of the error. In this case, the error is intentionally used in order to mislead the audience, and as such, a fallacy or a sophism is an argumentative construction specifically developed in order to persuade. Both types of logical errors can be formal or material and both can be proven wrong with the adequate use of logic.[3] Taking into account the adversarial nature of any legal proceeding, it falls on the interested party to identify and prove wrong such logical errors whenever they occur in legal reasoning – it can be either in a scholar dispute on a legal matter on the level of the actual content of the legal rule or on the level of the arguments used by the ones who argue on that specific legal matter, or during a trial whenever one of the parties, intentionally or not, uses flawed reasoning to tilt the scales in his or her favor, or it can even be the judge who uses invalid arguments in his decision.

[1] Jacob E. Van Vleet, *Informal Logical Fallacies. A Brief Guide*, University Press of America, Lanham Maryland, Plymouth, United Kingdom, 2011, p. IX;
[2] John Sallis, The Gathering of Reason, 2nd ed, State University of New York Press, Albany, 2005, p. 65;
[3] Christopher W. Tindale, *Fallacies and Argument Appraisal*, Cambridge University Press, New York, 2007, pp. 12-16;

Regardless of the practical content in which legal reasoning is used, legal reasoning is prone to the effect of logical errors. However, generally speaking, any practical situation involving legal reasoning offers an effective possibility to the affected party to identify and counteract the consequences of the flawed reasoning. Whenever examples and specific references are used in this article to illustrate certain errors they will refer to continental European law, especially French and French inspired civil legal systems.[4]

2. Formal errors

Formal errors are those who violate logical rules, principles or laws. They can be subsumed to two categories: errors regarding logical terms, and errors in inferences. The first category consists of errors occurring in definitions and errors occurring in classifications. The second category consists of errors in hypothetical inferences, errors occurring in disjunctive inferences, errors in the logical square of opposition, errors in immediate inferences with categorical propositions and errors in categorical inferences.

2.1. Errors regarding logical terms

The first type of errors regarding logical terms are the errors occurring in the definition of terms.[5] Errors in defining terms occur in legal reasoning whenever the definition provided in the text of the law is flawed, or when the law itself does not provide for a specific definition and the legal doctrine or participants in a trial try to define a certain legal term. It might consist of a too broad definition, for example, when possession is defined as any act indicative of appropriation, which would include possession as a state of facts, precarious retention or even the appropriation as the exercise of property rights, or when a legal act is defined as any expression of a person's volition, which is incomplete because the mere expression of a person's volition does not suffice to conclude a legal act; it may also consist of a too narrow definition, for example, when possession is defined as appropriation corresponding to the exercise of property rights, or when a legal act is defined as any expression of a person's volition in order to generate a legal relation. Also, a definition may prove to be circular, for example when possession is defined as the form of possession exerted by the possessor. It may be the case that the definition is negative, not indicating the essential traits of the defined object, but indicating that which is not, for example, when the precarious holder is defined as the person who does not exert possession, nor does he have property rights. A recurrent error in the civil law doctrine is the one defining the general creditor as the creditor who does not have any security for his bond. Following the French civil law doctrine where the *créancier chirographaire* is defined in opposition to *créancier privilégié* or *créancier hypothecaire*, or any other creditor who has a real security, the civil law doctrine of other French inspired legal systems appropriated the same flawed definition. Another case of errors are those which consist of a too vague definition.

Another type of error occurring when using logical terms refers to classification.[6] In this case we can speak of incomplete classifications which do not include all elements in a specific class. There is also the case when a classification is generated through crossing, in which at least two of the generated classes find themselves in a crossing relation or when at least one element is simultaneously included in two different classes. Another type of error regarding classification involves a leap in this logical operation resulting in different level classes located on the same level, or when at least one of the classes is subordinated to another in which it is included. Errors in classification may also be generated whenever the criteria used is vague, is not unique, or the elements included in a certain class are not homogenous, with less relevant similarities than differences.

[4] A. López Eire, "Rhetoric and Language", in *A Companion to Greek Rhetoric*, (ed.) Ian Worthington, Blackwell Publishing, 2007, pp. 336-350;
[5] Gheorghe Enescu, *Dicționar de logică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, pp. 70-78;
[6] Gheorghe Enescu, *op. cit.*, pp. 43-45;

2.2. Errors in inferences

The second category of formal errors consists of errors in hypothetical inferences, errors occurring in disjunctive inferences, errors in the logical square of opposition, errors in immediate inferences with categorical propositions and errors in categorical inferences.[7]

The first kind of errors in inferences consists of those occurring in hypothetical inferences. These errors result from either asserting the consequence or denying the antecedent. An example for the first type of error would be the inference: *If a legal act is validly concluded, legal effects will occur. Legal effects occur. Therefore a legal act was validly concluded.* An example of the second type of error would be the inference: *If people are honest, they conclude valid legal acts. People are not hones. Therefore people do not conclude valid legal acts.*

In the second kind of errors in inferences are those occurring in disjunctive inferences. These errors are generated by confusing simple with exclusive disjunctions. For example, *X concluded a sale or a loan. X concluded a sale. Therefore X did not conclude a loan.*

The third kind of errors in inferences consists of those occurring in the logical square of opposition. A first operation through which this type of error is generated consists of deriving from the falsity of the universal the falsity of its contrary. This can be rephrased as concluding that it is false that none if something is false about all. For example, *It is false that all legal acts are valid, therefore it is false that no legal act is not valid.* Another operation generating this type of error consists of deriving from the falsity of the universal the truth of its contrary. This can be rephrased as deriving the conclusion that it is true that none if something is false about all. For example, *It is false that all legal acts are valid, therefore no legal act is valid.* Another operation that leads to this kind of error consists of deriving from the falsity of the universal the falsity of the subaltern. For example, *If it is false that all legal acts are valid, then it is false that some legal acts are valid.* The last operation that leads to this type of error consists of deriving from the truth of the particular the truth of the universal. For example, *If the majority of the will manifestations form legal acts, then all will manifestations are legal acts.*

The forth kind of errors in inferences consists of errors occurring in immediate inferences with categorical sentences. The first operation through which this type of error is generated consists of the simple conversion of universal affirmative sentence. For example, *Since all legal acts are formed through the manifestation of the will, all those who manifest their will form legal acts*. The second operation which leads to this type of error is the conversion of a particular negative. For example, *Some manifestations of the will are not legal acts, therefore some legal acts are not manifestations of the will.*

The fifth kind of errors in inferences consists of errors in categorical inferences or in categorical syllogisms. This type of syllogism was defined by Aristotle as "statements in which, certain things having been supposed, something different from those supposed results necessarily because of their being so".[8] A first type of error belonging in this category is the undistributed middle. It occurs when there is no link between the major and the minor term since none of the premises accounts for all members of the middle term. For example, *All those who committed a crime have tattoos. X has a tattoo. Therefore, X has committed a crime.* A second type of error in this category is the illicit treatment of the major term. It occurs when the major premise does not contain all members, however the conclusion implicates all the members of the major term. For example, *All exceptions are provided by the law. The rule indicated is not an exception. Therefore, the rule is not provided by the law.* A third type of error in this category is the illicit treatment of the minor term. It occurs when

[7] *Ibidem.*, pp. 105-109;
[8] Aristotle, *Prior Analytics*, I.2, 24b18–20;

the minor term does not contain all members, however the conclusion accounts all the members of the minor term. For example, *Those who do not have legal training should address a lawyer. Cats do not have legal training. Therefore cats should address a lawyer.* A forth type of error in this category consists in deriving a conclusion from negative premises. For example, *No legal act is a legal fact. No legal fact is a manifestation of will. Therefore no manifestation of will is a legal act.* A fifth type of error belonging in this category consists in deriving an affirmative conclusion when one of the premises is negative. For example, *Some manifestations of will are not legal acts. Honor agreements are manifestations of will. Therefore, some honor agreements are legal acts.* A sixth type of error in this category consists of deriving a negative conclusion although both premises are affirmative. For example, *Some of those who committed crimes are dangerous. Some of those who committed crimes are free. Therefore some free people are not dangerous.* A seventh type of error in this category consists of deriving a conclusion from two particular premises. For example, *Some manifestations of will are legal acts. Some legal acts are contracts. Therefore, some contracts are manifestations of will.* An eighth type of error in this category consists of deriving an universal conclusion although one of the premises is particular. For example, *All legal acts are manifestations of will. Some manifestations of will are honor agreements. Therefore all honor agreements are legal acts.*

3. Conclusions

The formal errors analyzed above, those in operations with logical terms or in inferences, each with its set of subdivisions, although may infiltrate any sphere where reasoning is used and applied, when intertwined with complex legal notions, may prove difficult to identify. Thus, these formal errors pose a great risk for legal consequences to occur when grounded on flawed legal reasoning and it is the task of the opposing party or, when entitled, the judge, to identify and rectify such errors by knowing and understanding the rules of correct, logical, thinking.

BIBLIOGRAPHY

1. Aristotle, *Prior Analytics*
2. Eire, A. López, "Rhetoric and Language", in *A Companion to Greek Rhetoric*, (ed.) Ian Worthington, Blackwell Publishing, 2007
3. Enescu, Gheorghe, *Dicționar de logică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985
4. Sallis, John, *The Gathering of Reason*, 2nd ed., State University of New York Press, Albany
5. Tindale, Christopher W., *Fallacies and Argument Appraisal*, Cambridge University Press, New York, 2007
6. Vleet, Jacob E. Van, *Informal Logical Fallacies. A Brief Guide*, University Press of America, Lanham Maryland, Plymouth, United Kingdom, 2011

INTERPRETATIONS OF THE LEGAL PARADOX IN CERVANTES' `DON QUIXOTE`

Codrin Codrea

Assist. Prof., PhD, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: If any great European literary work illuminates the legal sphere marking the innervations that the law, being called to manage, must first understand in their friable elements, about „Don Quixote de la Mancha" by Miguel de Cervantes it can be said that it has a soteriological effect on the legal field. In the logical articulations, at a sub-syntactic level, Cervantes captures in his work, through an interesting paradox, the Solomonic mission of the judge before the law and the relentless logic that opens the field of death as a possible solution, incongruent with life. Object of the present study, the paradox received different formulations, names and a sum of solutions in history, since Antiquity, passing through the Middle Ages and up to Modernity. However, to this paradox, Cervantes, through the character of Sancho Panza, offers an interesting solution which will be analyzed in this article, and, as it will be argued here, superior to the logical one, since the reasoning developed by the judge is grounded on a synthesis of law and fairness.

Keywords: Sancho Panza as judge, Russel-Zermelo paradox, Cretan paradox, Epimenides paradox, bona fides

1. The aesthetic effect of the paradox

"Just as one cannot make style without first knowing the alphabet, grammar, etc., so one cannot make fencing, in the high sense of the word, without knowing the alphabet, grammar, etc. of fencing ".[1]

And yet, we find through Cervantes and the many authorial voices of his novel that the lack of style has not stopped anyone from either, even in the conditions of a perfect mastery of "alphabet, grammar, etc." Over four centuries of literary criticism on Don Quixote de la Mancha, whose first volume appears in 1600, forces a ricochet in interpretation, a sideways approach, even in the case of a less frequented theme such as the paradox and the paradoxical in his novel. Hence, perhaps, the seemingly unique quotation from the Duel Code in which a swordsman, Rosetti, talks about style instead of Voltaire or Buffon, even if the sword, the duel, the chivalry are in the thematic proximity of the novel. We can also imagine the quote as one of the stories given by Don Quixote, pompous and precious, to his faithful, rustic and sturdy squire, Sancho Panza.

What Cervantes captures in his novel could be subsumed exclusively to aesthetics: the fact that between comedy and drama, vulgar and cult, colloquial and formal, sharp and equivocal, elegiac and jovial, derision and tragic, idealism and pragmatism there are only differences of style. There are imperceptible differences between laughter and cry, between tears of happiness or sadness. That which we are presented with, insofar as it is given to us and insofar as it can penetrate us, we absorb it exclusively in the aesthetic register. Far from being a deficiency or an impotence, it is what opens us simultaneously in the human and in the real - in our last gestures we finally differ only in the aesthetic plane: either a rhetorical volute, a defiant fander, a translucent pirouette, or even a grace or talent in blasphemy, in the

[1] Horia C. A. Rosetti, *Teoria sau Alfabetul Scrimei și Codul Duelului*, author's transl., București, 1905, p. II;

absence of which Midas, easily literate and grammatically concise, was an inexhaustible source of bad taste: when everything you touch turns to gold, gold inevitably turns into tin. We are tempted to put the seal of falsehood on everything that is done for the sake of form, for the sake of appearance. At best, if it is not compromised, it is a by-product, a derivative, waiting for the essentials. Everything made "for the picture" is suspicious. But the last photo of you will be fatally related to your posture, and your posture is nothing more than aesthetics – it is not knowledge, nor morality, but style, in which, if you knew how to, you could have rooted the other two and the whole world. The whole world is rooted in style, in differences of style, in multiple alphabets and grammars, following Rosetti's metaphors and, at the same time, Cervantes' intention.

A first example:

Two walk at night, winter, cold. At one point, one's keys fall off. He immediately bends down to look for them in the dark. The other goes to the nearest lantern and starts looking for them. "Why are you looking for them there if they fell here?", "Well, there's more light under the lantern."

Another example:

Half-frozen, in complete darkness, two silhouettes drag their numb legs toward what appears to be a lantern in the distance. No sound, just the snow creaking under the steps and the breath swaying. The wind blew them away and made them wrap their arms around their bodies. From time to time he looks up at the distant lantern, which can only be seen, but it is not bright enough to hang a shadow over them. Suddenly, through the deafening silence pierces a shrill rattle of keys… They both start to tremble, you couldn't see anything around. They both knew that once the keys have fallen, they were lost, then and there, in the darkness in which you could not even distinguish your own fingers. One of them bends desperately to look for them, in the blind darkness, through the endless snow. "You will never find them in this darkness", whispers the other, shaken, walking slowly toward the lantern. "You will never find them in the light", replied the man behind him.

In the two examples, there are the same ingredients, only differences in style, alphabets, literacy and grammars. The first example is a joke, laughter is a natural reaction. The second example, however, could be the ground of a religion. What Cervantes manages, however, is to build simultaneously on the two aesthetic shores, giving birth to the first modern European novel: under the entertainment novel the perspective of tragedy opens abysmally. In the first example we see the trivial lucidity of Sancho Panza, in the second the idealizing delirium of Don Quixote – although they are caught in the same story, they are fatally separated – the idealism of one does not meet the pragmatism of the other, they remain in chiasm, only by contagion appears a form of pragmatism of the idealist and an idealism of the pragmatic.

2. The paradoxical in "Don Quixote"

Between joke and religion, between trivial and ideal, between lucidity and delirium, the dizzying confluence between the two human structures is sutured by the paradoxical thread. The whole montage built by Cervantes is articulated on paradox – through an immense game of speculation and deviation, through mechanisms of confusion, strategies of dragging and diverting the narrative flow, the author uses his work as a screen of self-concealment in the face of unilateral approaches and of schematizing or reductionist enthusiasm. The paradox is revealed by the simple fact that the text contains itself with all the interpretive potentialities, not only implicitly, a fact valid in the case of any literary work, but also explicitly, being constructed and reconstructed during its reading. The metal-reading of Cervantes, the authorial ambiguity itself, confronts us with the paradox, when he speaks of the opportunity of translating any work, therefore, of his own novel as it turns out from the novel itself: the priest declares that if he would find the novel among the other books "in a

language other than his own, I will show him no respect, but if he speaks in his own language, I will place him above my head". But the novel itself is, for the most part, as stated in the Prologue, a translation from Arabic into Castilian, after the author had purchased the manuscript from a rag fair in Toledo, and it is claimed to be a chronicle, a true story according to the narrative statements, attestable by documentary evidence. Therefore, paradoxically, Cervantes urges us not to value his novel since it is a translation, a text that suffers from a lack of authenticity.

The same paradoxical message emerges from the lapidary reading and common interpretation that depicts Alonso Quijano, the future ingenious Don Quixote of La Mancha, losing his mind at the age of fifty, in the library he would leave forever after reading the chivalric novels. We can say that reading his own novel, along with the declared questionable authenticity of it, and the reading of any work, may cause mental damage, may ignite ideals in the form of systematized delirium, as Alonso Quijano becomes an uninformed reader who slips on the path of the pathological in assuming the position of wandering knight, Knight of the Sad Figure and the Lions, a condition that propels him in a long series of adventures, ended with the wisdom of the protagonist in the last days of his life.[2]

Don Quixote does not go his way in solitude, but accompanied by the squire Sancho Panza, an interesting technique of a couple, which is the main argument for considering the Cervantine work as the first modern novel.[3] The characters are diametrically opposed – Don Quixote is pedantic, precious, in a paradoxical archaic and neological style, while Sancho Panza is a philistine of a disarming simplicity. But neither evolves linearly – when circumstances demand it, they both resort to each other's stylistic formulas. There are very few passages in which the two evolve separately, Cervantes operating a hiatus in the choir in two voices that underpins the diegesis of the novel only when there are individual initiatory experiences: one of these is when Sancho is sent to be governor of Barataria.[4]

In fact, the couple's long line of adventures is doubled by the expectation that they will be covered by gifts after defeating so many villains, that as a reward someone will leave Don Quixote as a legacy a kingdom or an empire, and that he, in turn would transfer part of the domain thus received to Sancho. Sancho has rather modest expectations: he only hopes to receive an island. Amused by this expectation, a duke and a duchess give him, as a prank, an islet, which Sancho must govern according to his own wisdom. As governor, in addition to a number of hilarious etiquette guidelines that must be followed, from the strict dietary regime to a dress code, Sancho also has judicial responsibilities. At this narrative point, Cervantes introduces a paradox with legal relevance, which had been formulated strictly logically in antiquity, went through medieval Premodernity as *insolubilia*, receiving partial solutions, and found its logical solution only through the mathematicians of the last century. Cervantes's novelty is that he manages to transfer the logical paradox into a legal one and to provide a legal solution by overcoming the strictly logical sphere indistinguishable for the duke and duchess. The placement of Sancho in front of the paradox as a farce devised by the duke and duchess, as symbols of the "enlightened minds" of the time, indicates the state of knowledge regarding the unraveling of the paradox, from where, by subtraction, we can obtain the original solution offered by Cervantes through the voice of Sancho Panza.

The ingredients of the paradox scene, found in Volume II, Chapter 51, are: a river, a bridge, gallows, and a law. "A river rich in water separated two districts of the same senior (…) over that river was a bridge and at its end a gallows and a kind of court, where there were usually four judges who applied the law given by the master of the river, the bridge and

[2] Sorin Mărculescu, 'Traducătorul în biblioteca zidită', in Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, Editura Litera, București, 2020, p. 21;
[3] *Ibidem*, p. 23;
[4] *Ibidem*, p. 24;

of the seniority which said thus: If anyone crosses this bridge from one side to the other, he must first say under oath where he is going and why; and if he swears by right, let him pass, and if he swears crookedly, let him die for this reason hanged by the gallows seen there, without any forgiveness. Knowing the law and its stern provision, many passed by, and as soon as they swore, it was seen that they were telling the truth, and the judges let them pass without stopping. It so happened that, under oath, a man swore and said that according to the oath he was taking, he was going to die in the gallows that was raised there, and not for any other reason. The judges turned their backs on him, and said, *If we let this man go free, he lied in his oath, and according to the law he must die; and if we hang him, he swears that he is going to die in that gallows, and because he swore true by virtue of the same law, he will have to be set free.*"[5] Sancho Panza was asked what the judges should decide in this situation.

3. Formulations of the paradox through history

If the anecdote circulated in the Cervantine era in various forms – in Aulus Gellus, "Attic Nights" (XVIII, 2), Pero Mexia, "Silva de varia leccion", Seville, 1540 (I, 17) and in Luis Barahona de Soto, "Primera parte de la Angelica", Granada, 1586, song 1 – the origin of the story is, instead, ancient, Epimenides of Knossos and the Greek philosopher Eubulide unintentionally formulating the following logical question: when I say "I lie now", do I lie or not? If we replace "lie" with "I tell the lie", we are plunging into the paradox: assuming that I am telling the truth, it turns out that I am telling the lie, because "it is true that I am telling the lie" means "I am telling the lie". I am telling the truth, because "it is false that I am telling the false" means that "I am telling the truth." In the version of Epimenides, the philosopher and prophet of the sixth century BC, it appeared in the poem "Cretica", hence the name "Cretan paradox", although the poem did not consider the logical ramifications, but responded to the Cretan tendency to questions the immortality of Zeus: "They have made a grave for you, the holy one from on high. / Cretans, always liars, bad brutes, lazy bellies! / But you are not dead: you live and remain forever / For in you we live and move and have our being."[6]

The Cretans' lie was that Zeus was mortal, and the paradox was that Epimenides himself, being a Cretan, claimed that all Cretans were liars. Callimachus, in "Hymn to Zeus", and with the same intention of asserting the immortality of the god, takes the expression "All Cretans are liars". The two used the formula without being aware of the background of the paradox, as it appears in the Epistle to Titus 1:12 of the Apostle Paul and in Clement of Alexandria in the second century A.D. Only Saint Augustine takes the expression as a paradox, but without mentioning Epimenides.

One of the simplest medieval formulations is found in Buridan, which invites us to write on a piece of paper the following sentence: "Propositio scripta in illo folio est falsa" (The sentence written on this sheet is false).

Albert the Saxon collects a number of other variants[7]:

"I say nothing but *I tell the false*";

"*Si homo est animal, aliqua conditionalis est falsa* et sit nulla alias conditionalis" (If man is an animal, then a conditional sentence is false. There is no other conditional sentence than this); "The sentence I expressed is similar to the sentence expressed by Plato." Plato expresses a single sentence that is false ("Man is a donkey"), which we note with B. I express a single sentence: "No other sentence is similar to the sentence expressed by Plato." We denote by A this sentence. How is A?;

[5] Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, Vol. II, Cap. 51, author's transl., Editura Litera, București, 2020, pp. 589-590 ;

[6] Epimenide, *Cretica*, Minos talking to Zeus, author transl from Lyman C.D. Kulathungam, *God's Quest: The DNA of the Judeo-Christian Community*, Wipf and Stock Publishers, Eugene, Oregon, 2019, p. 88;

[7] All of these examples *et alia*, from Antiquity, Premodernity and contemporaneity, author's transl. from Gheorghe Enescu, *Dicționar de logică*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1985, pp. 271-272;

Socrates says "Plato tells lies"; Plato says "Cicero tells lies"; Cicero says, "Socrates tells lies." What Socrates says is true or false?;

A man other than Socrates says "2x3 = 6" and Socrates says "Any man other than me tells the truth." What did Socrates say?;

Socrates pretends to be a sophist, and pretending means to claim to be something you are not;

Socrates may know that he is making a mistake, considering that making a mistake means stating or denying something in a false way or believing that the false is true;

There are supposed to be two sentences in Socrates' mind: "Socrates is wrong" and "This sentence is true." Is Socrates wrong?;

Socrates does not want to attack Plato if Plato does not attack Socrates, and if Socrates does not want to attack Plato, he does not want to attack Socrates. Does Socrates attack Plato or not?;

In the medieval period, the paradox received partial solutions or was completely abandoned as a curiosity of the mind that turns against itself, constituting *insolubilia* and circulating in the form of stories or anecdotes. In the contemporary period, in 1902, Bertrand Russel resumed the paradox in another formulation, and in the same period, the mathematician Ernst Zermelo formulated the paradox independently of Russel, hence the present name of the paradox, Russel-Zermelo:

Suppose that in a small town a barber shaves all men who do not shave themselves. Who shaves the barber? If the barber does not shave himself, he should do it, because he shaves all those who do not shave themselves. If he shaves himself, he should not do it, because he shaves all those who do not shave alone. Therefore, we are at an impasse that only twentieth-century mathematics has managed to solve with the development of set theory. A set is a collection of items that, in turn, can be sets as well. Examples of sets in mathematics abound - the set of natural, integer, rational, real, complex numbers. The mathematical reformulation of the paradox through the prism of set theory presupposes the set of all sets that are not elements of themselves, a set that seems to be an element of itself if and only if it is not an element of itself. A simple solution, corresponding to those given by the medievalists, is that such a set cannot not exist.

4. Solving the legal paradox

Returning to Sancho Panza and his paradox, initially, he decrees in an ultra-positivist spirit the *ad literam* application of the law:

"(…) The part of the man who swore true to be allowed to pass, and the one who lied to be hanged, and in this way the condition of passage will be fulfilled in every way."[8] Sancho's decision is reminiscent of Solomon's judgment: two women bring a child to King Solomon, each woman claiming the child as her own. The king decides to cut the child in two, with each woman receiving half. One woman agrees, the other defies the judge and demands that the baby be left to the other woman instead of being killed. Then Solomon decides to give the baby to the latter, since only a mother would rather see her child in someone else's house than see him killed. Sancho, like Solomon, decides that someone should be divided in two, but, lacking Solomon's wisdom, he misapplies his tactics. It is pointed out to him that the separation of the false part from the true one will lead to the death of the person and that none of the conditions of the law will be met, however, the law must be applied exactly.

Sancho reconsiders his point: "and so (…) I think (…) that, since the reasons for his condemnation or forgiveness weigh equally, let him go free, because doing good is always more praiseworthy than evil." Sancho continues, saying that "And this sentence I would have

[8] Miguel de Cervantes, *op. cit.*, author's transl., pp. 591-592;

signed with my name, if I knew how to write, but in this case I did not speak after my mind, but I remembered a precept, among many others which my master gave me (…) namely, that when justice is at stake, I should be leaning to resort to mercy."[9]

Therefore, the local law does not govern all crossings over the bridge, and what Sancho does as a judge, logically, is to resolve the exceptional cases, the marginal case, supplementing the law with his decision. The rule it applies is well the known *in dubio pro reo*, when the law or clauses are in doubt the one indebted should be favored. Even through this detail alone, Cervantes, who is credited with anticipating the development of the modern novel, can be also credited with developing the mathematics of the twentieth century, which solves such paradoxes by explicitly indicating the solution of cases that do not fall within a certain formula. Interestingly, he arrives at the principle *in dubio pro reo* after changing the premise of the law, which would have imposed death according to his first decision: the premise of the law, the premise of any law, can only be life. In addition, it refers to the wisdom of Don Quixote, not coincidentally, in a legal hermeneutics that reverses the roles master / subject, creditor / debtor.

5. Interpretations of the legal paradox

Why does Sancho not want to sign the sentence with his own name, as we might think he would have with the first decision, and instead refers to the precepts received from Don Quixote? What value can the wisdom of a delusional idealist have, who constantly projects a world populated by imaginary figures and for whom reality, as it is, it is only an amorphous material support? How can Don Quixote, the wandering knight, be a source of wisdom through his irremediable drifts to the unreal? Through Cervantes' work, words like the Spanish "quijotesco", the English "quixotic" and the French "quichottesque" entered the European vocabulary, used as signs for an attitude or behavior typical of a man without a sense of reality, who pursues fantastic and unattainable goals, manifesting heroism in the fight against imaginary obstacles. Don Quixote, the master in the novel is, in a legal hermeneutics, the symbol of the man who has a dream and is willing to risk everything for his dream, a debtor who builds his world on the go, which he initially populates with his own projections. Paradoxically again, Sancho, the raw and the uncultivated, is in the position of the pragmatic creditor, anchored in reality, rooted in the infrastructure of the concrete world, initially skeptical, intrigued by the fantasies of his master, but who, in the same legal hermeneutics, is the one before whom Don Quixote constantly asks for credit for his imaginary world, asking him to accompany him on his adventures. A similar scene, but with a different ending, is that of "The Boar with Silver Fangs" by Ștefan Augustin Doinaș. Here, the prince of Levant appears in a similar position as a debtor who constantly asks for credit, asks for substance for his reality, constantly invoking his dream, the wild boar with silver fangs, and describes to the potential creditors, "the servants with horns" who accompanied him during the hunt, ways of fulfilling his ideal: "let's strike [the boar] with the wooden arrow, iron, fire". However, the prince ends up pursuing his own ideal, abandoned in his own world successively refuted by his potential creditors, who constantly dismiss his ideal: it is never the wanted boar that the prince sees while hunting, it is "the water playing through the trees", "the grass rustling under the trees" or "the moon shining through the trees". In the poem, it turns out that the prince was right all along, all those signs repeatedly rejected by the potential creditors, "the servants with horns", indicating the boar with the silver fangs which eventually kills the prince. The roles are thus reversed in legal hermeneutics – the alleged knight Don Quixote and the prince of Levant are the real debtors, the real creditors being the subjects in the story, Sancho and the servants. In Cervantes' novel, the characters come to see

[9] Miguel de Cervantes, *op. cit.*, author's transl., p. 592

the same reality, Sancho sees the reality of Don Quixote, changes his decision, while in "The Boar with Silver Fangs" the two realities do not intertwine.

Going back to Cervantes, it is Sancho's credit that gives substance to the reality of Don Quixote's fantasies, by gradually accepting that reality is as his master claimed to be.[10] Cervantes, by referring to Sancho Panza in the precepts received from Don Quixote, binds *in dubio pro reo* to *bona fides*. The case settled by Sancho using *in dubio pro reo* is an exception, and, as an exception, can never be inferred from the rule; a leap is needed, a decision based on a different ground, in other words, a credit. Such a decision could not be inferred from the rule, because it is based, just as the rule, also on reality, but on another fragment of reality, in this case, a reality embodied by Don Quixote, the symbol of *bona fides*. The whole argumentative scaffolding, the legal-logical thread from Don Quixote to Sancho Panza and back is this: if I accept that reality is the way you claim to be, I presume *bona fides*; I accept, therefore, that you are the creator of the world which you will not populate alone, that you are a source of wisdom from that world, and that your counsel is worthy of following; and your advice guides me to life through in *dubio pro reo*, beyond a strict logical application of the law, which would lead to the death of the one upon the law is applied.

BIBLIOGRAPHY

1. Cervantes, Miguel de, *Don Quijote de la Mancha*, Vol. II, Cap. 51, Editura Litera, București, 2020.
2. Ciucă, Valeriu, 'Bona fides într-o nouă hermeneutică' în Hermeneia nr. 6/2005, Epifania nr. 33/2015, Iaşi, şi în volumul Simpozionului "Disponibilităţi creative în lume", Societatea "Vasile Pogor", Iaşi, 2009.
3. Enescu, Gheorghe, *Dicționar de logică*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1985.
4. Epimenide, *Cretica.*
5. Kulathungam, Lyman C.D., *God's Quest: The DNA of the Judeo-Christian Community*, Wipf and Stock Publishers, Eugene, Oregon, 2019.
6. Mărculescu, Sorin, 'Traducătorul în biblioteca zidită', în Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, Editura Litera, București, 2020.
7. Rosetti, Horia C.A., *Teoria sau Alfabetul Scrimei şi Codul Duelului*, București, 1905.

[10] Valeriu Ciucă, 'Bona fides într-o nouă hermeneutică' în *Hermeneia nr. 6/2005, Epifania nr. 33/2015*, Iaşi, şi în volumul *Simpozionului "Disponibilităţi creative în lume"*, Societatea "Vasile Pogor", Iaşi, 2009, p. 22.

AUTHOR'S PATRIMONIAL RIGHTS. PREVIOUS AND CURRENT REGULATIONS

Ionela Cecilia Șulea

Assist. Prof., PhD, „Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș

Abstract: *In the first part of the article I will cover the author patrimonial rights that are regulated in Law no. 8/1996, in number of two.*
In the second part of this article I will analyse these two author rights regarding the regulation from the past to the present. I will also, stress the different definitions that give us today, the actual principles which stay at base of these legally protected connection that unites the author with his work.
Finally I will try to bring some proposals of ferenda law in this field.

Keywords: patrimonial rights, author, legal means, juridical protection.

1. Noțiuni generale

Drepturile patrimoniale de autor se nasc în acelaşi timp cu drepturile morale de autor [1] și sunt definite ca drepturi civile cu caracter economic. În concret, autorul obține foloase materiale de pe urma exploatării operei sale literare, artistice sau științifice[2].

Izvorul legal al drepturilor patrimoniale de autor este reprezentant de Legea nr. 8/1996 art. 12-23 și art. 24-26, conform cărora, avem două categorii de drepturi patrimoniale: dreptul de a utiliza sau folosi opera și dreptul de suită.

Drepturile patrimoniale de autor prezintă trei caractere juridice: caracterul personal, caracterul exclusiv și caracterul temporar.

Primul dintre ele, *caracterul personal* este reglementat din art. 1 a Legii nr. 8/1996[3] și este strict legat de persoana autorului. Cel de-al doilea, *caracterul exclusiv*, conferă doar autorului posibilitatea de a decide dacă, în ce mod și când va fi exploatată opera sa, dar și dacă va exploata singur opera sau va acorda consimțământul său unei alte persoane.

Prin intermediul *caracterului temporar* este stabilită întinderea pe viață a drepturilor patrimoniale de autor ce aparțin autorului, dar și deopotrivă, transmiterea pe o perioadă de 70 ani după moartea autorului, potrivit legilor civile din domeniu, a dreptului în cauză.

Potrivit dispozițiilor art. 28 din Legea nr. 8/1996, drepturile patrimoniale de autor se transmit moștenitorilor pe o perioadă de 70 de ani, oricare ar fi fost data la care au fost aduse la cunoștință publică.

---

[1] A se vedea C. R. Romițan, *Protecția penală a proprietății intelectuale*, Editura C. H. Beck, București, 2006, p. 94.

[2] A se vedea în acest sens decizia Curții de Apel București –Secția a IX-a Civilă și pentru cauze privind proprietatea intelectuală, conflicte de muncă și asigurări sociale, nr. 270A din 29.11.2011 - cu referire la drepturile patrimoniale de autor; preluată la data de 20.04.2018, ora 15:02 de pe site-ul https://jurio.ro.

[3] A se vedea art. 1 alin. (1) a Legii nr. 8/1996, potrivit căruia dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau ştiinţifice, precum şi asupra altor opere de creaţie intelectuală este recunoscut şi garantat în condiţiile prezentei legi. Acest drept este legat de persoana autorului şi comportă atribute de ordin moral şi patrimonial.

De asemenea, prin căderea operei în domeniul public, încetează și monopolul exploatării acesteia, recunoscut pe durata limitată, în favoarea titularilor dreptului. Din momentul expirării duratei de protecție, opera căzută în domeniul public urmează o altă soartă juridică. Aceasta va fi pusă la dispoziția tuturor și va putea fi exploatată liber, constituind parte componentă a patrimoniului comun al umanității[4].

2. Dreptul de a utiliza opera

Dreptul de a utiliza opera este un drept patrimonial, care presupune executarea voită a următoarelor acțiuni, de către titular: neutilizarea operei, sau utilizarea sa; deciderea momentului în care opera va fi utilizată; modalitatea de a consimți la utilizarea ei de către terți, de a beneficia de avantajele materiale și morale ce vin odată cu opera[5]; cât și de a se opune utilizării abuzive a oricărei persoane și de a apela la forța coercitivă a statului, în caz de nevoie.

În doctrina de specialitate[6], acest drept a mai fost denumit: dreptul exclusiv al autorului de a folosi opera și de a dispune de ea, sau mai precis, dreptul de valorificare a operei.

În anul 1996, printre metodele de valorificare a operei se numărau numai: reproducerea și difuzarea operei; reprezentarea; executarea și orice alt mod de folosire licită a operei[7].

Astăzi, expresia ,,orice alt mod de folosire licită a operei" prezintă un contur mai bine definit, prin intermediul art. 13 din Legea nr. 8/1996, care permite autorului de a autoriza sau interzice următoarele: a) reproducerea operei; b) distribuirea operei; c) importul în vederea comercializării pe piața interna a copiilor realizate, cu consimțământul autorului, după operă; d) închirierea operei; e) împrumutul operei; f) comunicarea publică, direct sau indirect a operei, prin orice mijloace, inclusiv prin punerea operei la dispoziția publicului, astfel încât să poată fi accesată în orice loc și în orice moment ales, în mod individual, de către public; g) radiodifuzarea operei; h) retransmiterea prin cablu a operei; i) realizarea de opere derivate.

Modalitățile de punere în valoare a operei, sunt reglementate în art. 13 din Legea nr. 8/1996. În concret, *reproducerea* este modalitatea de realizare integrală sau parțială a uneia sau a mai multor copii ale unei opere[8], prin orice procedeu care fixează creația, cum ar fi: fotografia, fotocopia, desenul, gravura, mulajul, înregistrarea vizuală sau sonoră etc.[9]

În ceea ce privește reproducerea, aceasta permite copierea și multiplicarea operei, dar numai cu autorizarea autorului.

Totuși, sub acest aspect, în ceea ce privește reproducerea pentru uz personal, aceasta nu are nevoie de acordul autorului deoarece nu îi produce autorului nici un prejudiciu.

Cu toate acestea, reproducerea pentru folosința publică trebuie supusă autorizării. Efectuarea reproducerii fără acordul titularului drepturilor încălcate este incriminată ca și

[4] Pentru detalii în acest sens, a se vedea F. Bujorel**,** *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2003, p. 92.

[5] A se vedea T. Bodoaşcă, Dreptul proprietății intelectuale, Ediția a II-a revăzută, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 48 și urm.

[6] A se vedea Y. Eminescu, *Dreptul de autor*, Editura Luminalex, București, 1997, p. 165.

[7] Potrivit art. 13 din Legea nr. 8/1996, sub forma care era în anul 1997. Astăzi acest articol a suferit modificări de ordin cantitativ și calitativ, prin introducerea a încă 6 modalități prin care poate fi valorificată opera.

[8] Pentru unele detalii, a se vedea B. Florea, *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale,* Editura Universul Juridic, București 2012, p. 200.

[9] A se vedea, B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 72 și urm.

infracțiune în art. 193, art. 195 și art. 196 din Legea nr. 8/1996.

Una dintre modalitățile de punere în valoare a operei este și distribuirea. Prin termenul *distribuire* se înțelege vânzarea sau orice alt mod de transmitere, cu titlu oneros ori gratuit, a originalului sau a copiilor unei opere, precum și oferirea publică a acestora[10].

În ceea ce privește posibilitatea încălcării acestui drept, este reglementată în art. 193 alin. (2) a Legii nr. 8/1996 infracțiunea de distribuire de mărfuri pirat.

De asemenea, constituie infracțiune și distribuirea pe piața internă a operelor ori a produselor prestatoare de drepturi conexe, altele decât mărfurile pirat. Aceasta se pedepsește cu închisoarea de la o lună la 2 ani, alternativ și cu pedeapsa amenzii[11].

Importul reprezintă acțiunea de introducere pe piața internă, în scopul comercializării, a originalului sau a copiilor legal realizate ale unei opere fixate pe orice fel de suport.

În ceea ce privește operele literare, artistice sau științifice, copiile acestora, ori a celor purtătoare de drepturi conexe, prezintă un caracter infracțional dacă operația de introducere în țară nu este autorizată de autor sau de către succesorul lui în drepturi[12].

Menționăm că acțiunile prezentate mai sus, sunt reglementate sub forma infracțiunilor cuprinse în art. 193-200 din Legea nr. 8/1996, fiind analizate în cadrul Capitolului VI al prezentei teze.

Închirierea sau locațiunea[13] sunt modalități de utilizare ale operei, prin care autorul pune la dispoziția unei alte persoane, pe o perioadă determinată, opera sau copia acesteia, în schimbul unor avantaje de ordin economic sau comercial, direct ori indirect[14].

Infracțiunile prevăzute de Legea nr. 8/1996 privind aceste modalități de utilizare a operei sunt reglementate prin intermediul art. 196 alin. (1) lit. b)[15], în art. 198 alin. (4)[16], și art. 199 alin. (1)[17].

În cazul *împrumutului,* ca modalitate de punere în valoare a operei, menționăm că este prevăzută în art. 18 din Legea nr. 8/1996 astfel ,,punerea la dispoziţie spre utilizare, pentru un timp limitat şi fără un avantaj economic sau comercial direct ori indirect, a unei opere prin intermediul unei instituţii care permite accesul publicului în acest scop".

În cazul în care împrumutul este efectuat prin biblioteci nu mai este nevoie de consimțământul autorului, care este îndreptățit a primi o remunerație echitabilă, la care nu poate renunța.

Totuși, dacă împrumutul are loc prin intermediul bibliotecilor instituțiilor de

[10] A se vedea art. 15 din Legea nr. 8/1996; B. Florea, *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale, cit. supra., p. 86.*

[11] Pentru unele detalii, a se vedea B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale, cit. supra.,* p. 73.

[12] A se vedea art. 16 din Legea nr. 8/1996; B. Florea, *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale…,* p. 124.

[13] Pentru unele detalii în privința modalităților care nu pot face obiectul închirierii și împrumutului, a se vedea art. 19 din Legea nr. 8/1996.

[14] A se vedea R. Pârvu, C. R. Romițan, *Dreptul de autor și drepturile conexe,* Editura All Beck, București, 2005, p. 59.

[15] A se vedea art. 196 alin. 1 lit. b) din Legea nr. 8/1996. Acesta dispune acțiunile prin care se poate realiza infracțiunea, mai precis: distribuirea, închirierea sau importul pe piața internă al operelor ori al produselor purtătoare de drepturi conexe, altele decât mărfurile-pirat se pedepsesc cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă, dacă sunt comise fără autorizarea sau consimţământul titularului drepturilor recunoscute de prezenta lege.

[16] A se vedea art. 198 alin. (4) din Legea nr. 8/1996, care reglementează infracțiunea de vânzare sau închiriere a dispozitivelor-pirat de control al accesului, care se pedepsește cu închisoarea cuprinsă între un an și 5 ani.

[17] A se vedea art. 199 alin. (1) din Legea nr. 8/1996, care reglementează infracțiunea pedepsită cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă, doar în cazul în care fapta persoanei fără drept: produce, importă, distribuie sau închiriază, oferă prin orice mod, spre vânzare sau închiriere, ori deține, în vederea comercializării, dispozitive ori componente care permit neutralizarea măsurilor tehnice de protecție, sau care prestează servicii care conduc la neutralizarea măsurilor tehnice de protecție sau care neutralizează aceste măsuri tehnice de protecție, inclusiv în mediul digital.

învățământ și prin bibliotecile publice cu acces gratuit, remunerația echitabilă nu se mai datorează[18], datorită punerii la dispoziția publicului larg a operelor.

Menționăm, faptul că operele fixate în înregistrări sonore sau audiovizuale nu pot face obiectul împrumutului decât după trecerea unei perioade de șase luni de la prima distribuire a operei, tocmai pentru a proteja acest gen de opere extrem de vulnerabile în contextul dezvoltării tehnologice de astăzi.

În ceea ce privește dreptul de a împrumuta[19], acesta nu se epuizează după prima vânzare sau primul transfer de proprietate asupra originalului, ori a copiilor unei opere pe piață, fiind necesar a fi efectuat sau consimțit de către titularul de drepturi.

Comunicarea publică, sau altfel spus, reprezentarea[20], constituie o modalitate de informare directă, sau prin orice alte mijloace tehnice[21], a unei opere către public[22]. Această modalitate este supusă autorizării autorului operei.

În ceea ce privește caracterul public al unei comunicări, se are în vedere locul unde se desfășoară reprezentarea, care trebuie să fie deschis, accesibil publicului, iar numărul participanților trebuie să depășească cercul normal al membrilor familiei[23] și al cunoștințelor.

Radiodifuzarea operei[24] este reglementată de art. 21 din Legea nr. 8/1996. Conform acestei dispoziții, radiodifuzarea operei este emiterea unei opere de către un organism de radiodifuziune ori de televiziune, prin orice mijloc ce serveşte la propagarea fără fir a semnelor, sunetelor sau imaginilor, ori a reprezentării acestora, inclusiv comunicarea ei publică prin satelit, în scopul recepţionării de către public [lit. a)].

Reglementarea din cadrul art. 21 lit. b) dispune că: radiodifuzarea este transmiterea unei opere sau a reprezentării acesteia, prin fir, prin cablu, prin fibră optică sau prin orice alt procedeu similar, cu excepţia reţelelor de calculatoare, în scopul recepţionării ei de către public[25]. Constatăm că o radiodifuzare a unei opere în scop privat, nu necesită o astfel de autorizare.

Autorul unei opere radiodifuzate sau televizate poate fi artistul interpret sau executant, producătorul înregistrării sonore ori organismul de radiodifuziune sau televiziune[26].

Menționăm că, în momentul în care titularul drepturilor de autor își dă autorizarea în privința unei comunicări printr-un procedeu anume, iar opera în cauză este comunicată în același timp prin mai multe procedee, este necesar ca fiecare dintre acestea să fie autorizată. În caz contrar, vor exista repercusiuni de natură juridică. Conform doctrinei,

[18] A se vedea B. Florea, *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale, cit. supra.,* p. 135.
[19] Idem, p. 89 și urm.
[20] Pentru unele detalii a se vedea B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale, cit. supra., p. 75.*
[21] A se vedea art. 20 din Legea nr. 8/1996 pentru detalii privind modalitățile de comunicare și mijloacele tehnice.
[22] Pentru unele detalii privind remunerația unică echitabilă, ca drept patrimonial derivat din utilizarea operelor și creațiilor artiștilor interpreți și executanți cuvenit acestora, în cazul reproducerii operelor cu scop de comunicare publică a se vedea B. Florea, *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale, cit. supra.,* p.198
[23] A se vedea, pentru mai multe detalii privind familia, O. V. Nagy, *Utilitatea acordului de mediere în procedura divorțului,* în Conferința națională - Educație, știință și societate în secolul XXI oportunități și provocări, din 24 noiembrie 2020, Secțiunea Drept, p.66-68; O. V. Nagy, *The marriage dissolution on administrative way, aspects of comparative law*, în Revista Academia Forțelor Terestre Sibiu, nr. 1 (73)/2014, p. 31-32.
[24] Pentru unele detalii a se vedea art. 39 din Legea audiovizualului nr. 504 din 11 iulie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 534 din 22 iulie 2002, fiind ulterior modificată și completată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 18/2015 și Legea nr. 181/2015.
[25] A se vedea în acest sens art. 20 din Legea nr. 8/1996 care definește termenul de *comunicare publică,* ca fiind printre altele, și orice comunicare a unei opere, prin mijloace cu fir sau fără fir,…etc.
[26] A se vedea B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale, cit. supra.,* p. 76 și urm.

potrivit acestei modalități de utilizare a operei, dreptul de a autoriza sau de a interzice radiodifuzarea nu este epuizat în momentul în care radiodifuzarea autorizată a avut loc[27], ci poate continua prin utilizarea variatelor procedee de comunicare publică.

Cesiunea dreptului de radiodifuzare, a oricărei opere, către un organism de radiodifuziune ori de televiziune[28], dă naștere unui drept de înregistrare a operei, strict în ceea ce privește nevoile propriilor emisiuni. Radiodifuzarea operei autorizate este permisă o singură dată. Dacă se dorește o nouă radiodifuzare, este nevoie, de o altă autorizare în acest sens. În cazul în care de la prima radiodifuzare a trecut 6 luni, înregistrarea va trebui distrusă, dacă nu se mai solicită altă autorizare pentru opera în cauză.

Dacă organismele de radiodifuziune sau de televiziune, prin mijloace proprii şi pentru emisiunile proprii realizează înregistrări temporare ale unor opere, se va permite conservarea acestora în arhivele oficiale, doar dacă se face dovada că au o valoare documentară deosebită[29].

În sfârşit, *retransmiterea prin cablu*, ca modalitate de punere în valoare a operei este reglementată de art. 22 din Legea nr. 8/1996 astfel: retransmiterea simultană, nealterată şi integrală, de către un operator, prin mijloacele prevăzute la art. 21 lit. b) sau printr-un sistem de difuzare prin unde ultrascurte, pentru recepţionarea de către public a unei transmisii iniţiale, cu sau fără fir, inclusiv prin satelit[30], de servicii de programe de radiodifuziune sau de televiziune destinate recepţionării de către public[31].

Conform art. 22 din Legea nr. 8/1996, retransmiterea prin cablu a operei dă naștere la drepturi patrimoniale, precum autorizarea sau interzicerea retransmisiei în cauză. Iar prin natura pe care o dobândește, retransmiterea prin cablu, reprezintă un act de comunicare publică a operei.

Sub aspectul încălcării dreptului de transmitere prin cablu, infracțiunile incriminate şi sancționate sunt reglementate de: art. 196 alin. (1) lit. d), art. 198 alin. (1), art. 198 alin. (2), art. 198 alin. (4) din Legea nr. 8/1996.

Caracterul ilicit al retransmiterii prin cablu al unei opere este realizat în momentul în care nu este autorizată de către titularul dreptului de autor. Exercițiul acestui drept se realizează prin organismele de gestiune colectivă a dreptului de autor şi a drepturilor conexe[32].

3. Dreptul de suită

Dreptul de suită[33] este reglementat de Legea nr. 8/1996 în art. 24-26, iar scopul acestuia este de a se asigura, că autorii operelor de artă plastică sau grafică, ori al unei opere fotografice, beneficiază de succesul economic al operelor lor de artă originale, reprezentând o prerogativă esențială a autorilor[34].

---

[27] A se vedea V. Roș*, Dreptul proprietății intelectuale, Vol. I. Dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui-generis*, Editura C.H. Beck, București, 2016, p. 339.

[28] A se vedea art. 39 alin. (1) din Legea nr. 8/1996.

[29] A se vedea art. 39 alin. (2) din Legea nr. 8/1996; V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale Vol. I. Dreptul de autor, cit. supra.,* p. 339.

[30] La nivel european, conform Directivei 93/83/CEE a Consiliului din 27 septembrie 1993, prin cuvântul „satelit" se înțelege orice satelit care operează în benzi de frecvență care, conform legislației privind telecomunicațiile, sunt rezervate difuzării de semnale pentru a fi recepționate de către public sau comunicării individuale private. În acest ultim caz, este totuși necesar ca recepționarea individuală a semnalelor să poată fi făcută în condiții comparabile cu cele din primul caz; R. Pârvu, C. R. Romițan, *op. cit*., p. 92.

[31] A se vedea R. Pârvu, C. R. Romițan, *op. cit.,* p. 91.

[32] A se vedea V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale, Vol. I. Dreptul de autor, cit. supra.,* p. 339.

[33] Recunoașterea dreptului de suită a devenit obligatorie pentru toate statele membre ale Uniunii Europene din momentul adoptării Directivei 2001/84/CE a Parlamentului European și a Consiliului, din 27 septembrie 2001 - privind dreptul de suită în favoarea autorului unei opera de artă originale.

[34] A se vedea art. 4 din Directiva 2001/84/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 septembrie 2001 privind dreptul de suită în beneficiul autorului unei opere de artă originale.

Potrivit art. 24 din Legea nr. 8/1996, autorul unei opere originale de artă grafică sau plastică, ori al unei opere fotografice, beneficiază de un drept de suită, adică dreptul de a încasa o cotă din preţul net de vânzare, un procent între 0,25% şi 5%, obţinut la orice revânzare a operei ulterioară primei înstrăinări de către autor, precum şi dreptul de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa.

Precizăm, de asemenea, că dreptul de suită[35], nu poate face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări și poate aparține altor persoane fizice sau juridice, ori unități administrativ teritoriale, nu numai autorului, chiar dacă în doctrină s-a susținut la un moment dat că autorul ar fi singurul titular al acestor drepturi[36].

Menționăm că, prin *,,opere de artă originală*" se înțelege ,,opere de artă plastică sau grafică, cum ar fi picturi, colaje, tablouri, desene, gravuri, tipărituri, litografii, sculpturi, tapițerii, obiecte ceramice sau din sticlă și fotografii, cu condiția ca acestea să fi fost realizate chiar de către artist sau să fie copii considerate opere de artă originale[37]".

Exemplarele de opere de artă care au fost executate în cantitate limitată de către artistul însuși, sau sub responsabilitatea sa, sunt considerate opere de artă originale în mod normal dacă exemplarele sunt numerotate, semnate sau autorizate de către artist în orice fel[38].

În ceea ce privește *titularul dreptului de suită*, avem de a face în doctrină cu opinii diferite.

Prima opinie susține că dreptul de suită nu poate face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări[39], pe când cea de-*a doua*, la care achiesăm și noi, afirmă că pot deveni titulare ale dreptului de suită și alte persoane[40].

De fapt, exprimarea deficitară din cadrul Legii nr. 8/1996, este cea care conduce la această dualitate, deoarece în articole diferite, din prezenta lege, se face referire la ambele opinii exprimate mai sus, sau mai precis spus, sunt utilizate ambele modalități de exprimare.

Astfel, potrivit art. 6 alin. (2) din Legea nr. 8/1996 pot deveni titulare ale dreptului de suită: persoana fizică sau juridică, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată opera colectivă[41], cât și persoanele care în calitate de succesori legali sau testamentari, dobândesc unele drepturile patrimoniale după moartea autorului[42].

Titulare ale dreptului de suită mai pot fi unitățile administrativ teritoriale, precum comuna, orașul sau municipiul[43], în virtutea în care autorul poate dispune prin testament în favoarea oricărei persoane fizice sau juridice. În situaţia în care nu există moștenitori în cauză, titularii drepturilor ca atare, devin unitățile administrativ teritoriale în ale căror

[35] Prima data când a fost introdus dreptul de suită în legislația României prevedea un procent de 5% din prețul de vânzare al operei de artă la fiecare revânzare a operei. Chiar și atunci, era reglementat că acest drept nu poate face obiectul unei renunțări sau înstrăinări; A se vedea M. Seserman, *Dreptul proprietății intelectuale, Note de curs*, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1998, p. 340.

[36] Pentru detalii în acest sens, a se vedea I. Macovei, *Dreptul proprietății intelectuale, ediția a 2-a*, Editura C. H. Beck, București, 2006, p. 348; G. Olteanu, *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura C. H. Beck, București, 2007, p. 97.

[37] A se vedea Directiva 2001/84/CE a Parlamentului European și a Consiliului, art. 2.1.

[38] Pentru unele detalii, a se vedea M. Ficsor, traducător R. Pârvu , *op. cit.*, p. 64.

[39] A se vedea art. 24 alin. (7) Legea nr. 8/1996.

[40] Pentru unele detalii, a se vedea art. 6 alin.(2), art. 12-13, art. 24, art. 28 din Legea nr. 8/1996

[41] Pentru unele detalii privind opera colectivă a se vedea R. Pârvu, C. R. Romițan, *op. cit.*, p. 74, potrivit căruia opera în care contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a fi posibil, dată fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunuia dintre coautori asupra ansamblului operei create.

[42] Potrivit art. 12 din Legea nr. 8/1996, prima dintre prerogative este reprezentată prin dreptul de exploatare și cea de a doua prin intermediul dreptului de suită potrivit art. 28 alin. (1).

[43] Conform art. 28 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 coroborat cu art. 963-983 C. civ. care reglementează moștenitorii legali.

ră se află opera.

O ultimă categorie de titulari ai dreptului de suită, este reprezentată de persoana, care după încetarea protecției dreptului de autor, aduce la cunoștință publică, pentru prima dată și în mod legal o operă nepublicată înainte [art. 28 alin. (2) a Legii nr. 8/1996].

Menționăm și faptul că, potrivit legii române în vigoare, dreptul de suită se bucură de *două elemente constitutive.*

Primul element, se compune din dreptul autorului unei opere de artă grafică sau plastică, ori a unei opere fotografice, de a încasa o anumită cotă parte din prețul cu care este revândută opera. Această cotă parte se aplică înstrăinărilor ulterioare, având ca punct de reper prima înstrăinare realizată de către autor.

Al doilea element, constă în dreptul autorului de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa. În ceea ce privește acest drept, facem referire la Directiva Comunitară nr. 2001/84/CE[44], care potrivit art. 9, intitulat *Dreptul de a obține informații*, prevede că timp de trei ani de la data când a intervenit revânzarea, beneficiarii[45] au posibilitatea de a cere oricărui profesionist al pieței[46] specifice obiectelor de artă în cauză, să îi ofere informații, pe care să le folosească pentru a dobândi dreptul aferent revânzării. Se consideră că acest drept are menirea de a conferi un control mai aproape de realitate al tranzacțiilor care au în vedere opere de artă, deoarece autorii sunt direct interesați în a afla aceste detalii[47]. De fapt, acest drept conferă autorului un acces facil la informații, care altfel ar putea fi destul de dificil, în unele situații, a le afla.

Potrivit *Convenției de la Berna* recunoașterea și reglementarea dreptului de suită[48] urmărește să asigure autorilor operelor de artă plastică sau grafică beneficiul succesului economic al operelor lor de artă originale. Acesta are rolul de a restabili echilibrul între situația financiară a autorilor operelor de artă plastică sau grafică și cea a altor creatori care beneficiază de exploatarea succesivă a operelor lor[49].

4. Concluzii

Având în vedere aspectele prezentate mai sus, putem afirma că la baza dreptului de suită se află ideea echității, deoarece acest drept permite autorului să primească o parte din sporul de valoare al operei, pe care îl dobândește ulterior[50] opera sa.

După părerea noastră, o caracteristică importantă, poate fi reprezentată de succesul pe care poate să-l înregistreze în viitor autorul operei și în acest fel prețurile lucrărilor lui să crească vertiginos. Astfel, prin intermediul dreptului de suită, autorul se poate bucura

---

[44] Directiva 2001/84/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 septembrie 2001 privind dreptul de suită în beneficiul autorului unei opere de artă originale

[45] Beneficiarii dreptului de suită, conform art. 6 din Directiva 2001/84/CE sunt: autorul, după decesul acestuia, avânzilor-cauză ai acestuia. Conform alin. (2), statele membre pot să prevadă și administrarea colectivă obligatorie sau opțională, acolo unde este cazul.

[46] Prin expresia: *oricărui profesionist al pieței obiectelor de artă* se înțelege conform art. 1 alin (2) din Directiva 2001/84/CE, cei care au calitatea de vânzători, cumpărători sau intermediari, profesioniști ai pieței obiectelor de artă, cum ar fi saloane, galerii de artă și, în general, orice comerciant de opere de artă.

[47] A se vedea C. Dumitru, *Dreptul de suită*, în „Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale", București, nr. 4/2015, p. 110.

[48] Denumirea din limba franceză, ,,droit de suite", a fost preluată de majoritatea țărilor europene, precum: România, Bulgaria, Germania, Italia, Letonia, Lituania, Grecia, Polonia, Portugalia etc., dar în țări precum Anglia și SUA, traducerea expresiei a suferit modificări, fiind cunoscută sub denumirea: ,,drept de revânzare" (,,resale right").

[49] A se vedea M. Ficsor, traducător R. Pârvu, *Gestiunea colectivă a drepturilor de autor și a drepturilor conexe*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 63. Lucrarea originală a fost scrisă și publicată în 1990, în limba engleza [Publicația O.M.P.I. nr. 688 (E)]. Ulterior a fost publicată în franceză (,,Gestion collective du droit d`auteur"; nr. 688 (F)) și în spaniolă [,,Administracion Colectiva del Derecho de Autor"; nr. 688 (S)]. Cu autorizarea O.M.P.I., studiul a fost de asemenea tradus și publicat și în alte limbi precum: chineza, japoneza și rusă.

[50] Pentru unele detalii, a se vedea Y. Eminescu, *Dreptul de autor, cit. supra.*, p. 169.

de creşterea valorii operei sale prin procentul ce i se cuvine la fiecare revânzare.

Să ne amintim că în doctrină, dreptul de autor a fost definit într-un mod foarte simplist, ca „ansamblul normelor juridice care reglementează relaţiile sociale care se nasc din crearea, publicarea şi valorificarea operelor literare, artistice sau ştiinţifice”[51], care surprinde foarte bine aspectele prezentate în acest articole, deoarece autorul are dreptul de a obţine foloasele materiale de pe urma exploatării operei sale literare, artistice sau ştiinţifice, drept care reprezintă astăzi substanţa creatoare care a condus la modelarea lumii moderne de astăzi.

BIBLIOGRAPHY

Legislaţie

- Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe;
- Legea audiovizualului nr. 504/2002;
- Directiva 93/83/CEE a Consiliului din 27 septembrie 1993 privind coordonarea anumitor norme referitoare la dreptul de autor şi drepturile conexe aplicabile difuzării de programe prin satelit şi retransmisiei prin cablu;
- Directiva 2001/84/CE a Parlamentului European şi a Consiliului, din 27 septembrie 2001 - privind dreptul de suită în favoarea autorului unei opera de artă originale;
-

Doctrină

- T. Bodoaşcă, Dreptul proprietăţii intelectuale, Ediţia a II-a revăzută, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012;
- F. Bujorel, Dreptul proprietăţii intelectuale, Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 2003;
- Y. Eminescu, *Dreptul de autor*, Editura Luminalex, Bucureşti, 1997;
- M. Ficsor, traducător R. Pârvu, *Gestiunea colectivă a drepturilor de autor şi a drepturilor conexe*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010;
- B. Florea, *Dicţionar de dreptul proprietăţii intelectuale*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2012;
- B. Florea, *Dreptul proprietăţii intelectuale*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2011;
- I. Macovei, *Dreptul proprietăţii intelectuale, ediţia a 2-a*, Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2006;
- G. Olteanu, *Dreptul proprietăţii intelectuale*, Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2007;
- V. Roş, *Dreptul proprietăţii intelectuale, Vol. I. Dreptul de autor, drepturile conexe şi drepturile sui-generis*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2016;
- C. Romiţan, *Protecţia penală a proprietăţii intelectuale*, Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2006;
- R. Pârvu, C. R. Romiţan, *Dreptul de autor şi drepturile conexe,* Editura All Beck, Bucureşti, 2005;
- M. Seserman, *Dreptul proprietăţii intelectuale, Note de curs*, Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1998.

[51] A se vedea V. Roş, D. Bogdan, O. Spineanu-Matei, *Dreptul de autor şi drepturile conexe Tratat,* Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 33.

Studii și articole

- C. Dumitru, *Dreptul de suită, în „Revista Română de Dreptul Proprietăţii Intelectuale”,* Bucureşti, nr. 4/2015;
- O. V. Nagy, *Utilitatea acordului de mediere în procedura divorțului,* în Conferința națională - Educaţie, ştiinţă şi societate în secolul XXI oportunităţi şi provocări, din 24 noiembrie 2020, Secțiunea Drept;
- O. V. Nagy, *The marriage dissolution on administrative way, aspects of comparative law*, în Revista Academia Forțelor Terestre Sibiu, nr. 1 (73)/2014.

Jurisprudență

- Decizia Curții de Apel București –Secția a IX-a Civilă și pentru cauze privind proprietatea intelectuală, conflicte de muncă și asigurări sociale, nr. 270A din 29.11.2011;

Alte surse

- https://jurio.ro.

THE INTERDEPENDENCES BETWEEN ORGANIZATIONAL CULTURE, MANAGEMENT AND ORGANIZATIONAL RESULTS

Ioana – Raluca Diaconu, Bogdan – Andrei Tiliuță

Assist. Prof., PhD, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași, PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: In general, organizational culture is known as a difficult aspect to define and understand. The difficulty in defining this concept is given in the first phase by the multitude of angles from which it can be approached both in terms of fields of analysis (psychology, police, sociology, anthropology, etc.) and in terms of philosophy in which can be defined. It is known in the literature that it is necessary for this culture to be in a continuous evolution and change, but its specificity makes changes in its sphere of influence to be made with great difficulty.
The article presents an in-depth analysis of the concepts of organizational culture, management and organizational results through theoretical reflections on the literature.
Following the incursion, we determined the main interactions and connections between the working concepts and we made their logical-structural and mathematical schemes. The results of this article help us to achieve a graphical representation with coherently distributed functional and hierarchical links, as well as the system of influences and relationships within an economic entity.

Keywords: management, human resources, co-operative banks, organizational culture, prospects

1. Introduction

The links between the organizational culture and the organizational results are of great interest for both theorists and practitioners, these being considered the input and output elements for a process if we look at the entity in the sense of a black-box. Understanding the existing mechanisms and links leads to economic evolution and development, but more than that it helps organizations to constantly correlate with the volatile (constantly changing) environment that characterizes the last decade of the global economy. Numerous studies analyze the links between the two elements using various entity-specific aspects that can explain specific connections such as innovation, organizational communication, leadership behavior, etc. (Ehtesham et al. (2011); Tsai (2011); Somacescu et al. (2016); Naranjo-Valencia et al. (2016); Mohammed et al. (2016))

However, the specific activities of an economic organization to achieve its goals in a coherent way using the resources at its disposal are carried out with the help of management. In this sense, the present study aims to explain the links between organizational culture, management and organizational results.

Managers seek to maintain the valid and close connections of these specific elements of the organization and adjust each according to changes in the environment in which they operate in order to maintain the economic entity in a competitive and top area.

2. The formation of an organizational culture

Organizational culture has two components, namely: the component generated by the environment and the component generated by the activities carried out (figure no. 1). The concatenation of the two components leads to the generation of a unique and individual

behavior defined by the specific organizational culture which in turn manifests itself and affects like a boomerang the environment in which it carries out its activity.

Figure no. 1 - Interactions and components of organizational culture

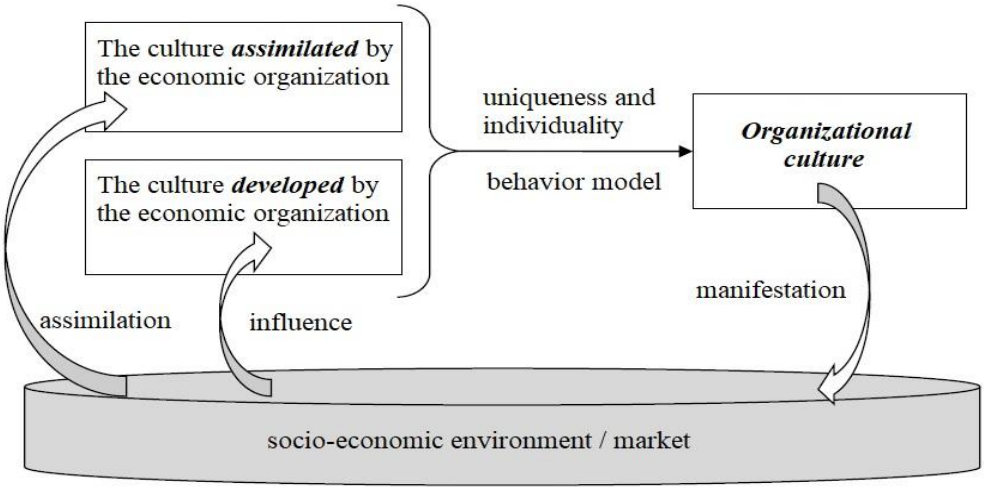

The formation of the organizational culture follows the functional model of the processes specific to the organizational culture presented in figure no. 2. In this context 3 main processes can be defined, namely: Expression, Stabilization and Update.

Expression is defined by the transformation of values into norms and later artifacts, and stabilization is the reverse process from which existing norms establish norms that will generate values. The update is the confrontation of the results generated by the Expression and Stabilization processes, more precisely the confrontation of the existing values with the obtained ones.

Figure no. 2 - The principle scheme of the formation of an organizational culture

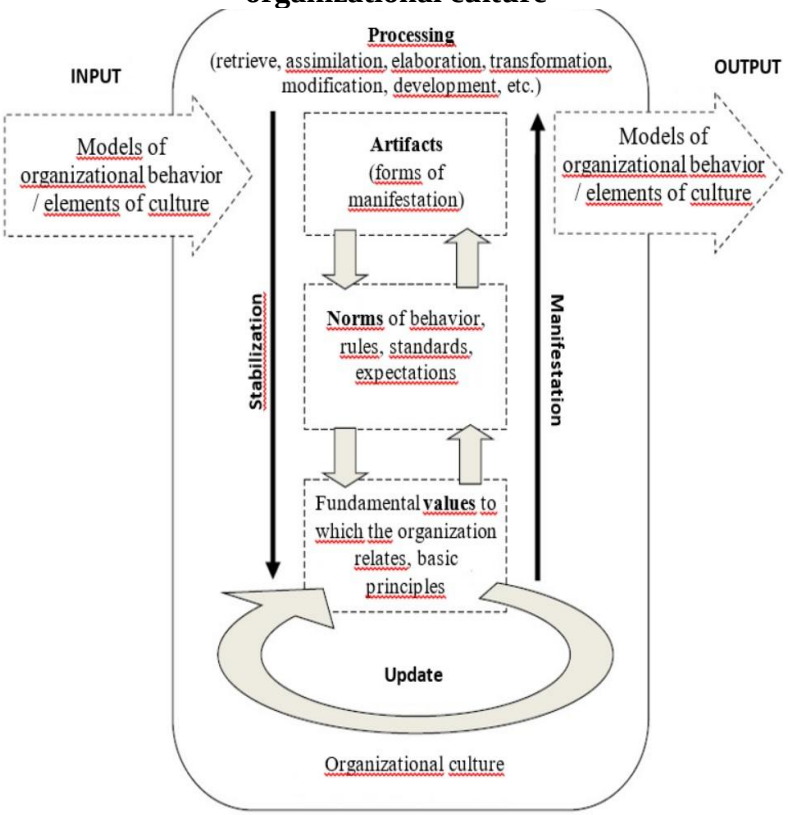

Organizational culture is affected by several influencing factors such as internal and external. They are presented graphically in figure no. 3.

Figure no. 3 - Representation of the influencing factors of the organizational culture

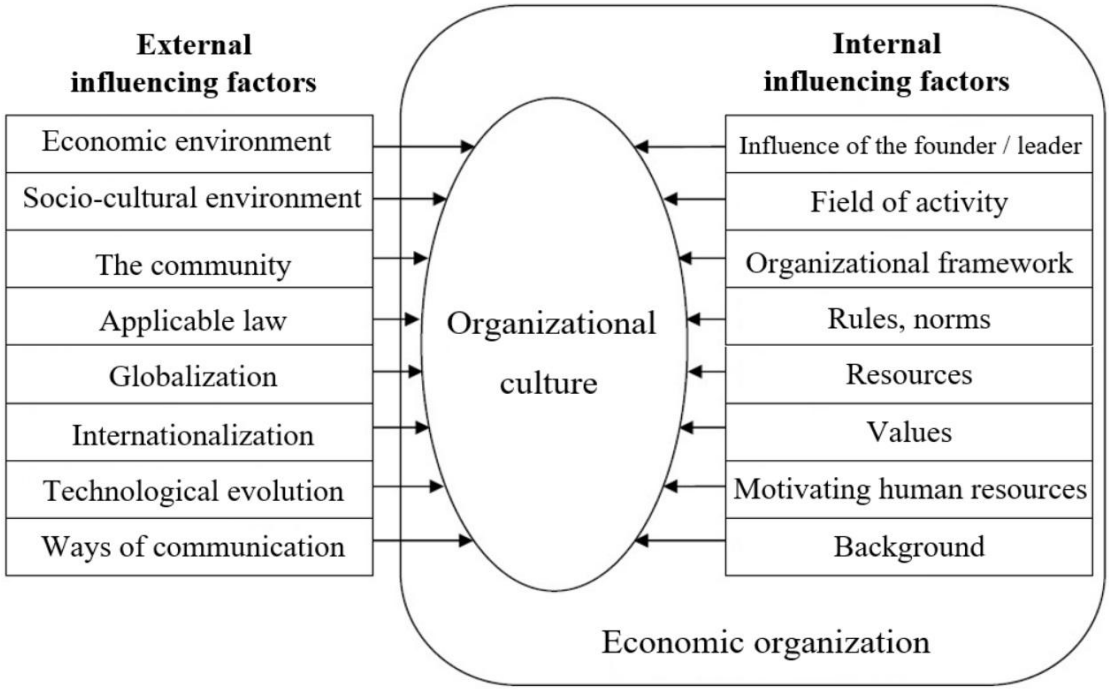

From the category of external factors of influence we can list:

- Socio-cultural environment or national culture
- Applicable legislation defining the limits of the activities carried out by the organization and how to collaborate with the external environment
- Globalization with all the advantages and disadvantages listed above
- Technological developments and the means of communication which may play a decisive role in the evolution or involution of the organization.

From the category of internal factors of influence we list:

- The influence of the leader defined by his way of approaching the problems, the way of thinking and relating
- The field of activity characterized by the specific documents of establishment and operation
- Resources used in the entity's activity with emphasis on information, communication and human resources. In working with human resources, it is absolutely necessary to define clearly and correctly a system of rewards and sanctions in order for the interests of all parties involved to be satisfied, thus a current and tailored human resources motivation system.

Organizational culture generates, as can be seen from the presentation of influencing factors, some reactions from employees or collaborators. These reactions at the organizational level are called organizational behavior. Behavior is defined as the link between organizational goals and core values that are promoted in the organization (Figure no. 4). Therefore, the national culture directly affects through the inflows the organizational culture and indirectly the organizational behavior.

Figure no. 4 - Scheme of interaction of the external environment with the economic

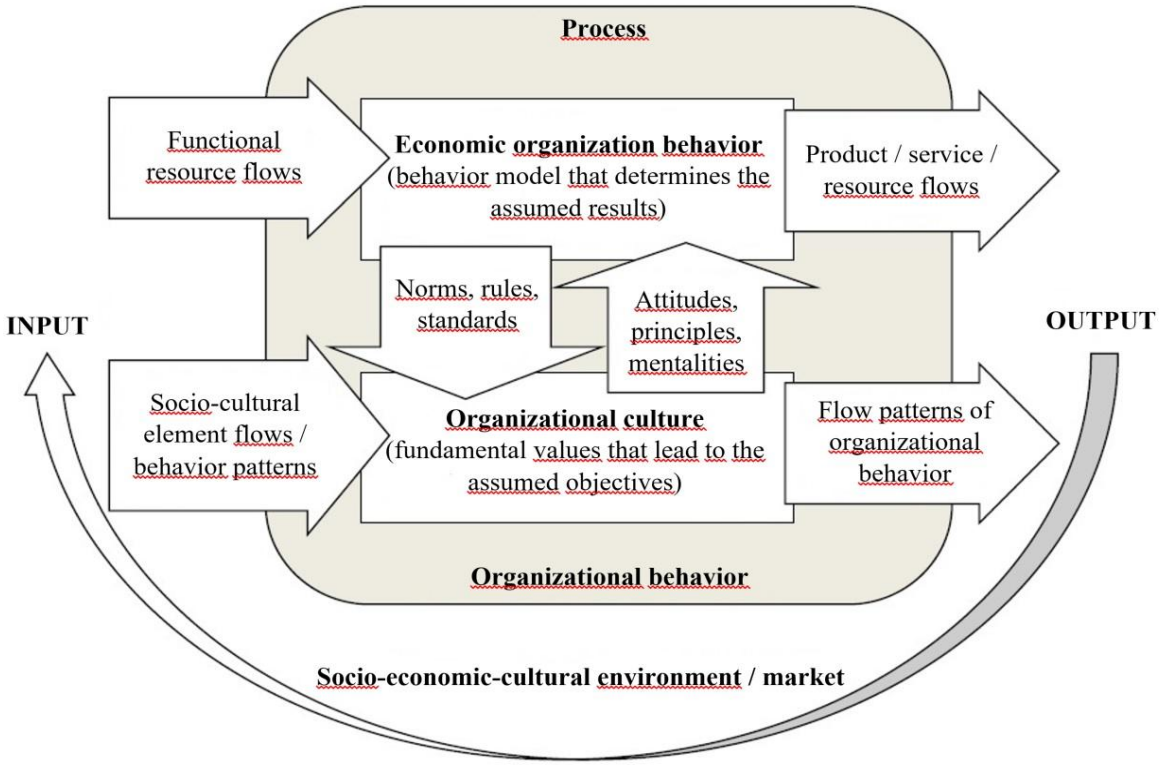
Process
Functional resource flows
Economic organization behavior (behavior model that determines the assumed results)
Product / service / resource flows
Norms, rules, standards
Attitudes, principles, mentalities
INPUT
OUTPUT
Socio-cultural element flows / behavior patterns
Organizational culture (fundamental values that lead to the assumed objectives)
Flow patterns of organizational behavior
Organizational behavior
Socio-economic-cultural environment / market

Moreover, the economic organization is the entity determined by the cooperation and collaboration of a group of people with different values, norms, mentalities and attitudes that create and maintain connections in order to perform daily activities and implicitly fulfill organizational tasks that directly contribute to achieving objectives. established financial statements (obtaining profit and distributing it to shareholders, etc.). The classical structural composition of organizational behavior is presented in figure no. 5.

Figure no. 5 - The structural composition of organizational behavior

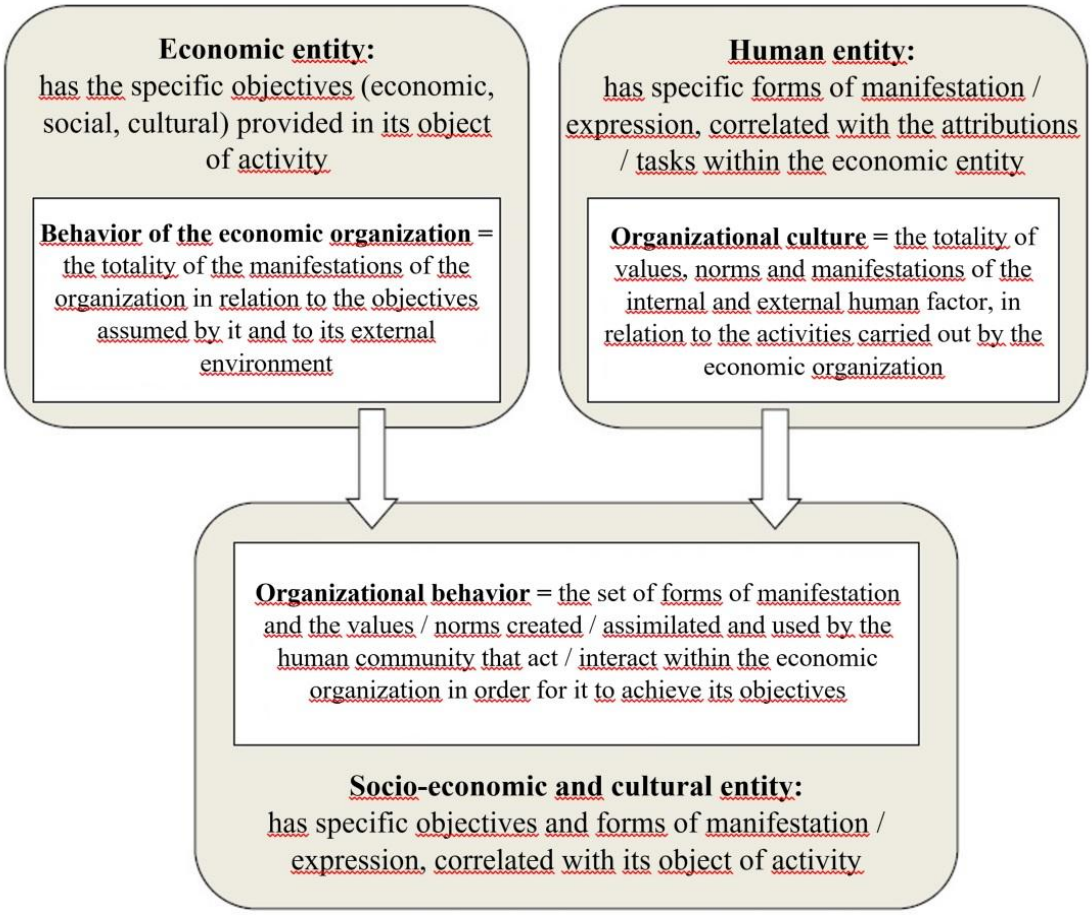
Economic entity:
has the specific objectives (economic, social, cultural) provided in its object of activity
Behavior of the economic organization = the totality of the manifestations of the organization in relation to the objectives assumed by it and to its external environment
Human entity:
has specific forms of manifestation / expression, correlated with the attributions / tasks within the economic entity
Organizational culture = the totality of values, norms and manifestations of the internal and external human factor, in relation to the activities carried out by the economic organization
Organizational behavior = the set of forms of manifestation and the values / norms created / assimilated and used by the human community that act / interact within the economic organization in order for it to achieve its objectives
Socio-economic and cultural entity:
has specific objectives and forms of manifestation / expression, correlated with its object of activity

There is a direct correlation between leadership and organizational culture (Atkins (2006), Bass and Avolio (1993), Block (2003) and Schein (1985)). When an organization is in the early stages of developing its purpose and structure, there is usually no organizational culture, only the general context defined by the national culture.

When selecting future members of the organization, the founder sets a series of standards associated with performance, thus defining the organizational expectations that will guide the future path of the business. The work procedures and methods used in the daily activity are then transmitted through the management to the members of the organization.

Thus, it can be determined that one of the key components of organizational culture is communication (Gefen, et al., 2007). In this way, the procedures and operations are disseminated to the employees, and they will apply and develop them during the activities.

Although the two components seem to act independently, they influence each other (figure no. 6). Thus, the regulations, instructions and patterns of behavior within the entity generate changes in the sphere of organizational culture. The culture developed at the level of the organization generates the need to adopt certain types of attitudes, mentalities and principles that are accepted within the organization, thus affecting the behavior manifested at the level of the entity and even producing changes in existing normative aspects.

Figure no. 6 - The interaction culture - organizational behavior

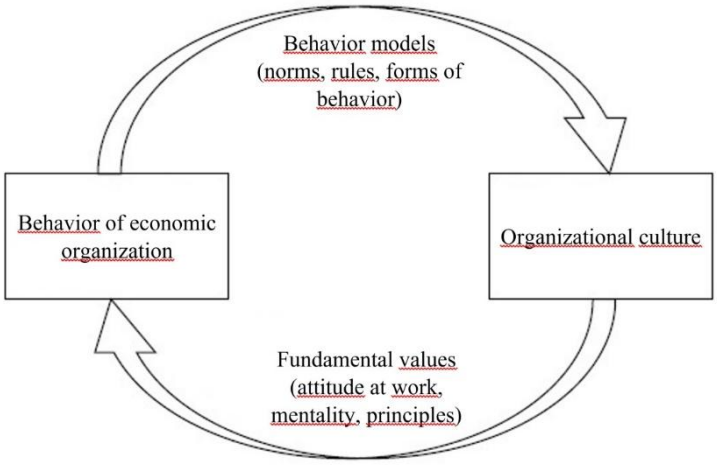

From this moment we can consider the fact that a direct relationship between the management of the entity and its culture begins to take shape and form. "The culture of the organization develops largely from its leadership, while the culture of an organization can also affect the development of its leadership" (Bass and Avolio, 1993, p. 112).

3. Management type, organizational behavior and performance

The personality traits of managers have been analyzed in numerous studies, and their relevance within organizations has been empirically proven. Thus, optimism, affectivity, happiness at work and warmth were factors of positive influence for employee results (Diener et al., 2002, p. 230). Moreover, the study by McCrae and Costa (1987) found that fairness, agreeableness, and conscientiousness affect both motivation, attitude toward work, and employee satisfaction. These aspects implemented in the organizational framework lead to the development of an organizational behavior defined by Konovsky and Organ (1996) as citizen behavior. Therefore, aspects attributed to female characteristics lead to changes in the structure of organizational behavior in a direction that directly affects labor productivity and staff motivation.

Corroborating aspects of equity theory (Adams J. S., 1965) with the principles of work motivation theory, Latham and Pinder (2005) conclude that organizational justice increases staff motivation, prevents absenteeism in all ways of expression, and directly contributes to organizational goals. Therefore, the organization that does not promote fairness will face problems in terms of human resources that will respond emotionally through low involvement in activities and increasing the frequency of job change, indicators of the non-financial performance of the organization.

The aspects related to emotions and affectivity are integrated in the psychological contract between the organization and the employees. This contract is used especially in the field of management and leadership, being a tool through which the strategy is put into practice through programs and practices, generating motivation among staff.

Depending on the organizational maturity, the level of development and application of the principles of organizational psychology can be defined (Flynn et al., 2011). At the highest level (level 4) it can be considered that the organization has achieved the performance of the purely intrinsic motivation of the staff.

Figure no. 7 - Relationships between the external environment and organizational behav

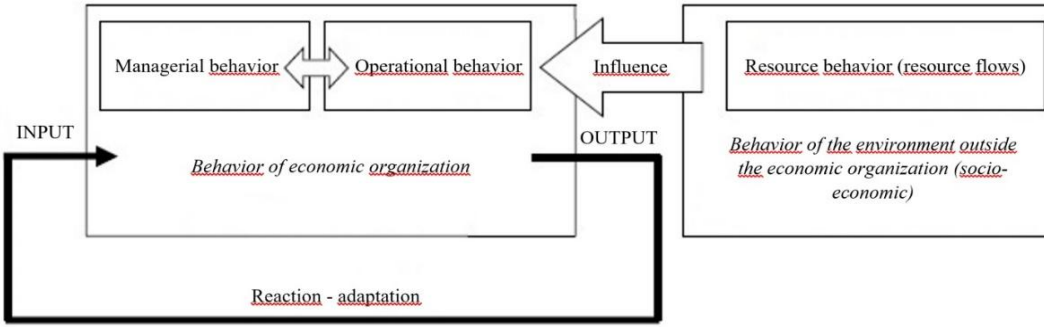

The organizational behavior is presented in figure no. 4 is directly affected by the behavior of resources generated by their flow outside the entity. As in the case of the management system, the organizational behavior can be divided into two spheres of coverage: the management behavior (managerial) and the execution behavior (operational) presented in figure no. 7.

Figure no. 8 - The existing relationships at the level of organizational behavior with that of the management team

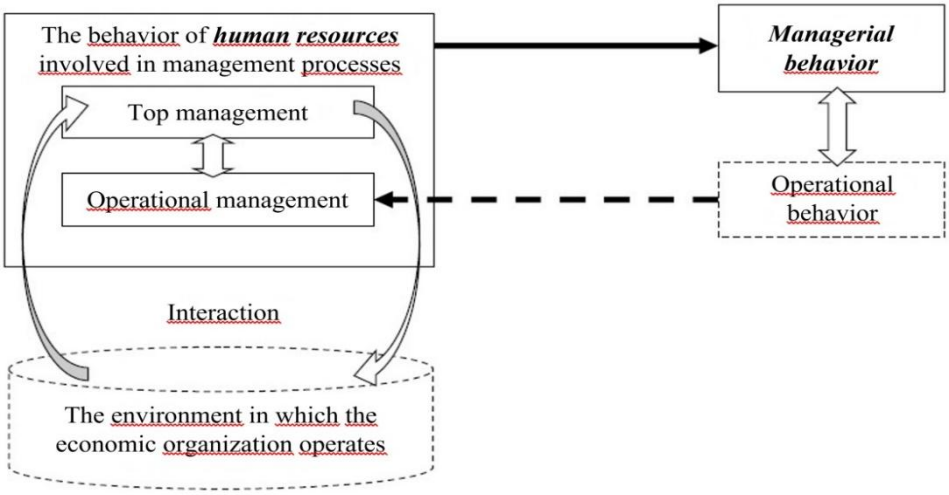

Figure no. 8 presents in an explicit way the interconnection relationship between the behavior and the management team of the organization. Therefore, the behavior of the team in the management of the organization (whether we are talking about the upper, middle or line) outlines the behavior of human resources involved in management. This behavior practically defines the managerial behavior that directly influences the operational behavior through the decisions and measures established in order to achieve the organizational objectives.

Operational behavior provides feedback to operational management (responsible for coordinating, leading and supervising operational activities), feedback that can generate changes in approach in the managerial sphere. However, the behavior of resources involved in top management activity is directly affected by the external environment in which they operate, they are responsible for keeping the organization in the same context as reality, changes in the socio-economic sphere and indirectly by the behavior operational through the operational component of management.

In the context of influencing factors, operational management is indirectly affected by the external environment (through top management), but directly by operational behavior.

Figure no. 9 - Scheme of human resources behavior

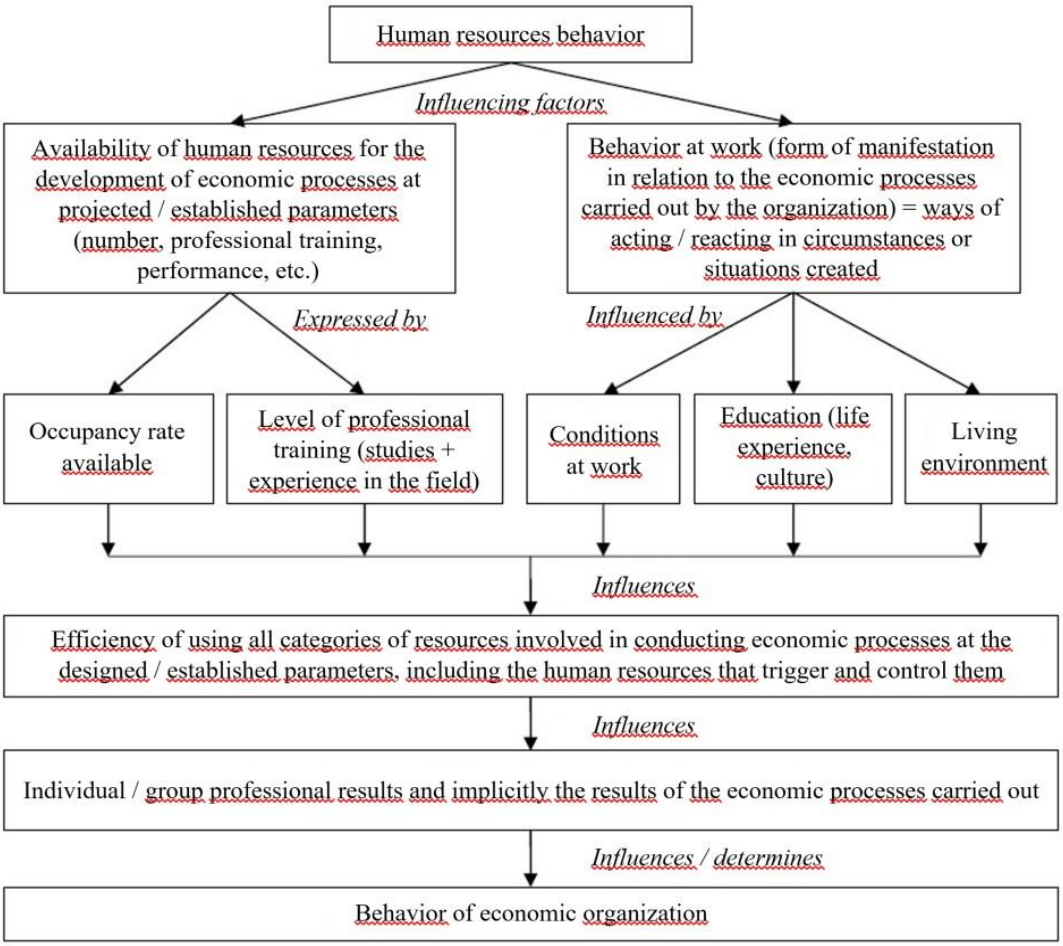
Human resources behavior
Influencing factors
Availability of human resources for the development of economic processes at projected / established parameters (number, professional training, performance, etc.)
Behavior at work (form of manifestation in relation to the economic processes carried out by the organization) = ways of acting / reacting in circumstances or situations created
Expressed by
Influenced by
Occupancy rate available
Level of professional training (studies + experience in the field)
Conditions at work
Education (life experience, culture)
Living environment
Influences
Efficiency of using all categories of resources involved in conducting economic processes at the designed / established parameters, including the human resources that trigger and control them
Influences
Individual / group professional results and implicitly the results of the economic processes carried out
Influences / determines
Behavior of economic organization

Understanding the behavior of human resources involved in both management and execution processes is essential for understanding the links between aspects of culture and organizational behavior on the performance of the entity. In this sense, we made a logical-descriptive scheme of the aspects specific to the behavior of human resources presented in figure no. 9.

Therefore, the change in the behavior of human resources involved in management in the sense of developing the concern to improve working conditions, aspects of training, living environment, work-life balance, issues considered specific to the female spectrum of management is characterized by the development harmonious organization-employee relationship, as well as aspects related to the development of employee benefits that lead to the influence of behavior at work and their availability. Therefore, an important aspect in terms of human resource behavior in order to develop organizational results can be the adoption of knowledge-based management.

In order to have an overview of the economic organization, we made a functional and structural scheme presented in figure no. 10.

Figure no. 10 - Functional and structural scheme of an economic

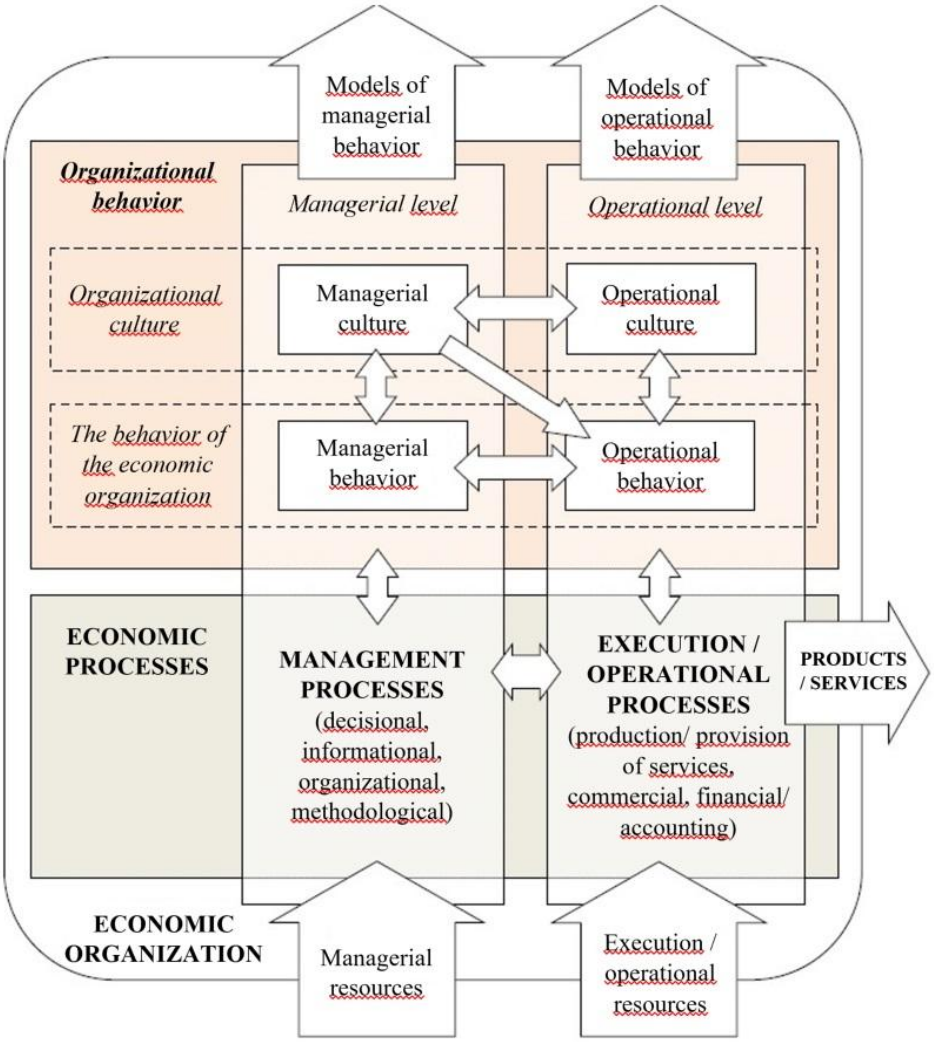

From the point of view of the functional perspective, two aspects can be delimited, one managerial and one operational, and at the structural level the procedural and behavioral aspects can be determined. The previously analyzed interconnections and interactions were marked with arrows in the scheme.

Considering both the organizational and the economic aspect of the entity, another logical-structural scheme was created in order to analyze and understand the links between behavior, culture, management to increase the performance of an entity. The scheme is presented in figure no. 11.

Figure no. 11 - The terminated links between organizational behavior, organizational culture, applied management and organizational

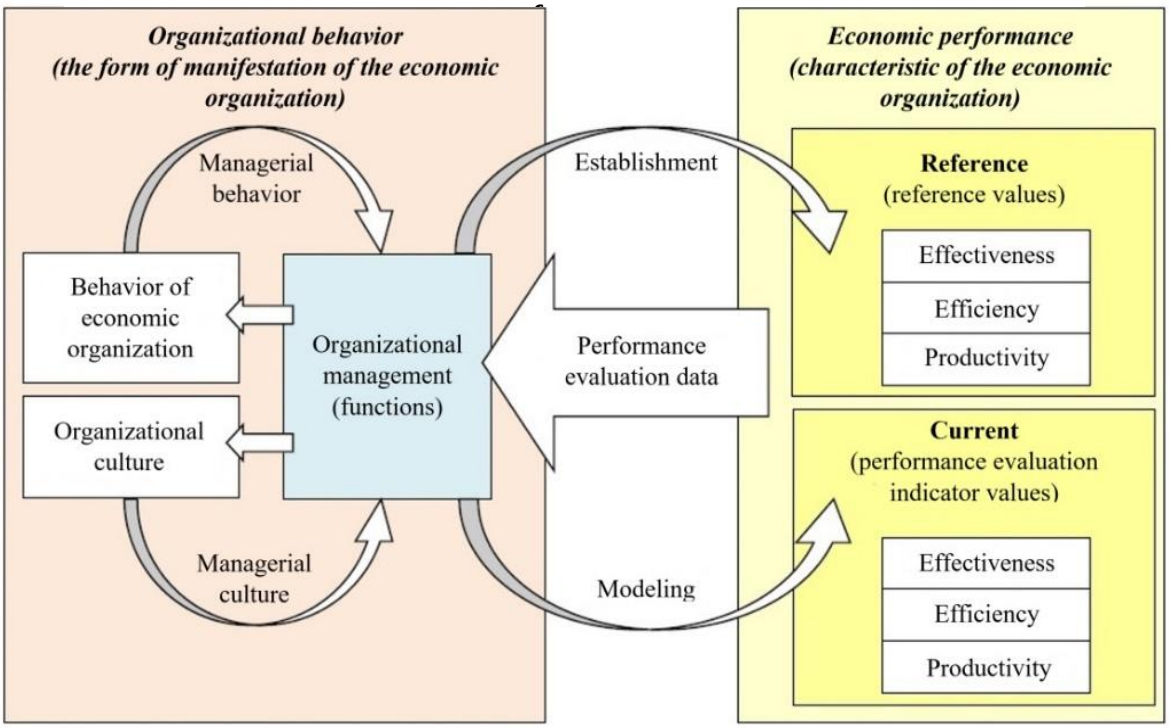

4. Conclusions

It can be determined that aspects of organizational culture indirectly affect the performance of the organization through the managerial culture developed at the level of organizational leadership. Economic performance has been defined in terms of the entity's effectiveness, efficiency and productivity.

The management of the organization aims to establish the economic objectives (reference values), as well as to take the necessary measures (modeling) to achieve them. With a certain periodicity, through the coordination and control function, the performance indicators are analyzed and evaluated in order to adapt the management plan, so that the desired performance can be achieved.

Therefore, we conclude by stating that organizational culture directly influences economic performance through management functions defined in turn by managerial culture in conjunction with aspects related to the practices and experience of organizational behavior. This system is of the open type, being directly affected by the external environment (cultural and socio-economic changes).

The system of influences and relationships (figure no. 12) presents the organizational culture as the filter through which the science of management, managerial and execution processes require generates results and performance, which ultimately lead to increased organizational competitiveness.

Figure no. 12 - The system of influences and relations within an economic

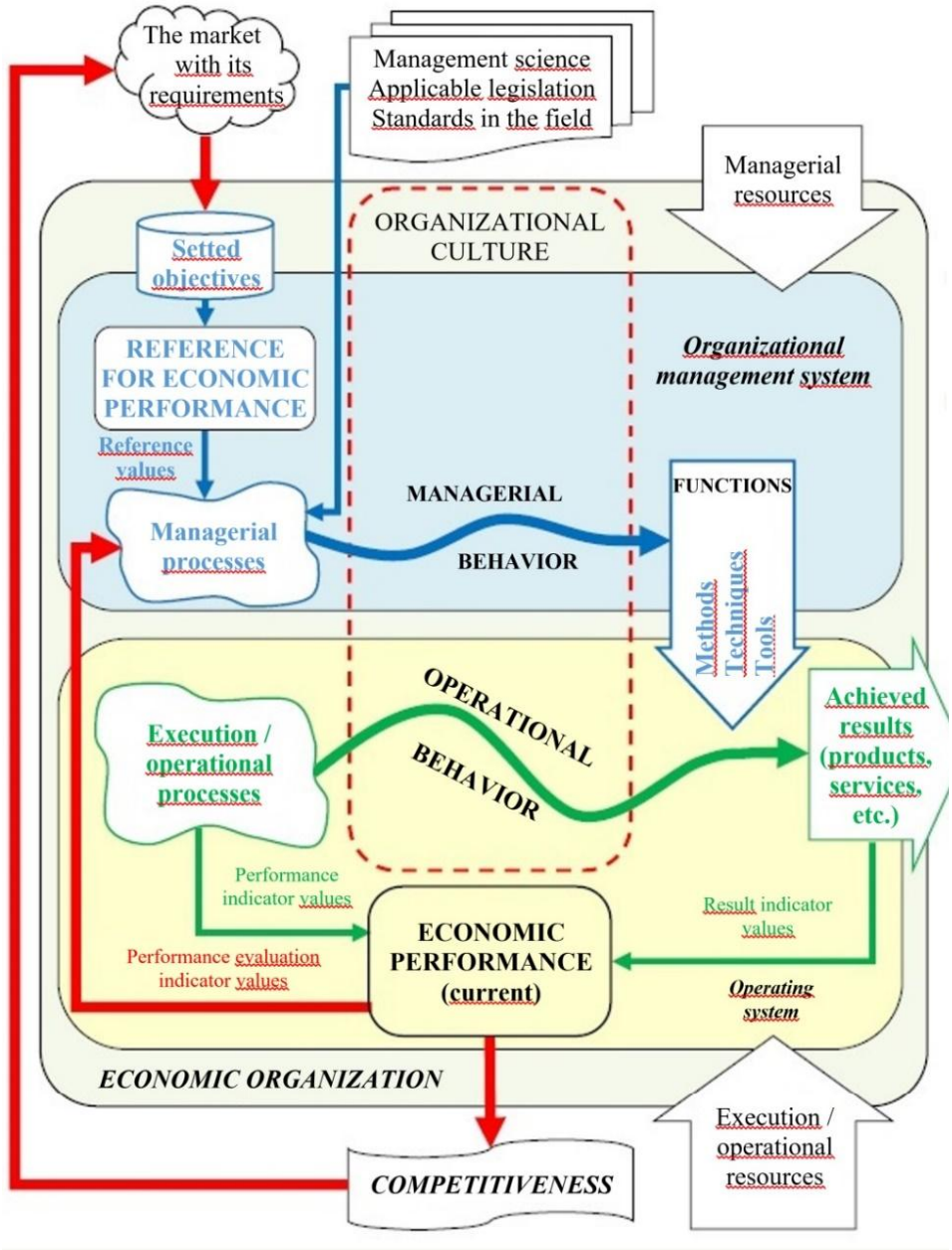

BIBLIOGRAPHY

1. Adams, J. S. (1965). Inequity in Social Exchange. *Advances in Experimental Social Psychology*, 2, 267-299

2. Atkins, B. J. (2006). Women Leaders in Rehabilitation: Multicultural-Diversity Opportunities and Issues. *Journal of Rehabilitation Administration*, 30(3), 203-212.

3. Bass, B., & Avolio, B. J. (1993). Transformational leadership and organizational culture. *Public Administration Quarterly*, 17(1), 112-122

4. Block, L. (2003). The leadership-culture connection: an exploratory investigation. *Leadership & Organization Development Journal*, 24(6), 318-334.

5. Diener, E., Nickerson, C., Lucas, R. E., & Sandvik, E. (2002). Dispositional affect and job outcomes. *Social Indicators Research*, 59(3), 229-259

6. Ehtesham, U.M., Muhammad, T.M. & Muhammad, S.A. (2011) Relationship between Organizational Culture and Performance Management Practices: A Case of University in Pakistan. *Journal of Competitiveness*, 4, 78-86.

7. Flynn, F. J., Gruenfeld, D., Molm, L. D., & Polzer, J. T. (2011). Social Psychological Perspectives on Power in Organizations. *Administrative Science Quarterly*, 56(4), 495-500

8. Gefen, D., Geri, N., & Paravastu, N. (2007). Vive la différence: The cross-culture differences within us. *International Journal of e-Collaboration*, 3(3), 1–15. doi:10.4018/jec.2007070101

9. Konovsky, M. A., & Organ, D. W. (1996). Dispositional and contextual determinants of organizational citizenship behavior. *Journal of organizational behavior*, 17(3), 253-266

10. Latham, G. P., & Pinder, C. C. (2005). Work motivation theory and research at the dawn of the twenty-first century. *Annual Review of Psychology*, 56, 485-516

11. McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 81–90

12. Mohammed, A. , Bin Taib, C. & a/l S.R. Nadarajan, S. (2016) Mapping the Relationship among Quality Management Practices, Organizational Learning, Organizational Culture, and Organizational Performance in Higher Education: A Proposed Framework. *American Journal of Industrial and Business Management*, 6, 401-410. doi: 10.4236/ajibm.2016.64036.

13. Naranjo-Valencia, J. C., Jiménez-Jiménez, D., & Sanz-Valle, R. (2016). Studying the links between organizational culture, innovation, and performance in Spanish companies. *Revista Latinoamericana de Psicología*, 48(1), 30–41. doi:10.1016/j.rlp.2015.09.009

14. Schein, E. H. (1985). Defining organizational culture. *Classics of organization theory*, 3(1), 490-502.

15. Somacescu, S. M., Barbu C. M. & Nistorescu T. (2016). Investigating The Relationship Between Organizational Communication And Organizational Culture. *Management and Marketing Journal*, 0(1), 91-100

16. Tsai, Y. (2011). Relationship between Organizational Culture, Leadership Behavior and Job Satisfaction. *BMC Health Services Research* 11:98. https://doi.org/10.1186/1472-6963-11-98

VASILE GURZĂU, A ROMANIAN POPULAR STORYTELLER FROM HUNGARY, IN THE RESEARCH OF DOMOKOS SÁMUEL

Iudit Călinescu

PhD Student, University of Szeged

Abstract:Domokos Sámuel was a literary historian, folklorist and ethnologist, professor at the Department of Romanian Language and Literature of the "Eötvös Loránd" University in Budapest. He has published numerous research volumes related to Romanian literature and culture, in Romanian and Hungarian, but also to Romanian-Hungarian literary relations or the reception of Romanian literature in Hungarian culture. An important aspect of his research is related to the collection and editing of folk texts, especially the fairy tales of the bilingual (Romanian-Hungarian) storyteller from Micherechi, Vasile Gurzău. Vasile Gurzău's collection of fairy tales lasted five years (1959-1965), the recordings being made on a tape recorder. 17 narratives (told in both Hungarian and Romanian) were published by Domokos Sámuel in 1968, the other manuscripts and documents being deposited at the "Munkácsy Mihály" Museum in Békéscsaba, in the collection of Romanian history.

Keywords: folklore, ethnology, folk storyteller, folklore collection

Domokos Sámuel s-a născut în 1913, în localitatea Ciugudu de Jos din Județul Alba, România, și s-a stins din viață la Budapesta în 1995, el fiind istoric literar, folclorist și etnolog, profesor la Catedra de Limba și Literatura Română a Universității „Eötvös Loránd" din Budapesta. El a urmat cursurile Colegiul Reformat din Aiud, absolvind apoi Facultatea de Filologie a Universității din Cluj. A fost profesor de liceu la Năsăud (1940-1944) și la Budapesta (1945-1947), iar din 1948 devine asistent, lector, apoi conferențiar și profesor universitar la Catedra de Limba Română din Budapesta, devenind șef de catedră în 1972. Deși s-a pensionat în 1978, a predat *Istoria literaturii române din secolul al XX-lea* până în anul 1983[1]. Domokos Sámuel a tradus în maghiară scrieri ale lui Nicolae Bălcescu (1950), Alexandru Toma (1955), Tudor Arghezi (1961), Alexandru Macedonski (1963), Lucian Blaga (1965), Alexandru Mitru (1983), etc. A publicat numeroase volume de cercetare legate de literatura și cultura românească, în limbile română și maghiară[2]. El este considerat de Cornel Munteanu, alături de Pálffy Endre, ca fiind unul dintre dascălii budapestani care s-a situat „cel mai aproape de nevoile comunității românești din Ungaria, dar și cel mai rodnic

[1] https://ro.wikipedia.org/wiki/ Domokos _Sámuel, accesat în 24.10.2021.

[2] Vezi *Betyárok tüzénél. Kelet-európai népek betyárballadái (La focul haiducilor. Balade haiducești ale popoarelor din Europa de Est) - 1959, Méhkeréki néphagyományok. Vasile Gurzău meséi (Tradiții populare din Micherechi. Poveștile lui Vasile Gurzău) - 1963, Gurzău magyar és román nyelvű meséi (Poveștile lui Vasile Gurzău în maghiară și română) - 1968, A román irodalom magyar bibliográfiája. 1831-1960. 1961-1965 (Bibliografia maghiară a literaturii române. 1831-1960. 1961-1965) - 1966, Octavian Goga, a költő és műfordító (Octavian Goga, poetul și traducătorul) - 1971, A román irodalom magyar bibliográfiája 1961-1970 (Bibliografia maghiară a literaturii române. 1961-1970) - 1978, Octavian Goga. Anii studeniei - 1978, A budai Egyetemi Nyomda román kiadványainak dokumentumai, 1780-1848 (Documentele și publicațiile românești ale Tipografiei de la Buda, 1780-1848) - 1982, Magyar-román irodalmi kapcsolatok (Interferențe literare maghiaro-române) - 1985, Horele morților ale lui Teodor Sava - 1989, Tipografia din Buda. Contribuția ei la formarea științei și literaturii române din Transilvania la începutul secolului al XIX-lea - 1995,* (Traducerile titlurilor din limba maghiară în limba română îi aparțin autoarei).

din întreaga perioadă postbelică", cei doi profesori și cercetători amintiți fiind acceptați și integrați de vârfurile intelectualității românești din Ungaria[3]. Nu trebuie omisă nici contribuția pe care a avut-o în susținerea talentelor literare ale comunității, de la prefața la volumul antologic *Muguri*, apărut în 1973, până la prefața volumului de poezii *Vioara cu cinci strune*, a lui Ilie Ivănuș, în 1977, unde realizează aprecieri critice de profunzime ale operei acestuia. Tot în presa românească apar și primele studii dedicate folclorului românesc și talentului povestitorilor populari, de la Vasile Gurzău la Teodor Sava, care vor sta la baza volumelor antologice de basme și hore, apărute în 1968, respectiv în 1989[4].

Nagy Levente, în volumul *Inter scyllam et charybdim. Identitásképző stratégiák és a budapesti román tanszék története*[5], apărut la Catedra de Limba Română de la Universitatea „Eötvös Loránd" din Budapesta în 2013, punctează faptul că Domokos Sámuel, urmând exemplul lui Veress Endre, a continuat bibliografia româno-maghiară prin editarea a două volume de 878, respectiv 911 pagini: *A román irodalom magyar bibliográfiája* (*Bibliografia maghiară a literaturii române*), vol. I. 1830–1960, 1961-1965, și vol. II. 1961–1970, apărute în 1966, respectiv 1978, lucrare care este de mare folos celor care studiază relațiile literare româno-maghiare, bibliografia fiind axată pe receptarea literaturii române în cultura maghiară. Domokos Sámuel prelucrează datele bibliografice a 438 de scriitori români traduși în limba maghiară, arătând prin aceasta, încă o dată, că „din nicio altă literatură nu s-a tradus atât de mult în maghiară decât din cea română, şi nu este nicio altă limbă în care s-ar fi tradus atât de mult din literatura română." [6], chiar dacă, de multe ori, scriitorii traduși erau destul de lipsiți de importanță sau traducerile nu erau reușite.

Nagy Levente, în același volum, prezintă și o altă latură a activităţii lui Domokos - editarea textelor folclorice. Din acest punct de vedere el remarcă editarea basmelor povestitorului bilingv (român-maghiar) din Micherechi, Vasile Gurzău, material înregistrat între 1960–1966, afirmând că aceste texte sunt o curiozitate nu doar pentru istoricii literari ci şi pentru folcloriști, mai ales dacă se ia în considerare că o parte a povestirilor nu a fost editată nici până azi, rămânând pe benzi de magnetofon. Levente afirmă că „ar fi bine dacă aceste înregistrări ar fi publicate și în forma audio, nu numai transcrise, aşa cum a făcut Domokos"[7], benzile fiind în posesia Catedrei de Limba Română de la Universitatea ELTE din Budapesta. Transcrierea fonetică a acestora respectă graiul micherechean vorbit de Gurzău, o variantă locală a graiului bihorean din subdialectul crișean[8].

Această zonă de cercetare a profesorului Domokos Sámuel este foarte importantă pentru cultura românilor din Ungaria, pentru că literatura orală, populară, reprezintă un aspect foarte important al culturii comunității istorice românești din Ungaria, ea reprezentând, alături de alte elemente de folclor și etnografie, un pilon de bază pentru păstrarea identității românești[9] din perioada postbelică, până la sfârșitul anilor 1980. În zona literaturii populare reprezentanții cei mai importanți ai folclorului românesc sunt cei trei mari povestitori

[3] Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria, I. Presa. Studiu de sinteză în jurnalistică (1950-2005)*, Publicaţie a Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, Editura Noi, Gyula, Ungaria, 2006, p. 85.
[4] *Ibidem*, p. 87.
[5] *Inter scyllam et charybdim. Strategii identitare în istoria Catedrei de Limba Română din Budapesta* - traducerea din limba maghiară în limba română îi aparține autoarei prezentului studiu.
[6] Nagy Levente, *A budapesti Román Filológiai Tanszék százötven éve/Catedra de Filologie Română de la Budapesta: 150 de ani de existență*, în xxx, *Inter scyllam et charybdim. Identitásképző stratégiák és a budapesti román tanszék története*, Editura Elte Eötvös, Budapesta, 2013, p. 233.
[7] *Ibidem*, p. 234.
[8] Mihaela Bucin, *Perspectivă diacronică asupra epicii narative orale a românilor din Ungaria*, în *Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria*, Publicație a Asociației Maghiare de Etnografie, Nr. 12, Editura Magyar Néprajzi Táraság, Giula, 1999, p. 10.
[9] Emilia Martin, *Sărbătorile calendaristice ale românilor din Ungaria*, Publicație a Institutului de Cercetări a Românilor din Ungaria, Giula, 2003, p. 9.

populari, Vasile Gurzău (1898-1980), Teodor Șimonca (1899-1999) și Mihai Purdi (1904-1978), care au influențat cultura și limba românilor de aici în mod direct, până la sfârșitul anilor 1980, și în mod indirect în anii următori, prin acțiunile de recuperare și revalorificare a povestirilor lor, realizate atât de folcloriști români, cât și de maghiari. Cei trei povestitori reprezintă o comunitate nu doar în planul creației literare, ci și în cel al practicii povestirii, ei utilizând un ceremonial al zicerii și construcției textului specific basmului popular. Foarte important este că ei aduc în basmele lor specificul local al satelor din care provin (Micherechi, Otlaca Pustă și Chitighaz), utilizând variantele dialectale ale limbii române folosite în respectivele localități[10]. Otilia Hedeșan, în *Prefața* la volumul *Dacă n-ar vu fi nu s-ar vu povesti... Antologie a povestitorilor români din Ungaria*, apărut în 2007, în care sunt revalorificate basmele celor trei mari povestitori români, amintește că între anii 1963-1982 au fost publicate șase colecții de basme culese de la povestitori români din Ungaria, inclusiv în traducere maghiară, în care au fost în mare parte reluate poveștile lui Vasile Gurzău, Teodor Șimonca și Mihai Purdi[11]. Repertoriul de subiecte fantastice al povestitorilor nu este foarte extins, în limitele a primele opt decenii ale secolului XX, numărul fiind de 10-15 basme reprezentative pentru fiecare sat, iar relectura basmelor permite și descoperirea unor elemente de recurență, creându-se astfel „un nucleu puternic al repertoriului regional”[12]. În ceea ce privește nucleul puternic identificat în basmele românești din Ungaria, se pot identifica similarități printr-o lectură comparativă cu basme din regiunile învecinate (de exemplu, cele culese de Ioan Slavici în zona Șiriei sau basme culese din Banatul de Câmpie), o explicație putând fi faptul că povestitorii au trăit evenimente similare în viață, asemănările fiind regăsite în basme nu doar în structură, ci și în atmosferă, în recursul la aceleași situații sau fraze stereotipe[13]. Subiectele acestor basme, fie fantastice fie nuvelistice, au ca temă centrală familia și onoarea acesteia, iar miza întâmplărilor este reechilibrarea relațiilor de familie de genul mamă-fiu, frate-soră, mamă-fiică, etc. Iar dincolo de acest nucleu tematic sunt relevante detaliile pe care Domokos Sámuel le numește „amănunte revelatoare”, în special „geografia spațiilor pe care povestitorul le-a străbătut cu ocazia războiului”[14].

Vasile Gurzău (1898-1980) s-a născut la Micherechi, într-o familie de țărani săraci. În tinerețe a fost argat pe pământurile diverșilor moșieri, ajungând în Primul Război Mondial pe fronturile din Italia și Galicia[15]. Domokos Sámuel analizează în volumul *Magyar-román irodalmi kapcsolatok*, apărut în 1985[16], aspectele din viața povestitorului care se regăsesc în basmele acestuia sau care au influențat destinul său de povestitor. El amintește că încă din tinerețe, fie în armată, fie mai apoi la munca câmpului, oamenii erau vrăjiți de basmele pe care Gurzău le povestea la muncă, aceștia înghesuindu-se în jurul său pentru a-l asculta. Gurzău a auzit primele basme de la mama sa, apoi în întreaga sa copilărie de la bătrânii satului, iar mai târziu de la alți povestitori, de la care a învățat multe despre arta povestirii[17]. Un alt rol important în cariera viitoare de povestitor l-a avut armata, de unde a aflat numeroase povestiri, întâmplări, de la colegi militari din întreg imperiul, cum ar fi celebra poveste a eroului sârb Krajlevics Marko, aflată de la unul din soldații sârbi, care a devenit

[10] Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria, II. Literatura (1950-2008)*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj Napoca, 2009, p. 82.
[11] Otilia Hedeșan, *Dacă n-ar vu fi nu s-ar vu povesti... Antologie a povestitorilor români din Ungaria*, Editura Paideia, București, 2007, p. 5.
[12] *Ibidem*, p. 9-10.
[13] *Ibidem*, p. 11-12.
[14] *Ibidem*, p. 13-14.
[15] Domokos Sámuel, *Magyar-román irodalmi kapcsolatok (Interferențe literare româno-maghiare)*, Editura Gondolat, Budapesta, 1985, p. 140.
[16] Vezi Domokos Sámuel, *Magyar-román irodalmi kapcsolatok (Interferențe literare româno-maghiare)*, Editura Gondolat, Budapesta, 1985.
[17] *Ibidem*, p. 140-141.

povestea numită *Cranovit'e Marc*, poveste care există doar în repertoriul lui Gurzău[18]. Vasile Gurzău a primit în 1963, de la Ministerul Culturii din Ungaria, titlul de Maestru al Artei Populare.

Un aspect interesant remarcat de Domokos Sámuel este acela că arta povestirii lui Gurzău era caracterizată printr-o implicare activă a ascultătorilor, comunitatea satului cerându-i lui Gurzău să-şi spună poveştile cu fiecare ocazie posibilă, făcându-l să-şi aleagă şi să-şi găsească stilul caracteristic, basmele cele mai cerute fiind povestite cu dialoguri dramatice şi cu o naraţiune bogată. Folcloristul afirmă că astfel Gurzău a învăţat cum să spună un basm de la ascultătorii săi, cel mai interesant aspect fiind acela că ascultătorii nu erau pasivi, ci activi, ei fiind cei care conduceau, prin întrebările lor, firul poveştii[19]. Acelaşi cercetător, în urma numeroaselor interviuri şi discuţii cu povestitorul, a concluzionat că densitatea structurală a basmelor lui Gurzău este datorată şi viziunii mitice asupra lumii şi a faptului că se raliază la credinţele populare străvechi asupra universului, care nu cred în descoperirile ştiinţifice moderne[20]. Talentul lui Gurzău se îmbină cu capacitatea de a dramatiza, în basmele sale dominând dialogul, prin el expunând cele mai interesante evenimente, cele mai importante schimbări de situaţii şi conflicte[21]. Basmele lui Gurzău conţin personaje şi evenimente adunate din realitatea imediată, care apoi desfăşoară scenarii fabuloase. Eroii provin din medii sociale modeste, în final schimbând ierarhiile, de multe ori făcând călătorii spre spaţii necunoscute, trecând prin probe iniţiatice în care le sunt verificate calităţile umane. Alteori este vorba de refacerea familiei, restabilindu-se echilibrul dintre bine şi rău, basmele lui Gurzău având de multe ori o funcţie etică, moralizatoare, cu învăţăminte pentru cei bogaţi sau autoritari[22]. Câteva dintre cele mai importante dintre acestea ar fi *Pavel Păcuraru, Împăratu Verde, Cârlijie, Găsâtu, Boldaşu, Cranovit'e Marc,* etc.

Un volum important pentru înţelegerea importanţei avute de opera povestitorilor populari în cultura românilor din Ungaria este ***Magyar-román irodalmi kapcsolatok***[23], publicat de Domokos Sámuel în limba maghiară, în care acesta analizează legăturile literare româno-maghiare în două părţi distincte: partea întâi este intitulată *Magyar-román irodalmi kapcsolatok (Legături literare româno-maghiare)*, iar partea a doua are titlul *A román népköltészet közép-kelet-európai kapcsolatai (Conexiunile central şi est-europene ale poeziei folclorice româneşti)*[24]. În prima parte autorul face o analiză a legăturilor dintre literatura cultă română şi maghiară, abordându-le din dublă perspectivă: pe de o parte, literatură română tradusă în limba maghiară, pe de altă parte, literatura maghiară tradusă în limba română, discutând despre traduceri şi receptări critice ale fiecăreia[25]. Iar în partea a doua prezintă elemente de literatură populară, în special baladele haiduceşti şi poveştile populare[26].

---

[18] *Ibidem*, p. 142.
[19] *Ibidem*, p. 142.
[20] *Ibidem*, p. 145.
[21] *Ibidem*, p. 146.
[22] Cornel Munteanu, op. cit., p. 89.
[23] *Interferenţe literare româno-maghiare* (traducerea din maghiară în română îi aparţine autoarei).
[24] Domokos Sámuel, *Magyar-román irodalmi kapcsolatok, (Interferenţe literare româno-maghiare)*, Editura Gondolat, Budapesta, 1985, p. 2, (traducerea din maghiară în română îi aparţine autoarei).
[25] Numele capitolelor sunt sugestive pentru temele abordate: *A román irodalom magyar nyelven (Literatura română în limba maghiară), Új adatok Eminescu első magyar fordítóiról és méltatóiról (Noi informaţii despre primele traduceri şi aprecieri ale lui Eminescu), József Attila román műfordításai (Traduceri literare româneşti ale lui József Attila), Petőfi a román irodalomban (Petőfi în literatura română), Octavian Goga magyar irodalmi fordításai (Traducerile din literatura maghiară ale lui Octavian Goga), A magyar irodalom első román nyelvű antológiája (Prima antologie a literaturii maghiare în limba română)* şi *A budai Egyetemi Nyomda román kiadványai és dokumentumai (Publicaţiile şi documentele româneşti de la Tipografia Universităţii din Budapesta).*
[26] Acestea sunt analizate în cinci capitole cu titluri sugestive pentru tematica aleasă: *A kelet-európai népek betyárballadái (Baladele haiduceşti ale naţiunilor este-europene), Az újgörög kleftiszballadák és a román*

În ultimul capitol din această a doua parte a volumului, intitulat *Din folclorul unui sat românesc din Ungaria: Poveștile lui Vasile Gurzău, în limba maghiară și română*, autorul realizează o analiză complexă a basmelor lui Vasile Gurzău, pornind de la biografia acestuia și felul în care întîmplările din viața sa au influențat povestirile viitoare. Pentru o mai bună înțelegere a operei lui Gurzău, el descrie mediul în care acesta a trăit, istoria și cultura populară a satului său, analizând și creațiile populare (strigăturile, bocetele), diferitele tradiții (cum ar fi cele legate de tăierea porcului, chemarea ploii - „paparuga") sau superstiții populare (de exemplu, descântecele). După a prezentare detaliată a vieții și personalității lui Vasile Gurzău, el încearcă să găsească motivele care l-au împins pe acesta spre lumea basmelor populare și sursele de inspirație pentru basmele pe care Gurzău le va povesti de-a lungul anilor, pentru ca apoi să se aplece înspre lumea basmelor povestitorului, analizând-o din multiple perspective: tematica lor, personajele, viziunea asupra lumii. Este analizată în profunzime arta povestirii lui Gurzău, elemente ale oralității stilului, dramatizarea basmelor prin folosirea exhaustivă a dialogului, subiectivitatea și intervenția povestitorului în text. Autorul pornește pe urmele surselor de inspirație ale povestitorului, ajungând la asemănările dintre basmele sale și baladele haiducești românești, analizând, în final, problemele de construcție ale basmelor povestitorului bilingv, pornind de la basmele lui Gurzău care au variante diferite în română și în maghiară.

Domokos Sámuel a întregistrat pe magnetofon patruzeci de povești populare, în limbile română și maghiară, ale povestitorului popular din Micherechi, dintre acestea, șapte fiind publicate în 1963[27]. Importanța acestei apariții o constituie faptul că, pentru prima oară, a fost publicat în Ungaria repertoriul unui povestitor bilingv, aceasta deschizând o primă oportunitate pentru studierea interacțiunilor dintre folclorul maghiar și cel român, cât și pentru metodele de analiză ale construcției poveștilor populare bilingve[28]. Folclorul micherechean și-a conservat, în mare parte, formele și creațiile de până la Primul Război Mondial, acestea primind însă, mai ales în perioada interbelică, influențe maghiare din satele vecine. Acest fapt este dovedit și de poveștile lui Vasile Gurzău, în care întâlnim și teme din basmele populare maghiare[29].

Vasile Gurzău s-a născut la 16 martie 1898 la Micherechi, tatăl fiind un țăran sărac, ceea ce a făcut ca el să meargă la școală în sat doar trei ierni, pentru că în restul anotimpurilor ajuta familia, iar mai târziu a ajuns argat pe pământurile diverșilor moșieri. Din 1916 a început armata la Fehértemplom (Biserica Albă), la brigada 34 artilerie, ajungând în Primul Război Mondial, în Italia și Galicia. După război s-a întors acasă și a lucrat pământul împreună cu cei patru frați ai săi, căsătorindu-se în 1920 cu o fată din sat, cu care a avut doi băieți și o fată[30]. Vasile Gurzău a fost un om harnic și gospodar, el începând să-și manifeste talentul de povestitor chiar cu tovarășii de muncă: le povestea basme cu zâne sau cu tâlc, iar acestora le plăceau atât de mult încât doreau mereu să muncească cu el, pentru a-i asculta poveștile[31]. Gurzău și-a îndreptat atenția spre basme încă din perioada școlii, primele basme auzindu-le de la mama sa dar și de la cei bătrâni, care în fiecare seară se strângeau la țesut și povesteau. Acesta a fost mediul în care și-a petrecut cele mai frumoase momente ale

---

népballadák (Noile balade haiducești grecești și baladele populare românești), Pintea Gligor alakja a mondákban és a betyárballadákban (Pintea Gligor în epopeile și baladele haiducești), A kétegyházi Mioriţa-kolinda (Varianta chitigăzeană a Mioriței) și Egy hazai román falu folklórjából: Vasile Gurzău magyar és román nyelvű meséi (Din folclorul unui sat românesc din Ungaria: Poveștile lui Vasile Gurzău, în limba maghiară și română).

[27] Domokos Sámuel, *Magyar-román irodalmi kapcsolatok, (Interferențe literare româno-maghiare)*, Editura Gondolat, Budapesta, 1985, p. 135.

[28] *Ibidem*, p. 135.

[29] *Ibidem*, p. 136.

[30] *Ibidem*, p. 140.

[31] *Ibidem*, p. 140-141.

copilăriei, din care cele mai frumoase amintiri sunt legate de lumea fantastică a basmelor, în care binele învinge răul iar săracii devin împărați bogați[32]. În Micherechiul acelei perioade existau mulți povestitori de basme, de la care Gurzău a învățat multe, cum ar fi Gheorghe Ruja, poreclit Danțoș, care a murit la începutul anilor 1950, fără ca cineva să-i fi transcris poveștile. Câteva dintre poveștile sale au trecut mai departe, în repertoriul lui Gurzău, însă fiind trecute prin filtrul personalității sale. Alți povestitori de basme cunoscuți în sat au fost Zagoni, Iuane Trifului, Pipoş, de la care Gurzău a preluat multe basme[33].

Un rol important în cariera de povestitor a lui Gurzău, susține Domokos Sámuel, l-a avut perioada îndelungată petrecută în armată, când a avut ocazia să-și descopere talentul, personalitatea, stilul propriu dar și să-și îmbogățească repertoriul cu basme auzite de la camarazii de arme, din alte regiuni ale țării. Când își amintește de acele vremuri, el spune că atunci a povestit mult, pentru că îi plăcea și pentru că și colegilor le plăcea să-l asculte, iar dacă printre ei erau și alți povestitori, povesteau și aceștia. Când erau în barăci, toți soldații, români, unguri sau sârbi, se strângeau în jurul lui, cerându-i să spună povești. Domokos Sámuel spune că probabil a aflat de povestea eroului sârb Krajlevics Marko de la unul din soldații sârbi, poveste numită *Cranovit'e Marc*, care există doar în repertoriul lui Gurzău[34]. Iar un alt aspect important, subliniat de autor, este că, în perioada armatei, pentru a satisface dorințele camarazilor maghiari, a început să creeze și să spună și povești în limba maghiară, aici începând cariera sa de povestitor bilingv[35].

Indiferent de câtă încredere a avut în abilitățile sale, el a încercat mereu să-și îmbogățească cunoștințele legate de lumea basmelor, de aceea, după întoarcerea din armată, a mers constant la toate adunările din sat în care bătrânii spuneau basme. Nu doar le asculta ci le și învăța, încă de când le auzea prima oară. Toate acestea s-au întâmplat în anii de după Primul Război Mondial iar în anii ce au urmat, odată cu moartea bătrânilor povestitori, el a rămas cel mai faimos povestitor de basme al satului. Un rol important l-a avut și comunitatea satului, care îi cerea lui Gurzău să-și spună poveștile cu fiecare ocazie posibilă. Comunitatea a fost și cea care l-a făcut pe Gurzău să-și aleagă și, în final, să-și găsească stilul caracteristic, cele mai cerute fiind basmele prezentate cât mai interesant, cu dialoguri dramatice și cu o narațiune bogată. Astfel, se poate spune că Gurzău a învățat cum să spună basme și de la ascultătorii săi. Iar aceștia nu erau pasivi ci activi, conducând firul poveștii cu întrebările sau intervențiile lor. Domokos Sámuel spune că a fost martor, de mai multe ori, la momente în care, în timpul povestirii, publicul a cerut dezvoltarea unei părți care îi plăcea, în plus, ascultătorii oprind chiar basmul pentru a cere amănunte despre un episod sau despre un personaj[36].

Domokos Sámuel remarcă faptul că povestitorul trăia intens în lumea basmelor sale, acesta afirmând că îi veneau în minte noaptea, uneori, fragmente interesante din basmele uitate, iar atunci îi reușea câte o dată reamintirea întregului basm. Un alt aspect interesant este că de multe ori, în timpul povestitului, îi veneau în minte elemente, teme din alte basme, el spunând că „o poveste o aduce pe cealaltă".[37] Domokos Sámuel crede că, dintre basmele sale, *Cranovit'e Marc* iese în evidență ca o poveste de sine stătătoare, celelalte având teme specifice, puțin cunoscute în basmele populare, având amprenta pesonalității povestitorului. În basmele sale întâlnim și teme cunoscute, dar, nu foarte rar, apar doar câteva motive sau episoade întâlnite în basmele populare, în general. De exemplu, basmul *Boldaşu* nu are alte variante cunoscute, dintr-un singur motiv: pactul cu diavolul e cunoscut doar în catalogul

[32] *Ibidem*, p. 141.
[33] *Ibidem*, p. 141.
[34] *Ibidem*, p. 142.
[35] *Ibidem*, p. 142.
[36] *Ibidem*, p. 142.
[37] *Ibidem*, p. 143.

Aarne-Thompson. Şi în *Găsîtu* apar doar câteva motive nesemnificative din catalogul amintit, necunoscut e şi basmul *Cranovit'e Marc*, cunoscut la sârbi doar ca erou; motivele din partea a doua a basmului *Sumnă murgă, Sumnă mnerie*, nu se regăsesc în catalogul basmului popular, şi mai pot fi amintite *T'irică şi Stan, Împăratu şi muierę čę săracă, Ụomul sărac* sau *Dă feričire*[38].

Gurzău dispune de o inegalabilă putere de concepție a basmelor, de fantezie, explicându-se astfel cum de apar în basmele sale marile palate văzute la Budapesta, satul său sau împrejurimile natale, cum ar fi zona Crișului. Într-una din părțile poveștii *Luntrașul,* fiul cel mai mic este pe o apă la fel de mare ca Dunărea, podurile sunt ca cele de peste Criș sau cele din Budapesta, de peste Dunăre. În unele povești întâlnim indicații care țin de dezvoltarea lumii satului, cum ar fi faptul că mai demult nu existau nici biciclete, darmite motociclete sau mașini. Gurzău duce în lumea basmului, pe lângă împrejurimile satului, ocupațiile țărănești, munca câmpului, accentuând astfel caracterul țărănesc al basmelor sale[39]. Gurzău crede în basmele sale, se identifică cu eroii săi și cu acțiunile lor, crede în existența uriașilor și în puterea lor supranaturală. Povestitorul spune despre eroii din basmul *Împăratu vęrd'e* că au existat, nu aveau cum să nu existe, pentru că războaiele din trecut nu erau ca cele de azi, nu aveau paturi, nu existau bombe atomice, etc. Atunci așa a fost: „oamenii porneau la drum, se adunau în armate și se luptau, cine l-a doborât pe celălalt, câștiga. Așa era demult!". Iar la întrebarea „Când a fost acel demult?" a răspuns că, poate, era în vremea bunicului sau străbunicului său[40].

Domokos Sámuel afirmă că Gurzău era conștient de valoarea sa de povestitor, era mândru de basmele sale. Fără îndoială că avea calitățile unui mare povestitor, cu o fantezie bogată, fiind un om hotărât, care povestea cu ușurință, fără să se gândească mult, și își spunea, de cele mai multe ori, basmele „dintr-o respirație", fără blocaje și fără să stea pe gânduri, deși nu le memora ci improviza pornind de la tema folosită[41]. Cea mai importantă caracteristică a basmelor sale este oralitatea, care a trecut printr-un lung proces în care cele mai mari schimbări sunt realizate prin inflexiunile vocii povestitorului. În aceasta îl ajuta foarte mult anticiparea dorinței publicului, calitățile de actor care simțea când trebuie urcată sau coborâtă vocea. Gurzău avea, în primul rând, o abilitate de construcție a epicului: subiectul, povestea basmului, situațiile și transformările acțiunii sunt cele mai importante, iar dintre acestea, principalul fir narativ - adică destinul eroilor. El se identifica complet cu eroii care luptă pentru dreptate, mai ales cu eroii-țărani[42].

Talentul lui Gurzău se îmbină cu capacitatea de a dramatiza, în basmele sale dominând dialogul, prin el expunând cele mai interesante evenimente, cele mai importante schimbări de situații și conflicte. Dialogurile nu sunt doar frapante ci și interesante, povestitorul își aduce mai aproape pesonajele, le caracterizează prin dialog, le sugerează trăsăturile de caracter cele mai importante[43]. În basmele lui Gurzău apar și teme, motive sau construcții lingvistice din basmele populare românești, Domokos Sámuel exemplificând printr-o formulă specifică basmelor românești, care apare și la Gurzău: „În loptă lupta-n'e-om, În buzdugan bat'e-n'e-om, În paloș taie-n'e-om". De multe ori apare însă o formulă mai simplă: „În luptă d'ireaptă, că dă Dumn'ezo-i lăsată şi bună!"[44]. De asemenea, găsim elemente din baladele haiducești românești în basmul *Cranovit'e Marc*, cum ar fi discuția dintre erou și vameșul apei, care e spusă în versuri, el transcriind fragmentul în limbile

[38] *Ibidem*, p. 143.
[39] *Ibidem*, p. 143.
[40] *Ibidem*, p. 144.
[41] *Ibidem*, p. 145.
[42] *Ibidem*, p. 145-146.
[43] *Ibidem*, p. 146.
[44] *Ibidem*, p. 146.

română şi maghiară: „- Hoi, Cranovit'e Marc,/podu trecuşi/Vama nu-m dăduşi!/- Hoi, vălmaş, čel mare/Când dă-nturna,/ Vama ţ-oi da!/Când vin'i,/Vama ţ-oi plăt'i!" - „Hej, Cranovit'e!/A hídon átmentél,/Vámot nem fizettél!/- Hej, te legnagyobb vámos,/Mikor visszatérek/Vámot fizetek!/Mikor jövök,/Vámot megfizetek!"[45].

Domokos Sámuel accentuează rolul important avut de povestitorii bilingvi în transformările basmelor, aceştia preluând basme din limba maternă, transformându-le şi transmiţându-le şi în altă limbă. Cu toate acestea, cercetătorii nu au depăşit consideraţiile generale, nu doar în română şi maghiară, ci şi pe plan internaţional. Nu există un studiu care să analizeze, să urmărească transformările basmelor în folclorul maghiar, alături de cele din folclorul minorităţilor naţionale din Ungaria. Acelaşi lucru e valabil şi pentru români, deşi studierea problemelor povestitorilor bilingvi ar fi benefică atât pentru folclorul maghiar, cât şi pentru cel român[46]. Astfel, studierea basmelor bilingve ale lui Gurzău este importantă pentru explicarea transformărilor basmelor în general, în folclorul român şi în cel maghiar. Gurzău vorbea la fel de bine ungureşte şi româneşte, în satul său fiind normal bilingvismul, deşi populaţia era românească.

O problemă abordată de Domokos este legată de felul în care transformă, modifică povestitorul bilingv povestea auzită iniţial în limba maternă într-o altă limbă, cu alte cuvinte „o traduce" dintr-o limbă în alta sau o „re-crează" în cealaltă limbă. Dacă sunt privite basmele lui Gurzău în paralel în română şi în maghiară, se observă că el nu le-a „tradus" dintr-o limbă în alta, ci, păstrând tema basmului respectiv, îl povesteşte în cealaltă limbă într-o variantă care păstrează doar în linii mari temele şi motivele alese, în rest aproape creându-le din nou. Se poate observa că în acelaşi basm, repovestit în cealaltă limbă, doar cele mai importante teme şi personaje rămân aceleaşi, episoadele mai puţin importante sunt „rescrise", „reinventate", sau unele episoade nu se mai regăsesc în cealaltă limbă[47]. Gurzău îşi povestea basmele, în română şi maghiară, fără nicio dificultate, Domokos concluzionând că povestitorul gândea în limba în care povestea, deci nu „traducea" în timp ce povestea, nu ar fi avut nici timpul nici posibilitatea, pentru că el improviza mereu. Dacă ar fi tradus în timpul povestirii, s-ar fi creat pauze, ar fi apărut corecţii în poveste, sau şi-ar fi căutat cuvintele, expresiile[48].

A doua problemă importantă a povestirii bilingve a basmelor este felul în care poate păstra povestitorul trăsăturile caracteristice fiecărui basm, stilul basmului maghiar, respectiv român, ştiut fiind că basmele maghiare diferă de cele româneşti în ceea ce priveşte stilul şi structura. Un alt element remarcat de Domokos este că în basmele în româneşte apare mai mult dialog, acest fapt putând fi explicat prin întoarcerea la sursele de inspiraţie ale povestitorului[49]. De asemenea, el aminteşte că, în unele basme, povestitorul introduce formule în versuri din baladele populare româneşti, pe care în versiunea maghiară le transpune în proză, aici neexistând astfel de formule, autorul dând ca exemplu un fragment din basmul *Cranovit'e Marc*, în care formulele în versuri nu apar în varianta maghiară[50]. Domokos concluzionează astfel că Gurzău nu „traduce" în timpul povestirii, ci reface poveştile de inspiraţie românească în varianta maghiară, pentru a se potrivi stilului şi construcţiei specifice basmului popular maghiar. Depinde doar de povestitor cât de mult sau de puţin poate să se apropie de specificitatea basmelor populare dintr-o ţară sau alta, un rol important avându-l şi cercetătorul, felul în care acesta culege basmele, redând specificul

[45] *Ibidem*, p. 146.
[46] *Ibidem*, p. 147.
[47] *Ibidem*, p. 148.
[48] *Ibidem*, p. 149.
[49] *Ibidem*, p. 149-150.
[50] *Ibidem*, p. 151.

povestitorului pentru fiecare basm în parte, în variantele din ambele limbi. De aceea el consideră că studierea povestitorilor bilingvi, în speță a lui Vasile Gurzău, este importantă[51].

Se poate concluziona că cercetările realizate asupra folclorului românesc din Ungaria, mai ales cele realizate de folcloriști maghiari și români asupra literaturii populare în limba română, a creațiilor povestitorilor populari, au reprezentat un fenomen important pentru promovarea limbii, culturii și valorilor tradiționale ale comunității istorice românești din Ungaria. De asemenea, cultura populară sub toate formele ei a fost întotdeauna o marcă identitară importantă a românilor din Ungaria, această comunitate fiind constituită pe temelii tradiționale ale satului autarhic, care au rezistat până la mijlocul secolului XX. Din perspectiva jurnalistului și folcloristului Alexandru Hoțopan, cultura populară a românilor din Ungaria de astăzi poate fi considerată ca parte integrată a culturii românești în general. Dincolo de influențele și specificitățile datorate zonei geografice dar și istoriei românilor de aici, cultura românească, și în special tezaurul folcloric al românilor din Ungaria, reprezintă moștenirea națională române ca întreg, în opinia sa unele dintre caracteristicile fenomenelor de cultură ale românilor de aici fiind reprezentate de autenticitate și de păstrarea și prețuirea creației artistice[52], printre acestea un loc de cinste avându-l și basmele marelui povestitor popular Vasile Gurzău. Până în deceniul șase al secolului al XX-lea, perioadă în care comunitățile arhaice tradiționale încep să intre într-un declin ireversibil, tradițiile și cultura populară cedând influențelor societății industriale moderne iar mărcile identitare începând să se erodeze sub presiunea factorilor politici, economici, sociali și culturali ai societății, comunitatea istorică românească din Ungaria și-a păstrat în parte tradițiile, obiceiurile, folclorul și specificul național[53], munca de cercetare și de revalorificare a folclorului românesc fiind un factor important care a ajutat la prezervarea și transmiterea pe mai departe a valorilor autentice ale comunității, contribuind astfel la prelungirea vieții comunitare și la păstrarea pentru o perioadă mai lungă de timp a identității etnice a comunității.

BIBLIOGRAPHY

1. xxx, *Inter scyllam et charybdim. Identitásképző stratégiák és a budapesti román tanszék története*, Editura Elte Eötvös, Budapesta, 2013.
2. *Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria*, Publicație a Asociației Maghiare de Etnografie, Nr. 12, Editura Magyar Néprajzi Táraság, Giula, 1999.
3. Hedeșan, Otilia, *Dacă n-ar vu fi nu s-ar vu povesti... Antologie a povestitorilor români din Ungaria*, Editura Paideia, București, 2007.
4. Hoțopan, Alexandru, *Împăratu Roșu și Împăratu Alb (Poveștile lui Teodor Șimonca*), Editura Didactică, Budapesta, 1982.
5. Martin, Emilia, *Sărbătorile calendaristice ale românilor din Ungaria*, Publicație a Institutului de Cercetări a Românilor din Ungaria, Giula, 2003.
6. Munteanu, Cornel, *Românii din Ungaria, II. Literatura (1950-2008)*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj Napoca, 2009.
7. Munteanu, Cornel, *Românii din Ungaria, I. Presa. Studiu de sinteză în jurnalistică (1950-2005)*, Publicaţie a Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, Editura Noi, Gyula, Ungaria, 2006.

[51] *Ibidem*, p. 153.
[52] Alexandru Hoțopan, *Împăratu Roșu și Împăratu Alb (Poveștile lui Teodor Șimonca)*, Editura Didactică, Budapesta, 1982, p. 5.
[53] Rodica Raliade, Mihaela Nubert Chețan, *Lecturi identitare. Români din Ungaria - studii de caz -*, Editura România Pur și Simplu, București, 2004, p. 29.

8. Raliade, Rodica, Nubert Chețan, Mihaela, *Lecturi identitare. Români din Ungaria - studii de caz* -, Editura România Pur și Simplu, București, 2004.

9. Sámuel, Domokos, *Magyar-román irodalmi kapcsolatok (Interferențe literare româno-maghiare)*, Editura Gondolat, Budapesta, 1985.

THE CONTRIBUTION OF PUBLIC POLICY IN THE PUBLIC ADMINISTRATION

Margareta Făgădar (Ghişa)

PhD Student, „1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract: The Member States of the European Union are making consistent efforts to adapt and stimulate the performance of their administrations' services to the current pace of social, economic and technological change imposed by digitalisation. The role of the state is influenced by the permanent transformation of the social and economic environment. European countries have carried out substantial administrative reforms aimed at improving effective coordination and creating a merit-based public administration, implementing effective strategies for attracting competent people, ensuring knowledge transfer, providing opportunities for development, and modernizing the policy-making process. In Romania, public administration reform requires a long-term vision of the modernization process of the public sector, which must respond to new changes in the economy as a result of the current crisis but must also take on new dimensions. The paper presents the influence of public policies on public administration in ensuring the well-being of society, influencing sustainable development and social cohesion. One of the key points of this challenge is the application of predefined rules and procedures that can strengthen the mechanisms for implementing and evaluating public policies, as well as can promote a transparent and accountable fiscal policy behavior.

Keywords: Public administration, government, public policies, transparency, digitalisation.

Code jel: M41

Introduction

Public administration responds to people's needs and operates on the basis of organizational structures, processes, policies and programs. State institutions have a fundamental role to play in establishing appropriate incentives, reducing uncertainty and ensuring the well-being of the community, influencing sustainable development, social cohesion and the well-being of society. Weaknesses in the functioning of the public administration can create significant gaps in the functioning of the market as well as innovation.

European countries are making consistent efforts to boost the performance of their administrations and to adapt their services to the current pace of social, economic and technological change required by digitalisation. Public policies are actions taken by the government in response to problems in society. Public policies are therefore political and administrative decisions to allocate different forms of resources (material, financial, know-how, symbolic). The application of pre-defined rules and procedures can promote transparent and responsible fiscal policy behavior.

Literature review

Public policies are the result of the activities that the Government is doing or an action, an action to the needs, the real problems of society. They are eloborated in order to achieve a set of goals, which is an attempt to resolve or analyze a necessity. Public policies are decisions taken, intentions or promises after Babutea A.G. et all (2020).

The local, national and global experiments of M. Hubs (2014) offer new institutional tools useful in solving society's problems, leading to greater accountability of political decision-makers and citizens for preparing and managing public policy difficulties.

The expansion of Internet use provides a new form of connectivity and generates innovative activities and products, new models of dynamic and efficient interaction between institutions and the community The adoption and use of digital technologies should be encouraged for public administration to work with citizens.

In order to implement digitalisation, important investments need to be made, both in material and human terms, to achieve performances like those at European level. Without alignment with this process, all public services risk a regression, according to Babutea A.G. et all (2020).

To avoid the risk of taking some delayed decisions, Bulborea I, (2007), argues that the government factor must observe the optimal timing of the intervention through fiscal levers, as well as the time horizon within which this decision will be taken.

Manolescu G., (1997), States that decisions issued by governments are directly linked to the expected need of fiscal policy. Views on the usefulness of fiscal policy have created various ways of thinking, which have led to the decisions of the administrative authorities. The role of the state is influenced by the constant transformation of the social and economic environment. It has been found in practice that tax purposes are precise, well-defined and not always neutral.

In practice, fiscal aims seem to be more important than social-economic ones, as the latter are also developed through fiscal levers. We appreciate that a reduction in the level of taxation in a country's economy increases the neutrality of the tax system, which is conditional on the macroeconomic policies of the public power. We believe that the offer of public investment and opportunities of this kind is inseparable from the behavior of public power, which by administrative decisions clearly influence public supply.

Public authorities in Romania, through values such as transparency, professionalism, predictability, receptiveness, stimulate the involvement of society in identifying problems, and propose solutions that they systematically base, test and validate, thus generating a service framework that is adequate to the needs of citizens and focused on efficiency. These services are intended to harmonize with social, cultural and educational, economic and financial, justice and democracy reforms.

Research by foreign authors Rogers, Besley, case shows the link between budgetary expenditure and the political factor, stressing that competition between political forces can reduce the size of the public sector and thus influence the level of expenditure. (Caplan, B., 2001).

In this respect, Boyne G. A., (1994), points out that left-wing governments consider a larger public sector to be more valuable, increasing taxes and spending, while right-wing governments do the opposite. Government coalitions also set a high level of taxes and deficits. In our opinion, the above-mentioned models are determined by the political situation in each country, by the specificity of the country concerned.

This creates negative effects caused by the functioning of the economic mechanisms both in terms of budgetary balance and fiscal policies by the existence of a public sector that is largely unadapted to the market, Profiroiu M., 2003.

Wilson, (1887) outlines the policy on administrative activity, considering that the policy is formulating policies, while the public administration implements them, and a clear distinction between the two is needed.

The need to improve public policies

In Romania, the process of modernizing the public sector must respond to new changes in the economy because of the current crisis, but it must also take on new dimensions. In public policymaking, the impact of political decisions must always be anticipated, but never be perfectly predictable.

When the political process fails to achieve its objectives, feedback mechanisms are essential to correct the direction taken. Society affected by political decisions, in particular citizens and entities, should be actively involved in the policy-making process.

Current technological, economic and social changes create new expectations for public services. Atkinson, R.D., et all (2007). Many beneficiaries expect personalized, simplified or automated services to be provided through their favorite channels, which are becoming increasingly mobile.

Fakieh, B., et all (2016) also emphasizes that, Users want public administrations to be open and transparent and allow them to supervise administrative procedures and processes, provide feedback on the quality of the services provided, help make administrative changes or implement innovative ideas.

The consultation should start with the identification of initial needs and expectations and is aimed at monitoring and assessing the degree of satisfaction with the way in which these preferences have been met during supply or how they have evolved and evolve.

In our view, the use of e-public services can improve the security and convenience of carrying out any online activity, such as filing a tax return, registering at university, setting up an entity, tendering online, etc.

European transformations on public policies

Member States have undertaken substantial administrative reforms aimed at modernizing policy making, improving effective coordination and creating a merit-based public administration, implementing effective strategies to attract the right people, to ensure knowledge transfer and provide opportunities for development.

Most human resources policies focus on performance, argues Hammerschmid, G., et all (2016), but developing the potential of employees does not always enjoy the same level of priority. The reasons for these variable developments are difficult to analyze as the assessment of the results of the reforms tends to be underestimated and therefore limited. There are few comparatives analyzes between countries, policy areas and administrative organizations on the experiences and success of reforms G, et all 2017).

At European Union level, strategic thinking on e-government has progressed significantly in recent years and key EU regulations can be organized around a few key topics, such as: interconnection of business registers, protection of personal data and privacy, e-procurement and e-invoicing, electronic communications, electronic identification and trust services, e-payments, re-use of data, single point of contact, personal information and professional qualifications. Strategies to modernize and digitalise public administration need to be adapted to a changing environment that contributes to citizens' understanding of public services. We welcome the fact that the European Union should encourage the exchange of best practices and technologies between Member States, to allow the transition to a uniform digitalise administration with the same degree of sophistication of public electronic platforms. The European, national, regional and local Union and must offer tailor-made solutions for public administration so that entities and citizens gain full confidence in the services provided.

At the same time, public administrations will allow each other access to data and services, within and outside national borders, increase the efficiency of these administrations and facilitate the free movement of businesses and citizens. Citizens' lives are increasingly

digital based, which increases the performance of public administration. Greater transparency wants users, to understand how certain services work, to work together in decision-making, to fully respect the legal framework for the protection of personal data and privacy, can contribute to economic growth, competitiveness, and to make public administrations more reliable and accountable.

The initiatives for a digitalised administration provide for a flexible and dynamic approach to keep pace with a rapidly evolving environment and should respect the following basic principles, which are strongly supported by stakeholders.

Digital by default: public administrations should choose, as the preferred option, to provide services electronically (including machine-readable information), while allowing individuals who choose not to be connected or who do not have the possibility to connect to other channels. The digital principle by default reflects the extent to which services are available online, and can be used to a high degree, government websites provide clear support, information and interaction to their end-users.

This means that public services are automated, i.e., do not require initiation or user interaction, are provided through a single point of contact or a one-stop shop and through different channels, and are fully available online.

In Romania, the use of online administrative services is above average, 63%, the EU average is 57%. The degree of access describes the extent to which the online environment is used at the level of administrative services. A low level of 40% compared to the EU average of 68% is reached by administrative digitalisation, which considers the level of digitalisation of the public administration offices.

"Only once" principle: Public administrations take the necessary steps to re-use data provided by citizens and entities internally, if allowed, in full compliance with data protection rules, so that no additional burden falls on citizens and entities.

Inclusion and accessibility: Public administrations should design digital public services that serve different types of needs, such as the needs of older people and people with disabilities and should therefore be inclusive and open to the community.

Openness and transparency: Public administrations should share information and data with each other and allow users to monitor the administrative processes in which they are involved. Moreover, public administrations should work with stakeholders (e.g., citizens, entities, researchers and non-profit organizations) in designing and providing services and open their access to data to access, control and correct their own data.

Transparency on how services work is reduced, and transparency will improve the expectations of users from their public administrations. Transparency assesses how users are empowered to interact with data and information on how their personal data is used in public administration. The comparison of the transparency of service provision over time provides evidence of the ongoing efforts of public administrations to improve this area.

Cross-border by default: Public administrations should make relevant digital public services available across borders. More value can be created by improving cross-border mobility, user-centered, and the level of e-government improves. Cross-border mobility means that European citizens can use eGovernment services in another country and should prevent fragmentation, thus facilitating mobility within the Single market. The average cross-border mobility in the European Union currently stands at 65%. A large proportion of European Union citizens have the opportunity to access the Internet. The most common obstacles are language, lack of information on the website, and the need for a physical meeting to provide the service.

By joining efforts at European Union level, the availability and uptake of eGovernment services can be increased, which should also underpin the strategic thinking of the Romanian Government in order to result in faster digital public services, cheaper and

more tailored to the needs of users. Seamless cross-border digital public services contribute to increased competitiveness, making the European Union a more attractive place for investment and life.

Interoperability by default: Considering the free circulation of data and digital services in the European Union, public services should be designed to operate seamlessly across the single market, regardless of organizational división. Credibility and security: The majority of European Union citizens believe that they have a certain degree of control over the information they provide online, but they do not feel full control and therefore elements should be integrated in the start-up phase to increase trust and take-up of digital services, together with compliance with the legal framework on the protection of personal data and privacy and the security of information systems. Administrations, public bodies decide in the choice of systems and technologies, as well as centralized or distributed models, which must be in line with their options and needs, and must comply with agreed interoperability requirements.

We appreciate that public administrations should aim to be: Oriented toward innovation-driven objectives, focused on long-term, decentralized, networked and risk-taking plans. Anticipating future changes could help public managers to equip their institutions with the necessary structures and capacities.

Conclusions

The Digital Single Market Strategy sets out the strategic objectives of accelerating both the implementation of existing legislation and the uptake of the resulting online public services, achieving cross-border interoperability and facilitating interaction with citizens, to support the modernization and digital transformation of public administrations in the Member States of the European Union.

The European Union has the tools to remove the digital barriers currently facing the Digital Single market and to avoid further fragmentation in the context of the modernization of public administrations and to pool efforts. New initiatives could include the re-use of public sector data and services in order for other actors (public or private) to create new and innovative services. At the same time, several initiatives can focus on increasing the transparency of public administrations, as the involvement of stakeholders is also involved, increasing trust and accountability and, at the same time, reducing the possibilities for corruption.

In Romania, inefficient public administration is characterized by an over-regulated environment and cumbersome and inefficient procedures, affecting the country's business environment and attractiveness, as well as public investment capacity. These deficiencies lead to a capacity shortfall of effective strategic and operational policy design and coordination, unable to design a political vision and strategic documents, and lack of management skills.

They are anchored in the underlying structural governance weaknesses, confirmed within national and local administrations, which in turn generate aversion to risks, accountability and decision-making We appreciate that the reform of government institutions is confined to rendering act more effective, but it becomes inefficient for the purposes set.

BIBLIOGRAPHY

1. Atkinson, R.D., McKay (2007), Digital prosperity – Understanding the Economic benefits of the information Technology Revolution. Information Technology and Innovation Foundation. Available on https://www.itif.org/files/digital_prosperity.pdf

2. Babutea A.G. and Rabontu C.I., 2020, the provisions of Romanian companies to adopt the computer with the new serivics for hosting databases, the Annals of "Constantin Brancusi" University, Tg. Jiu, economy Series, Edition 6/2019.

3. Babutea A.G. and Rabontu C.I., 2020, Digital services in Romania – present and perspective, University Annals "Constantin Brancusi", Targu Jiu, Economia, Edition 6/2019, volume.1, p. 35-41.

4. Boyne, G. A., "Party competition and local spying decisions", 1994, British Journal of political Science, no. 35, p. 210–222.

5. Bulborea I, coord, Microeconomics and macroeconomics, Part I, Pro Universitaria Publishing House, Bucharest, 2007.

6. Caplan, B., "Has Leviathan been bound? A these of imperfect government with evidence from the States', 2001, Southern Economic Journal, no.76, p. 825–847.

7. Fakieh, B., Blount, Y., Busch, P. (2016) SMEs and cloud computing: Benefits for the national economy and global competitiveness. Conference: 13th European Conference on the Mediterranean and the Middle East on Information Systems, EMCIS. Available at https://www.researchgate.net/publication/306098390_SMEs_AND_CLOUD_COMPUTING_THE
_BENEFITS_TO_THE_NATIONAL_ECONOMY_AND_GLOBAL_COMPETITIVENESS

8. Hammerschmid, G., and others, "Public Administration Reform in Europe - Top View", Elgar, 2016.

9. Manolescu G, economic policies, Economy Publishing House, Bucharest, 1997.

10. Mitan, E., Savu D., public policies in the digital age, Romanian Journal of Information Technology and Automatic Control, Vol. 30, No. 3, 89-106, 2020.

11. Peters, B. G. and Pierre, J., "Two Roads to Nowhere: Evaluation of 30 Years of Research in Public Administration", Governance, 30, 2017, 11-16.

12. Profiroiu Marius, Euromee politics, Economy Publishing House, Bucharest, 2003.

13. Roemer, J., "political, economic balance when parties are constituents: The one-dimensional case", 1997, analysis of social options and welfare, no.14, pp. 479–502.

14. Rogers, D. L., Rogers J. H., 2000: 1–21; Besley T., Case A., 1995: 769–798.

15. Wilson W., Administration Study, Quarterly Political Science, Vol. 2, no. June 2, 1887, published in the Academy of Political Science.

16. European Commission, 2017 eGovernment benchmarking report.

European Commission, quality of public administration a toolbox for practitioners ", 2015.

17. DECISION No 909 of 15.10.2014 on the approval of the Strategy for the strengthening of public Administration 2014 – 2020 and the establishment of the national Committee for the coordination of the implementation of the Strategy for the consolidation of public Administration 2014 – 2020, published in Official Gazette No 834 bis of 17 November 2014.

18.https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/raportul-comisiei-europene-privind-guvernarea-electronica-egovernment-benchmark.htm – European Commission eGovernment report – eGovernment benchmark 2019: Romania has a above average (63%; EU average 57%) level of online channel use in administrative services No. 40, 22-28 OCT. 2019 » CONNECTING TO THE DIGITAL ERA

19. https://doi.org/10.33436/v30i3y20200789

20. https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2019/11/MFP-_RO.pdf

21.https://ec.europa.eu/romania/news/20191018_Raport_comisia_eguvernare_ro

22.https://www.fonduriue.ro/files/programe/CAPACITATE_ADMIN/POCA_2014-2020_ian_2015.pdf

A FRONTIER FIELD: PSYCHOLINGUISTICS

Anca-Giorgiana Manta (Panduru)

PhD Student, University of Craiova

Abstract: Psycholinguistics is a field on the border between psychology and linguistics. As a discipline, it considers both the description of language facts and their explanation by reference to communicators. In this study we will make a synthesis of the theories underlying psycholinguistics, but also of the relationships it has with other fields, due to its functionality and implications in the communication process.

Keywords: psycholinguistics, psychology, linguistics, theory, language

INTRODUCERE

Psiholingvistica este o disciplină ce urmărește înțelegerea deplină a complexității limbajului uman, având în vedere modul în care oamenii produc, codifică și folosesc limbajul ca instrument de comunicare. Este un domeniu deosebit de activ, bazându-se pe o metodologie atentă și generând noi întrebări, fapt ce determină studii suplimentare din mai multe direcții (lingvistică, psihologie, sociolingvistivă, pragmalingvistică ș.a.).

ORIENTĂRI TEORETICE

În general, psiholingvistica[1] este definită ca ,,studiu interdisciplinar, al cărui obiect îl constituie relația dintre structura mesajelor și procesele psihice specifice indivizilor care le produc și le interpretează într-o situație comunicativă dată.”.[2] Mai mult decât atât, este analizat modul în care abilitățile psiholingvistice (gândirea, memoria, afectele, temperamentul, înțelegerea, asocierea, integrarea ș.a.) intervin în structurarea și recepționarea mesajelor, precum și modul de percepere a codului lingvistic de către cei care îl utilizează, factorii care influențează, pe parcurs, formele activității comunicative a unei persoane, dar și efectele unor stări patologice asupra comunicării.

De asemenea, psiholingvistica este preocupată nu doar de utilizarea codului verbal, ci și de alte tipuri de coduri comunicaționale (gestual, mimic), analizând relația, ponderea și funțiile fiecărui tip de cod în procesele de comunicare.

Ca disciplină, își are originea[3] în programul *Psycho-linguistics, a Survey of Theory and Research Problems* (1954), conform căruia trei teorii distincte stau la baza psiholingvisticii:

- *teoria lingvistică*, prin care limba este considerată un sistem de semne aflate în relații reciproce;

[1] Tatiana Slama-Cazacu, *Introducere în psiholingvistică*, București, Editura Științifică, 1968, p. 7: „Ce înseamnă cuvântul «psiholingvistică»? O definiție sumară și formală îl poate explica drept: combinarea între psihologie și lingvistică. Dar ce sens profund are această «combinare»? Pentru unii, ea devine echivalentă cu o «psihologie lingvistică», pentru alții cu o «lingvistică psihologică», pentru mulți cu o psihologie a limbajului, și așa mai departe”.

[2] vezi DSL, p. 418.

[3] În cadrul celui de-al XVIII-lea Congres Internațional de Psihologie (Moscova, 1966), Jean Piaget a ținut o conferință intitulată ,,La psychologie, les relations interdisciplinaires et le «»système des sciences»”, iar la al X-lea Congres Internațional de Lingvistică (București, 1967), Roman Jakobson a ținut un discurs despre ,,Linguistics and adjacent sciences”.

- *teoria behavioristă a învățării*, ca sistem de deprinderi ce leagă un semn de un anumit comportament lingvistic;

- *teoria informației*, prin care limba este considerată cel mai important mijloc de transmitere a informației.

După constituirea ca disciplină, a urmat construirea unui obiect[4] care să implice atât psihologia, cât și lingvistica. Așadar, psiholingvistica se situează ,,între relațiile dintre mesaj și partenerii umani ai actului de comunicare"[5], căutând nu doar să descrie faptele de limbă, ci să le explice raportându-se la comunicatori, având în vedere tot ce ține de realizarea concretă a limbii (datorită funcționalității și implicațiilor în procesul comunicării).

Tatiana Slama-Cazacu face un raport în ceea ce privește relațiile pe care psiholingvistica le întreține cu alte domenii interesate, din diverse unghiuri, de problematica actualizării limbii în varii situații comunicaționale[6]. Astfel, are legătură cu stilistica, deoarece unul dintre cele mai importante aspecte ale investigației psiholingvistice este acela al influențării stării afective a vorbitorului asupra modului de exprimare. Interesul stilistic coincide cu cel psiholingvistic atunci când se analizează, de exemplu, stilul unei opere ca produs al modului de exprimare al unui scriitor. Apropierea de sociolingvistică și de psihologie este dată de metodologia aplicată, de natura contactului cercetător-informator și de particularitățile muncii de teren, necesare pentru realizarea unei anchete autentice.

Punctul de congruență cu pragmatica îl reprezintă influența psihicului uman asupra operațiilor curente de codificare și de decoficicare, de emitere și de receptare a mesajelor verbale în actele de comunicare.

În ceea ce privește abordarea comunicării mediatice, psiholingvistica se întâlnește cu semiotica, cu stilistica, cu sociologia, cu antropologia, cu pedagogia și cu politologia.

În plus, teoria învățării în psiholingvistică beneficiază de contribuția unor științe ca patologia copilului, pedagogia (mai ales cea a predării-învățării limbilor), lingvistica aplicată. În cazul unui comportament lingvistic aberant, se poate apela la patologia limbajului sau la psihiatrie.

O temă controversată în interiorul psiholingvisticii este accea a însușirii limbajului de către copil. Considerată ca problemă de psiholingvistică progresivă, are dublă finalitate: pe de o parte, determinarea succesiunii etapelor prin care trece un copil pentru a-și însuși o limbă, pe de altă parte identificarea proceselor psihologice care fac posibilă achiziția lingvistică.

Specialiștii consideră că pentru însușirea limbajului sunt necesare cel puțin trei etape independente: dezvoltarea cognitivă, dezvoltarea capacității de a înțelege vorbirea și dezvoltarea abilității de a produce sunete și succesiuni de sunete tot mai apropiate de acelea articulate de adulți.[7]

Modalitatea în care s-a realizat studiul achiziționării limbajului de către copil nu este una unitară, evidențiindu-se două tendințe divergente în cadrul psiholingvisticii progresive:

1. *tendința ineistă,* care explică fenomenul asimilării unui sistem lingvistic prin existența unor mecanisme înnăscute ce se dezvoltă pe măsura creșterii copilului (reprezentantul principal este lingvistul Noam Chomsky);

---

[4] Tatiana Slama-Cazacu, *Op. cit.*, p. 8: „Psiholingvistica studiază cu mijloace oferite atât de psihologie cât și de lingvistică fenomene de frontieră între cele două științe și care sunt «inevitabile» de vreme ce limbajul este un fenomen uman iar limba este un produs al omului (deci poartă amprenta psihicului uman ca orice produs al omului) și de vreme ce limba servește ca mijloc de comunicare între oameni (deci trece în permanență prin canalul psihicului omenesc sau, mai concret, revine în permanență în gura și în urechile oamenilor și ca atare, pe parcursul relației dintre vorbitor și auditor – devenită «vorbire,» «parole» –, trebuie să sufere implicațiile a tot ceea ce constituie particularitățile psihice ale celor doi parteneri".

[5] vezi Tatiana Slama-Cazacu, *Op. cit.*, p. 22.

[6] vezi Tatiana Slama-Cazacu, *Psiholingvistica (O știință a comunicării)*, București, Editura All, 1999.

[7] vezi J.B. Carroll, *Limbaj și gândire*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979, p. 47.

2. *tendința interacționistă*, care susține că dezvoltarea vorbirii este influențată de factori multipli și interdepenedenți, corelativi achizițiilor realizate la nivelul inteligenței senzorio-motorii. Copilul trece de la logica acțiunii la o logică de natură conceptuală, care implică, pe lângă înțelegere, gândire și reprezentare. După aceea, apare funcția simbolică, copilul putându-se gândi la ceea ce nu este actualmente prezent (concret) și pe care îl poate evoca (reprezentantul principal este Jean Piaget).[8]

„Limbajul poate beneficia de tot ceea ce a fost dobândit prin logica senzoriomotorie și prin funcția simbolică, limbajul nefiind decât un caz particular al acesteia". [9]

Printre metodele utilizate în cercetările privind dezvoltarea limbajului, menționăm ancheta dinamică – prin care se înregistrează producții vebrale în situație naturală – și experimentul – ce permite realizarea unei verificări a informațiilor culese în situații de comunicare prealabile.

În cazul în care apar deficiențe în asimilarea limbii, psiholingvistul trebuie să adopte o altă strategie în investigație. În scopul elucidării unui comportament lingvistic aberant, acesta e nevoit să apeleze la lucrări de patologie a limbajului (care se ocupă de tulburări periferico-foniatrice, de deficiențele de comunicare, de audimutitate sau de grave tulburări ale limbajului care însoțesc anumite boli mintale): „Aceste stări determină modificări în elaborarea și în receptarea mesajelor pe care psiholingvistica le poate studia pentru a-și îmbogăți cunoștințele despre comunicarea prin limbaj, apelându-se la compararea dintre normal și deviant și la stabilirea particularităților pe această «scară".»[10]

Așadar, psiholingvistica este o disciplină / domeniu / abordare interdisciplinară, justificată în actualul sistem al științelor și în spiritul unei noi metodologii a acelor științe considerate limitrofe. Ea nu este nici o ramură a psihologiei, nici una a lingvisticii. Psihologia își are propriul domeniu (psihologia limbajului), iar psiholingvistica are rolul de a expansiona perspectivele cercetării ei, de a ameliora diverse cercetări care pierd din vedere limba ca produs uman (codul instituit și utilizat ca atare) și de a utiliza datele lingvistice. Lingvistica are nevoie de psiholingvistică nu doar pentru a înțelege și a studia mai bine limba, pentru a aduce un suflu nou în metodologia ei, ci și pentru a realiza studiul fenomenului omis frecvent: „vorbirea" (*parole*).[11]

Aceeași Tatiana Slama-Cazacu consideră că obiectul psiholingvisticii trebuie căutat în mesaj, iar o definiție mai completă ar indica drept obiect al psiholingvisticii „studiul modificărilor apărute în mesaj în cursul actului concret al comunicării datorită relațiilor care se stabilesc între emițător și receptor, cu tot ceea ce presupun aceștia".[12] Cu alte cuvinte, psiholingvistica trebuie să studieze limba în realizările ei concrete („vorbirea", deci *parole*), precum și celelalte forme de „mesaje" în raport cu emițătorul și receptorul, laolaltă cu variile situații de comunicare în care aceștia se găsesc. Scopul devine astfel vorbirea însăși, urmărirea modificărilor ei „în situații" și explicarea lor.

În ceea ce privește componentele fundamentale care sunt implicate în acest domeniu transdisciplinar, cercetările[13] au arătat că psiholingvistica are în vedere modificările produse într-o anumită situație de comunicare, cu alte cuvinte „relația" care se stabilește între emițător și receptor într-o anumită situație.

---

[8] vezi Mirela-Ioana, Borchin, *Vademecum în lingvistică*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2005, p. 224: „Un interesant document de psiholingvistică, în care sunt puse față în față cele două oreintări și invitați la dezbatere principalii lor reprezentanți este lucrarea «Teorii ale limbajului. Teorii ale comunicării (1998)».

[9] *Ibidem*, p. 224, apud, O. Ducrot, J.M. Schaeffer, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, București, Editura Babel, 1996, p. 309.

[10] Vezi Tatiana Slama-Cazacu, *Psiholingvistica (O știință a comunicării)*, București, Editura All, 1999, p. 89.

[11] Tatiana Slama-Cazacu, *Introducere în psiholingvistică*, București, Editura Științifică, 1968, p. 30.

[12] *Ibidem*, p. 42-43.

[13] *Ibid.*, p. 70-71.

Funcția principală a limnajului, comunicarea, se caracterizează prin finalitatea celor două aspecte ale sale: *emitere* și *receptare*. Momentul *emitere* are un scop precis: de a transforma un conținut psihic într-un fapt obiectiv pentru a-l transmite interlocutorului prin intermediul mesajului. *Receptarea* presupune o atitudine activă, atât de interes pentru ceea ce exprimă emițătorul, cât și de efort de înțelegere din partea receptorului. Astfel, cei doi parteneri trebuie să realizeze un echilibru final, manifestat prin acordul și înțelegerea dintre ei pe baza transmiterii mesajului. Mijlocul exterior prin care se realizează acest acord este folosirea unui instrument comun: *limba* (cunoscută de către ambii interlocutori).

CONCLUZII

Psiholingvistica studiază limba în realizările ei concrete, în mesaje (cu alte cuvinte, ,,vorbirea" – *parole*), în raport cu emițătorii și receptorii, dar și cu diferitele situații comunicaționale în care aceștia se regăsesc. Problema ce se are în vedere pentru studiul psiholingvisticii este aceea a definirii unei metodologii adecvate, care să aprofundeze cunoașterea acestui domeniu, cu aspecte evident comune cu aria lingvisticii și a psihologiei.

Așadar, metodologia psiholingvisticii trebuie să indice atât metodele care au rolul de a culege faptele de limbă legate de situații concrete, cât și interpretarea acestor fapte, în special prin modul de a le culege și de a le înregistra. Mai mult decât atât, această metodologie contribuie, pe de o parte, la dezvoltarea propriului ei domeniu (psiholingvistica), pe de altă parte la dezvoltarea lingvisticii înseși, accentuând acumularea faptelor lingvistice prin reînnoirea metodologiei generale a studiului lingvistic.

BIBLIOGRAPHY

Borchin, Mirela-Ioana, *Vademecum în lingvistică*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2005.

Buljan, Gabriela, Gradečak-Erdeljić, Tanja, *Where cognitive linguistics meets paremiology: a cognitive-contrastive view of selected English and Croatian proverbs*, în ,,Explorations in English Language and Linguistics", 2013, p. 63-83.

Carroll, J.B., Limbaj și gândire, București, *Editura Didactică și Pedagogică*, 1979.

Coșeriu, Eugen, *Omul și limbajul său*, antologie, argument și note de Dorel Fînaru, Editura Universității ,,Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2009.

De Mauro, Tullio, *Introducere în semantică*, în românește de Anca Giurăscu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

DȘL - Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar general de ştiinţe ale limbii*, București, Editura Științifică, 1997.

Hill, Archibald A. (coord.), *Linguistics*, Voice of America, Washington D.C., 1969.

Levelt, Willem J.M., *A History of Psycholinguistics. The Pre-Chomskyan Era*, Oxford University Press, 2013.

Rudică, Tiberiu, Costea, Daniela, *Psihologia omului în proverbe*, Iaşi, Editura Polirom, 2004.

Scovel, Thomas, *Psycholinguistics*, Oxford University Press, 1998.

Slama-Cazacu, Tatiana, *Introducere în psiholingvistică*, București, Editura Științifică, 1968.

Slama-Cazacu, Tatiana, *Psiholingvistica (O știință a comunicării)*, București, Editura All, 1999.

Topală, Dragoș Vlad, *Din universul proverbelor românești: elemente de analiză etnolingvistică*, în ,,Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european, Secțiunea Lingvistică", Iași, Editura Alfa, 2009, p. 353-361.

Topală, Dragoș Vlad, *Limbajul militarilor americani în timpul Războiului din Vietnam. Elemente de analiză psiholingvistică*, Editura Universitaria, Craiova, 2020.

IMPROVING PROCESSES RELATED TO TESTING AND VALIDATION WHILE DEVELOPING AN AGILE SOFTWARE PRODUCT

Alina Cristina Ghiba

PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The aim of this paper is to find how the processes related to testing and validation may be improved in an agile framework, while developing a software product. The main hypotheses tested refer to how continuous integration and automated testing are used within the agile framework, how there are used processes to validate an user story such as iterative demonstrations and reviews made at the end of each iteration and how the Product Owner is involved in the reviewing process to verify if a functionality accomplishes the role for which it was developed. Results confirm that developing a product requires solid testing and validation to identify errors from the first stages, using more tools for control validates that the requirements from clients have been met, whereas the Product Owner involvement allows a permanent review of the project feasibility.

Keywords: testing, validation, software, agile, product

1. Introduction

Nowadays, developing a software product is challenging due to the economic, financial and digital context that is changing all the time. These products must be developed during short periods of time and they should be in accordance with clients' needs. The entire industry has to adapt to quick technological evolutions and new trends.

A continuous integration and testing within the development process of a software is important for a team following agile principles. In this respect, continuous integration and pair programming have visible positive effects (Vasilescu, et al., 2015; Kude, et al., 2019). Extending continuous integration and automated testing are correlated with a higher efficiency (Krancher & Luther, 2015; Krancher, 2020).

An agile development team is structured into small groups that are multifunctional and which collaborate through the entire development process. This approach may function in both small and large projects, but the main idea is to keep the teams as small as possible. When the project is very large, the easiest solution is to organize teams in separate components to cover specific system functionalities or system architecture (Rasnacis & Berzisa, 2017). Based on these facts, success may be reached by assuring continuous integration and frequent delivery of those components that are completed. Agile teams develop and test new code using a specific framework for production where frequent iterations are used to provide quick value to clients. Delivering functionalities that have a high value implies efficiently integrating the results of development work by identifying and solving errors quickly (Balasubramaniam, et al., 2018). If integration is slow, then the team won't have time for adequate testing which could solve errors and for preparing infrastructure. Team must assure that necessary tools for testing are available and processes used are proper for continuous integration.

In an agile team, there are used processes to validate a user story such as iterative demonstration and reviewing made at the end of each iteration. Using tools to control outputs is necessary to confirm that clients receive value (Tam, et al., 2020).

Product Owner is an important role in the agile teams as he represents the client. Delivering value to the client implies for this position to check if a functionality developed by the team accomplishes the role for which it was developed. His responsibilities imply working closely with the development team on a daily basis in order to assure that delays won't occur, whereas feedback provided was implemented during development. Therefore, improving processes related to testing and validation while developing a software product involves a check from the Product Owner. This may be extended to identifying those functionalities which are not necessary anymore related to project objectives (Campanelli & Fernando, 2015).

2. Methodology

The objective of this research is to determine whether continuous integration and automated testing are integrated in the agile process, if there are used processes to validate requirements such as iterative demonstration and reviews made at the end of each iteration, respectively if Product Owner is involved in the reviewing process to verify if a functionality accomplishes the role for which it was developed.

In order to meet this objective, we applied a questionnaire on 80 people that are distributed within 5 teams and who are working on different positions such as Proxy Product Owner, Scrum Master, Technical Business Analyst, Tech Lead, Developer, WebOps, Front End, Quality EngineerLead, Manual Tester and Automation Tester.

Respondents have five options to select for each hypothesis as follows: (1) – totally disagree, (2) – partially disagree, (3) – neutral (no agreement or disagreement regarding the hypothesis tested), (4) – partially agree, and (5) – totally agree. After discussing with several individuals that completed the questionnaire, I decided to consider the neutral answers as having concerns related to hypothesis being tested but the impact is very limited. Therefore, in these circumstances, solutions must be found to solve these issues too in order to have as many people as possible to confirm that agile principles are applied inside the organization.

Hypotheses tested:

Hypothesis 1: Continuous integration and automated testing are used within the agile framework

Hypothesis 2: There are used processes to validate an user story such as the iterative demonstration and reviews made at the end of each iteration

Hypothesis 3: The Product Owner is involved in the reviewing process to verify if a functionality accomplishes the role for which it was developed

3. Results

Continuous integration is necessary within an agile development project as it includes compiling, creating, launching and testing the code written several times each day. In addition, continuous integration sustains success as it is a higher probability to get feedback quicker from the development team and to increase efficiency as a direct consequence after automation. Following these steps repeatedly, engineers receive feedback on the code written as quickly as possible and integration issues are identified (Krancher, 2020). Therefore, it's important for any project to check if continuous integration and automated testing are integrated in the agile framework.

The results obtained after testing the first hypothesis according to which continuous integration and automated testing are used in the agile framework are presented in the table below.

Table 1. Results after testing the first hypothesis

H01

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid	3.00	3	3.8	3.8	3.8
	4.00	38	47.5	47.5	51.2
	5.00	39	48.8	48.8	100.0
	Total	80	100.0	100.0	

Source: author's calculations

96.3% of respondents confirmed totally or partially the hypothesis and confirmed it. Therefore, continuous integration and automated testing are integrated in the agile processes. Based one these results, there are premises to deliver quality when developing the product as errors are identified from the first stages and the impact on output is positive as issues are solved before launching the product. In addition, the positive impact is explained by the fact these issues are identified easier when the volume of code which is reviewed is limited. In this respect, the periods needed for analysis are shorter (Krancher & Luther, 2015).

The output after testing the second hypothesis according to which teams use processes to validate a user story such as iterative demonstrations and reviews made at the end of each iteration is presented in the table below.

Table 2. Results after testing the second hypothesis

H02

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	1	1.3	1.3	1.3
	2.00	3	3.8	3.8	5.0
	4.00	20	25.0	25.0	30.0
	5.00	56	70.0	70.0	100.0
	Total	80	100.0	100.0	

Source: author's calculations

95% of respondents confirmed partially or totally the hypothesis. Results are confirmed by using more tools for control which validate that requirements from clients have been met (Tam, et al., 2020).

The third hypothesis tests whether the Product Owner is involved in the reviewing process to verify if a functionality accomplishes the role for which it was developed. Product Owner has a crucial role and creates the vision on the project in accordance to clients' requirements. Therefore, he has the responsibility of accepting or rejecting changes on product at the end of each sprint. A Product Owner establishes priorities related to user stories in the product backlog depending on the value that is created. In this respect, he may update any time changes that are necessary in the product backlog. Based on the general framework that was created, it establishes delivery dates for the product and he monitors the evolutions all the time. Having all these responsibilities, there are sustained premises for reviewing project feasibility.

Table 3. Results after testing the third hypothesis

H03

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	1	1.3	1.3	1.3
	2.00	2	2.5	2.5	3.8
	4.00	27	33.8	33.8	37.5
	5.00	50	62.5	62.5	100.0
	Total	80	100.0	100.0	

Source: author's calculations

96.3% of respondents confirmed the hypothesis and this validates that a functionality accomplishes the role agreed at the beginning of iteration after it is reviewed by Product Owner. In order to reach this objective, the Product Owner should assure the transparency of the information available in the product backlog. In addition, he must assure that information from the backlog is used by the development team and the objectives established follow the plan agreed between parts. Based on this, the Product Owner sets the objectives that must be met during each sprint. In order to reach this, he monitors permanently project evolution based on the information available to all team members in the backlog. Having an overview over product development, he is able to get maximal value for the client. The Scrum Master is another crucial position inside the team as it assures the premises for implementing clients' requirements.

Following the results of the questionnaire applied on an agile team, it may be concluded that the Product Owner managed to accomplish his responsibilities and the team developed what he considered that must be done. In addition, this criterion must be completed by developing functionalities based on priority. The Product Owner is the only person from the development team that can communicate the priorities and what must be done. This is the main reason for which the Product Owner is involved in creating and updating product backlog. In order to meet this requirement, he must be available all the time in case Scrum Master or a team member needs him as his main responsibility is to check if product development and maintenance is successful. Reviewing a functionality by Product Owner is an extension of his economic role. He must assure a coherent management of resources, both during initial phases when the project is elaborat, but also during deliveries. During planification and development, the Product Owner interacts with shareholders regarding respecting the vision. Each time when a spring is completed, Product Owner reviews functionality developed and communicates with shareholders and other team members to define what are the following steps. When planning sprints with team members, he offers information related to backlog requirements to be done during the following weeks. Creating this product backlog is an important process where the Product Owner is involved and when he must refine, establish priorities and estimate schedule. In those areas where he doesn't know details related to development, he must ask for additional information related to the factors that influence planification in order to assure premises for delivering functionalities that are valuable for clients. Product Owner verifies each functionality to determine if criteria established priorly was accomplished anf to check if individuals respect the general objective of their organization. One main point is to review if all these objectives are set up during a sprint and all functional and non-functional requirements are met by the development team. Acceptance criteria are crucial for Product Owner and developers because they provide valuable information about progress. Without these criteria, the development

team won't be able to understand those requirements for which completion means to not include the most proper working techniques until the following sprint.

4. Conclusions

Continuous integration and automated testing are necessary in the agile processes and this study demonstrated that agility depends on using them as errors are identified in the first stages of the production. In this respect, there are expected positive effects on the product that it is developed. This positive impact is amplified by a review made on a limited volume of code as it will be allowed to have shorter periods of analysis made by the Product Owner and the Scrum Master working in an agile team.

In addition, this study demonstrated that using more tools is not a barrier for an agile team as iterative demonstrations and reviews made at the end of each iteration validate that requirements from clients have been met.

The last hypothesis tested, indicates that the Product Owner has a role important in the agile development process as he is involved in creating and updating product backlog in a transparent manner in order to assure that client's requirements are met.

BIBLIOGRAPHY

1. Balasubramaniam, R. et al., 2018. Consider Culture When Implementing Agile Practices. *MIT Sloan Management Review.*

2. Campanelli, A. S. & Fernando, S. P., 2015. Agile methods tailoring–A systematic literature review. *Journal of Systems and Software 110 ,* pp. 85-100.

3. Krancher, O., 2020. Agile Software Development Practices and Success in Outsourced Projects: The Moderating Role of Requirements Risks. *V. Stray et al. (Eds.): XP 2020,* pp. 56-72.

4. Krancher, O. & Luther, P., 2015. Software development in the cloud: exploring the affordances of platform-as-a-service. *Presented at the 36rd InternationalConference on Information Systems.*

5. Kude, T., Mithas, S., Schmidt, C. & Heinzl, A., 2019. How pair programming influences team performance: the role of backup behavior, shared mental models, and task novelty. *Inf. Syst. Res. 30,* p. 1145–1163.

6. Rasnacis, A. & Berzisa, S., 2017. Method for Adaptation and Implementation of Agile Project Management Methodology. *Procedia Computer Science 104,* pp. 43-50.

7. Tam, C., Mora, E., Oliverira, T. & Vrajao, J., 2020. The factors influencing the success of on-going agile software development projects. *International Journal of Project Management 38,* pp. 165-176.

8. Vasilescu, B. et al., 2015. Quality and productivity outcomes relating to continuous integration in GitHub. *Presented at the Proceedings of the 2015 10th.*

THE ROLE OF THE PRODUCT OWNER IN AN INTERNATIONAL TEAM THAT WORKS WITH THE AGILE PRINCIPLES

Alina Cristina Ghiba

PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The aim of this paper is to find how the Product Owner can influence the results of a team that develops an IT product following the agile principles. In this respect, the empirical analysis follows testing hypotheses referring to how the Product Owner is involved in the development process, especially on the part related to establishing priorities. In addition, the study is focused on the approval process of the output resulting from the development where the Product Owner has a significant role. In order to meet these objectives, a questionnaire is applied to people working in an international team who follow agile principles. The results indicate that the Product Owner establishes all the priorities and approves the output resulted from the development process.

Keywords: agile, Product Owner, software, value, product

Introducere

Metodele agile sunt din ce în ce mai populare pe fondul impactului pozitiv pe care îl au asupra rezolvării unor probleme specifice care apar în procesul de dezvoltare a unui produs IT. Prin comparație cu abordarea de tip „cascadă" (eng. „waterfall") care a fost populară în primii ani de dezvoltare a produselor software, abordarea agilă are în vedere asigurarea unui nivel de calitate a produsului, care să aibă relevanță pentru clienți, pe parcursul întregului proces de dezvoltare al produsului. Părți din acesta sunt livrate permanent pe fondul faptului că întreaga activitate se bazează pe iterații care conferă echipei de dezvoltare premise de a furniza un produs caracterizat de valoarea care este necesară clientului. Metodele agile sunt bazate pe patru valori, și anume: este importantă interacțiunea dintre indivizi, precum și colaborarea cu clientul, este recomandată o adaptare permanentă la schimbările care intervin pe parcursul dezvoltării, respectiv la final trebuie livrat un produs software funcțional. În plus, sunt aduse în prim plan douăsprezece principii comportamentale, după cum urmează: satisfacția clientului este prioritară, schimbarea cerințelor indică o adaptabilitate sporită a echipei, sunt livrate periodic funcționalități care aduc valoare pentru client, echipa de dezvoltare comunică în mod permanent cu clientul, se oferă suport în cazul în care este nevoie iar între părțile implicate există o încredere reciprocă permanentă, comunicarea directă este esențială pentru dezvoltarea eficientă a produsului, rezultatul final care este livrat clientului este de o înaltă calitate și se bazează pe sustenabilitate și durabilitate, atenția este continuă, deciziile sunt simple pentru a facilita o înțelegere deplină a cerințelor, echipele au capacitatea de autoorganizare, în timp ce pe tot parcursul dezvoltării se fac verificări și ajustări (Silberbauer, 2020). Toate aceste idei reprezintă de fapt fundamentul la baza căruia stau toate cadrele agile, fiind sintetizate de către 17 profesioniști în domeniu, în anul 2001, iar apoi analizate în mod amănunțit până în zilele noastre (Cockburn & Highsmith, 2001; Schwaber & Sutherland, 2020). Succesul principiilor de lucru agile a avut ca efect implementarea acestora în arii economice diverse, inclusiv în activități de producție (Wiraeus & Creelman, 2019; Tam, Mora, Oliveira, & Vrajao, 2020).

Metodele agile au la bază finalizarea de funcționalități ale produsului software, în etape subordonate formei finale a produsului, care se realizează în faze scurte de timp în care clientul este informat permanent cu privire la evoluția proiectului. De asemenea, ritmul de lucru trebuie să fie susținut fără amplificarea unei presiuni excesive asupra membrilor echipei. Pentru atingerea obiectivelor propuse, indiferent dacă este vorba de abordarea agilă sau de cea „în cascadă", este necesară implicarea în proiect a unor persoane cu pregătire tehnică și trebuie definite în mod corect rolurile și responsabilitățile pe care le are fiecare în parte. Un rol important este cel al persoanei care trebuie să mențină concordanța între așteptările pe care le are clientul pe de o parte, și capacitatea tehnică și limitările de timp de care dispun membrii echipei de dezvoltare, pe de altă parte. În echipele care lucrează cu echipe agile, acest rol este deținut de către Product Owner, care este implicat permanent în procesul de dezvoltare (Subramaniam & Hunt, 2005; Shalloway & Trott, 2014). Din acest motiv, este important ca rolul Product Owner-ului să fie stabilit de o manieră care să îi permită să fie disponibil pentru echipă sau pentru Scrum Master în cazul în care sunt necesare lămuriri cu privire la produs (GAO, 2020).

Responsabilitățile unui Product Owner într-o echipă agilă cu profil internațional

Product Owner-ul are mai multe responsabilități în cadrul unei echipe agile, dar rolul său se evidențiază în cadrul de lucru Scrum. În acest caz, el reprezintă clientul și se concentrează asupra lucrului cu echipa pentru a livra valoare (Canty, 2015). Rolul acestuia este orientat spre crearea viziunii pentru echipă, fără a se depărta de cerințele pe care le are clientul. Prin urmare, Product Owner-ul poate să accepte sau să respinsă schimbările care sunt propuse de-a lungul fiecărei iterații, și chiar și la finalul acesteia dacă actualizările realizate nu corespund viziunii pe care o are cu privire la proiect. De altfel, de-a lungul procesului de dezvoltare, Product Owner-ul stabilește prioritățile din backlog strict prin raportare la valoarea pe care o aduce proiectului. Valoarea adusă proiectului reprezintă principala sa preocupare și, din acest motiv, informațiile pe care le oferă Product Owner-ul trebuie să fie preluate permanent în catalogul produsului (backlog). Datorită rolului pe care îl are în cadrul proiectului, acesta conferă informații când anumite funcționalități trebuie să fie furnizate. Din acest motiv, este necesară consultarea echipei de dezvoltare pentru a găsi un echilibru între cerințe și resursele care sunt disponibile. Estimările sale cu privire la datele la care o sa fie livrate diferite funcționalități trebuie să fie realiste și să nu presupună depășirea capacității de lucru a echipei.

O altă responsabilitate importantă a Product Owner-ul este cea de furnizare de consultanță pentru analizele de fezabilitate, care derivă tocmai din necesarul de corelare a cerințelor cu resursele disponibile. De asemenea, reprezintă și una dintre primele etape ale proiectului, atunci când Product Owner-ul și echipa care lucrează pentru dezvoltarea produsului stabilesc care sunt referințele care trebuie să fie urmate. Astfel, se calibrează așteptările tuturor părților implicate în proiect și se creează premise pentru analiza fezabilității ajustărilor care sunt necesare oricând pe parcursul dezvoltării. Dat fiind rolul lui în cadrul proiectului, când apar informații noi care au un impact semnificativ asupra activităților pe care le întreprind membrii echipei și asupra datelor de livrare a funcționalităților noi. Product Owner-ul este implicat în fundamentarea noilor estimări pentru a include în acestea viziunea sa asupra produsului, inclusiv capacitățile de lucru ale echipei. Pe fondul importanței pe care le au aceste procese, el trebuie să se asigure că toți membrii echipei au acces la informațiile care sunt detaliate în catalogul produsului (Santos, Bermejo, Oliveira, & Tonelli, 2011).

Unul dintre cele mai importante aspecte ale abordării agile de dezvoltare a unui produs software este iterația. Aceasta este o perioadă scurtă de timp când o anumită

funcționalitate este dezvoltată. De regulă, perioada este cuprinsă între unu și patru săptămâni, iar la final echipa de dezvoltare trebuie să livreze valoare clientului. În cadrul acestor iterații, Product Owner-ul stabilește obiectivele care trebuie să fie atinse în cadrul fiecărei iterații. Pe fondul acestor aspecte, el monitorizează progresul pe care îl înregistrează echipa prin referire permanentă la ce este în catalogul produsului.

Pe fondul celor expuse mai sus, Product Owner-ul este un element cheie în echipele agile care lucrează la dezvoltarea unui produs software, fiind esențial în cadrul mai multor cadre de lucru agile. În cadrul de lucru Scrum, Product Owner-ul lucrează alături de Scrum Master pentru livrarea unui produs de calitate, fiind liderii care lucrează în beneficiul echipei și al clientului (Canty, 2015).

Metodologie de cercetare și rezultate

Obiectivul acestei cercetări este acela de a evalua rolul pe care îl are Product Owner-ul în cadrul unei echipe internaționale, care lucrează într-un cadru agil, prin testarea mai multor ipoteze precum disponibilitatea pe care o are acesta în momentul în care echipa are nevoie de el, dacă acesta stabilește prioritățile din cadrul procesului de dezvoltare a produsului, dacă are capacitatea de a interacționa cu echipa în orice moment și dacă este implicat în procesul de avizare a muncii care a fost realizate. În acest sens, a fost aplicat un chestionar la care au răspuns 80 de persoane, distribuite în cadrul a cinci echipe care lucrează pe poziții diferite, cum ar fi: Proxy Product Owner, Scrum Master, Technical Business Analyst, Tech Lead, Developer, WebOps, Front End, QE Lead, Manual Tester și Automation Tester.

Respondenții au avut de ales între 5 variante de răspuns, după cum urmează:

- (1) – dezacord total
- (2) – dezacord parțial
- (3) – atitudine neutră (nici acord, nici dezacord față de ipoteza testată)
- (4) – acord parțial
- (5) – acord total

După discuțiile purtate cu membrii echipei după completarea chestionarului, s-a constatat că în cazul abordării neutre sunt anumite îngrijorări față de ipoteză, dar impactul este unul limitat. Prin urmare, în cazul în care au fost multe răspunsuri negative, dar și neutre, se consideră că trebuie identificate soluții pentru rezolvarea problemelor, pentru a avea rezultate pozitive în urma aplicării principiilor agile în cadrul unei organizații.

3.1. Ipoteze testate

În cadrul cercetării întreprinse au fost testate patru ipoteze pentru a testa dacă Product Owner-ul are un rol care este definit în mod clar și care suportă principiile agile, după cum urmează:

- Ipoteza nr. 1: Product Owner-ul este disponibil permanent în cazul în care echipa are nevoie de el
- Ipoteza nr. 2: Product Owner-ul stabilește care sunt prioritățile echipei de dezvoltare a produsului software
- Ipoteza nr. 3: Product Owner-ul interacționează cu echipa în permanență
- Ipoteza nr. 4: Product Owner-ul avizează munca care a fost deja realizată

3.2. Rezultate ale analizei empirice și fundamentarea de soluții pentru ameliorarea procesului de dezvoltare

Prima ipoteză prin care a fost testată disponibilitatea Product Owner-ului pe fondul faptului că aceasta este crucială în procesul de dezvoltare prin prisma rolului și a responsabilităților pe care le are în cadrul echipei, precum și în relația cu clientul. Rezultatele sunt prezentate în tabelul de mai jos:

Tabel 1. Rezultatele obținute în urma testării primei ipoteze

H1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	19	3.8	23.8	23.8
	.00	22	7.5	27.5	51.2
	.00	18	2.5	22.5	73.8
	.00	18	2.5	22.5	96.3
	.00	3	.8	3.8	100.0
	otal	80	00.0	100.0	

Sursa: calcule obținute în urma testării prin intermediul SPSS

26,3% dintre cei care au răspuns la chestionar au fost de acord că Product Owner-ul a fost disponibil de fiecare dată când echipa a avut nevoie de el. Cu toate acestea, am considerat că procentajul este redus deoarece majoritatea nu a fost de acord, total sau parțial, cu privire la această ipoteză. Motivele care au fost identificate sunt următoarele: complexitatea organizației, caracteristicile multiculturale, faptul că membrii echipei lucrează din locații diferite și la alte fusuri orare. Indivizii care au răspuns la acest chestionar lucrează de pe diferite continente: Europa, America de Nord și Asia. Toți acești factori sunt impedimente care afectează disponibilitatea Product Owner-ului.

Pe fondul rezultatele obținute, rezultă că procesele și performanțele aferente pot fi ameliorate prin structurarea echipei de așa manieră, încât Product Owner-ul să fie disponibil pentru majoritatea membrilor echipei. În acest sens, este indicată stabilirea întâlnirilor astfel încât să fie corelate programele de lucru ale membrilor echipei în funcție de fusul orar de unde lucrează fiecare. Acest aspect este important, deoarece în unele cadre de lucru agile, întâlnirile zilnice care sunt moderate de către Product Owner sau Scrum Master sunt foarte importante pentru derularea în bune condiții a procesului de dezvoltare iar membrii echipei ar trebui să participe la toate ședințele. De asemenea, în majoritatea cazurilor, canalele de comunicare ar trebui să permită contactarea Product Owner-ului atunci când se ivesc urgențe. Procedurile elaborate în această direcție trebuie să fie simple pentru a putea fi înțelese de către toată lumea, dar și ușor de accesat de către persoanele care doresc să obțină o informație

cu privire la evoluția proiectului. Într-un cadru de lucru ideal, ar trebuie ca un Product Owner să aibă alocată o singură echipă pentru a fi mai facil de urmărit cum a evoluat proiectul.

A doua ipoteză evaluează dacă Product Owner-ul este cel care stabilește prioritățile din procesul de dezvoltare iar rezultatele sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabel 2. Rezultatele obținute în urma testării celei de-a doua ipoteze H2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	2	.5	2.5	2.5
	.00	4	.0	5.0	7.5
	.00	55	8.8	68.8	76.3
	.00	19	3.8	23.8	100.0
	otal	80	00.0	100.0	

Sursa: calcule obținute în urma testării prin intermediul SPSS

Conform rezultatelor prezentate în tabelul de mai sus, Product Owner-ul stabilește prioritățile care trebuie să fie abordate de către echipa de dezvoltare. Acesta este un criteriu important pentru livrarea de valoare la finalul fiecărei iterații. Product Owner-ul reprezintă interesele clientului, și, prin urmare, solicitările acestuia sunt prioritare, comparativ cu alte activități aferente procesului de dezvoltare a produsului IT. Pe fondul acestui aspect, este important pentru Product Owner să aibă un rol care este concentrat asupra luării de decizii legate de stabilirea priorităților cu privire la anumite funcționalități care sunt în curs de dezvoltare. În plus, este important ca acesta să fie implicat în activitatea de planificare pentru a ne asigura că este livrată valoare atunci când este cazul. Abordarea sa trebuie să fie realistă pentru a asigura echilibrul între cerințele clientului și posibilitățile echipei. Toate referințele furnizate de către Product Owner trebuie să fie comunicate în mod clar și transparent.

A treia ipoteză testează dacă Product Owner-ul interacționează cu echipa în mod continuu iar rezultate obținute sunt prezentate în tabelul de mai jos:

Tabel 3. Rezultatele obținute în urma testării celei de-a treia ipoteze H3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1	.3	1.3	1.3

	.00	3	.8	3.8	5.0
	.00	28	5.0	35.0	40.0
	.00	19	3.8	23.8	63.7
	.00	29	6.3	36.3	100.0
	otal	80	00.0	100.0	

Sursa: calcule obținute în urma testării prin intermediul SPSS

Rezultatele obținute indică că aproximativ 60% dintre respondenți au fost de acord că Product Owner-ul interacționează cu echipa, în timp ce 35% au rămas neutri. Aceste rezultate sunt corelate cu gradul de responsabilitate pe care îl are fiecare individ în cadrul echipei de dezvoltare. Fiecare rol implică o interacțiune mai mare sau mai redusă cu Product Owner-ul. Spre exemplu, în cadrul unei echipe agile care se bazează pe cadrul de lucru Scrum, cele mai multe discuții cu Product Owner-ul sunt purtate de către Scrum Master. Prin urmare, în cadrul de lucru Scrum, este util să se explice în primele etape de dezvoltare ale produsului care sunt responsabilitățile Scrum Master-ului și Product Owner-ului către membrii echipei pentru ca aceștia să înțeleagă interacțiunile din cadrul organizației. În vederea optimizării proceselor și a îmbunătățirii performanței, Scrum Master-ul poate să se implice mai mult cu privire la interacțiunea cu membrii echipei pentru a compensa lipsa de timp a Product Owner-ului. Această implicare este aplicabilă, în mod specific, în cazul echipelor mici când disponibilitatea mai redusă a Product Owner-ului afectează interacțiunea cu fiecare individ.

A patra ipoteză testează dacă Product Owner-ul avizează munca care a fost deja realizată iar rezultatele sunt prezentate în tabelul de mai jos:

Tabel 4. Rezultatele obținute în urma testării celei de-a patra ipoteze H4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
valid	.00	6	.5	7.5	7.5
	.00	38	7.5	47.5	55.0
	.00	36	5.0	45.0	100.0
	otal	80	00.0	100.0	

Sursa: calcule obținute în urma testării prin intermediul SPSS

În urma testării ipotezei a patra, rezultă că cei mai mulți respondenți au fost de acord cu afirmația că Product Owner-ul este cel care avizează munca deja realizată. Este important de adăugat că aceste rezultate reprezintă o confirmare că echipa este capabilă să ofere valoare clientului, în acord cu cerințele sale.

Concluzii

Rezultatele obținute în cadrul acestui studiu sunt mai valoroase deoarece literatura de specialitate care abordează metodele agile în cadrul organizațiilor de tip outsourcing este limitată (Krancher, 2020). Cadrul curent în care se dezvoltă un produs pe baza principiilor de lucru agile este mai dificil deoarece în aceeași echipă pot lucra persoane care au caracteristici culturale diferite. Rolul Product Owner-ului este influențat de toate dificultățile care derivă din structura internațională a echipei. Rezultatele acestui studiu au evidențiat aceleași probleme, și anume: Product Owner-ul nu este disponibil tot timpul pe fondul faptului că membrii echipei lucrează pe fusuri orare diferite, respectiv Product Owner-ul are un program foarte încărcat ca urmare a faptului că este implicat în mai multe activități, în același timp. În plus, Product Owner-ul are o interacțiune limitată cu anumiți membrii ai echipei pe fondul rolurilor și responsabilităților diferite pe care le au indivizii care suntparte a unui proiect de dezvoltare a unui produs software.

Analiza empirică confirmă că Product Owner-ul stabilește toate prioritățile legate de dezvoltarea produsului IT și avizează munca care a fost finalizată. Aceste rezultate sunt importante și confirmă că, în pofida problemelor determinate de o disponibilitate limitată și o interacțiune imperfectă cu toți membrii echipei implicați în dezvoltare, Product Owner-ul reușește să livreze calitate către clienți.

BIBLIOGRAPHY

1. Canty, D. (2015). *Agile for Project Managers.* Boca Raton, Florida: CRC Press.
2. Cockburn, A., & Highsmith, J. (2001). Agile Software Development, the People Factor. *Computer 11*, 131-133.
3. GAO. (2020). *Agile Assessment Guide.* US Government Accountability Office.
4. Santos, M. A., Bermejo, P. H., Oliveira, M. S., & Tonelli, A. O. (2011). Agile Practices: An Assessment of Perception of Value of Professionals on the Quality Criteria in Performance of Projects. *Journal of Software Engineering and Applications, 4 (12)*, 700-709.
5. Schwaber, K., & Sutherland, J. (2020). *Ghidul SCRUM - Ghidul Scrum irevocabil: Regulile jocului*. Retrieved from SCRUM Guides: https://scrumguides.org/docs/scrumguide/v2020/2020-Scrum-Guide-Romanian.pdf
6. Shalloway, A., & Trott, J. (2014). *Lean-Agile Pocket Guide for Scrum Teams, Second Edition (The Essentials Series for Business-Driven Software Development).* Net Objectives.
7. Silberbauer, A. (2020). *Enterprise Scaled Agile Framework.* IBM.
8. Subramaniam, V., & Hunt, A. (2005). *Practices of an Agile Developer - Working in the Real World.* The Pragmatic Bookshelf.
9. Tam, C., Mora, E., Oliveira, T., & Vrajao, J. (2020). The factors influencing the success of on-going agile software development projects. *International Journal of Project Management 38*.
10. Wiraeus, D., & Creelman, J. (2019). *Agile Strategy Management in the Digital Age. How Dynamic Balanced Scorecards Transform Decision Making, Speed and Effectiveness.* Palgrave Macmillan.

THEORETICAL AND PRACTICAL LANDMARKS REGARDING THE CASE OF LEGAL INDIVIDUALIZATION OF THE PUNISHMENT FORESEEN BY ART. 36, PARAGRAPH (3) WITHIN THE CRIMINAL CODE

Coman Vasile

PhD Student, „Titu Maiorescu" University of Bucharest

Abstract: The legislator of the new Criminal Code established in the provisions of art. 36 para. (3) C.pen. a new case of legal individualization of the main punishment, assimilating - from the perspective of the special limits of the main punishment - the sanctioning regime of the attempt with the specific one of the committed crime, in the particular situation of complex pre-intentional crimes with limited result to the serious consequence of the secondary action. Preceded by a theoretical commentary on this legislative option, the present study then includes an applicative examination, by reference to some concrete cases from the national judicial practice.

Keywords: premeditation, legal individualization, complex crime, punishment

I. *Aspecte teoretice*. Creată de legiuitor pentru situaţiile în care un anumit ilicit penal, prin modul de desfăşurare în fapt, generează altfel mai multe infracţiuni de natură diferită, infracţiunea complexă reprezintă o instituiţie importantă în cadrul unităţii legale de infracţiune[1], având o aplicabilitate constantă şi în practica judiciară.

Continuând tradiţia Codului penal de la 1969, legiuitorului noului Cod penal – Legea nr. 286/2009 (în vigoare începând cu 1 februarie 2014) a definit expres şi distinct infracţiunea complexă, în art. 35 alin. (1) C.pen. conform căruia „Infracţiunea este complexă când în conţinutul său intră, ca element constitutiv sau ca element circumstanţial agravant, o acţiune sau o inacţiune care constituie prin ea însăşi o faptă prevăzută de legea penală"[2].

Sub aspectul regimului sancţionator legiuitorul noului Cod a păstrat principiul aplicării sancţiunii prevăzută în norma de incriminare a infracţiunii, fără a fi necesară o agravare suplimentară în considerarea cumulului de infracţiuni reunite în unitate. La acest principiu, a fost adăugat un element de noutate pentru situaţia particulară a infracţiunilor complexe praeterintenţionate cu rezultat limitat la urmarea mai gravă a acţiunii secundare. Spre exemplu, în concret agentul X. exercită violenţe fizice asupra victimei prin aplicare a unor lovituri la nivelul capului şi a feţei, în vederea deposedării de căştile şi telefonul mobil pe care persoana vătămată le avea în mână, însă pe fondul rezistenţei întâmpinate renunţă la acţiune şi părăseşte în fugă locul faptei. Ulterior, la scurt timp (ore, zile), fiind dusă la spital în vederea tratării leziunilor rezultate, victima decedeaza ca urmare a loviturilor primite, în

[1] De altfel, în vechiul Cod penal (în continuare, C.pen. 1969) se prevedea expres, în art. 41 alin. (1), că în cazul infracţiunii complexe (şi al infracţiunii continuate) nu există pluralitate de infracţiuni.

[2] Similar, art. 41 alin. (3) C.pen. 1969 prevedea că „Infracțiunea este complexă când în conținutul sau intră, ca element sau ca circumstanță agravantă, o acțiune sau inacțiune care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală."

legătură de cauzalitate directă şi determinantă. În acest caz, în raport de rezultatul letal – moartea persoanei – agentul a acţionat cu intenţie depăşită (praeterintenţie)[3].

S-a observat că, într-o astfel de ipoteza, întrucât s-a produs rezultatul mai grav, infracţiunea ajunge practic să se consume prin producerea acestuia; altfel spus, în exemplul dat, pentru săvârşirea unei infracţiuni de tâlhărie, urmată de moartea victimei, limitele de pedeapsă între care se va aplica pedeapsa vor fi cele pentru infracţiunea consumată indiferent dacă deposedsarea de bun a reuşit sau nu.[4]

Pentru astfel de situaţii hibrid a fost introdus **art. 36 alin. (3) C.pen.** care prevede că „ Infracţiunea complexă săvârşită cu intenţie depăşită, dacă s-a produs numai rezultatul mai grav al acţiunii secundare, se sancţionează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea complexă consumată.”.

Opţiunea legiuitorului vine să consacre una din soluţiile promovate sub imperiul Codului penal anterior, cu diferenta că de această dată ea este expres prevăzută în lege[5]. În situaţii care vor intra sub cupola dispoziţie din art. 36 alin. (3) C.pen., deşi formal vom fi tot în prezenţa unei tentative la infracţiunea complexă praeteintenţionată, tratamentul sancţionator va fi unul de excepţie – de la regula generală cuprinsă în art. 33 C.pen. referitor la pedepsirea tentativei[6].

În acest caz, deşi nu s-a adus atingere obiectului juridic principal, având în vedere că a fost lezat obiectul juridic secundar, dar totuşi de mai mare importanţă din perspectiva ierarhiei valorilor sociale (viaţa persoanei vs. libertatea sexuală sau patrimoniul), se va aplica tratamentul sancţionator specific infracţiunii consumate[7]. În exemplul de mai sus, încadrarea juridică a faptei agentului X. va fi de tentativă la infracţiunea de tâlhăriei urmată de moartea victimei prev. de art. 32 Cpen. raportat la art. 236 C.pen., cu referire la art. 233/234 C.pen, după caz; în acest caz, faţă de dispoziţiile explicite ale art. 36 alin. (3) C.pen., judecătorul va individualiza pedeapsa principală între limitele de pedeapsă prevăzute de forma consumată a infracţiunii complexe reglemente de art. 236 C.pen., anume închisoarea de la 7 la 18 ani şi interzicerea exercitării unor drepturi, iar nu prin reducerea cu jumătate a limitelor speciale de pedeapsă principală în aplicarea regimului general de sancţionare a tentativei la infracţiune, instituit în art. 33 alin. (2) C.pen.

Deşi reglementată în partea generală a Codului, ca derogare de la regula prevederii sancţiunii alături de norma de incriminare (printr-un alineat final) sau printr-o normă disctincă la sfârşitul capitolului dedicat unei grupe de infracţiuni (de pildă, art. 17 C.pen., care reglementează separat tentativa la unele dintre infracţiunile privind traficul şi exploatarea persoanelor vulnerabile; art. 232 C.pen. – tentativa la infracţiunile de furt; art. 248 C.pen. – tentativa la infracţiunile contra patriomoniului prin nesocotirea încrederii; art. 252 C.pen. – tentativa la infracţiunile de fraude prin sisteme informatice), sistemul sancţionator cuprins în art. 36 alin. (3) C.pen. este clasificat ca o specie de tentativă specială[8], care va fi aplicat cu prioritate faţă de normele generale privind sancţionarea tentativei, respectiv ale tentativei la infracţiunea complexă consumată.

---

[3] Tot cu titlu de noutate, noul Cod penal defineşte în art. 16 alin. (5) forma de vinovăţie a intenţiei depăşite, ca fiind „Există intenţie depăşită când fapta constând într-o acţiune sau inacţiune intenţionată produce un rezultat mai grav, care se datorează culpei făptuitorului.”.

[4] Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, Drept penal român. Partea generală, Editura Universul Juridic, Ediţia a 3-a, Bucureşti, 2019, p. 326

[5] F. Streteanu, D. Niţu, Drept penal. Partea generală, Vol. II, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2018, p. 73.

[6] Care prevede că „(1) Tentativa se pedepseşte numai când legea prevede în mod expres aceasta.
(2)Tentativa se sancţionează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea consumată, ale cărei limite se reduc la jumătate. Când pentru infracţiunea consumată legea prevede pedeapsa detenţiunii pe viaţă, iar instanţa s-ar orienta spre aceasta, tentativa se sancţionează cu pedeapsa închisorii de la 10 la 20 de ani.”

[7] F. Streteanu, D. Niţu, *op. cit.*, p. 73.

[8] F. Streteanu, D. Niţu, *op. cit.*, p. 74.

Aşa cum am arătat, soluţia cuprinsă în art. 36 alin. (3) C.pen. legiferează o opinie acceptată în practica judiciară elaborată în aplicarea vechiului Cod penal de la 1969, în doctrină observându-se, în acelaşi sens, că textul este de natură să stabilească o soluţie spre care au tins jurisprudenţa şi doctrina ultimilor ani în privinţa sancţiunii aplicabile infracţiunii săvârşite cu intenţie depăşită, dacă s-a produs numai rezultatul mai grav al acţiunii secundare; sancţiunea va fi, aşadar, corespunzătoare pedepsei prevăzute de lege pentru faptul consumat, iar nu pentru tentativă la infracţiunea complexă[9].

Construcţia legislativă cuprinsă în art. 36 alin. (3) C.pen. poate fi criticată sub aspectul constituţionalităţii, în lumina principiilor individualizării şi răspunderii penale pentru fapta concret săvârşită, întrucât instituie o „completare" a faptei săvârşite (în raport de infracţiunea efectiv consumată), însă până la o intervenţie a Curţii Constituţionale rămâne ca judecătorii să facă, în acest caz, o aplicare mai riguroasă a criteriilor legale generale de individualizare judiciară a pedepsei prevăzute de art. 74 C.pen. În acest sens, este vizat cu precădere criteriul din alin. (1) lit. c) al art. 74[10], privind „natura şi gravitatea *rezultatului produs* ori a altor consecinţe ale infracţiunii", având în vedere că norma specială prev. de art. 36 alin. (3) C.pen. vizează infracţiunile praeterintenţionate de rezultat.

II. *Studii de caz din jurisprudenţa internă relevantă*. Pentru a înţelege modul de funcţionare în practică a sistemului sancţionator special instituit în art. 35 alin. (3) C.pen., vom prezenta câteva cazuri concrete în care s-a pus problematica încadrării faptelor şi a regimului sancţionator specific dispoziţiilor art. 36 alin. (3) C.pen.

Într-o cauză[11] din jursprudenţa relevantă în materie penală a Tribunalului Prahova s-a reţinut că prin rechizitoriul nr. 31/P/2013 al Parchetul de pe lângă Tribunalul Prahova, a fost trimis în judecată, în stare de arest preventiv, inculpatul G.I., pentru săvârşirea infracţiunii prevăzute de tentativă la tâlhărie calificată urmată de moartea victimei prev. de art. 32 C.pen. rap. la art. 233 şi art. 234 lit. a), c), d) şi f) C.pen. cu aplic. art. 236 C.pen., şi cu reţinerea art. 41 alin. (1) C.pen. şi art. 43 C.pen.

După desfăşurarea cercetării judecătoreşti, instanţa a stabilit că este dincolo de orice îndoială rezonabilă că în noaptea de 19/20 ianuarie 2013, numitul B.N., în vârstă de 83 ani, a fost victima unei tentative de tâlhărie care în lipsa constatării sustragerii unor bunuri, s-a soldat cu moartea acestuia din urma urmare actelor de violenţă (lovituri de topor la nivelul capului) exercitate asupra sa iar printre autorii acestei grave infracţiuni este indubitabil şi inculpatul G.I. (alături de cel puţin încă una sau două persoane, coautori sau minim complici concomitenţi).

Astfel, s-a reţinut că din declaraţia martorului B.M. a rezultat că în urma agresiunii exercitate asupra sa în noaptea de 19/20 ianuarie 2013, victima B.N., plină de sânge se deplasează la locuinţa tatălui martorului, aflată peste drum, spunând că a intrat cineva peste el în casă şi l-a lovit, cerând să fie dus la sora sa.

---

[9] L. Lefterache, Drept penal. Partea Generală, Curs, Ediţia a-2-a, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2018, p. 360-361. În acelaşi sens, G. Bodoroncea, V. Cioclei şi alţii, Codul penal. Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, Ediţia a 3-a, Bucureşti, 2020, p. 193.

[10] Art. 74 C.pen. referitor la criteriile generale de individualizare judiciară a pedepsei, prevede că: (1) Stabilirea duratei ori a cuantumului pedepsei se face în raport cu gravitatea infracţiunii săvârşite şi cu periculozitatea infractorului, care se evaluează după următoarele criterii: a) împrejurările şi modul de comitere a infracţiunii, precum şi mijloacele folosite; b) starea de pericol creată pentru valoarea ocrotită; c) natura şi gravitatea rezultatului produs ori a altor consecinţe ale infracţiunii; d) motivul săvârşirii infracţiunii şi scopul urmărit; e) natura şi frecvenţa infracţiunilor care constituie antecedente penale ale infractorului; f) conduita după săvârşirea infracţiunii şi în cursul procesului penal; g) nivelul de educaţie, vârsta, starea de sănătate, situaţia familială şi socială. (2) Când pentru infracţiunea săvârşită legea prevede pedepse alternative, se ţine seama de criteriile prevăzute în alin. (1) şi pentru alegerea uneia dintre acestea.

[11] Sentinţa penală nr. 12 din 18 ianuarie 2021 a Tribunalului Prahova – Secţia penală, nepublicată, definitivă prin Decizia penală nr. 539/A din 28.04.2021 a Curţii de Apel Ploieşti – Secţia penală şi pentru cauze cu minori şi de familie, prin care, a fost respins ca nefondat apelul inculpatului.

A fost audiat şi numitul B.A. (tatal martorului B.M.), care confirmă cele relatate de fiul său B.M., respectiv ca victima B.N., vecinul său, a venit la el în data de 20.1.2013, orele 00.02, plin de sânge – era lovit la cap, desculţ, îmbrăcat cu un tricou, cerând să-i deschidă poarta ca să ajungă la sora lui; totodată, victima i-a spus ca 2 persoane mascate pe care nu le cunoaşte au intrat peste el în casa, l-au bătut, B.A. ajutându-l să intre în curtea surorii lui. Aceste aspecte sunt confirmate în esenţa şi de către numitul V., fratele victimei.

Revenind la momentele critice consumării faptei, instanţa constată că imediat după actele de agresiune exercitate asupra sa (atestate de planşele foto întocmite şi raportul medico legal de necropsie din care rezultă legătura directă de cauzalitate între leziunile traumatice cranio cerebrale şi deces), victima B.N. apelează serviciul 112, pentru a reclama fapta săvârşită asupra sa.

Din procesul verbal de redare a discuţiei reiese (neexistând motive pentru a se crede în sens contrar) agresiunea, respectiv că în data de 19.1.2013, orele 23.31.55, potrivit victimei „… a venit unii, mi-a spart uşa aicea (Vâlcele) şi m-a trântit jos. M-a umplut de sânge aicea.. Sunt (…) B.N., la 104…. Sunt plin de sânge… E numai sânge aicea la mine în cameră. A fost doi inşi, mascaţi…Nu le cunosc, mascaţi.. Să vină repede – Poliţia – că uite, e usa spartă… M-a lovit la mână aicea.. A luat toporul şi o ranga, a spart uşa aicea…eu am iesit din camera d-aicea şi m-a umplut de sânge…". Locuinţa victimei a fost identificată şi prin raport de coordonare (proces verbal de stabilire coordonate).

După ce victima a fost transportată la spital, în noaptea respectiv – 20.1.2013, orele 3.30, este interpelată de doi agenţi de Poliţie din cadrul IPJ Prahova, din discuţiile avute reieşind că victima a relatat că în casă peste aceasta au intrat două persoane de sex masculin, amândouă având cagule pe faţă şi nu i-a putut recunoaşte, acestea l-au lovit cu o rangă în cap şi în timp ce ei cautau prin casă, victima a reuşit să scape şi să fugă peste drum la vecini… aici se opreşte discuţia deoarece victima intră în comă. În data de 24.1.2013 victima B.N. a decedat (raport de necropsie).

Astfel, în urma analizei atomice a probelor, s-a constatat că, în urma examinării criminalistice a urmelor ridicate, comparate cu amprenta de pe o urma de încalţăminte ridicată în urma percheziţiei domiciliare efectuate la inculpatul G.I. (persoană suspectată la acel moment), s-a constată mai întâi prin raportul RCTS traseologică nr. 369268/18.2.2013 ca urma de încalţăminte în litigiu a fost probabil creată de un pantof cu aceeaşi dimensiune şi formă cu cel al pantofului corespunzător piciorului drept.

În cursul anului 2020, prin ordonanţa procurorului din data de 25.2.2020 s-a dispus şi apoi efectuat de către Institutul Naţional de Criminalistică – Serviciul de Biocriminalistică din cadrul IGPR un raport nou – nr. 891365/23.4.2020, care cuprinde proba ştiinţifică ce îl plasează pe inculpatul G.I. în calitatea de persoană principal şi fundamentat considerată ca fiind autor (coautor) al infracţiunii ce face obiectul acestui dosar. Astfel, între altele, examinând aceeaşi pereche de încălţăminte ridicată de la inculpat - pantofi de culoare maro (imagini) care prezintă o urmă de culoare brun roşcată – sânge, ridicaţi cu ocazia percheziţiei domiciliare, în podul casei inculpatului, s-a confirmat că urma relevantă – notată URM0019115, a indicat prezenţa sângelui, cuprinde profilurile genetice aparţinând a minim 3 persoane, între care ale victimei B.N. şi ale inculpatului G.I.; sunt excluse profilurile genetice ale numiţilor R.R. şi R.R.R. – persoane suspectate de coautorat de către organele de urmărire penală la acel moment.

Referitor la aceasta proba, respectiv la prezenţa probei duble de sânge, inculpatul G.I. arată că nu are nicio explicaţie, nu îşi aminteşte ce s-a întâmplat sau dacă s-a făcut percheziţie la locuinţa în care s-a ridicat perechea de pantofi examinaţi şi în care se găseşte şi profilul genetic (sânge) al victimei B.N.

Încadrând juridic, s-a apreciat că în drept, fapta inculpatului G.I. care, în noaptea de 19/20.1.2013, cu intenţie directă, a pătruns în locuinţa victimei B.N., în vârstă de 83 de ani, în

scopul sustragerii de bunuri – fapta de furt nefiind consumată din cauza neconstatării lipsei de valori sustrase, context în care a agresat victima prin lovirea cu un topor în zona capului, leziune cranio-cerebrală care i-a provocat comă şi apoi decesul în data de 24.1.2013, între acţiune şi urmare existând legătură directă de cauzalitate, întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii de tentativă la tâlhărie calificată urmată de moartea victimei prev. de art. 32 C.pen. rap. la art. 233 C.pen. şi art. 234 alin. (1) lit. a), c), d) şi f) C.pen., cu aplic art. 236 C.pen. şi art. 5 C.pen., şi cu reţinerea art. 41 alin. (1) C.pen. şi art. 43 C.pen.

Inculpatul a acţionat în coautorat cu alte persoane (rămase nedovedite până în prezent), pe timp de noapte, purtând mască, prin folosirea unei arme asimilate (topor), şi prin violare de domiciliu, - împrejurări care atrag reţinerea tâlhăriei calificate.

La individualizarea pedepsei pentru infracţiunea reţinută în sarcina inculpatului, s-a avut în vedere modul şi mijloacele de comitere a faptei – pe timp de noapte, purtând mască, prin folosirea unei arme asimilate (topor), şi prin violare de domiciliu, - împrejurări care atrag reţinerea tâlhăriei calificate – în forma tentativei din cauza neconsumării infracţiunii componente de furt.

Referitor la circumstanţele personale, instanţa a reţinut mai întâi că inculpatul este cunoscut cu antecedente penale (recidivist), săvârşind infracţiunea după ce anterior a mai comis atat infracţiunea de tâlhărie – în anul 1999, cât şi violare de domiciliu în 2008, din iar fapta a fost comisă după liberarea condiţionată din pedeapsa închisorii.

În speţă inculpatul va raspunde pentru tentativă la o infracţiune complexă (tâlhărie cu moartea victimei), întrucat doar rezultatul secundar (moartea) s-a produs, deposedarea de bun rămânând în formă tentativă urmare a lipsei obiectului material vizat de făptuitor, caz în care sunt incidente dispoziţiile art. 36 alin. (3) C.pen., fapta sancţionandu-se cu pedeapsa prevăzută pentru infracţiunea consumată.

De aceea, aşadar, la individualizarea pedepsei trebuie ţinut cont de dispoziţiile particulare ale art. 36 alin. (3) C.pen. privind tratamentul sanctionator al infractiunii complexe praeterintenţionate (cum este cazul infracţiunii prevăzute de art. 236 C.pen.), care prevăd că infracţiunea complexă săvârşită cu intenţie depăşită, dacă s-a produs numai rezultatul mai grav al acţiunii secundare, se sancţionează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea complexă consumată. În alte cuvinte, individualizarea se va face între limitele speciale prevăzute pentru infracţiunea de tâlhăria urmată de moartea victimei prev. de art. 236 C.pen.

Caracterul deosebit de grav al faptei, circumstanţele reale şi de „calificare" ale acesteia precum şi circumstanţele speciale ale inculpatului G.I., justifică orientarea spre maximul special al pedepsei – anume 17 ani, în regim de detenţie. La aceasta pedeapsă se va adăuga şi restul de pedeapsă rămas în urma revocării liberării condiţionate.

În consecinţă, în temeiul art. 396 alin. (1) şi (2) C.proc.pen. raportat art. 36 alin. (3) C.pen., Tribunalul a condamnat pe inculpatul G.I., cu antecedente penale (recidivist), la pedeapsa principală de 17 ani închisoare pentru săvârşirea infracţiunii de tentativă la tâlhărie calificată urmată de moartea victimei prev. de art. 32 C.pen. rap. la art. 233 C.pen. şi art. 234 alin. (1) lit. a), c), d) şi f) C.pen., cu aplic art. 236 C.pen. şi art. 5 C.pen., şi cu reţinerea art. 41 alin. (1) C.pen. şi art. 43 C.pen. (faptă – 19/20.1.2013), în regim privativ de libertate, la care a adiţionat ca pedeapsă accesorie şi, pe o perioadă de 2 ani, ca pedepsă complementară, interzicerea exercitării drepturilor prev. de art. 66 alin. (1) lit. a), b) C.pen., respectiv de a fi ales în autorităţile publice sau în orice alte funcţii publice, de a ocupa o funcţie care implică exerciţiul autorităţii de stat, de la rămânerea definitivă a sentinţei şi până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei principale.

Într-o altă cauză, din jurisprudenţa relevantă a Tribunalului Iaşi, în baza art. 114 alin. (2) lit. b) şi art. 125 alin. (1) şi (2) C.pen. a aplicat inculpaţilor minori C.D. şi I.M., fără antecedente penale, măsura educativă a internării într-un centru de detenţie pe o perioadă de 5

ani pentru comiterea infracţiunii de tentativă la tâlhărie urmată de moartea victimei, faptă prevăzută de art. 32 C.pen. rap. la art. 233 alin. (1) C.pen., art. 234 alin. 1 lit. a), d) şi f) C.pen., art. 236 C.pen. rap. la art. 36 alin. (3) C.pen., cu aplicarea art. 113 alin. (2) C.pen. şi art. 77 lit. e) C.pen.[12]

Ca situaţie faptică probată, instanţa a reţinut că inculpaţii minori C.D. şi I.M. sunt prieteni şi consăteni. Deşi sunt minori de vârste fragede (15 şi respectiv 16 ani la momentul comiterii faptelor), inculpaţii nu beneficiază de supraveghere adecvată din partea familiei. Astfel, pe fondul lipsei de supraveghere parentală dar şi de minim interes al reprezentanţilor legali faţă de preocupările propriului copil, ambii inculpaţi au fost şi sunt cercetaţi în legătură cu diverse infracţiuni de furt comise pe raza localităţii de domiciliu, au preocupări total nespecifice vârstei (consum excesiv de alcool, fumat) şi manifestă indiferenţă faţă de procesul educaţional şcolar, respectiv inculpatul I. a abandonat şcoala în timp ce inculpatul C. are rezultate slabe şi mediocre.

Inculpaţii C. şi I. au petrecut mare parte a zilei de 28.03.2018 împreună. Astfel cum reiese din declaraţiile celor 2 inculpaţi, dar şi din declaraţiile martorei D.V. şi ale martorului I. M. Astfel în jurul prânzului, minorii s-au deplasat la magazinul martorei D. cu atelajul hipo condus de inculpatul I. După ce au făcut ceva cumpărături, cei 2 inculpaţi minori au achiziţionat câte o sticlă cu bere pe care au consumat-o pe terasa magazinului.

Apoi inculpaţii s-au deplasat la locuinţa inculpatului I. unde au continuat să petreacă timpul împreună, dar şi să consume băuturi alcoolice, de această dată vin. Spre seară, cei doi inculpaţi s-au întâlnit cu martorul C.N. şi s-au jucat cu un scuter, împreună cu acesta. Potrivit declaraţiilor martorului, ambii inculpaţi erau sub influenţa băuturilor alcoolice şi ambii i-au propus să pătrundă în locuinţa victimei M.M. în vârstă de 83 de ani, pentru a-i sustrage pensia. Martorul a refuzat, iar în jurul orei 21 a plecat spre locuinţa surorii sale.

În executarea rezoluţiei infracţionale comunicată şi martorului C., jurul orei 22:30, inculpaţii minori au plecat de la domiciliul inculpatului I., situat în apropiere, au pătruns fără drept în curtea victimei M. de unde C.D. a luat un par, iar apoi au intrat împreună în casa persoanei vătămate M.M., în vârstă de 83 de ani, pe care au găsit-o cu lumina aprinsă, culcată în patul din bucătărie. Minorul I. s-a dus spre victimă şi i-a aplicat circa cinci lovituri cu pumnii peste cap şi faţă, întrebând în mod repetat femeia unde ţine banii.

Victima le-a spus că nu are bani, ceea ce l-a enervat pe inculpatul minor C.L. care i-a aplicat cel puţin cinci lovituri puternice cu parul peste cap şi faţă, în încercarea de a determina victima să le spună unde are bani. Inculpaţii minori au căutat prin toate încăperile, însă nu au găsit sume de bani pentru a le sustrage.

În dimineaţa zilei de 29.03.2018, în jurul orei 08.30, victima M.M. a fost găsită de către martorul A. – persoană care o îngrijea zilnic - întinsă pe pat, cu urme de sânge şi lovituri pe faţă şi cap, dezbrăcată – cu bluza trasă în sus până la gât şi pantalonii daţi jos până la glezne. Victima era conştientă, dar vorbea greu, însă l-a indicat pe inculpatul minor C.D., drept autor al agresiunii cu scopul de a-i lua banii. După transportarea victimei la unitatea medicală, martorul A. a găsit banii victimei ascunşi sub perna pe care stătea aceasta.

Victima, când încă era în viaţă, nu a dorit să povestească nimic despre faptul că ar fi fost violată şi a refuzat iniţial consultul ginecologic. Cu toate acestea, medicul-legist care a examinat persoana vătămată a constatat şi leziuni specifice unui abuz sexual. Pe data de 06.04.2018, victima M.M. a decedat. Reţine instanţa că raportul de necropsie atestă existenţa unei legături directe de cauzalitate între leziunile traumatice cazate victimei de inculpaţii minori şi decesul acesteia.

[12] Sentinţa penală nr. 681 din 23 mai 2019 a Tribunalului Iaşi – Secţia penală, nepublicată, definitivă prin Decizia penală nr. 707/A din 1 octombrie 2019 a Curţii de Apel Iaşi – Secţia penală şi pentru cauze cu minori, prin care, s-a luat act de retragerea apelului de către inculpaţi.

La ultimul termen de judecată ambii inculpaţi au dat declaraţii în care au negat acuzaţiile aduse. Astfel, instanţa a apreciat că la evaluarea acestor declaraţii se impune a avea în vedere faptul că persoanele direct implicate sunt 2 minori aflaţi, din punctul de vedere al dezvoltării psiho-emoţionale în faza de debut de adolescenţă. În ciuda vârstei şi a dezvoltării fizice cel mult corespunzătoare vârstei biologice, ambii consumaseră băuturi alcoolice în exces iar evenimentele în care au fost implicaţi, chiar şi din perspectiva agresorului, au o încărcătură emoţională mare. Fiecare dintre aceşti factori dar mai ales cumulul acestora, şi-a pus amprenta asupra memoriei inculpaţilor, astfel încât elementele divergente corespund unor mecanisme psihologice specifice unor personalităţi fragile, în formare.

În drept, instanţa a reţinut că faptele inculpatului minor I.M., în vârstă de 14 ani, care, în noaptea de 28.03.2018, în jurul orei 22.30, pe fondul consumului excesiv de băuturi alcoolice, împreună cu inculpatul minor C.D., au pătruns fără drept în curtea şi apoi locuinţa persoanei vătămate M.M., în vârstă de 83 de ani şi aflată într-o stare precară de sănătate, iar inculpatul minor I.M., zis „Turtă" a lovit-o de mai multe ori cu pumnii peste faţă şi cap pe victimă, cu scopul de a-i sustrage banii, pe care nu i-a găsit, iar victima, din cauza leziunilor dobândite urmare a loviturilor active cumulate primite peste cap, a decedat pe data de 06.04.2018, întrunesc elementele constitutive ale tentativei la tâlhărie urmată de moartea victimei, faptă prevăzută de art. 32 C.pen. rap. la art. 233 alin. (1) C.pen., art. 234 alin. (1) lit. a), d) şi f) C.pen., art. 236 C.pen. rap. la art. 36 alin. (3) C.pen., cu aplicarea art. 113 alin. (2) C.pen. şi art. 77 lit. e) C.pen.

Totodată, faptele inculpatului minor C.D., în vârstă de 15 ani, care, în aceeaşi noapte de 28.03.2018, în jurul orei 22.30, pe fondul consumului excesiv de băuturi alcoolice, împreună cu inculpatul minor I.M., au pătruns fără drept în curtea şi apoi locuinţa persoanei vătămate M.M., în vârstă de 83 de ani şi aflată într-o stare precară de sănătate, unde, după ce inculpatul minor I.M., a lovit-o de mai multe ori cu pumnii peste faţă şi cap pe victimă, minorul C.D. fiind înarmat cu un par a lovit-o în mod repetat peste cap pe victimă, cu scopul de a-i sustrage banii, pe care însă nu i-a găsit, iar victima nu a spus unde-i ţine şi, din cauza leziunilor dobândite, urmare a loviturilor active cumulate primite peste cap, M.M. a decedat pe data de 06.04.2018, întrunesc elementele constitutive ale tentativei la tâlhărie urmată de moartea victimei, faptă prevăzută de art. 32 C.pen. rap. la art. 233 alin. (1) C.pen., art. 234 alin. 1 lit. a), d) şi f) C.pen., art. 236 C.pen. rap. la art. 36 alin. (3) C.pen., cu aplicarea art. 113 alin. (2) C.pen. şi art. 77 lit. e) C.pen.

Instanţa a reţinut că în cauză sunt incidente dispoziţiile art. 236 C.proc.pen., tentativa la infracţiunea de tâlhărie având ca urmare moartea victimei. Având în vedere declaraţiile inculpaţilor minori cu privire la zonale în care au aplicat lovituri victimei (în zona capului şi a feţei) şi obiectele contondente folosite (pumn şi par), gravitatea acestor leziuni, legătura de cauzalitate dintre leziuni şi deces reţinută în cuprinsul raportului de necropsie se apreciază că, şi în contextul coexistenţei unor alte acte diferite de agresiune asupra victimei, cu autori neidentificaţi până la acest moment, nu se poate reţine existenţa unui dubiu rezonabil în ceea ce priveşte această urmare a faptei şi legătura de cauzalitate anterior indicată.

Înntr-o altă cauză din jurisprudenţa relevantă s-a reţinut că, în seara zilei de 15.10.2015, în intervalul orar 23.00-23.40, inculpatul H. a pătruns fără drept şi prin efracţie în curtea şi respectiv în locuinţa persoanei vătămate G.M., în vârstă de 90 ani, şi, profitând de starea de vădită vulnerabilitate a acesteia, determinată de vârstă şi imposibilitatea de a cere ajutor cuiva, a lovit-o în mod repetat cu palmele, pumnii şi picioarele, atât la nivelul feţei, cât şi în zona abdominală şi toracică, pentru a o determina să-i dea banii pe care îi deţinea în locuinţă - producându-i un traumatism toracic forte, cu leziuni toraco-pulmonare, fracturi costale multiple, bilateral (pe mai multe linii pe partea stângă) precum şi o fractură de stern, leziunile traumatice care au avut ca efect direct, condiţionat de vârsta înaintată a victimei şi tarele organice preexistente, decesul victimei, survenit la data de 15.11.2015.

În drept, fapta săvârşită de inculpat, în modalitatea şi în împrejurările mai sus descrise, întruneşte, aşa cum corect a reţinut prima instanţă, elementele constitutive ale infracţiunii de tâlhărie în forma tentativei, urmată de moartea victimei, prevăzută de art. 236 C.pen. în referire la art. 32 alin. (1) C.pen. raportat la art. 233, art. 234 alin. (1) lit. d) şi f) C.pen. cu aplicarea art. 77 lit. e) C.pen.; infracţiunea săvârşită de inculpatul H. este o infracţiune comisă cu praeterintenţie (intenţie depăşită), scopul urmărit de inculpat fiind acela de a obţine bani de la victimă, prin folosirea violenţei.

Prin urmare, Curtea reţine că pedeapsa de 12 ani închisoare aplicată de prima instanţă, orientată spre media limitelor speciale (între 7 şi 18 ani închisoare – limite la care se ajunge prin aplicarea regulilor prevăzute de art. 79 C.pen., ca urmare a concursului dintre cauzele de reducere – prevederile art. 396 alin. (10) C.proc.pen. – şi cele de majorare a pedepsei), este just individualizată, fiind aptă pentru atingerea scopului şi îndeplinirea funcţiilor de constrângere, de reeducare şi de exemplaritate ale pedepsei, astfel că nu se justifică reducerea acesteia[13].

În această din urmă speţă se observă că instanţa de fond şi cea de apel nu au reţinut explicit în încadrarea juridică şi, implicit, în procesul de individualizare judiciară, dispoziţiile art. 36 alin. (3) C.pen., cu toate că acestea erau incidente cauzei. Pedeapsa în concret aleasă este însă legală şi temeinică.

BIBLIOGRAPHY

F. Streteanu, D. Nițu, Drept penal. Partea generală, Vol. II, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2018.

G. Bodoroncea, V. Cioclei şi alţii, Codul penal. Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, Ediţia a 3-a, Bucureşti, 2020.

L. Lefterache, Drept penal. Partea Generală, Curs, Ediţia a-2-a, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2018.

Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, Drept penal român. Partea generală, Editura Universul Juridic, Ediţia a 3-a, Bucureşti, 2019

ECRIS, www.scj.ro, - practica judiciară.

[13] Sentinţa penală nr. 135 din 1 iulie 2016 a Tribunalului Brăila – Secţia penală, nepublicată, definitivă prin Decizia penală nr. 869/A din 20 septembrie 2016 a Curţii de Apel Galaţi – Secţia penală şi pentru cauze cu minori, prin care, a fost respins ca nefondat apelul inculpatului.

ELEMENTS OF THE PREACHING STYLE OF BISHOP VASILE COMAN

Felix Vasile Bicăzan

PhD Student, University of Oradea

Abstract: To teach is one of the three great missions that Jesus Christ gave his Apostles, and through them to Christian clergies. The orthodox bishop of Oradea, dr. Vasile Coman (1912-1992) though the many restrictions of the atheist communist governance managed to publish his preaching work. The fact that his main book „Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor" was republished in the year 2008 by the patriarch Daniel, reveals the authors talent of exposing the Christian truth and the values that this way of life gives to mankind. He accompanied his talent with a continuous work to find the best words and the appropriates figures of speech in order to bring the Gods Word as a support for the people's prosperity on all the realms of existence: physical, rational, spiritual and relational. The existence of the speech figures gives a special aura to the homily and makes it to be easy to accept by the interlocutors and a good example for the contemporary preacher in his mission fulfillment.

Keywords: bishop, figures of speach, preaching, mission, serving God, serving the people

„Cuvintele au suflet, iar cu ele ar trebui să ne purtăm așa cum se poartă îngerii cu Maica Domnului"[1]

La „brazda de Vest a țării"[2] episcopul Oradiei doctor Vasile Coman (1912-1992) a fost ierarhul care s-a dovedit a fi providențial pentru această parte a României sfârșitului de veac douăzeci. Mărturisindu-și trăirile pe care le avea când urma să predice, mărturisea că „îmi vin în minte și rostesc în taină, ca pe o rugăciune, cuvintele psalmistului David: *Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va vesti lauda Ta*. În ele mi se pare că se află răspuns la întrebarea: care este rostul și scopul predicii în biserică"[3]. Și-a transpus cuvintele în cărți, dintre care majoritatea conținând predici, din dorința de a fi pentru preoți și mireni „raze de învățătură și lumină cerească peste frământata viață din zilele noastre, ca să-i facem mai credincioși, mai buni și mai bogați în fapte bineplăcute lui Dumnezeu și folositoare oamenilor"[4].

Episcopul a trăit sub orânduirea comunistă, ostilă religiei și implicit Ortodoxiei și, cu toate acestea, a fost unul dintre cei mai prolifici episcopi români ai vremii, atât în cuvânt, cât și în faptă. Preafericitul Părinte Patriarh Daniel prefața în anul 2008 la retipărirea cărții „Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor" îl menționa pe autor ca fiind „vrednicul de

[1] BARTOLOMEU Mitropolitul, *Corupția spirituală. Texte social-teologice,* (Cluj-Napoca: Eikon, 2011), p. 118.
[2] Miron ERDEI, „Tematica pastoralelor episcopului dr. Vasile Coman al Oradiei", în *Episcopul Dr. Vasile Coman al Oradiei-20 de ani de la înveșnicirea sa*, coord. Dumitru MEGHEȘAN, Emil CIOARĂ, (Oradea: Muzeului Țării Crișurilor, 2012), p. 136.
[3] Vasile COMAN, *În apărarea unității credinței străbune*, (Oradea: Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1988), p. 294.
[4] Vasile COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (Oradea: Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1980), p. 3.

pomenire episcop al Oradiei, Dr. Vasile Coman, care vreme de peste două decenii s-a ostenit să fie mereu în mijlocul păstoriților săi cu timp şi fără timp”[5].

A avut pasiunea scrisului încă din tinerețe, „simțind nevoia să-mi exprim nu numai în predică ci şi prin cuvântul scris convingerile şi să încerc să tâlcuiesc în forme limpezi şi pe înțelesul tuturor învățăturile credinței noastre drept măritoare”[6]. În încheierea funeraliilor la plecarea sa din această etapă a existenței patriarhul Teoctist, care îl cunoştea din vremea în care a fost preot, îl caracteriza ca fiind „un om care a ştiut să facă din fiecare întristare, chiar din fiecare lovitură, un prilej de curaj, un prilej de întărire, un om care în această dictatură ateistă a putut să zidească biserici, să picteze atâtea biserici, să tipărească cărți. Nu mai spun, predicile pe care le-a rostit o viață întreagă”[7].

În creştinism, încă de la începuturi, predica a fost parte integrantă a cultului. Mântuitorul Iisus Hristos începea prima Sa predică în sinagogă, în cadrul cultului iudaic, iar apoi, în numeroasele Sale cuvântări folosea şi rugăciunea cu scop latreutic, didactic şi ca mijloc de săvârşire a minunilor. Ascultarea de a predica este una dintre moştenirile lăsate de Fiul lui Dumnezeu Apostolilor şi urmaşilor acestora, prin succesiunea apostolică, prin Taina Hirotoniei. Îndemnul Său de a învăța toate neamurile este unul responsabilizator, dar, în acelaşi timp, vedem că Dumnezeu oferă tot sprijinul Său celui care Îl ascultă, căci „Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului” (Mt. 28, 20). Aceste cuvinte sunt şi temei pentru Sfântul Apostol Pavel, care îi spunea ucenicului său Timotei „propovăduieşte cuvântul, stăruieşte cu timp şi fără de timp, mustră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga-răbdare şi învățătura” (2Tim. 4, 2-5).

Sfinții Apostoli şi urmaşii lor au continuat propovăduirea Cuvântului şi au dezvoltat cultul divin, în cadrul căruia au introdus ca parte integrantă predica. Ei au rânduit ca episcopul sau preotul care nu propovăduieşte să fie caterisit[8]. Imperativul propovăduirii Evangheliei implică o bună cunoaştere a mesajelor divine, a contextului istoric în care au apărut şi o corectă interpretare a acestora[9].

Predicatorul este un semănător al semințelor înțelepciunii dumnezeieşti şi, pentru ca roadele să fie cât mai calitative şi îmbelşugate, trebuie să pună în mintea şi sufletul ascultătorului informații calitative şi diverse, pentru a răspunde nevoilor spirituale ale fiecărui caracter. Pentru aceasta este necesară însuşirea multor cunoştințe, „fără de care o avalanşă de vorbe n-are valoare şi e ridicolă”[10], nu este suficient a avea un stil personal, acesta trebuie să fie unul de calitate[11].

Predica este genul de discurs specific Bisericii şi predicatorul este slujitor al Cuvântului (Lc. 1, 2). El vorbeşte în numele lui Dumnezeu prin harul lucrător de la hirotonie, iar obiectul propovăduirii este Adevărul - Hristos şi Evanghelia Sa. Predica schimbă vieți, scopul ei fiind apropierea de Dumnezeu, atât a adresanților ei, cât şi a celui care o prezintă.

Secolul douăzeci a fost unul al industrializării în Europa, iar în a doua sa jumătate, după Al Doilea Război Mondial, în România s-a instaurat regimul comunist ateu, context în care predicatorul a fost nevoit să îşi adapteze discursul la noile condiții restrictive. Nu numai ideile politice şi culturale, dar şi învățăturile de credință trebuiau atent transmise, cuvântările publice orale sau scrise au fost adesea cenzurate de către organele special desemnate, iar

[5] DANIEL Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Prefață”, în Vasile COMAN, *Slujind Lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (Bucureşti: IBMBOR, 2008), p. 4.
[6] Vasile COMAN, Valeriu CHIŞIU, „În slujba Bisericii şi a neamului”, în *Legea Românească* 1, (1991), p. 5.
[7] TEOCTIST Patriarhul României, „Încetarea din viață a prea Sfințitului Părinte Dr. VASILE COMAN Episcopul Oradiei”, în *Legea românească* număr omagial, (1992), p. 10.
[8] Canonul 58 Apostolic, în Ioan FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, (Sibiu, 1992), p. 37.
[9] Miron ERDEI, *Elemente de omiletică în preocupările teologilor români*, (Oradea: Universității din Oradea, 2015), p. 5.
[10] Marcus Tullius CICERO, *Opere alese*, vol. II, trad. Gheorghe Guțu, (Bucureşti: Univers, 1973), p. 24.
[11] Mihai GOJGAR, *Stilul literar religios*, (Bucureşti: Mica Valahie, 2017), p. 105.

greşelile erau aspru pedepsite. Anul 1989 a fost pragul de trecere de la regimul comunist la democraţie, moment după care Ortodoxia românească a început să se bucure de libertatea de manifestare, de creştere spirituală, intelectuală şi de dezvoltare organizatorică şi materială.

Cercetând opera predicatorială a episcopului Oradiei Vasile Coman, am observat atenţia sa deosebită la detalii, dovedind o asumare autentică a misiunii învăţătoreşti primită prin hirotonie. Avea convingerea că nu poate propovădui oamenilor decât cuvântul lui Dumnezeu şi aceasta ca ascultare de Hristos, Arhiereul veşnic, Care spune: „mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţând-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă" (Mt. 28, 19-20). Nu-şi permitea greşeli atât în faţa Lui Dumnezeu cât şi a oamenilor, bine ştiind şi că fiecare cuvânt al său era trecut prin cenzura comunistă care sancţiona foarte aspru, uneori radical[12] tot ceea ce nu corespundea cerinţelor ideologice.

Cuvântările episcopului Coman sunt impregnate de stilul[13] său bogat în comparaţii, asemănări, metafore, antiteze, întrebări retorice şi imagini sugestive. Ierarhul avea un stil personal original de a-şi exprima ideile şi sentimentele, îndruma slujitorii Sfintelor Altare să îşi împlinească cât mai conştient misiunea preoţească spre a nu diminua lumina divină în calea ei spre om, „este drept că lucrarea sacramentală a preotului nu poate fi anulată de lipsa autorităţii lui morale, dar, nu e mai puţin adevărat, lipsa acesteia poate întuneca pe cea dintâi, cum întunecă norii lumina soarelui, şi poate determina pe credincioşi să nu vină la *izvorul harului*, la Biserică"[14]. Considera că preotul scrupulos cu viaţa sa morală se aseamănă în comunitatea sa cu „magnetul care adună piliturile de fier împrăştiate pe o suprafaţă oarecare, dându-le un sens credincioşilor şi făcându-i mădulare vii ale Trupului tainic al lui Hristos"[15].

Cuvântul religios este sămânţa care rodeşte în om credinţa în Dumnezeu. Căutând cuvântul lui Dumnezeu, omul le găseşte şi pe toate celelalte necesare vieţii, de aceea, punându-l prin peniţă pe hârtie înţeleptul ierarh trimitea „aceste seminţe duhovniceşti în ogorul sufletesc al preoţilor şi credincioşilor noştri cu nădejdea că ele vor aduce roadele cele bune pe care Domnul şi semenii le aşteaptă de la noi şi vor fi totodată un reazem şi un imbold in păstrarea şi afirmarea dreptei credinţe, scoţând din fântâna cu daruri a Sfintei Liturghii har peste har"[16].

Discursul a fost o mare pasiune a înţeleptului ierarh, era mărturisirea credinţei sale în Dumnezeu şi a dragostei faţă de aproapele într-o societate atee, care nu se mai uita la Dumnezeu, dar care avea nevoie de darurile Lui. Acestea se revarsă însă doar prin „incursiune în câmpul minunat al rugăciunilor cu care Sfânta Biserică ne apropie şi ne împărtăşeşte pe Hristos în Taina Sfintei Euharistii"[17]. Episcopul Coman şi-a asumat Biserica Ortodoxă, mărturisind-o ca fiind cea „una, sfântă, sobornicească şi apostolească"[18] şi singura care a păstrat neschimbată învăţătura Domnului Iisus Hristos, primită de la Sfinţii Apostoli şi propovăduită de întreaga creştinătate a primului mileniu. Ea nu a adăugat învăţături noi şi nici nu a scos nimic din ceea ce a primit prin scris şi prin viu grai de la Apostoli[19].

Munca, stăruinţa, temperamentul şi valorile asumate de episcopul Coman se oglindesc în stilul său scriitoricesc. Există o legătură fiinţială între structura sa psihică, idealurile şi sentimentele sale cu modul său de a vorbi şi a scrie. Analizând din punct de vedere omiletic,

[12] Mai multe detalii în Silviu-Constantin NEDELCU, *Cenzurarea presei în comunism,* (Bucureşti: Eikon, 2019).
[13] *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", (Bucureşti: Univers enciclopedic, 1998), p. 10221.
[14] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor*, (Bucureşti: IBMBOR, 2008), pp. 545-546.
[15] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor,* (2008), p. 546.
[16] COMAN, *În apărarea unităţii credinţei străbune*, p. 8.
[17] COMAN, *În apărarea unităţii credinţei străbune*, p. 49.
[18] *Carte de rugăciuni*, coord. Vasile Coman, (Oradea: 1979), p. 26.
[19] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), p. 298.

gramatical şi literar stilul ierarhului se poate observa orientarea sa spre rezultate, atât pe plan fizic, intelectual şi relaţional, cât mai ales spre creşterea spirituală a oamenilor.

Din punct de vedere gramatical, respecta cu scrupulozitate regulile de bază ale limbii: fonetica, morfologia, sintactica, semantice şi lingvistice. Era atent la corectitudinea acordurilor gramaticale dintre subiect, predicat şi celelalte părţi de propoziţie, fapt care relevă atenţia şi răbdarea sa în mânuirea condeiului. Stilul său este unul pur, nu folosea în predica rostită şi nici în scris cuvinte pe care auditoriul să nu le înţeleagă: provincialisme, arhaisme sau neologisme, care să-l facă greu de înţeles. Era precis în exprimare, foarte rar folosea cuvinte sau expresii de prisos, căuta cu stăruinţă să nu se abată de la subiect. Având atenţia orientată spre a fi spre folosul omului şi spre preaslăvirea lui Dumnezeu, căuta să folosească cele mai potrivite sensuri şi structuri sintactice, cuvinte şi expresii lipsite de obscuritate, de nonsens, expuse într-o înlănţuire logică a ideilor.

Ştia că orice cuvânt pe care îl scria era trecut prin cenzura statului comunist, episcopul Vasile Coman punea adesea în valoare marele rol pe care Biserica Ortodoxă l-a avut şi îl avea în evoluţia poporului român atât în viaţa spirituală cât şi în cea materială şi în domeniul relaţionării interumane, fapt pentru care afirma următoarele: „Biserica împlineşte astăzi în societate un îndoit apostolat: unul care se îndreaptă spre ridicarea omului şi intrarea lui în comuniune de iubire cu semenii, iar pe de alta parte un apostolat care-l apropie de Dumnezeu, Părintele cel ceresc. Aceste două dimensiuni ale slujirii Bisericii nu sunt însă ca nişte paralele care nu se întâlnesc niciodată, ci ca nişte coordonate convergente, care se întâlnesc şi se completează una pe alta. Prin această îndoită activitate, Biserica îşi aduce contribuţia la formarea omului deplin, conştient de menirea lui şi capabil să se dăruiască unul altuia”[20]. Concluzia sa este plină de demnitate şi responsabilizează asemeni unui testament: „Drept aceea, să iubim locaşul Domnului, să cercetăm dumnezeieştile slujbe ce se săvârşesc în el şi să ne împărtăşim de darurile ce ne vin de la sfântul altar. Şi împreună cu Psalmistul să mărturisim din adâncul sufletului: *O zi în curţile Tale, Doamne, mai bună este decât o mie departe de Tine* (Ps. 83, 11)”[21].

Episcopul Coman folosea în predicile sale adesea întrebări retorice. Prin marele rol de a oferi răspunsuri corecte, de a verifica cunoştinţele şi de a le consolida, acest tip de întrebări constituie un element care contribuie mult la succesul predicii. Căutând şi oferind răspunsuri, preotul învaţă şi el la rândul său, activitate pe care nu o poate întrerupe şi care îi este şi lui de mare folos duhovnicesc. Întrebările eficiente îi ajută pe ascultători să se implice mai mult şi să ajungă şi la certitudinea hristică „căutaţi şi veţi afla” (Mt. 7, 7).

Pentru predicatorul ortodox misiunea sa nu este nici azi una uşoară, la fel cum complexă o vedea ca fiind şi în contemporaneitatea sa episcopul Coman, fiecare epocă având provocări specifice. Observa că „preotul de azi trebuie să răspundă la mai multe întrebări decât preotul de acum 50 sau 100 de ani. De ce? Întâi de toate pentru că el se află în fata unei arii spirituale foarte diversificate. Pe de o parte, el trebuie să păstreze sub bolta de har a Bisericii strămoşeşti pe fiii poporului nostru, să semene credinţa cea dreaptă şi adevărată în sufletele credincioşilor. Pe de altă parte, el este chemat să îndrepte şi să abată de la rătăcire pe cei în inima şi în viaţa cărora a răsărit o formă oarecare de vieţuire despărţită de calea Bisericii”[22]. Vedea un preot dinamic în misiune, atent şi foarte sensibil la viaţa păstoriţilor săi, împletind cuvântul scripturistic cu cercetarea celor în nevoi, considera cu tărie necesitatea ca Biserica să meargă spre credincioşi.

La întrebările „Cine sunteţi voi, Care e învăţătura voastră, Ce propovăduiţi voi?”, episcopul Coman mărturisea că stindardul creştinului este Crucea, iar modul de viaţă este jertfa, asemeni jertfei de bunăvoie a Mântuitorului, asumându-şi cuvintele pauline „noi

[20] COMAN, *În apărarea unităţii credinţei străbune*, p. 8.
[21] COMAN, *În apărarea unităţii credinţei străbune*, p. 76.
[22] COMAN, *În apărarea unităţii credinţei străbune*, p. 18.

propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie. Dar pentru cei chemaţi, şi iudei şi elini: pe Hristos, puterea lui Dumnezeu şi înţelepciunea lui Dumnezeu. Pentru că fapta lui Dumnezeu, socotită de către oameni nebunie, este mai înţeleaptă decât înţelepciunea lor şi ceea ce se pare ca slăbiciune a lui Dumnezeu, mai puternică decât tăria oamenilor" (1Cor. 1, 23-25).

În cea ce priveşte responsabilitatea păstorului de suflete, episcopul Vasile mărturisea că trebuie ca „zilnic să ne întrebăm ce să facem azi şi cum să facem ca să fim folositori semenilor noştri"[23]. Folosea întrebările retorice pentru trezirea conştientizării îndatoririlor zilnice: „Ce facem pentru aceia care, din binecuvântate pricini, n-au putut veni la biserică şi care stau la periferia vieţii din parohie? Ce facem în fiecare zi pentru binele trupesc şi sufletesc al credincioşilor? Cât timp consacrăm activităţii pastorale?"[24], iar ca răspuns oferea pilda cu oaia cea pierdută, în care păstorul cel bun a căutat-o şi, aflând-o, a adus-o în staul, fiind prilej de bucurie pentru întreaga comunitate (Lc. 15, 4-6).

Pentru a şti în ce stadiu se găseşte în călătoria vieţii, preotul trebuie să-şi reamintească momentul hirotoniei şi să îşi pună câteva întrebări, pe care părintele episcop le considera a fi de mare ajutor, „îţi mai aduci aminte, frate preot, de acest moment din viaţa ta? Câţi ani au trecut de atunci? Zece, cincisprezece sau mai mulţi! Îţi aduci aminte fiorul sfânt cu care le-ai rostit? Îţi aminteşti că atunci s-a aprins în suflet o flacără şi că ai făgăduit să nu o laşi să se stingă? Îţi aduci aminte ce ai spus: Azi este ziua convertirii mele? Acum, după atâţia ani, este vremea să ne întrebăm: Cum ne-am ţinut acest legământ? Ce am împlinit din acest program, din acest dumnezeiesc statut al misiunii noastre preoţeşti? De câte ori ne-am gândit la el? De câte ori am examinat şi am făcut bilanţul: Cât am împlinit din el şi ce a rămas neîmplinit? De câte ori am confruntat mărturisirea noastră cu viaţa noastră? De câte ori am privit la luminile pe care le aruncă asupra datoriei noastre de păstori sufleteşti, a datoriei noastre de mesageri ai Evangheliei lui Hristos?"[25].

În cuvântările sale amintea cu sinceritate şi de unele provocări ale preoţilor din eparhia sa şi se folosea de întrebări pentru a găsi cât mai uşor soluţii. În predica „Optimism creştin" expunea cazul unui preot care i se plângea că enoriaşii săi nu îl sprijineau în lucrările pe care dorea să le facă la biserică. Înţeleptul ierarh i-a pus câteva întrebări care au fost pe deplin lămuritoare: „te-au văzut vreodată credincioşii lucrând ceva la biserică? Sau ai intrat în biserică numai când ai avut slujbe? Ai pus vreodată mâna să faci acel lucru sau numai ai cerut altora să-l facă? Ai mulţumit vreodată celor ce au făcut ceva pentru biserică? M-a privit îndelung şi cred că a înţeles ce aşteaptă credincioşii de la el"[26].

Întrebările evidenţiază realităţi şi nevoi ale contemporanilor episcopului Coman. Vorbind despre contestatarii cinstirii Crucii, părintele episcop întreba retoric: „Este oare inima singurul mădular al trupului? Nu trimite ea sânge şi capului şi celorlalte mădulare? Poate ea, dacă iubeşte pe Hristos, să poruncească mâinii sau ochilor să nu o privească şi să nu se închine ei? Dacă credem în Hristos, de ce să-L despărţim de cruce? Oare Mântuitorul S-a oprit numai la suferinţa spirituală din Grădina Ghetsimani? De ce a mai fost nevoie de răstignirea pe cruce? De ce a mai fost nevoie de cuvintele rostite pe cruce: Săvârşitu-s-a?"[27] Crucea este mărturisire a credinţei şi semn de recunoaştere între creştini, încă din epoca primară. Având trează memoria martirilor, ierarhul se întreba: „se poate oare să se ruşineze de semnul Sfintei Cruci omul? Ea este semnul credinţei noastre strămoşeşti. Precum nu ne

[23] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor,* (2008), p. 539.
[24] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor,* (2008), p. 535.
[25] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor,* (2008), pp. 518-519.
[26] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor,* (2008), p. 539.
[27] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), p. 471.

putem rușina de părinții noștri, tot astfel nu ne putem rușina de semnul mântuirii"[28], avându-l exemplu și pe Sfântul Apostol Pavel, pentru care omul nou, creștinul nu are a se „lăuda, decât numai în crucea Domnului" (Gal. 6, 14).

Dumnezeu este singurul Creator și El merită recunoștință și mulțumire din partea omului, nu doar pentru faptul darul vieții ci și pentru grija neobosită pe care o are pentru întreaga lume. Fiind atent și la cerințele autorității de stat, episcopul Coman punea în valoare muncitorii din toate domeniile, afirmând: „încercăm să răspundem la întrebarea: De ce trebuie să mulțumim Domnului? Desigur că îmbelșugarea roadelor pământului se datorează în mare măsură hărniciei și vredniciei lucrătorilor de pe ogoare. Ei lucrează din revărsatul zorilor și până noaptea târziu, în arșiță sau ploaie, din primăvară până toamna, îngrijesc și cultivă pământul, ca el să aducă roadă și să nu fie năpădit de spini și buruieni. Prin urmare, se cuvine să le mulțumim pentru roade. Trebuie să mulțumim, de asemenea, celorlalți muncitori de pe utilaje, care, prin dibăcia lor, au făcut ca munca de pe ogoare să fie mai spornică, mai ușoară și pământul mai bine lucrat. Dar oare este de ajuns atât? Oare rodul îmbelșugat al pământului este numai rod al muncii noastre? De când s-a semănat sămânța și până la recoltarea ei, nu am chemat de atâtea ori într-ajutor pe Dumnezeu? Nu ne-am uitat spre cer și am cerut *ploaie la bună vreme*? Nu ne-am bucurat de atâtea ori de lumina și căldura binefăcătoare a soarelui? Ne dăm noi seama că, în fiecare bob de grâu care se strânge de pe câmp, ca în orice alt rod al pământului, este o minunată și tainică împletire între sudoarea frunții omenești și harul și binecuvântarea lui Dumnezeu?"[29].

Predicatorul ortodox ființează doar în strânsă legătură cu Biserică. El se naște și crește în ea, este consacrat de ea și pentru ea pentru a-i continua misiunea prin învățare, sfințire și conducere. Modul în care pune în practică aceste ascultări este de mare importanță; în acest sens episcopul Coman mărturisea o experiență dintr-una din vizitele sale pastorale: „păstrez și acum impresia puternică ce mi-a lăsat-o săvârșirea Sfintei Liturghii într-o biserică dintr-un sat, la care credincioșii participau în genunchi la momentul în care se făceau ecteniile speciale pentru bolnavi, călători, robiți etc. Ce ne arată acest lucru? Din aceste ectenii se vede că Biserica nu-și uită niciodată fiii ei și se roagă pentru ei implorând mila și ajutorul lui Dumnezeu"[30]. Ierarhul mărturisea chemarea Bisericii la rugăciune, smerenie, împăcare și bună înțelegere. Este o lucrare duhovnicească pe care o poate face orice om, indiferent de vârstă, stare materială și poziție socială și preasfinția sa lăsa un îndemn actual: „Să venim cu toții la aceste rugăciuni, la școala smereniei, cu conștiința trează și cu iubire frățească unul față de altul"[31].

Ierarhul folosea cu măiestrie întrebările retorice și pentru a trezi interesul și pentru a oferi explicații la nevoile specifice provocate de tematica abordată. Iubirea vrăjmașilor, deși grea, o poate practica oricine după exemplul Mântuitorului în relația cu cei care L-au batjocorit, lovit și răstignit pe cruce: „Putem, noi, oare, să nu ne minunăm în fața acestei iubiri nesfârșite a lui Dumnezeu, care pe *vrăjmași* îi consideră prieteni și își dă viața pentru ei?"[32].

Lumea creată este asemănată cu un frate care ni-L descoperă pe Dumnezeu prin măreția munților, prin căldura Soarelui, prin succesiunea zilei și a nopții, „Pentru ce toate acestea? Pentru ce se nasc în noi gânduri și simțăminte care ne apropie de Dumnezeu, când ne aflăm în natură? Pentru ce, aflându-ne în mijlocul firii înconjurătoare, ne simțim reconfortați? Mintea se înseninează, fuge tristețea și ne copleșesc sentimente și gânduri

[28] COMAN Vasile, *Glasul credinței, cuvântări apologetice pentru întărirea credinței în Dumnezeu*, (Sibiu: Andreiană, 2011), p. 74.
[29] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), p. 197.
[30] COMAN, *În apărarea unității credinței străbune*, 211.
[31] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), 256.
[32] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), pp. 332-333.

luminoase. Cum se explică faptul că lucruri neînsufleţite pot avea asupra noastră înrâuriri atât de binefăcătoare?"[33] decât doar prin faptul că sunt manifestări ale purtării de grijă a Părintelui Ceresc pentru lucrul mâinilor Sale.

Momentul Naşterii Mântuitorului Iisus Hristos provoacă raţiunea creştinului cu Taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu. Întrebările retorice sunt folosite şi de această dată, episcopul Coman subliniind adevăruri de credinţă şi îndemnând la asumarea lor: „Ne întrebăm: de ce toate acestea? De ce a ales Dumnezeu această cale pentru mântuirea oamenilor? De ce atâta smerenie?"[34], răspunsul este unul plin de generozitate, Dumnezeu doreşte ca fiecare om să devină un bun fiu al Său şi să ajungă în împărăţia cerurilor. „De ce n-a trimis un înger, un proroc sau de ce n-a mântuit lumea numai cu cuvântul, precum prin cuvânt a creat-o?"[35], răspunsul e acelaşi, cauza este iubirea divină, care este mai presus de înţelegerea omului, şi atunci poate fi „o chemare mai înaltă decât aceasta: de a primi lumină şi de a sluji vieţii după chipul pe care ni l-a dat Hristos? Să medităm îndelung la aceasta!"[36].

Un moment de meditaţie, de introspecţie şi, în acelaşi timp, de planificare este şi la sfârşitul uni an calendaristic şi la început de An Nou. Momentul trecerii de la un an la altul este un bun prilej de a răspunde la întrebările preasfinţitului: „Ce am făcut până acum şi ce avem de făcut în continuare ca în viaţa noastră să se înmulţească binele, adevărul, lumina şi pacea în suflete?"[37]

Oamenii au numeroase întrebări în ceea ce priveşte învăţătura de credinţă şi de viaţă ortodoxă, iar preotul are responsabilitatea de a le da răspunsuri, fapt care implică a le şi avea, „să ne înţelegem, nu am în vedere un preot enciclopedist. Nu mai e posibil astăzi"[38]. Preotul este om şi, ca toţi oamenii, nu este un atotştiutor, însă el nu trebuie să pretindă că ştie tot, dar trebuie să fie sigur pe ceea ce ştie: în Dumnezeu totul are sens, chiar dacă omul nu-l înţelege totdeauna. Este un adevăr general valabil faptul că răspunsurile date cu smerenie sunt mai de folos decât cele în orgoliu, dar aceasta nu-l împiedică pe preot să ştie cât mai multe, căci ignoranţa nu-i este de folos nici lui şi nici enoriaşilor săi.

Oricât de îngrijit ar fi stilul discursului religios, el nu trebuie să subjuge conţinutul. Este doar unul dintre elementele absolut necesare unei predici rodnice şi nu trebuie să devină un scop în sine. Sfântul Ioan Gură de Aur, un maestru al frazei omiletice, unic în fineţea stilului, afirma: „Nu cer de la preot nici podoaba căutată a cuvântărilor oratorilor păgâni şi nici nu mă interesează cum îi este fraza şi stilul! Să fie preotul sărac în cuvinte! Să-şi aranjeze simplu şi fără meşteşugire cuvintele în frază. Numai să nu fie neiscusit în ştiinţă, să nu fie neiscusit în precizia dogmelor!"[39] O altă ispită pot fi şi laudele, care îndepărtează predicatorul de Creatorul cuvintelor, făcându-l să se socotească pe sine ca fiind sursa; „Dumnezeu să-i fie lui singurul îndreptar şi singura călăuză pentru alcătuirea desăvârşita a predicilor lui, nu aplauzele, nici laudele"[40].

Dumnezeu este Izvorul inspiraţiei, iar prin rugăciune şi meditaţie preotul vine în comuniune cu El, căutând a se asemăna cu Hristos Domnul, Care mărturisea că „Eu nu caut la voia Mea, ci voia Celui Care M-a trimis" (In. 5, 30). A predica este mai mult decât o datorie, a propovădui Cuvântul este fiinţial pentru păstorul cel bun[41], care îşi pune viaţa

[33] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), p. 38
[34] Vasile COMAN, *Pastorală la Naşterea Domnului 1983*, p. 4.
[35] Vasile COMAN, *Pastorală la Naşterea Domnului 1989*, p. 4.
[36] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), p. 607.
[37] COMAN, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, (2008), p. 376.
[38] Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, (Sibiu: Tipografiei Eparhiale Sibiu, 1996), p. 5.
[39] SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Despre preoţie*, (Bucureşti, 2007), p. 151.
[40] SF. IOAN GURĂ DE AUR, SF. GRIGORIE DIN NAZIANZ, SF. EFREM SIRUL, *Despre preoţie*, trad. Dumitru Fecioru, (Bucureşti: Sofia, 2004), p. 159.
[41] SF. VASILE CEL MARE, *Scrieri*, în *PSB* 17, trad. Dumitru Fecioru, (Bucureşti: IBMBOR, 1986), 225.

pentru oile încredințate lui, iar prin trezvie predicatorul poate evita manifestarea orgoliului, atent fiind și la îndemnul Sfântului Apostol Petru „dacă vorbește cineva, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu" (1Pt., 4, 11).

Cuvintele rostite de episcopul Vasile Coman erau o manifestare a credinței sale în Dumnezeu. Le-a pus în pagini de carte dovedind că și le-a asumat, trăind cuvintele vii ale Sfintei Scripturi într-un mod autentic, într-o perioadă a istoriei cu provocări specifice. Și azi predica sa uimește prin limpezime, prin scrupulozitate, prin fluența inspirată de Cuvântul divin, trezind interesul pentru lectură prin bogăția stilului și a argumentației[42]. Moștenirea sa este vrednică de păstrat și este un imbold de a o continua pentru oricare membru al clerului, urmaș ai pașilor săi în slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor.

BIBLIOGRAPHY

Izvoare:

- *Biblia, sau Sfânta Scriptură*, (București: IBMO, 2018).
- *Carte de rugăciuni*, coord. Vasile Coman, Oradea: 1979.
- SF. IOAN GURĂ DE AUR, Despre preoție, Bucureşti, 2007.
- SF. IOAN GURĂ DE AUR, SF. GRIGORIE DIN NAZIANZ, SF. EFREM SIRUL, Despre preoție, București: Sofia, 2004.

Publicații și reviste:

- *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", București: Univers enciclopedic, 1998.
- BARTOLOMEU Mitropolitul, Corupția spirituală. Texte social-teologice, Cluj-Napoca: Eikon, 2011.
- CICERO Marcus Tullius, Opere alese, vol. II, trad. Gheorghe Guțu, București: Univers, 1973.
- COMAN Vasile, Glasul credinței, cuvântări apologetice pentru întărirea credinței în Dumnezeu, Sibiu: Andreiană, 2011.
- COMAN Vasile, În apărarea unității credinței străbune, Oradea: Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1988.
- COMAN Vasile, Pastorală la Naşterea Domnului, 1983.
- COMAN Vasile, *Pastorală la Naşterea Domnului,* 1989.
- COMAN Vasile, Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor, Oradea: Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1980.
- COMAN Vasile, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, București; IBMBOR, 2008.
- COMAN Vasile, CHIȘIU Valeriu, „În slujba Bisericii și a neamului", în Legea Românească 1/1991.
- ERDEI Miron, Elemente de omiletică în preocupările teologilor români, Oradea: Universității din Oradea, 2015, p. 5.
- ERDEI Miron, „Tematica pastoralelor episcopului dr. Vasile Coman al Oradiei", în Episcopul Dr. Vasile Coman al Oradiei-20 de ani de la înveșnicirea sa, coord. Dumitru MEGHEȘAN, Emil CIOARĂ, Oradea: Muzeului Țării Crișurilor, 2012.
- FLOCA Ioan, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu: 1992.
- GOJGAR Mihai, Stilul literar religios, București: Mica Valahie, 2017.
- NEDELCU Silviu-Constantin, Cenzurarea presei în comunism, București: Eikon, 2019.

[42] MUNTEAN, *Episcop Dr. Vasile Coman...*, 15.

- PLĂMĂDEALĂ Antonie, Preotul în Biserică, în lume, acasă, Sibiu: Tipografiei Eparhiale Sibiu, 1996.

- TEOCTIST Patriarhul României, „Încetarea din viață a prea Sfințitului Părinte Dr. VASILE COMAN Episcopul Oradiei", în Legea românească număr omagial, 1992.

NORTH-EAST REGION OF ROMANIA AND THE NEW CHALLENGES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Irina Geanina Harja

PhD Student, „Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The sustainable development, by means of an intelligent rationalising of resources, creates a sustainable future for current and future generations, and sustainability suggests a commitment which grants the link between the human and ecological well-being. The ideal image of the future, by respecting the two concepts, cannot be shaped in the absence, on the one hand, of the leverages of consciousness and altruism, and on the other, of the principles of sustainability, which grant both the satisfaction of human needs and the fundamental changes within the production-consumption relationship. The progresses concerning the sustainable development highlight the degree of involvement of societies in applying such leverages and principles. For Romania, both on a national and regional level, sustainability must represent a long-term solution, connected to the manner of planning the progress, which should not prejudice the environment, but should grant the forming of a habitat which will offer safety and protection for future generations, which will guide themselves further on towards the improvement and development of economies. The paper emphasises the fact that in order to grant a safe environment, each region must reconsider its own choices and must acknowledge new problems, as only in this manner they can discover and apply strategies which would bring changes, namely real solutions concerning long-term sustainability.

Keywords: sustainable development; Northeast region; sustainability; economical growth; Union European

I. Introducere

Prin intermediul raportului Comisiei mondiale pentru mediu și dezvoltare, cunoscut și sub denumirea de Raportul Brutland sau Viitorul nostru comun, dezvoltarea durabilă era considerată ca fiind acel tip de dezvoltare care „satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi", iar sustenabilitatea componenta care trebuie să asigure o legătură coerentă și echitabilă/un consens între cele trei dimensiuni: economice, sociale și de mediu (Raportul, 1987). Sustenabilitatea poate deveni un model optim de dezvoltare durabilă numai dacă aceste componente interacționează și formează un tot unitar durabil sau dacă toți participanții devin durabili.

În interiorul acestui mediu optim creat, rolul ce revine fiecărei dimensiuni este stabilit în mod clar, și anume: durabilitatea mediului trebuie să asigure habitatul de susținere a vieții, sustenabilitatea socială să urmărească respectarea relațiilor și valorilor între oameni, iar cea economică să asigure reducerea impactului negativ al acțiunilor agenților economici asupra mediului (Danciu, 2013). Astfel, realizarea unei dezvoltării durabile impune acțiuni globale care să conducă la îndeplinirea progresului social și economic, progres care necesită, pe de o parte, creștere economică și ocuparea forței de muncă, iar, pe de altă parte, consolidarea protecției mediului (World Economic and Social Survey, 2013). De asemenea, conștientizarea necesității creării unei durabilități la nivelul fiecărei societăți/economii constituie principala strategie, și de ce nu singura strategie, pentru păstrarea ecosistemelor și

reducerea constrângerilor pentru generațiile care vor urma.

În plus, la nivelul Uniunii Europene, trebuie să existe un efort concentrat din partea tuturor actorilor implicați în viața economică, deoarece doar în acest mod se poate asigura, pe de o parte, reducerea inegalităților sociale, iar, pe de altă parte, dezvoltarea durabilă a tuturor regiunilor din interiorul fiecărui stat membru.

II. Revizuire de literatură

Integrarea economică reprezintă atât un motor de creștere economică, cât și un pilon al dezvoltării durabile a tuturor statelor membre ale Uniunii Europene. Crizele financiare, economice și sanitare au subliniat încă o dată nevoia de interconectare între state și regiuni pentru a se putea asigura/oferi un răspuns pozitiv la impactul negativ pe care aceste crize le provoacă fiecarui stat sau pentru a se înțelege necesitatea reducerii discrepanțelor existente între statele europene (Beciu, Bobeică și Lădaru, 2013).

Prin continuarea procesului de extindere s-a adâncit în interiorul Uniunii Europene, tot mai mult, inter- și intraregional disparitățile privind gradul de dezvoltare. Prin prisma acestui fapt, politicile regionale de la nivelul UE, care urmăresc reducerea disparităților legate de nivelul de dezvoltare al fiecărei regiuni, au devenit mult mai importante, fapt demonstrat și prin sumele alocate din bugetul comunității europene (Scutariu, Nastase and Popescu, 2017).

De-a lungul timpului, politica regională a Uniunii Europene a urmărit înlocuirea propriilor mecanisme tradiționale, care aveau suportul programelor regionale de redistribuire, cu o politică de coeziune prin care toate regiunile europene să beneficieze de noile oportunități/strategii oferite de această politică și niciun stat membru să nu mai fie lăsat în urmă (Beciu, Bobeică și Lădaru, 2013).

Aplicarea unor strategii comune va crește gradul de coerență și colaborare între statele membre privind modul de abordare a problemelor, fapt ce va conduce și către eliminarea unor abordări individuale care de cele mai multe ori au dus la limitarea eficacității anumitor politici (creștere incluzivă și creștere verde). Fiecare stat trebuie să-și asigure sustenabilitatea printr-un efort susținut, iar acest fapt le va da posibilitatea realizării unei analize mai detaliate asupra: distribuției resurselor, gradului de ocupare a forței de muncă și implicațiilor tranziției către un mediu durabil aflat într-o continuă creștere (Mesnard and Hynes, 2016).

Stimularea creșterii economice nu reprezintă doar o preocupare a științelor economice, ci și a Uniunii Europeane care a dezvoltat numeroase politici și a alocat importante resurse financiare pentru a diminua disparitățile economice existente între statele membre, inclusiv a acelor țări care depun eforturi susținute astfel încât economiile lor naționale să se alinieze la nivelul economiei comunității europene (Moroșan, 2013).

Prin intermediul Agendei 2030, respectiv a obiectivelor de dezvoltare durabilă care sunt aplicabile tuturor țărilor și acceptate de către acestea, deoarece au ținte adaptate la problemele existente, au fost adoptate noi abordări pentru un set integrat de provocări. Acestea vor constitui punctul de plecare în stabilirea unor strategii care vor ajuta agenții implicați să anticipeze amenințările globale viitoare și, implicit, să le ridice gradul de înțelegere a acestor amenințări pentru a le putea trata într-un mod mai realist, dar și mult mai eficient. În plus, pentru atingerea obiectivelor dezvoltării durabile până în 2030, statele membre ale UE trebuie să recurgă la o accelerare a ritmului implementării acestor obiective și să-și însușească într-un mod real principiile incluziunii și sustenabilității, respectiv finanțarea durabilă (Crapentier and Braun, 2020).

Ca urmare a pandemiei de coronavirus reperele UE, inclusiv ale României, s-au schimbat fundamental, deoarece întreaga omenire a fost inclusă într-o nouă sferă pe care nu a mai experimentat-o. România și celelalte state membre trebuie să întreprindă strategii pentru a transforma noua criză într-o oportunitate care să constituie baza unei reconstrucții socio-

economice durabile. În condițiile actuale implementarea obiectivelor până în 2030 va constitui pentru cele opt regiuni ale țării noastre o misiune mult mai dificilă, iar din acest motiv acestea vor trebui să acționeze complementar pe cele două sectoare: sectorul privat și sectorul non-profit. De asemenea, această criză a readus în prim plan resursa umană și a subliniat încă o dată faptul că sănătatea oamenilor reprezintă motorul vital al întregii societăți. Legat de reconstrucția economică a României, principalul motor al acesteia sunt instrumentele financiare europene care utilizate cu maximă eficiență produc efecte pozitive la nivelul întregii societăți. Astfel, toate sectoarele din cadrul economiei trebuie să devină mai robuste și mai avansate din punct de vedere tehnologic, iar piața muncii trebuie sprijinită prin investiții în pregătirea forței de muncă. Noile provocări ale economiei naționale sunt legate de menținerea ritmului creșterii economice pentru a se reduce decalajul existent între regiuni și pentru a se asigura o dezvoltare sustenabilă pe termen lung. Astfel, la nivelul României, prin derularea în interiorul său a unei dezvoltări durabile echilibrate și a aplicării unui proces de creștere economică s-ar crea condiții pentru reducerea semnificativă a decalalajelor de dezvoltare intra și interregionale.

Pentru ca strategia privind dezvoltarea durabilă să aibă un impact pozitiv asupra României și a Regiunii de Nord-Est, trebuie să existe un cadru optim de gândire în cadrul comunității care să permită crearea unei societăți mult mai echitabile, care să reușească să facă față acelor schimbări aduse de o serie de evenimente regionale sau naționale neprevăzute. Sub acest aspect, transformarea economiei regionale într-una durabilă și competitivă necesită, pe de o parte, un nou mod de acțiune care să se centreze pe inovație și optimism, iar, pe de altă parte, pe o cultură a antreprenoriatului care să genereze competitivitate (Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030, 2018)

III. Metodologia de cercetare

În realizarea acestei lucrări s-a folosit ca metodologie de cercetare analiza unor date secundare, culese din rapoartele create la nivel regional și european de către instituțiile UE, dar și prin prisma unor lucrări de specialitate și articole științifice. Astfel, în cadrul articolului am utilizat metode descriptive, explicative și de observare pentru a reda informațiile într-un mod cât mai obiectiv. Metodele de cercetare au o latură de natură calitativă, deoarece analizează importanța conexiunii dintre actorii implicați în dezvoltarea Regiunii de Nord-Est și conceptul de durabilitate, iar cercetarea este făcută dintr-o perspectivă tematică, și nu statistică.

IV. Constatări

La nivel global lumea se confruntă cu nenumărate provocări care influențează dimensiunile dezvoltării durabile, respectiv relația dintre consum și producție, într-un mod nesustenabil ceea ce a condus la costuri sociale, economice și de mediu destul de mari. Inegalitățile existente între regiuni sau între zonele rurale și urbane, din interiorul fiecărui stat european, impun proiectarea strategiilor de dezvoltare durabilă la nivel regional, strategii care necesită consolidarea capacităților/resurselor proprii și creșterea gradului de cooperare la nivel european în acele domenii care sunt slab dezvoltate. Fiecare regiune are nevoie de un impuls, cooperarea internațională, care să provoace o reacție imediată, și anume accelerarea investițiilor și a inovării în sectorul privat, precum și în toate segmentele economice (World Economic and Social Survey 2013).

UE prin intermediul principiilor de coeziune pe care le-a dezvoltat de-a lungul timpului a urmărit nu doar menținerea unei stabilități de ordin economic, ci și a celei de ordin social și teritorial. Politica regională aplicată/urmărită de Uniunea Europeană a constituit o preocupare și pentru România, fapt ce a condus la implementarea și dezvoltarea politicilor de dezvoltare în toate cele opt regiuni ale sale, deschizând astfel lupta/lungul drum împotriva

reducerii disparităților teritoriale și realizarea unui echilibru între nivelurile de dezvoltare economică și socială ale regiunilor sale. Pentru a reduce decalajele existente, regiunile mai puțin dezvoltate, printre care se numără și Regiunea de Nord-Est, trebuie să-și concentreze efortul spre creșterea gradului de accesare a fondurilor europene, respectiv încorporarea tehnologiei și a cunoștințelor în domeniile/sectoarele economiei care ar putea crea plus valoare (POR Nord-Est, 2021).

În vederea depășirii situației actuale a Regiunii de Nord-Est se urmărește, de către toți actorii implicați, accelerarea dezvoltării durabile care constituie premisa relansării economice a acestei regiuni. Ca urmare a acestui fapt prezervarea, respectiv dezvoltarea potenţialului industrial existent la nivel regional, constituie un obiectiv important pentru atingerea sustenabilității. De asemenea, prin crearea unor infrastructuri de afaceri, caracterizate prin eficiență și flexibilitate, se poate ajunge la catalizarea și dezvoltarea unor activități profitabile în interiorul regiunii. Astfel, creșterea economică considerată indicatorul care susține gradul de dezvoltare a unei regiuni și crearea economiei competitive reprezintă factorii cheie care stau la baza modernizării regiunii (Planul de dezvoltare regională - Strategia de dezvoltare regională).

Soluțiile propuse de Regiunea de Nord-Est au ca punct de plecare creșterea competitivității regionale, iar pentru această creștere se urmărește, pe de o parte, punerea în aplicare a unor strategii de specializare inteligentă, iar, pe de altă parte, o mai mare conexiune cu sectoarele care generează creșterea economică și, implicit, dezvoltarea sectorului de cercetare-dezvoltare-inovare. Astfel, principalele acțiuni vizează stimularea investițiilor legate de inovare în cadrul societăților (retehnologizare), sprijinirea ecosistemului antreprenorial pentru trecerea la economia circulară, respectiv consolidarea suportului acordat actorilor care sunt antrenați în procesul de descoperire a vieții antreprenoriale/spiritului antreprenorial (POR Nord-Est, 2021).

Cultivarea mai profundă a spiritului antreprenorial, considerat coloana vertebrală a economiei europene, în Regiunea de Nord-Est va conduce la durabilitatea economică a acestei regiuni și a societății în ansamblu ei, iar creșterea gradului de absorbție a fondurile europene va genera prosperitate, deoarece acestea sunt considerate un liant între antreprenoriat - dezvoltare durabilă - progres economic (Harja, 2020).

Strategiile Regiunii de Nord-Est prevăd inclusiv acțiuni pentru creșterea investițiilor ce promovează infrastructura verde, cu scopul creării unor condiții optime necesare procesului legat de dezvoltarea durabilă a mediului urban (POR Nord-Est, 2021).

Regiunea de Nord-Est, în ciuda eforturilor concentrate privind atragerea fondurilor europene, continuă să se poziționeze printre regiunile slab dezvoltate din interiorul UE, chiar dacă au fost dezvoltate și aplicate strategii de dezvoltare regională, și anume: sprijinirea mediului antreprenorial existent, accentul fiind pus asupra dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii prin atragerea în activitatea firmei a unor echipamente și tehnologii care să asigure creșterea competitivității unității; încurajarea continuă în vederea deschiderii de noi afaceri; creșterea gradului de ocupare și a bunăstării populației; sprijinirea domeniului cercetării și dezvoltării.

V. Concluzii

Dezvoltarea durabilă și acțiunile întreprinse la nivel local, regional, european și mondial întruchipează consensul actorilor interesați să adopte/creeze o viziune transformatoare nu doar a sferei economice, ci și cea a socialului, respectiv a mediului înconjurător. Această transformare, are capacitatea de a realiza conexiunea și compatibilitatea politicilor pentru egalitate și creștere favorabilă incluziunii, deoarece printr-un sistem multilateral se poate sprijini nu doar dezvoltarea durabilă, ci și integrarea regională care constituie o bază solidă pentru renașterea unei națiuni. Obiectivele de dezvoltare durabilă la

nivel național, regional și european se pot transforma în obiective globale, nu doar prin prisma statelor implicate ci și prin eforturile naționale care pot fi amplificate prin cooperarea internațională. În ceea ce privește Regiunea de Nord-Est, aceasta urmărește în continuare să devină nu doar un spațiu economic competitiv, ci și unul durabil și incluziv, iar România un partener prosper și responsabil.

BIBLIOGRAPHY

1. Beciu, S., Bobeică, M. and Lădaru, R.G., (2013). Regional Development Trends in the North – East Region of Romania, https://ibimapublishing.com/articles/JEERBE/2013 /888187/, accesat la data de 28.10.2021
2. Carpentier, C.L., Braun, H., (2020). Agenda 2030 for Sustainable Development: A powerful global framework, https://doi.org/10.1080/26437015.2020.1714356, accesat la data de 30.10.2021
3. Danciu, V., (2013). The sustainable company: new challenges and strategies for more sustainability, http://store.ectap.ro/articole/898.pdf, accesat la data de 25.10.2021,
4. Harja, I.G., (2020). European funds adjuvant of sustainable development of entrepreneurship, https://ideas.repec.org/a/scm/usvaep/v20y2020i1(31)p71-75.html, accesat la data de 29.10.2021
5. Mesnard, M., Hynes, W., (2016). New Approaches to Economic Challenges and the Sustainable Development Goals: The way forward, https://www.cbd.int/financial/doc/ sdgs-devcoop.pdf., accesat la data de 05.10.2021
6. Moroșan, A.A., (2013). The territorial distribution of structural funds in the North – East region of Romania, http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/article/view/ 60, accesat pe data de 25.10.2021
7. Scutariu, A.L., Nastase, C. and Popescu, M., (2017). Perspectives of Sustainable Development of Tourism in the North – East Region of Romania, Sustenabilitate, 9, 56, https://doi.org/10.3390/su9010056
8. Planul de dzvoltare regională - Strategia de dezvoltare regională, http://www.fsenordest.ro/Download/doc_prog/Planuldedezvoltareregionala-strategie NE.pdf
9. Programul Operațional Regional Nord-Est 2021-2027, (2021), https://www.inforegio nordest.ro/por-2021-2027
10. Impactul pandemiei de coronavirus asupra Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă, http://dezvoltaredurabila.gov.ro/web/impactul-pandemiei-de-coronavirus-asupra-agendei-2030-pentru-dezvoltare-durabila/, accesat pe data de 01.11.2021
11. Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030, https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2018/10/SNDD-2030-_-varianta-dup%C4%83-Comitet-interministerial-4-octombrie-2018.pdf, accesat la data de 22.10.2021
12. World Economic and Social Survey 2013 Sustainable Development Challenges, https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2843WESS2013.pdf

13. https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/sustainable_development.html?locale=ro, accesat la data de 15.10.2021

14. http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/scurt-istoric-al-dezvoltarii-durabile/, accesat la data de 20.10.2021

THE CANON OF LORD'S RESURRECTION OF SAINT JOHN OF DAMASCUS

Silviu-Ioan Bozariu

PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: In this study, we will follow step by step the way in which, on the initial homiletic and hymnographic structure of the Feast of the Resurrection of the Lord, the hymnographic creation of Saint John of Damascus was placed. At the same time, we will notice the rooting of the homiletic work of St. Gregory of Nazianzus, especially in the construction of the Paschal Canon. To accomplish this we will turn to homilies, various liturgical commentaries, older or newer, through which we will seek to see how the hymn canon of St. John of Damascus was constructed, as it is sung in the Church today.

Keywords: Saint John of Damascus, hymnography, liturgical canon, Pascal feast, Light

Introducere

Este cunoscută astăzi necesitatea întoarcerii omului la izvoarele credinței pe care o experiem și o mărturisim. Prin intermediul Teologiei, omul își poate cunoaște mai bine originile și scopurile pe care le propovăduiește lumii: mântuirea omului în Hristos.

Una din căile aflate la dispoziția omului, de dobândire a mântuirii în Hristos este cea pusă la îndemână de textele imnografice și de meditația asupra lor.

Tema studiului a fost aleasă din dorința de a scoate la lumină bogăția teologiei textelor poetice din cărțile de cult actuale, oprindu-ne asupra Canonului Pascal al Sfântului Ioan Damaschinul.

Realizarea prezentei lucrări presupune o modalitate de aprofundare a elementelor ce țin de imnografia Sfântului Ioan Damaschinul. Debutează cu o prezentare generală, oprindu-se asupra modului în care s-a construit canonul Învierii Domnului al Sfântului Ioan Damaschinul.

Canonul imnografic

În limbajul bisericesc (liturgic), sub numele de *imn* înțelegem orice compoziție poetică cântată în adunările creştine. Imnele liturgice sunt parte componentă a Sfintei Tradiții, surprinzând în cuprinsul lor învățături de interes dogmatic, uneori chiar de origine apostolică.[1]

Cântarea imnelor liturgice a fost practicată întotdeauna în creştinism, chiar de la NaştereaMântuitorului. Primele imne sau cântări religioase care au intrat în cultul creştin au fost psalmii biblici şi alte cântări biblice. Pe lângă acestea, în cultul Bisericii au intrat şi imne care sunt creații ale unor poeți şi imnografi începând din primele secole creştine. Conştientizând rolul important al imnografiei creştine în desfăşurarea vieții liturgice, Sfinții Părinți au contribuit la dezvoltarea ei, dându-i un rol esențial în cadrul slujbelor Bisericii.

În ceea ce privește dezvoltarea imnografiei și, desigur, a formei poetice numite *canon,* putem spune că, imnografia primelor veacuri creştine, avea un caracter teologic,

[1] Preot prof. univ. dr. Ene Branişte, *Liturgica Generală cu noțiuni de artă bisericească, arhtectură și pictură creștină,* vol. II, ediția a treia, revizuită și completată de Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, Editura Basilica, București,2015, p. 446

explicativ, referindu-se, deseori, la activitatea Mântuitorului şi a operei Sale.[2] Începând cu veacul al IV-lea, imnul bisericesc îşi defineşte o imagine proprie, evidenţindu-se ca formă poetică specifică cultului creştin. Astfel, odată cu anul 325, noul ritm al vieţii religioase şi trăirea liberă a credinţei, a oferit şi posibilitatea dezvoltării imnografiei creştine. Secolul al VII-lea a însemnat dezvoltarea unei noi forme imnografice, *canonul*. În accepţiune generală, termenul *canon* (κανών, όνος) înseamnă: „drum drept, bară, greutate folosită pentru cântar, regulă, principiu; (în artă) model, standard; (în gramatică) regulă generală, schemă metrică; (în astronomie) tablă de date, sistem de cronologie; limită, graniţă".[3]Accepţiunea restrânsă a acestui termen a intrat şi în uzul terminologiei creştine, unde termenul *canon* desemnează: „regulă de credinţă, canon al scripturii, canoanele legilor bisericeşti, canoanele legilor morale, principii morale, canoane ascetice, reguli liturgice privind euharistia şi cultul divin, cântare de rugăciune împărţită în ode."[4] În poezia imnografică, canonul se înfăţişează ca o „înlănţuire de cântări, compuse după oarecare reguli, adică după un număr şi o măsură determinată, făcând la un loc un întreg de sine stătător".[5]

Pentru cercetători este sigur faptul că termenul *canon* nu provine din limba greacă, ci este mai degrabă un împrumut semit în greacă. În ebraică apare scris (qāneh), dar apare asemănător înakkadiană *qanū*, în ugaritică *qn'* şi punică *qn'* (cele două cuvinte au notate doar consoanele, nu se ştie exact cum se pronunţau), în arameica imperială *qn'* (la fel nevocalizat), în arameica iudaică (*qanya*').[6] Din această bogăţie semantică, reţinem termenul *κανών, όνος*; astfel, acesta denumeşte: „o compoziţie poetică care face parte din oficiul de dimineaţă¸ ὀρθος. Uneori acesta este calchiat după canonele mai vechi ale acestui oficiu, iar alteori este format din cele nouă cântări extrase din Sfânta Scriptură şi din acest motiv este împărţit în nouă ode, cântări. La rândul lor, fiecare din aceste ode conţin un număr de tropare, care împrumută ritmul şi melodia unui alt tropar mai vechi, numit irmos. De asemenea, iniţialele fiecărei ode alcătuiesc un acrostih. Cuvântul canon este denumirea liturgică a acestei serii de nouă cântări, care sunt parte importantă din oficiul utreniei."[7]

Aşadar, fiecare unitate distinctă a canonului, numită *odă (ᾠδὴ)*, este deschisă de un irmos(*εἱρμός, de la εἴρω – „a uni", „a înnoda"*), care deţine rolul de model, principiu de regulă, pentru celelalte două sau mai multe strofe (tropare, τροπάρια) ce au acelaşi număr de silabe, versuri şi ritm cu irmosul. Irmosul posedă o poziţie dominantă în alcătuirea canonului, fiind modelul poetic şi muzical al troparelor care-l urmează.[8]

Canonul liturgic are nouă cântări formate din mai multe stihiri scurte, iar aceste nouă cântări se intercalau chiar de la apariţia lor cu cele nouă cântări biblice folosite în viaţa liturgică:

1. Cântarea lui Moise (Ieşire 15:1-19);
2. Noua cântare a lui Moise (Deuteronom 32:1-43);[9]

[2] Egon Wellesz, *A Hystory of Byzantine Music and Hymnography*, edition 2 rev., Clarendon Press, Oxford, 1961, p.61

[3] Henry Geoge Liddell, Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*, Oxford, Clarendon Press , 1996, p.742

[4] G.W.H. Lampe, *A Patristic Grek Lexicon*, Oxford, Clarendon Press, 1961, p. 701-702.

[5] Dr. Vasile Mitrofanovici, *Liturgica Bisericei dreptcredincioase răsăritene,* Editura Consiliului Eparhial Ort.-Rom. din Bucovina, Cernăuţi, 1929, p. 308.

[6] Ludwig Koehler/ Walter Baumgartner, *Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Leiden, 1994, p. 204

[7] Léon Clugnet, *Dictionnaire grec-français des noms liturgiques en usage dans l'Église grecque*, Pars, Alphonse Picard et fils, 1895, p. 76.

[8] Pr. Petre Vintilescu, *Despre poezia imnografică din cărţile de ritual şi cântarea bisericească*, ediţia a II-a, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2005, p. 61.

[9] Există numeroase canoane cărora le lipsesc cântarea a doua. Acest fapt se datorează conţinutului penitenţial pe care-l deţine această cântare, în opoziţie clară faţă de caracterul de bucurie ale celorlalte opt cântări. O altă opinie privind omiterea acestei a doua cântări, împrumutată din Deuteronom, ţine cont de conţinutul ei acuzator îndreptat poporului lui Israel şi nu ca un act direct de rugăciune către Dumnezeu. Ne referim aici la caracterul

3. Rugăciunea Anei, mama lui Samuel (1 Regi 2: 1-10);
4. Rugăciunea profetului Avacum (Avacum 3:2-19);
5. Rugăciunea lui Isaia (Isaia 26:9-20);
6. Rugăciunea lui Iona (Iona 2:3-10);
7. Rugăciunea celor trei tineri (Daniel 3:16-30);
8. Cântarea celor trei tineri (Daniel 3:52-91);
9. Cântarea Născătoarei de Dumnezeu (Luca 1:46-55) şi rugăciunea lui Zaharia (Luca 1:68-79).[10]

Această imitare a celor nouă cântări biblice, ce işi au originea în oficiul monastic al privegherii de sâmbătă noapte[11], precum şi structura compoziţională ce conţine invocări liturgice şi alte elemente de ordin ritualic, conduce la concluzia că imnografii au dat de la început canoanelor o destinaţie cultică.

În cele ce urmează, vom analiza în următorul subcapitol, *Canonul Pascal al Sfântului Ioan Damaschinul*, care constituie o lucrare reprezentativă a formei imnografice numite *canon*.

Canonul Pascal al Sfântului Ioan Damaschinul

În cursul anului bisericesc, sărbătoarea Învierii Domnului sau a Sfintelor Paşti este cea mai importantă din cursul anului liturgic, fiind centrul întregii vieţi şi spiritualităţi ortodoxe. Sărbătoarea Învierii Domnului a fost anticipată în Vechiul Testament (Psalm 15, 10; Isaia 53, 11;Daniel 12, 4). Sfântul Apostol Pavel, pentru a risipi orice confuzie între cele două sărbători – ceacreştină şi cea iudaică – scria corintenilor: „Iată Hristos, Paştile nostru, S-a jertfit pentru noi; săpraznuim deci nu cu aluatul cel vechi, ci cu azimile curăţiei şi ale adevărului" (I Corinteni 5, 7-9) Între toate imnele liturgice care aparţin Sfântului Ioan Damaschinul, Canonul Pascal sau Canonul Învierii Domnului ocupă un loc important, fiind numit *Regina Canoanelor sau Canonul de Aur*.[12]

Cântarea I. Cântarea lui Moise

Ziua Învierii, să ne luminăm popoare! Paştile Domnului, Paştile! Căci din moarte la viaţă şi de pe pământ la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce cântăm cântare de biruinţă.[13]

Începutul cântării reuneşte două expresii din două omilii ale Sfântului Grigorie de Nazianz: "Ziua Învierii să ne luminăm"[14] şi "Paştile Domnului! Paştile"[15]. Explicând sensul

didactic al acestei ode, care îndeamnă spre teama de Dumnezeu, spre un climat penitenţial, spre o emoţie posomorâtă. Datorită acestui cuprins didactico-penitenţial, cântarea a doua se regăseşte în perioada Triodului, perioadă cunoscută de altfelca fiind eminamente penitenţială, cf. Egon Wellesz, *A Hystory of Byzantine Music and Hymnography*, p. 198.

[10] Chaterinei Aslanoff, *The Incarnate God. The Feasts of Jesus Christ and the Virgin Mary*, volumul II, traducere dePaul Meyendorff, „St Vladimir`s Seminary Press, Crestwood, New York, 2002, nota 3, p. 151

[11] Daniel Mocanu, *Canonul imnografic*, în rev. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, 2013, nr. 2, p. 292

[12] Egon Wellesz, *A Hystory of Byzantine Music and Hymnography*, p. 210; Acest canon aparţine, indubital, Sfântului Ioan Damanschin, cf. P.G. 96, col. 839- 843; a se vedea şi Egon Wellesz, *A Hystory of Byzantine Music and Hymnography*, p. 229; Νικόδημου Αγιορείτου, *Ἑορτοδρόμιον ἤτοι ἑρμηνεία εἰς τούς ἁσματικούς κανόνας τῶν Δεστοτικῶν ἑορτων*, εκ της τιπογραφίας ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΛΥΚΥ, Veneţia, 1836, p. 289 (în limba română: Sfântul Nicodim Aghioritul,, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, traducere din limba greacă veche de protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă şi dr. Laura Mândrilă, Editura Sophia, Bucureşti, 2018), p.9; Pr. Petre Vintilescu, *Despre poezia imnografică din cărţile de ritual şi cântarea bisericească*, p. 68

[13] *Penticostar*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1999, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea I, Irmos, p. 16.

[14] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântarea I: Despre Sfintele Paşti şi despre zăbovire*, trad., introd. şi note de Adrian Marinescu, în Studii Teologice, 2012, nr. 2, p. 220.

[15] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvânt la Naşterea cea după Trup a Mântuitorului Hristos*, *Cuvânt la Sfintele Paşti, Panegiric (Cuvânt de laudă) la Sfântul Vasile cel Mare*, traducere de Pr. drd. Eugen Morar, Drd.

cuvântului "Paşti", Sfântul Grigorie afirmă că provine de la cuvântul ebraic Pesach ("Paşti"). În această legătură, fragmente mari din omiliile sale urmăresc semnificaţia Paştelui creştin în lumina figurativă a Paştelui Vechiului Testament – trecerea din Egipt în Canaan. Pentru creştini, aceasta este o trecere "de la cele de jos la cele de sus, la ieşirea şi urcuşul spre ţara făgăduinţei, şi întoarcerea la condiţia originală"[16]. Irmosul prezintă pe deplin această idee a Sfântului Grigorie. Acesta indică semnificaţia izbăvitoare, răscumpărătoare a Învierii stabilind astfel teza teologică a întregului poem: "Hristos Dumnezeu ne-a adus de la moarte la viaţă, de la pământ la cer" (cf. Ioan V, 24; I Ioan III, 14; Romani VI, 4).[17]

Învierea Mântuitorului ne-a arătat că moartea cea veşnică (a păcatului) a fost înlăturată din imperiul vieții și nu mai are stăpânire asupra noastră. Ea nu mai înseamnă nici despărțire definitivă de cei rămași în viață, ci doar o trecere din viața aceasta pământească, în sfera altei vieți veșnice.[18]

Să ne curăţim simţurile şi să vedem pe Hristos strălucind în neapropiata lumină a Învierii. Şi, cântându-I cântare de biruinţă, să-L auzim zicând: Bucuraţi-vă![19]

Explicând tema luminii, Sfântul Ioan Damaschinul subliniază asocierea sa cu Învierea: Hristos străluceşte în lumina cea neapropiată a Învierii (cf. I Timotei VI, 16:), aşa încât troparul stabileşte următoarele condiţii: pentru a-L vedea pe Hristos trebuie să ne curăţim simţurile, ceea ce reflectă afirmaţia Sfântului Ioan că sacrificiul pascal este oferit *„pentru curăţirea simţurilor"*. Fiinţa umană este posesoarea atât a simţurilor spirituale cât şi a celor fizice, ambele necesare curăţirii. Curăţirea vederii spirituale se referă la Matei V, 8: „Fericiţi cei cu inima curată, că aceia vor vedea pe Dumnezeu". Când vorbeşte despre curăţirea simţurilor, poetul liturgic compară pronumele personal „noi" cu femeile mironosiţe care L-au auzit pe Iisus spunând: *Bucuraţi-vă!* (Matei XXVIII, 9). Apelând la „noi", Sfântul Ioan clarifică faptul că prin efortul nostru unit cu rugăciunea ajungem la curăţirea simţurilor.

Troparul acesta subliniază asocierea dintre Înviere şi lumină. Ca atare, primirea darurilor Învierii este condiţionată de curăţirea noastră lăuntrică, iar aceasta se obţine prin luminarea pe care o primim prin Taina Sfântului Botez.[20]

Cerurile după cuviinţă să se veselească şi pământul să se bucure. Şi să prăznuiască toatălumea cea văzută şi cea nevăzută; că a înviat Hristos (cf. I Corinteni XV, 20), Bucuria cea veşnică.[21]

Versetul de la Psalmi XCV, 11 ("cerurile să se veselească şi pământul să se bucure") se regăseşte în omilia Sfântului Grigorie Teologul la Naşterea Domnului: "cerurile să se veselească şi să se bucure pământul pentru Cel Ceresc, Care se face acum pământesc"[22]. În

---

Nicuşor Deciu şi Pr. prof. Nicolae Donos, Editura Institului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2009, p. 29.

[16] Grigorie de Nazianz, *Or*. 45, 10 (PG 36, 636CD) *apud* Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină,* traducere de Pr. Prof. Ioan Ică sn. şi diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2010, p. 375.

[17] Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation in the liturgical canons of St John Damascene* –

Ph. D. Thesis, University of Durham Department of Theology, 2004, pp. 151-152.

[18] Arhimandrit Lect. Univ. Dr. Vasile Miron, *Studii de Teologie Liturgică şi pastoral-misionară,* Editura InstitutuluiBiblic şi de Misiune ale Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2002, p. 118.

[19] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea I, Troparul I, p. 16.

[20] Pr. Dr. Lucian Farcaşiu, *Teologia imnografiei praznicelor împărăteşti din ciclul pascal….*, p. 189

[21] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea I, Troparul al II-lea, p. 16

[22] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvânt la Naşterea cea după Trup a Mântuitorului Hristos*, *Cuvânt la Sfintele Paşti, Panegiric (Cuvânt de laudă) la Sfântul Vasile cel Mare*, p. 7; (Sfântul Nicodim Aghioritul identifică sursa acestui tropar în omilia Sfântului Grigorie Teologul la Naşterea Domnului, cf. Sfântul Nicodim Aghioritul, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, traducere din limba greacă veche de protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă şi dr. Laura Mândrilă, Editura Sophia, Bucureşti, 2018, p. 26.

contextul omiliei, legătura dintre pământ şi cer este privită ca o metaforă a împăcării omului cu Dumnezeu prin Întrupare, iar Învierea este etapa finală a împăcării. Acest lucru ar trebui să fie legat de urcarea noastră de la pământ la cer, din irmosul I. În tropar este asociat pământul cu lumea văzută, ceea ce implică iniţial umanitatea, şi cerurile cu lumea nevăzută sau tărâmul fiinţelor spirituale. La fel ca şi Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Ioan afirmă dimensiunea cosmică a Învierii lui Hristos. Bucuria este acum împărtăşită în mod egal de către întregul univers. Mai precis, troparul expune învierea lui Hristos, ca un moment de bucurie, întrucât primul irmos anticipează implicaţiile sale cosmice: suntem aduşi de la moarte la viaţă.[23]

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae spune că, în Biserica Ortodoxă, sărbătoarea Paștilor dă expresie acestei bucurii și lumini nemărginite, "izbucnite în existența omenească odată cu țâșnirea orizontului vieții dumnezeiești în ea. Căci prin aceasta viața creștinilor e înălțată la plenitudine și eternitate în Dumnezeul devenit om la împărtășirea de viața nelimitată și transcendentă a lui Dumnezeu, revărsată din ipostasul Cuvântului".[24]

Atmosfera de bucurie transmisă de acest tropar se reflectă şi în tema cântării biblice pe care o însoţeste, Cântarea lui Moise: "Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit! Pe cal şipe călăreţ în mare i-a aruncat! Tăria mea şi mărirea mea este Domnul, căci El m-a izbăvit. Acesta este Dumnezeul meu şi-L voi preaslăvi, Dumnezeul părintelui meu şi-L voi preaînălţa!" (Ieşire XV, 1-2).

Această veselie nu trebuie privită numai ca o simplă figură poetică, pentru că între făptură și Creator este o legătură de viață, astfel încât viața noastră trebuie să vibreze la victoria vieții duhovnicești, mai cu seamă cu cât întreaga fire este mântuită prin Înviere.

Cântarea a III-a. Cântarea Anei

Veniţi să bem băutură nouă, nu dintr-o piatră seacă făcută cu minuni, ci din izvorul nestricăciunii, cel izvorât din mormântul lui Hristos, întru Care ne întărim.[25]

Ultimul cuvânt face legătura irmosului cu cântarea Anei (I Regi II, 1). Cu toate acestea, cel mai apropiat sens se referă la apa pe care Moise a făcut-o să curgă din stânca pe care a lovit-o în timpul călătoriei prin deşert (cf. Ieşire XVII, 1-6; Numeri XX, 2-11). Irmosul al treilea se referă la istorisirea momentului în care Moise a făcut să curgă apă din lovirea stâncii, deoarece din punct de vedere istoric are loc după trecerea Mării Roşii. De asemenea, termenul „piatră" se mai referă şi la cântarea Anei (se cunoaște faptul că atunci când Eli a văzut-o pe Ana în Templu a acuzat-o că e beată, dar răspunsul Anei a fost: "eu îmi vărs sufletul înaintea Domnului" – I Regi I, 15). În primul caz din piatră iese apă, iar din al doilea caz, ea este fundamentul pe care totul este stabilit, dar „piatra este Hristos" (I Corinteni 10, 4); de asemenea, mormântul Său este din piatră. „O băutură nouă" este menţionată de către Hristos la Cina cea de Taină înainte de răstignirea Sa, pe care El o bea împreună cu Apostolii sau cu creştinii în Împărăţia Tatălui Său (cf. Matei XXVI, 29). În a doua parte a troparului, izvorul nestricăciunii revărsându-se din mormânt este Hristos Însuşi, pe care adunarea este chemată să o bea. Aceasta este o trimitere la Sfânta Taină a Euharistiei care apare atât în Vechiul Testament cât şi în irmos. Referitor la acest irmos, Andrew Louth face o mențiune prețioasă: acesta ar fi originea imnului de împărtășire: *Trupul lui Hristos primiți, și din izvorul cel fără de moartea gustați. Aliluia.* De asemenea, finalul irmosului "întru care ne întărim" este o referire la începutul cântării Anei: "Inima mea s-a întărit întru Domnul" (I Regi II, 1).[26]

Acum toate s-au umplut de lumină, şi cerul şi pământul, şi cele de dedesubt. (*cf.*

[23] Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation....*, p. 153.
[24] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *"Paştile, sărbătoarea luminii şi bucuriei în Ortodoxie*", în rev. *Studii Teologice*, 1975 (an XXVII), nr. 5-6 (mai-iunie), p. 354.
[25] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a III-a, Irmos, p. 16.
[26] Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină*, p. 376.

Isaia IX, 2; Filipeni II, 10). Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos, întru care s-a întărit.[27]

Tema luminii se regăseşte în primul tropar al cântării a treia, la fel şi ideea dimensiunii cosmice a Învierii. Comparativ cu prima cântare, Învierea a adus lumina nu numai pentru cer şi pământ, ci şi pentru cele de dedesubt. Aici este definiţia conceptului tradiţional creştin al coborârii la iad.[28] Trebuie adăugat un element interesant referitor la acest tropar. Fermecat de măiestria arătată de Damaschin în compunerea canonului de la Utrenia de Paşti, în comparaţie cu canonul său pe glas 2 pentru aceeaşi zi, Cosma se adresează fratelui său: "Deci sunt învins…canonul tău să aibă întâietate şi să se cânte în public în Bisericile lui Hristos, iar al meula întuneric să fie, fiind cu totul nepotrivit pentru prea luminata zi a Învierii Domnului, care lumea întreagă o înveseleşte".[29]

Până la Înviere, întreaga creaţie se afla în întunericul păcatului, dar această suferinţă trebuia să aibă un sfârşit, astfel împlinindu-se făgăduinţa dată de însuşi Dumnezeu primilor oameni. De aceea Învierea constituie prilej de nespusă veselie şi neînchipuită bucurie pentru întreaga creaţie.[30]

Ieri m-am îngropat cu Tine, Hristoase, astăzi mă ridic împreună cu Tine, Cel ce ai înviat. Răstignitu-m-am împreună cu Tine; Tu însuţi împreună preamăreşte-mă, Mântuitorule, în Împărăţia Ta.[31]

Textul acestui tropar face referire la Răscumpărarea adusă de Jertfa Mântuitorului. Sfântul Ioan Damaschinul porneşte de la Romani VI, 4: „Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morţi, prin slava Tatălui, aşa să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii" şi VIII, 17: „Şi dacă suntem fii, suntem şi moştenitori - moştenitori ai lui Dumnezeu şi împreună-moştenitori cu Hristos, dacă pătimim împreună cu El, ca împreună cu El să ne şi preamărim.". Însă, în mod special, textul este inspirat de omilia Sfântului Grigorie de Nazianz: „Ieri m-am răstignit împreună cu Hristos, astăzi sunt împreună-mărit! Ieri am murit împreună cu Hristos, astăzi trăiesc împreună cu El! Ieri m-am îngropat împreună cu El, astăzi înviez împreună cu El".[32] Potrivit Sfântului Nicodim Aghioritul, împărtăşirea cu Hristos se referă la îngroparea noastră ascetică cu El prin Postul Mare, la identificarea lui Hristos cu noi prin Întrupare, şi cu cei botezaţi în timpul nopţii Sfintelor Paşti.[33] Dar Sfântul Ioan a schimbat ordinea, plasând neistoric îngroparea înainte de răstignire. Sfântul Nicodim propune o explicaţie pentru momentul înmormântării plasat de către Sfântul Ioan înainte de răstignire, sugerând în cazul nostru că Învierea precede preaslăvirea.[34] Alternativ se poate completa faptul că Sfântul Ioan a luat ca sursă de inspiraţie, aşa cum am arătat la începutul acestei cântări, întregul pasaj al Sfântului Grigorie. Prima parte a troparului reproduce ultima expresie a Sfântului Grigorie. Astfel ambii autori subliniază relaţia lor cu Hristos, şi, într-adevăr, Sfântul Grigorie se situează şi el în aceeaşi interpretare; în acelaşi timp, inversarea ordinii din a doua parte poate presupune că Sfântul Ioan însuşi (spre deosebire de Sfântul Grigorie) cu umilinţă se asociază cu tâlharul răstignit împreună cu Hristos, şi la fel ca şi tâlharul care îl roagă pe Hristos să-l pomenească întru împărăţia Lui (cf. Luca XXIII, 42). Aceste explicaţii pot foarte bine să se completeze

[27] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a III-a, Troparul I, p. 16
[28] Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation...*, p. 154.
[29] Gh. I. Papadopulos, *Συμβολαὶ εἰς τὴς ἱστορίαν τῆς παρ'ἡμίν ἐκκλ.μουσικῆς* , p. 50 *apud* Pr. Petre Vintilescu, *Despre poezia imnografică din cărţile de ritual şi cântarea bisericească,* p. 71.
[30] Pr. Prof. Nicolae Alexa, "Întruparea şi Învierea Mântuitorului după Octoih şi Penticostar", în rev. *BisericaOrtodoxă Română,* 1982 (an CII), nr. 1-2 (ianuarie-februarie), p. 151.
[31] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a III-a, Troparul al II-lea, p. 16.
[32] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântarea I: Despre Sfintele Paşti şi despre zăbovire,* trad., introd. şi note de AdrianMarinescu, în Studii Teologice, 2012, nr. 2, p. 221.
[33] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, p. 42.
[34] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, p. 42.

reciproc.[35]

Învierea lui Hristos, deși fapt istoric, este un eveniment ce *astăzi* are loc, nu este plasat în trecut sub forma unei amintiri. Este un eveniment ce se trăiește într-un prezent *acum* pentru fiecare suflet care vine pe lume.[36]

Cântarea a IV-a. Rugăciunea lui Avacum

La dumnezeiasca strajă, de Dumnezeu-grăitorul Avacum să stea împreună cu noi şi să arate pe îngerul cel purtător de lumină, care a grăit cu mare glas: Astăzi este mântuirea lumii,că a înviat Hristos ca Cel atotputernic.[37]

Versetul de la Avacum II,1 ("Eu voi sta de strajă și mă voi sui pe stâncă") folosit de Sfântul Grigorie de Nazianz în contextul Învierii apare în partea de introducere. Sfântul Ioan modifică ideea Sfântului Grigorie. Întrucât Sfântul Grigorie îl plasează pe Avacum în centru, Sfântul Ioan ne plasează, păstrând vedenia divină, în centrul atenției, întreagă imagine putându- se identifica cu Privegherea din noaptea Paştilor. Cu toate acestea, ambii autori încearcă să demonstreze că profetul prevede Sfintele Paşti. Derivat din acelaşi pasaj al Sfântului Grigorie, a doua parte a troparului descrie apariţia unui înger la mormânt declarând învierea (Matei II, 7;Marcu XVI, 5-7; Luca XXIV, 4-7).[38] Sfântul Ioan relatează şi despre adunarea femeilor mironosiţe. Troparul prezent subliniază dimensiunea cosmică a mântuirii începând „astăzi" (a se vedea conexiunea cu troparul anterior) cu Învierea realizată de Domnul nostru Iisus Hristos (cf. Efeseni I, 19-21). Din moment ce viziunea lui Avacum este în legătură cu Întruparea Mântuitorului, se poate, de asemenea, compara naşterea lui Hristos cu Învierea Sa ca a doua naştere.

Parte bărbătească, ca Cel ce a deschis pântecele cel fecioresc, fost-a Hristos; iar ca om, Mielușel S-a chemat. Çi fără prihană a fost, Paştile noastre, ca Cel ce n-a gustat întinăciune; şi ca un Dumnezeu adevărat, desăvârşit S-a numit.[39]

Ideea naşterii apare în partea de introducere derivată de la Ieşire XIII, 12 şi XXXIV, 19. În general troparul urmăreşte învăţătura despre jertfa lui Hristos. Făcând acest lucru, Sfântul Ioan Damaschinul dezvoltă ideea irmosului care se referă la învăţătura creştină fundamentală privitoare la Hristos Mielul nostru pascal jertfit pentru noi (cf. I Corinteni V, 7: "Paştile nostru Hristos S-a jertfit pentru noi"), miel pascal care în Vechiul Testament trebuia să fie „fără prihană, parte bărbătească, de un an" (Ieşire XII, 5). Fiind de acord şi cu Sfântul Grigorie că „pentru noi e mâncat mielul"[40], iar Mielul este Hristos, Sfântul Ioan se referă aici la Sfânta Taină a Euharistiei.

Ca un mieluşel de un an, Cununa cea binecuvântată de noi, Hristos, de bunăvoie pentru toți S-a Jertfit, Paştile cele curățitoare; și iarăşi din mormânt a strălucit nouă, frumos, Soarele dreptății.[41]

Părintele Andrew Louth subliniază natura voluntară a jertfei Mântuitorului pentru restabilirea dreptăţii divine. Rolul central al Mântuitorului este subliniat în acest tropar inspirat dintr-un pasaj al Sfântul Grigorie: „vechi de un an ca Soare al dreptăţii (Maleahi III, 20; IV, 2), ieşind de acolo (din ceruri), circumscris în natura Sa văzută şi întorcându-se la sine, şi cununa binecuvântată a bunătăţii (Psalm LXIV, 12), fiind de fiecare parte egal şi asemenea cu Sine Însuşi; şi nu numai aceasta, ci şi dând viaţă crugului virtuţilor, blând

[35] Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation..*, p. 155.
[36] Pr. Lect. Nicușor T. Tucă, *Hristologia reflectată în imnografia ortodoxă,* Editura Arhiepiscopiei Tomisului,Constanța, 2004, p. 182.
[37] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a IV-a, Irmos, p. 17.
[38] Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină*, p. 378.
[39] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a IV-a, Troparul I, p. 17.
[40] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântarea I: Despre Sfintele Paşti şi despre zăbovire*, trad., introd. şi note de AdrianMarinescu, în Studii Teologice, 2012, nr. 2, p. 221.
[41] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a IV-a, Troparul al II-lea, p. 17.

combinate şi amestecate fiecare cu cealaltă, de legea iubirii şi a ordinii".[42] Există şi un joc de cuvinte semnalat de Sfântul Nicodim Aghioritul.[43] Conform acestuia, cuvântul tradus prin *bun* (*bunăvoie*) e pronunţat exact ca şi cuvântul *Hristos (Χριστός/χρηστός)*.

Compararea Mântuitorului cu un miel indică trăsătura de substituire a jertfei Sale. Toţi primim moartea ca plată a păcatului, de aceea pentru a desfiinţa această osândă, ca moartea să devină doar o adormire spre înviere, Hristos pentru toţi S-a jertfit, asemenea mielului jertfit în locul fiecăruia, fiind Însuşi jertfitor şi jertfă, jertfă vie şi nejertfită adusă Tatălui ca un miros de bună mireasmă, care acoperă mulţimea păcatelor. Hristos e Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni, Mântuitorul lumii.[44]

Dumnezeiescul părinte David înaintea chivotului umbrei a săltat jucând; iar noi, poporul cel sfânt al lui Dumnezeu, plinirea închipuirilor văzând, să ne veselim dumnezeieşte, că a înviat Hristos, ca Cel atotputernic.[45]

Troparul urmează tema Învierii de la textul anterior când se referă la semnificaţia tipologică generală a Vechiului Testament şi tema bucuriei de la cântările anterioare. Chivotul este figura lui Hristos. În cadrul versetului de la I Regi V, 3 în care sunt distruşi idolii lui Dagon, se prefigurează umanitatea lui Hristos aducând biruinţă (cf. Ioan II, 19). Întoarcerea chivotului (II Regi VI) simbolizează învierea în trup a lui Hristos.[46] Sărbătoarea plină de bucurie a lui David (II Regi VI, 16-19) este de fapt sărbătoarea noastră plină de bucurie. Asemănător cu irmosul al IV-lea, acest tropar subliniază Învierea Domnului nostru Iisus Hristos.

Cântarea a V-a. Rugăciunea lui Isaia

Să mergem dis-de-dimineaţă şi, în loc de mir, cântare să aducem Stăpânului; şi să vedempe Hristos, Soarele dreptăţii, tuturor viaţă răsărind.[47]

Sfântul Ioan asociază noaptea de la rugăciunea lui Isaia XXVI, 9 *("de noapte, duhul meunăzuieşte spre Tine"*) cu zorile de zi din Evanghelii (Matei XXVIII, 1; Marcu XVI, 1-2; LucaXXIV, 1) atunci când femeile au venit la mormânt cu miruri, făcând legătura cu privegherea pascală atunci când canonul este cântat. Aceasta este o analogie familiară a creştinilor cu femeile mironosiţe, care împreună anticipează întâlnirea cu Hristos. Se poate observa poziţia privilegiată a creştinilor care ştiu de fapt despre Înviere şi, prin urmare, cântă lui Hristos, în timp ce femeile mironosiţe au venit la mormânt să ungă Trupul Mântuitorului, ştiindu-L mort. La fel cum este numit şi în cântarea anterioară, Hristos este numit Soarele dreptăţii (Maleahi III, 20; IV, 2; cf. Psalm XVIII, 6). Cu toate acestea, irmosul explică această idee mai departe, clarificând ceea ce lumina aduce: Soarele dreptăţii „a strălucit din nou pentru noi" tuturor viaţă răsărind. Reiterând pe Sfântul Grigorie[48], Sfântul Ioan subliniază vitalitatea universală (puterea de viaţă) a luminii divine.

Milostivirea Ta cea nemăsurată văzând-o cei ţinuţi în legăturile iadului (cf. Psalm CLXV, 7), spre lumină se grăbeau, Hristoase, cu picioare sprintene, lăudând Paştile cele veşnice.[49]

Aşa cum observă şi Părintele Andrew Louth[50], rugăciunea lui Isaia se încheie celebrând izbăvirea morţilor (Isaia XXVI, 19) care este preluată şi în tropar, de asemenea

[42] Grigorie din Nazianz, *Or*. 45, 13 (PG 36, 641AB) *apud* Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină*, p. 379.
[43] Cf. Sfântul Nicodim Aghioritul, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, p. 54.
[44] Magistrand Traian Seviciu, "Hristologia şi soteriologia Sfântului Ioan Damaschinul, după canoanele Învierii, Înălţării şi Cincizecimii", în *Ortodoxia*, 1959 (an XI), nr. 4 (aprilie), p. 574.
[45] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a IV-a, Troparul al III-lea, p. 17.
[46] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, pp. 58-64.
[47] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a V-a, Irmos, p. 17.
[48] *Or*. 45.2 (PG 36.626B) *apud* Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation...*, p. 158.
[49] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a V-a, Troparul I, p. 17.
[50] Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină*, p. 380.

regăsindu-se şi tema mântuirii de la Isaia IX, 2 (cf. Matei IV, 16) şi cea a eliberării de la Isaia XLVIX, 8-9. Se poate observa dezvoltarea celor trei noţiuni centrale ce sunt menţionate mai sus:

1. Hristos este Sfintele Paşti şi, de asemenea, jertfa Sa este oferită celor ţinuţi în lanţurileiadului. Mai mult decât atât, ea are o valoare veşnică sau supra-temporală.
2. Hristos este Soarele sau sursa luminii. Sfântul Ioan subliniază faptul că această lumină aapărut în iad şi a smuls prizonierii acestuia.
3. Bucuria Învierii este împărtăşită şi de către cei morţi.

Să ne apropiem, purtătorilor de lumină, de Hristos, Cel ce a ieşit din mormânt ca un mire; şi să prăznuim, împreună cu cetele cele iubitoare de praznice, Paştile lui Dumnezeu, cele mântuitoare.[51]

Potrivit Părintelui Andrew, „tema veseliei e legată de aceea a ospăţului de nuntă, un simbol favorit al venirii Împărăţiei în parabolele Evangheliilor”.[52] În special, troparul ne aminteşte de parabola celor zece fecioare care aşteptau venirea Mirelui cu candelele aprinse[53]

(Matei XXV, 1-13) şi ar putea evoca povestea femeilor mironosiţe. Mormântul lui Hristos devineun loc de nuntă (Psalm XVIII, 6), iar Biserica este mireasa. Partea de introducere a troparului s- ar putea referi la cei nou-botezaţi.[54] În acelaşi timp, se ilustrează ritualul practicat până în prezentîn Ierusalim, când mulţimile aprind lumânările pentru a sărbători Învierea Domnului. Lumina de care vorbeşte canonul pascal este o lumină ce culmineză în Hristos şi la care se vor ridica adevăraţii creştini prin strădanii continue.

Cântarea a VI-a. Rugăciunea lui Iona

Pogorâtu-Te-ai în cele mai de jos ale pământelui şi ai sfărâmat încuietorile cele veşnice, care ţineau pe cei legaţi, Hristoase (cf. Isaia XLV, 2-3; Psalmi CVI, 16); iar a treia zi, ca şi Ionadin chit, ai înviat din mormânt.[55]

Specific irmosului 6, Sfântul Ioan foloseşte imaginea din episodul biblic referitor la profetul Iona şi interpretarea făcută de Iisus Hristos (cf. Iona II, 7; Matei XII, 39-40) atunci când ilustrează Coborârea la iad şi Învierea. Explicând cum de a devenit posibil pentru prizonieri să se îndrepte spre lumină, irmosul dezvăluie în mod logic că Hristos-Lumina a coborât în lumea de dincolo, a sfărâmat zăvoarele şi a eliberat pe cei ţinuţi în iad.

Cu adevărat Domnul e în moarte dătător de viaţă şi prin unitatea Cuvântului cu sufletul, cu care se coboară în cele mai de jos ale pământului, dezlegând legăturile care ţineau pe cei drepţi în stăpânia morţii, în abisul nefiinţei. Coborârea la iad a Domnului e confirmarea realităţii morţii Sale, prin faptul despărţirii sufletului de trup, dar totodată şi a învierii, prin distrugerea morţii în însăşi împărăţia ei.[56]

Imaginea aceasta a Pogorârii lui Hristos la iad, cu sensul zdrobirii acestuia şi al biruinţei vieţii asupra morţii, a fost preluată şi în iconografia praznicului:“Hristos apare în iad nu ca un prizonier al acestuia, ci ca învingătorul său, eliberatorul celor care erau închişi acolo; nu ca un rob, ci ca Stăpân al vieţii”.[57]

Păzind peceţile întregi, Hristoase, ai înviat din mormânt, Cel ce n-ai stricat cheile Fecioarei prin naşterea Ta, şi ne-ai deschis nouă uşile raiului.[58]

---

[51] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a V-a, Troparulul al II-lea, p. 18.
[52] Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină*, p. 380.
[53] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Tâlcuire la canonul “Ziua Învierii” al Sfântului Ioan Damaschinul*, p. 75.
[54] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Paştile, sărbătoarea luminii şi bucuriei ….*, p. 357.
[55] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VI-a, Irmos, p. 18.
[56] Magistrand Traian Seviciu, *Hristologia şi soteriologia Sfântului Ioan Damaschinul, după canoanele Învierii, Înălţării şi Cincizecimii*, p. 575.
[57] Daniel Rouseau, *Icoana – Lumina Feţei Tale,* Editura Sofia, Bucureşti, 2004, p. 190.
[58] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VI-a, Troparul I, p. 18.

Pentru a ilustra mesajul din tropar, putem distinge în mod trei tipuri de intrări:

1. Intrând în lume prin Întrupare şi păstrând fecioria, Hristos a trecut prin pântecele Fecioarei Maria, numit metaforic „poartă" de către Iezechiel (XLIV, 2) şi aşa a fost interpretat de către Sfinţii Părinţi.
2. Intrarea sigilată a mormântului (cf. Matei XXVII, 66) a rămas intactă, deoarece trupul înviat al lui Hristos a devenit transcendent față de limitele pământeşti. Nimeni nu l-a furat. După Înviere, îngerul a rostogolit piatra (cf. Matei XXVIII, 2). Sfântul Ioan face o paralelă între aceste două intrări, astfel definind Învierea ca o nouă naştere.
3. Intrarea în Rai a fost închisă datorită căderii lui Adam, dar a fost redeschisă de Iisus prin Înviere. Detaliul esenţial al acestei realizări este că Împărăţia cerurilor este deschisă pentru noi toţi.

Naşterea lui Hristos din Fecioara Maria a condus la inaugurarea unui mod de viaţă dumnezeiesc al umanităţii Sale. În acelaşi timp, ieşirea din moarte este o naştere spre viaţa veşnică. „Dacă trupul înmiresmat de feciorie al Maicii Domnului nu a simțit durere la naşterea din ea a Fiului lui Dumnezeu, moartea și Învierea lui Hristos, asumate de El pentru noi și pentrua noastră mântuire, sunt însoțite de asumarea durerilor care împovărau lumea ca urmări ale păcatului. Hristos Se vădește în Înviere deasupra limitelor spațiale, ridicându-se din morți fără a strica peceţile mormântului. Fecioria Maicii şi Învierea din mormântul pecetluit arată dumnezeirea Sa și deschiderea lui Dumnezeu de a plini puterea umanității unită cu Sine în Hristos, arătând prin aceasta îndumnezeirea firii umane."[59]

Mântuitorul meu, Jertfa cea vie și nejertfită, ca un Dumnezeu, pe Tine însuți de voie aducându-Te Tatălui, ai sculat pe Adam cu tot neamul, înviind din mormânt.[60]

Atât „noi" cât şi cei morţi suntem consubstanţiali cu Adam. Prin urmare, Sfântul Ioan subliniază implicarea universală a Învierii. În acelaşi timp el meditează şi la jertfa lui Hristos, motivul salvării universale. În acest sens el se referă la un pasaj de la Sfântul Grigorie în care compară jertfa lui Hristos cu sacrificiile Vechiului Legământ: „marea şi nejertfita jertfă (*athyton hiereion*, exact ca în tropar), nejertfită dacă pot vorbi aşa despre prima Natură (divină), s-a amestecat cu jertfele legii şi s-a făcut curăţitoare nu pentru o mică parte a lumii, nici pentru o scurtă perioadă de timp, ci pentru cosmosul întreg şi pentru totdeauna"[61]. De asemenea, Sfântul Ioan se referă la raţionamentul Sfântului Grigorie cu privire la destinatarul jertfei: dacă este pentru Tatăl, aceasta poate fi doar jertfa voluntară a iubirii pentru mântuirea oamenilor.

Textul ne mai dezvăluie şi un sens euharistic al formulei *Jertfa cea vie şi nejertfită*. În Taina Euharistiei, Hristos este viu, prezent, dar, în acelaşi timp, jertfa Sa în Liturghie este nejertfită, deci nesângeroasă: „Că Tu eşti Cel ce aduci şi Cel ce te aduci, Cel ce primeşti şi Celce te împarţi, Hristoase".[62]

Jertfa lui Hristos este adusă Tatălui pentru mântuirea neamului omenesc, deoarece numai jertfirea Fiului lui Dumnezeu putea să aibă o asemenea valoare universală și veșnică.

Cântarea a VII-a. Rugăciunea celor trei tineri

Cel ce a izbăvit pe tineri din cuptor, făcându-Se om, pătimește ca un muritor; și prin patimă pe cel muritor îl îmbracă în podoaba nestricăciunii, Cel unul binecuvântat,

[59] Pr. Dr. Ioan Valentin Istrati, *Taina Veacurilor - unirea timpului cu eternitatea în rugăciunile Bisericii*, EdituraDoxologia, Iași, 2010, p. 377.
[60] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VI-a, Troparul al II-lea, p. 18.
[61] Grigorie de Nazianz, *Or*. 45, 13 (PG 36, 640D) *apud* Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiție și originalitate în teologia bizantină,* p. 381.
[62] *Rugăciunea din timpul cântării heruvimice*, *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2012, p. 160.

Dumnezeul părinților noștri, și preaslăvit.[63]

Eliberarea cea veche, tema cântării a șaptea (Daniel III, 25) este comparată cu mântuirea cea nouă – amândouă fiind realizate de către Hristos. Însuşi Dumnezeu a devenit om muritor şi a trecut prin cuptorul suferinţelor, cu scopul de a da nestricăciune trupului nostru. Astfel, subliniind realitatea suferinţelor, Sfântul Ioan Damaschinul ne aminteşte că Învierea Mântuitorului a fost precedată de Pătimire. Aceasta este expresia iubirii divine jertfelnice menţionată mai sus. Troparul afişează ceea ce se poate numi din punct de vedere dogmatic *Teopashism* ortodox (Hristos a pătimit), şi anume, că aceasta a fost suferinţa naturii muritoare, şi nu Dumnezeirea în ipostasul lui Hristos-Dumnezeu. Acest lucru poate fi un argument împotriva monofiziţilor.[64] Faptul că Dumnezeu *"făcându-se om pătimeşte ca un muritor"* nu presupune schimbarea sau pătimirea Dumnezeirii, ci manifestarea deplină a omenescului cu slăbiciunile lui specifice dar fără vină, întrucât Hristos rămâne mereu "fără prihană". Pentru acest motiv spunem că numai în Hristos a existat Dumnezeu şi omul, numai în El s-a realizat o natură desăvârşită, fiind om mai presus decât noi. De asemenea, "ipostaza lui Hristos nu e o ipostază compusă, ea nu e nici o ipostază omenească, deşi cuprinde în sine toată făptura omenească, ci este ipostaza Fiului care făcându-se om a luat natura omenească desăvârşită, îndumnezeind-o şi făcând-o natura Sa proprie, întrucât după Întrupare în Hristos fiinţează la olată două naturi desăvârşite".[65]

Iisus a pătimit în sensul că, după Întrupare, afectele Sale nevinovate îi dau posibilitatea să sufere pentru tot ceea este vinovat în om.[66] Firea omenească a Mântuitorului a avut slăbiciuni sau afecte comune tuturor oamenilor după căderea în păcat, dar fără păcatul sau posibilitatea de a păcătui, din pricina unirii ei cu firea dumnezeiască. Primindu-le, Mântuitorul a retrăit viața de slăbiciuni a fiecărui om, transformând-o în a Sa proprie, adică prefăcând aceste afecte în virtuți, și încununând sfârșitul acestei vieți, de luptă cu păcatul, cu nestricăciunea și cu nemurirea.[67] Cu siguranță, din pricina faptului că pătimirile lui Hristos nu presupuneau păcatul, ele aveau caracter răscumpărător. În Hristos, creștinul dobândește libertatea: patimile n-au reușit să pună stăpânire pe El, și, în măsura în care noi suntem în El, ele nu mai sunt în stare să ne domine.

Trupul Mântuitorului Iisus Hristos este un trup prin care străbate *Lumina, "trup al slavei"* în care se schimbă "trupul smereniei noastre" (Filipeni III, 21). În Hristos, într-adevăr "locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii" (Coloseni II, 9). Sfinţii Părinţi arată că trupul lui Iisus înviat nu este altceva decât *trupul lui Dumnezeu*. Această expresie paradoxală sintetizează antinomia, în care Dumnezeul cel viu apare în acelaşi timp inaccesibil şi împărtăşibil, Acest adevăr îl exprimă în chip concludent Dionisie Areopagitul: "Cel mai presus de fire renunță la taina Sa și Se arată luând firea omenească. Și chiar când ni se arată astfel, sau, mai curând, - ca să vorbim într-un grai dumnezeiesc – în sânul acestei arătări taina Sa. Căci taina lui Iisus rămâne ascunsă. Ceea ce este El în sine nici o rațiune și nici o înțelegere nu o pot exprima. Oricâte s-ar spune despre El, El rămâne necunoscut. Oricum l-am cugeta, rămâne de nepătruns".[68] Iisus Hristos s-a manifestat în mod concret, a

[63] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VII-a, Irmos, p. 18.

[64] Despre Teopashism, a se vedea la Julia Konstantinovsky, *Council of Constantinople II* în John Anthony Mcguckin (ed.), The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity, vol. I, Blackwell Publishing Ltd, 2011, p. 163

[65] Olimp N. Căciulă, *Hristologia Sfântului Ioan Damaschin după tratatul despre cele două voinţe în Hristos*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1938, p. 58.

[66] Magistrand Traian Seviciu, *Hristologia şi soteriologia Sfântului Ioan Damaschinul, după canoanele Învierii, Înălţării şi Cincizecimii*, p. 573.

[67] Prof. N. Chițescu, "A doua Persoană a Sfintei Treimi în doctrina Sfântului Ioan Damaschin", în rev. *Ortodoxia* (anXVIII), 1976, nr. 2 (februarie), p. 333.

[68] Sfântul Dionisie Pseudo-Areopagitul, *Epistola 3*, în "Oeuvres completes du Pseudo-Denys Areopagitul", Paris, p.177 *apud* Pr. Lect. Nicuşor T. Tucă, *Hristologia reflectată în imnografia ortodoxă,* p. 179

venit în lume pentru a înlesni înțelegerea noastră.[69] Însă Ființa lui Dumnezeu rămâne ascunsă în propria ei întrupare sau, mai bine zis, chiar prin Întruparea, Jerfa, Învierea și Înălțarea Fiului.

Femeile cele de Dumnezeu înțelepțite, cu miruri către Tine au alergat; și bucurându-se, s-au închinat ție, Dumnezeului celui viu, pe Care, ca pe un mort, cu lacrimi Te căutau; și Paștile cele de taină ucenicilor Tăi, Hristoase, le-au binevestit.[70]

Rolul femeilor mironosițe la Înviere nu poate fi subestimat. Din nou, Sfântul Ioan, se referă la slujirea lor apostolică (Matei XXVIII, 7-10; Marcu XVI, 7; Luca XXIV, 5-9; Ioan XX, 17-18), văzându-le pe ele în lumina *Cântării cântărilor* I, 2-4 (cf. Psalm XLIX, 10):

„înmiresmată e mireasma mirurilor Tale, mir vărsat e numele tău; de aceea te iubesc fetele. Trage-mă după tine să alerg după mireasma mirurilor tale". Sfântul Grigorie aplică imaginea femeilor (ceea ce înseamnă că au răscumpărat neascultarea Evei) creştinilor ce sărbătoresc Învierea: „Dacă vei fi o Maria, sau o altă Maria, sau o Salomeea, sau o Ioana, plângi în zorile de dimineaţă. Fii prima pentru a vedea că piatra a fost luată, şi poate că vei vedea îngerii sau pe Însuşi Iisus ... Ţineţi sărbătoarea Învierii, veniţi în ajutor Evei care a fost prima care a căzut, şi ei care l-a îmbrăţişat pe Hristos şi L-a făcut cunoscut ucenicilor."[71]

Prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului și începătura altei vieți, veșnice; și săltând, lăudăm pe Pricinuitorul, Cel unul binecuvântat, Dumnezeul părinților noștri, și preaslăvit.[72]

Auzind Cântarea tinerilor, troparul continuă tema veseliei. Motivul pentru acest lucru esteomorârea morţii şi surparea iadului. Mai mult decât atât, Hristos este primul rod al vieţii noastre veşnice (cf. I Corinteni XV, 20, 23; Coloseni I, 18; Ioan X, 10), Învierea fiind astfel începutul vieţii veşnice. Aşa cum a fost subliniat mai sus, Iisus Hristos împlineşte totul ca Dumnezeu.

Sfântul Ioan Damaschinul arată că taina Învierii este *omorârea* morţii. În felul acesta, se demonstrează că Învierea lui Hristos nu este „revenirea la viaţa pământească amestecată cu moartea sau inevitabil îndreptată spre moarte, ci Învierea lui Hristos este omorâre a morții și inaugurare a vieții veșnice pentru omenire, Învierea Sa este începutul desființării morții ca stare neconformă cu vocația omului ca ființă creată după chipul lui Dumnezeu cel veșnic viu (cf. Evrei II, 14-15: "de vreme ce pruncii s-au făcut părtaşi sângelui şi trupului, în acelaşi fel şi El S-a împărtăşit de acestea, ca să surpe prin moartea Sa pe cel ce are stăpânirea morţii"; I Corinteni XV, 22 și 26; Apocalipsa XXI, 4)".[73]

În fond, mesajul acestui tropar este clar: victoria peste veșnicia morții este victoria Învierii, după cum bucurie a sfărâmării morții definitive este toată bucuria Învierii. Aici este în adevăr condiția esențială a începutului *unei alte vieți veșnice.*[74]

Cât este de sfântă, cu adevărat și întru totul prăznuită această noapte de mântuire și strălucită, mai înainte vestitoare fiind a zilei celei purtătoare de lumină, a Învierii, în care Lumina cea fără de ani din mormânt cu trupul, tuturor a strălucit.[75]

Vorbind despre învăţătura tradiţională despre Dumnezeu ca lumină (cf. Ioan I, 9) şi

[69] Pr. Lect. Nicușor T. Tucă, *Hristologia reflectată în imnografia ortodoxă,* p. 180.
[70] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VII-a, Troparul I, p. 20.
[71] Grigorie de Nazianz, *Or.* 45, 24 (PG 36, 656) *apud* Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation...,* p. 162.
[72] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VII-a, Troparul al II-lea, pp. 20-21.
[73] ÎPS Dr. Daniel Ciobotea, *Sărbătoarea Învierii Domnului – Icoana vieții veșnice. Mistagogia Sfintelor Paști, înSlujba Învierii – tâlcuire și text,* Editura Mitropoliei și Bucovinei, Iași, 2007, pp. VII-VIII.
[74] Arhimandritul Benedict Ghiuș, *Taina Răscumpărării în imnografia ortodoxă,* Editura Institutului Biblic și deMisiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 190.
[75] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VII-a, Troparul al III-lea, p. 21.

despre femeile mironosiţe, Sfântul Ioan descrie celebrarea plină de bucurie şi radiantă de la Biserica Învierii. De asemenea, Sfântul Nicodim Aghioritul, tâlcuind acest canon, face trimitere la Sfântul Grigorie în care acesta contrastează ziua de ieri, „frumoasă a fost prăznuirea noastră în haine sărbătoreşti şi aprinderea tuturor luminilor" cu ziua de astăzi, „chiar şi mai frumoasă", atunci când noi prăznuim însăşi Învierea „nu pe cea de ieri încă nădăjduită, ci pe cea deja petrecută".[76] Ideea centrală teologică subliniată de Sfântul Ioan este aceea că Lumina lui Hristos (atemporală) a strălucit trupeşte pentru toţi. Prin urmare, Învierea este evenimentul şi sărbătoarea în care această lumină poate fi împărtăşită de către întreaga umanitate.

Cântarea a VIII-a. Cântarea celor trei tineri

Această aleasă şi sfântă zi, cea dintâi a săptămânii, împărătească şi doamnă, praznic alpraznicelor este şi sărbătoare a sărbătorilor, în care binecuvântăm pe Hristos în veci.[77]

Referindu-se la cântarea tinerilor, irmosul al VIII-lea descrie ziua jerfei pascale în condiţiile de la Levitic XXIII, 26: "ziua a opta ca zi aleasă şi sfântă pentru voi". Textul este folosit şi de Sfântul Grigorie, din care împrumută şi Sfântul Ioan, care laudă Paştile ca "praznic al praznicelor şi sărbătoare a sărbătorilor"[78]

La o lectură atentă a irmosului vedem că Sfântul Ioan Damaschinul a subliniat importanţaacestei zile, pentru a putea trăi liturgic această zi, cu aceeaşi emoţie şi bucurie ca în Ziua Învierii.[79]

Veniţi, din rodul cel nou al viţei, al dumnezeieştii veselii, în ziua cea vestită a Învierii, Împărăţiei lui Hristos să ne împărtăşim, lăudându-L, pe Dânsul ca pe un Dumnezeu, în veci.[80]

Troparul este influenţat de tema eshatologică din a opta zi de la irmosul anterior. Mai mult, începe cu o referinţă clară la *"rodul nou al viţei de vie"*. Această imagine euharistică provine de la Matei XXVI, 29: „Şi vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viţei până în ziua aceea când îl voi bea cu voi, nou, întru Împărăţia Tatălui Meu". Astfel, troparul reuneşte mai multe idei importante:

1. Învierea este începutul Împărăţiei cerurilor;
2. S-a întâmplat în trecut, dar în acelaşi timp este universală, supra-temporală şieshatologică;
3. Ne este împărtăşită nouă prin Euharistie.[81]

Ridică împrejur ochii tăi. Sioane, şi vezi. Că iată (cf. Isaia LX, 4), au venit la tine fiii tăi (cf. Matei XIII, 43; Filipeni II, 15), ca nişte făclii de Dumnezeu luminate, de la apus şi de la miazănoapte, şi de la mare şi de la răsărit (cf. Isaia XLIX, 12), întru tine binecuvântând pe Hristos în veci.[82]

Troparul continuă tema unei noi Împărăţii şi este compus de la Isaia LX, 4 şi XLIX, 12, demonstrând împlinirea profeţiei eshatologice a lui Hristos de la Matei XIII, 43: *Atunci cei drepţi vor străluci ca soarele în împărăţia Tatălui lor*. Sfântul Ioan aplică toate aceste expresii creştinilor nu neapărat dintr-o perspectivă eshatologică. Sionul este numele Ierusalimului şi mai exact partea de sus a oraşului. În Ierusalimul creştin, Sionul a fost numele "Bisericii de sus" unde era locul numit "camera de sus" în care Hristos a realizat

[76] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, pp. 111-112.
[77] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VIII-a, Irmos, p. 21.
[78] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvânt la Naşterea cea după Trup a Mântuitorului Hristos, Cuvânt la Sfintele Paşti,Panegiric (Cuvânt de laudă) la Sfântul Vasile cel Mare*, p. 29.
[79] Preot Mihai Iordache, *Lumina Învierii – Spiritualitatea Sfintelor Paşti*, Editura Basilica, Bucureşti, 2019, p. 242.
[80] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VIII-a, Troparul I, p. 21.
[81] Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation...*, p. 164.
[82] *Penticostar*, Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VIII-a, Troparul al II-lea, p. 21.

prima Euharistie, acolo S-a arătat ucenicilor Săi în ziua Învierii Sale, iar ucenicii s-au adunat acolo în ziua de Rusalii (cf. Fapte I,31; II, 1). Sionul este interpretat în mod tradiţional drept Biserică. În această lumină se poate vedea sprijinul Sfântului Ioan pentru creştinii din Ierusalim – *fiii* Bisericii lui Hristos din cele patru colţuri ale pământului care vin să-L laude pe Hristos: *fiii tăi, ca nişte făclii de Dumnezeu luminate, de la apus şi de la miazănoapte, şi de la mare şi de la răsărit*. De asemenea, Sionuleste folosit frecvent ca un epitet pentru Maica Domnului.[83]

Mesajul central al acestui tropar este în conformitate cu învăţătura canonului cu referirela lumina divină care luminează creştinii la Înviere.

Textul acesta prin expresiile *de la apus şi de la miazănoapte, şi de la mare şi de la răsărit* ne demostrează, în definitiv, valoarea universală a jerfei Mântuitorului, jertfă care-i incorporează pe toţi.[84]

Părinte atotțiitorule și Cuvinte și Duhule, Fire ceea ce ești una în trei ipostasuri, mai presus de ființă și de Dumnezeire, întru Tine ne-am botezat și pe Tine Te binecuvântăm întru toți vecii.[85]

Reiterând botezul de la Paşti, troparul sau triadikonul (tropar închinat Sfintei Treimi) afirmă împlinirea poruncii lui Hristos: *„Mergeţi şi învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh”* (Matei XXVIII, 19). Este o parte centrală din învăţătura Sfintei Scripturi, întrucât modelul oferit de comuniunea interioară a Persoanelor Sfintei Treimi poate reprezenta un model viu al comuniunii dintre oameni.[86]

Cântarea a IX-a. Cântarea Maicii Domnului şi a lui Zaharia

Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit (cf. Isaia LX. 1). Saltă acum și te bucură, Sioane! Iar tu, curată Născătoare de Dumnezeu, veselește-te întru Învierea Celui născut al tău.[87]

Structura teologică a Cântării a noua este formată, în mod normal, pe *Magnificat* (Luca I, 46)[88]. Însă, în Canonul Învierii, Sfântul Ioan Damaschinul dorind să continue lauda la adresa Învierii Domnului, *praznic al praznicelor este și sărbătoare a sărbătorilor,* începe cu textul de laIsaia LX, 1. Maicii Domnului îi adresează ultima propoziţie: *curată Născătoare de Dumnezeu, veselește-te întru Învierea Celui născut al tău.*

Irmosul subliniază bucuria Sionului, care este Biserica, Noul Ierusalim şi Împărăţia lui Dumnezeu cu lumina radiantă. De asemenea, aşa cum sugerează şi Părintele Andrew Louth, expresia *luminează-te, luminează-te* conţine foarte probabil o referire la Botez ca taină a luminării, botez celebrat în vechime ca parte a privegherii din noaptea de Paşte.[89] Prima parte a troparului este, aşa cum afirmat mai sus, din Isaia LX, 1 (“Luminează-te, luminează-te, Ierusalime, că vine lumina ta, şi slava Domnului peste tine a răsărit!”), interpretat ca referindu-se dincolo de sfârşitul exilului iudeilor la mântuirea dăinuitoare a Învierii. De asemenea, Sfântul Ioan dezvăluie sentimentele Maicii Domnului care a trecut prin suferinţele morţii Fiului ei, şi acum împărtăşeşte cu noi bucuria ei maternă a Învierii Fiului său.[90]

Tot cu privire la înțelesul acestui tropar se poate spune că, sărbătoarea Învierii Domnului ca anticipare a învierii de obște și ca pregustare a bucuriei veșnice face din biserică icoană și anticipație a împărăției cerurilor, a cerului nou și a pământului nou, a

[83] Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation...*, pp. 164-165.
[84] Pr. Dr. Lucian Farcaşiu, *Teologia imnografiei praznicelor împărăteşti din ciclul pascal ....*, p. 182.
[85] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a VIII-a, Troparul al III-lea, p. 21.
[86] Preot Mihai Iordache, *Lumina Învierii – Spiritualitatea Sfintelor Paşti*, p. 251.
[87] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a IX-a, Irmos, p. 22.
[88] Egon Wellesz, *A Hystory of Byzantine Music and Hymnography.*, p. 216.
[89] Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină,* p. 385.
[90] Alexander Pokhilko, *The contemplation of Christ and Salvation...*, p. 166.

Ierusalimului ceresc împodobit ca o mireasă, despre care vorbește cartea Apocalipsei la capitolul XXI, 1-27.

O, dumnezeiescul! O, iubitul! O, preadulcele Tău glas! Căci cu noi ai făgăduit să fii cu adevărat, până la sfârșitul veacului, Hristoase. Pe Care întărire de nădejde credincioșii având-Te, ne bucurăm.[91]

Sfântul Ioan Damaschinul exprimă dragostea profundă personală a lui Hristos atunci când aminteşte promisiunea Lui de la Matei XXVIII, 20, făcută după porunca Lui de a boteza popoarele. Astfel, el accentuează realitatea prezenţei lui Hristos în inima credincioşilor, depăşind ideea de timp. Acest lucru se poate referi în egală măsură la omniprezenţa divină, la Euharistie şi la prezenţa lui Dumnezeu în inima credincioşilor, prezenţă care este şi „întărire de nădejde". Astfel, Sfântul Ioan scoate în evidenţă două idei pauline: *nădejdea, credința* (I Corinteni XIII, 13; I Tesaloniceni V, 8; Tit I, 2) şi *ancora* (Evrei VI, 19 – "Pe care o avem ca o ancoră a sufletului, neclintită şi tare").

Trebuie subliniată şi bucuria pascală transmisă de acest tropar. Se cuvine a menţiona cuvintelui Părintelui Dumitru Stăniloae despre bucuria pascală: "Bucuria Învierii ne e nici trecătoare, nici nedeplină. E bucuria prin excelență, pentru că e bucuria eternă și deplină. De aceea, nimeni nu trebuie să fie trist în noaptea Învierii. Nimeni nu trebuie să plângă. Căci toate motivele de întristare apar acum fără însemnătate față de biruirea morții".[92]

O, Paștile cele mari și preafințite, Hristoase! O, Înțelepciunea (cf. I Corinteni I, 23) și Cuvântul și Puterea lui Dumnezeu! Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale.[93]

Bucuria pascală transmisă de acest tropar copleșește inimile și sufletele noastre în atmosfera strălucită de *neapropiată lumină a Învierii* și este o trăire anticipată a *veseliei celei veșnice* pe care o vom gusta în împărăția lui Dumnezeu.[94]

Troparul acesta final cuprinde, de fapt, o rechemare la Împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului prezent în Sfânta Liturghie.[95] Euharistia este jertfa Paştelui (I Corinteni V, 7) în care creştinii participă în Hristos. Sfântul Ioan Damaschinul afirmă că participarea noastră la Euharistie va avea un impact direct asupra realităţii eshatologice. Aceasta este concepţia tradiţională de la I Corinteni XIII, 12: „Căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, (Dumnezeu) faţă către faţă", şi de la XV, 12: „Dumnezeu va fi toate în toţi". Sfântul Ioan se inspiră pentru epilog de la finalul omiliei a doua a Sfântului Grigorie: „Dar, o, Paştile, cele mari şi sfinte, şi curăţitoare ale lumii întregi! ca şi cum aş fi insuflat îţi voi vorbi! O, Cuvinte al lui Dumnezeu, şi Lumină şi Viaţă şi Înţelepciune şi Putere! Căci de toate numirile Tale mă veselesc".[96] Aşa cum observă şi Părintele Andrew Louth, canonul începe aclamând „ziua învierii" şi sfârşeşte cu „ziua neînserată a Împărăţiei", pe care aceasta o prefigurează.[97] Canonul ne descoperă treptat sensul Sfintelor Paşti şi Euharistia ca participarea lui Dumnezeu şi îndumnezeirea. Aşa se poate explica de ce acest tropar a devenit rugăciune euharistică, arătând astfel că toate „Sfintele Taine ale Bisericii sunt pregustare a vieţii din Împărăţia lui Dumnezeu".[98]

Din textele liturgice ale Praznicului Învierii, amintite mai sus, înțelegem că relatarea imnografului privitoare la Învierea Mântuitorului, respectă îndeaproape întreaga

[91] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a IX-a, Troparul I, p. 22.
[92] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Paștile, sărbătoarea luminii și bucuriei .....*, p. 350.
[93] *Penticostar,* Utrenia Învierii, Canoanele, Cântarea a IX-a, Troparul al II-lea, p. 22.
[94] Arhimandrit Lect. Univ. Dr. Vasile Miron, *Studii de Teologie Liturgică și pastoral-misionară…*, p. 121.
[95] Preot Mihai Iordache, *Lumina Învierii – Spiritualitatea Sfintelor Paşti.*, p. 260.
[96] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvânt la Naşterea cea după Trup a Mântuitorului Hristos, Cuvânt la Sfintele Paşti,Panegiric (Cuvânt de laudă) la Sfântul Vasile cel Mare,* p. 66.
[97] Pr. Andrew Louth, *Ioan Damaschinul – tradiție și originalitate în teologia bizantină,* p. 386.
[98] ÎPS Dr. Daniel Ciobotea, *Sărbătoarea Învierii Domnului – Icoana vieții veșnice....*, p. XIV.

prezentare a

acestui eveniment din paginile Sfintei Scripturi, în special din Evanghelia Sfântului MateiXXVIII.

Creația imnografică a Sfântului Ioan Damaschinul ne demostrează faptul că, Învierea Domnului contituie elementul central al întregului cult ortodox, el generând, totodată structura anului liturgic. Tocmai de aceea, în creștinătatea ortodoxă s-a păstrat până astăzi importanța Praznicului Pascal, sărbătoarea Învierii fiind prăznuită până astăzi după vechea rânduială a privegherii pascale din Biserica primară. Învierea Domnului rămâne, astfel, centrul spiritualității ortodoxe.

I. Concluzii

Prin informațiile pe care le-am expus, ne-am propus să analizăm structura canonului imnografic dedicat Praznicului Învierii Domnului și să identificăm sursele scripturistice şi omiletice care au stat la baza acestei alcătuiri. Mai întâi, am prezentat structura canonului imnografic, apoi am văzut cum au luat naștere componentele Canonului Pascal, examinându-lepe rând.

Pe parcursul expunerii de față am făcut numeroase trimiteri la operele Sfinţilor Părinţi, în special, Sfântul Grigorie Teologul, dar am explorat şi exemplele scripturistice care au stat la bazacanonului imnografic. Nu am omis trimiteri la imne ale Învierii prezente în alte sărbători, dar nici nu am dezvoltat istoricul Octoihului, deoarece subiectul nu reprezintă una din perspectivele cercetării noastre.

Creația imnografică a Sfântului Ioan Damaschinul ne demostrează faptul că, Învierea Domnului constituie elementul central al întregului cult ortodox, el generând, totodată structura anului liturgic. Tocmai de aceea, în creștinătatea ortodoxă s-a păstrat până astăzi importanța Praznicului Pascal, sărbătoarea Învierii fiind prăznuită până astăzi după vechea rânduială a privegherii pascale din Biserica primară. Învierea Domnului rămâne, astfel, centrul spiritualității ortodoxe.

BIBLIOGRAPHY

A. IZVOARE

1. * * *Biblia sau Sfânta Scriptură,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al BisericiiOrtodoxe Române, București, 2008
2. * * * *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române,București, 1999
3. *** *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române,București, 2012

B. CĂRȚI ȘI ARTICOLE

4. ALEXA, Pr. Prof. Nicolae, "Întruparea și Învierea Mântuitorului după Octoih și Penticostar", în rev. *Biserica Ortodoxă Română*, 1982 (an CII), nr. 1-2 (ianuarie- februarie)
5. ASLANOFF, Chaterinei, The Incarnate God. The Feasts of Jesus Christ and the Virgin Mary, volumul II, traducere de Paul Meyendorff, „St Vladimir`s Seminary Press, Crestwood, New York, 2002
6. BRANIȘTE, Preot prof. univ. dr. Ene, *Liturgica Generală cu noțiuni de artă bisericească, arhtectură și pictură creștină,* vol. II, ediția a treia, revizuită și completată de Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, Editura Basilica, București, 2015
7. CĂCIULĂ, Olimp N., *Hristologia Sfântului Ioan Damaschin după tratatul despre cele două voinţe în Hristos,* Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1938
8. CIOBOTEA, ÎPS Dr. Daniel, *Sărbătoarea Învierii Domnului –*

Icoana vieții veșnice. Mistagogia Sfintelor Paști, în Slujba Învierii – tâlcuire și text, Editura Mitropoliei și Bucovinei, Iași, 2007

9. CLUGNET, Léon, *Dictionnaire grec-français des noms liturgiques en usage dans l'Église grecque*, Pars, Alphonse Picard et fils, 1895

10. FARCAȘIU, Lucian, *Teologia imnografiei praznicelor împărăteşti din ciclul pascal – studiu liturgic-istoric,* Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2010

11. GHIUȘ, Arhimandritul Benedict, *Taina Răscumpărării în imnografia ortodoxă,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998

12. GRIGORIE TEOLOGUL, Sfântul, *Cuvânt la Naşterea cea după Trup a Mântuitorului Hristos*, *Cuvânt la Sfintele Paşti, Panegiric (Cuvânt de laudă) la Sfântul Vasile cel Mare,*traducere de Pr. drd. Eugen Morar, Drd. Nicuşor Deciu şi Pr.prof. Nicolae Donos, EdituraInstitului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2009

13. GRIGORIE TEOLOGUL, Sfântul, „Cuvântarea I: Despre Sfintele Paşti şi despre zăbovire", trad., introd. şi note de Adrian Marinescu, în *Studii Teologice*, 2012, nr. 2, pp. 207-224

14. IORDACHE, Preot Mihai, *Lumina Învierii – Spiritualitatea Sfintelor Paşti*, Editura Basilica, București, 2019

15. ISTRATI, Pr. Dr. Ioan Valentin, *Taina Veacurilor - unirea timpului cu eternitatea în rugăciunile Bisericii*, Editura Doxologia, Iași, 2010

16. KOEHLER, Ludwig / BAUMGARTNER, Walter, *Hebrew and Aramaic Lexicon of theOld Testament*, Leiden, 1994

17. LAMPE, G.W.H., *A Patristic Grek Lexicon*, Oxford, Clarendon Press, 1961

18. LIDDELL, Henry Geoge, SCOTT, Robert, *A Greek-English Lexicon*, Oxford, ClarendonPress , 1996

19. LOUTH, Pr. Andrew, *Ioan Damaschinul – tradiţie şi originalitate în teologia bizantină,*
traducere de Pr. Prof. Ioan Ică sn. şi diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2010.

20. MCGUCKIN, John Anthony (ed.), The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity, vol. I, Blackwell Publishing Ltd, 2011

21. MIRON, Arhimandrit Conf. Univ. Dr. Vasile, *Studii de Teologie Liturgică și pastoral- misionară,* Editura Institutului Biblic și de Misiune ale Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002

22. MITROFANOVICI Dr. Vasile, *Liturgica Bisericei dreptcredincioase răsăritene*, Editura Consiliului Eparhial Ort.-Rom. din Bucovina, Cernăuți, 1929, p. 308

23. MOCANU, Daniel, *Canonul imnografic*, în rev. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 2013,nr. 2,pp. 289-300

24. NICODIM AGHIORITUL, Sfântul, *Tâlcuire la canonul "Ziua Învierii" al Sfântului Ioan Damaschinul*, traducere din limba greacă veche de protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă şi dr. Laura Mândrilă, Editura Sophia, Bucureşti, 2018

25. POKHILKO, Alexander, *The contemplation of Christ and Salvation in the liturgical Canons of St. John Damascene. Doctoral thesis*, Durham University, 2004

26. ROUSEAU, Daniel, *Icoana – Lumina Feței Tale*, Editura Sofia, București, 2004

27. SEVICIU, Magistrand Traian, „Hristologia şi soteriologia Sfântului Ioan Damaschinul, după canoanele Învierii, Înălţării şi Cincizecimii", în *Ortodoxia*, 1959 (an XI), nr. 4 (aprilie)

28. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru „Paştile, sărbătoarea luminii și bucuriei în Ortodoxie", în rev. *Studii Teologice*, 1975 (an XXVII), nr. 5-6 (mai-iunie)

29. TUCĂ, Pr. Lect. Nicușor T. *Hristologia reflectată în imnografia ortodoxă,* EdituraArhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2004

30. VINTILESCU, Pr. Petre, *Despre poezia imnografică din cărţile de ritual şi cântarea bisericească,* ediţia a II-a, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2005

31. WELLESZ, Egon, *A Hystory of Byzantine Music and Hymnography*, edition 2 rev., Clarendon Press, Oxford, 1961

PASSIVE EXTRADITION OF FOREIGN CITIZENS INVESTIGATED FOR SMUGLLING CRIME

Corina-Maria Tudor (Barbu)

PhD Student, Police Academy „Alexandru Ioan Cuza", Bucharest

Abstract: Passive extradition involves handing over, from Romania, at the request of another state, of persons who are being prosecuted for a smuggling crime, or are wanted for the execution of a sentence, security measure or other judgment of a court of the requesting state.
Therefore, we will examine the situations in which extradition is or not requested and granted, if the requested persons are investigating for committing smuggling crime, foreign nationals or stateless persons domiciled or occasionally located in Romania.
Analyzing the provisions of the special law, it results that, in order for Romania to accept the extradition of a foreign citizen, or without citizenship domiciled or occasionally in our country, it is necessary the fulfillment of specific conditions.
Therefore, we will proceed to exam those conditions, with direct reference to the relevant doctrine, as well as to the Romanian and European jurisprudence.

Keywords: extradition, foreign, essential conditions, smuggling crime, territoriality principle

Extrădarea pasivă presupune predarea de către statul român la cererea unui alt stat, a persoanelor aflate pe teritoriul României, care sunt urmărite penal sau sunt trimise în judecată pentru comiterea unei infracţiuni de contrabandă, ori sunt căutate pentru executarea unei pedepse, a unei măsuri de siguranţă sau a altei hotărâri pronunţate de o instanţă de judecată din statul solicitant.[1]

Astfel, vom examina situaţiile în care se solicită şi se acordă sau nu extrădarea, în cazul în care persoanele solicitate sunt cercetare pentru comiterea infracţiunii de contrabandă, cetăţenilor străini sau persoane fără cetăţenie domiciliate sau aflate ocazional pe teritoriul României.

Din interpretarea dispoziţiilor legii speciale, rezultă că, pentru ca România să acorde extrădarea unui cetăţean străin, sau fără cetăţenie domiciliat pe teritoriul ţării sau aflat ocazional în ţara noastră, este necesară îndeplinirea condițiilor de fond şi de formă specifice.

Aşadar, vom proceda la examinarea acestor condiţii, cu trimitere directă la doctrina în materie, precum şi la jurisprudenţa rornână.

Condiţii ce trebuie îndeplinite pentru acordarea extrădătii pasive

Condiţiile de fond ale extrădării au fost identificare şi examinate în literatura de specialitate apreciindu-se că: „în principiu, extrădarea se admite de toate ţările, însă trebuie a releva următoarele derogaţiuni, sau, mai bine zis, condiţiuni. Extrădarea se poate aplica la un individ de naţiune care cere, căreia i se cere extrădarea, sau, în fine, la un individ al altei naţiuni. În primul şi al treilea caz, se admite fără nicio îndoială extrădarea; cât despre

[1] Art. 18 din Legea nr.302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 411/27 mai 2019;

extrădarea naționalului țării căreia se cere extrădarea, în general ea nu este admisă în dreptul internațional”[2].

Autorul a catalogat condițiile la care se referă ca fiind de fond şi de formă, susținând că trebuie îndeplinite pentru acordarea extrădării.[3]

Analizele şi observaţiile prezentate mai sus rămân de actualitate şi astăzi, ele fiind menţionate în Constituţia României, Codul penal şi Legea nr. 302/2004, cu modificările şi completările ulterioare.

Astfel, Constituţia României prevede la art. 19 alin. 3 că: „cetăţenii străini şi apatrizii pot fi extrădaţi numai în baza unei convenţii internaţionale sau în condiţii de reciprocitate”, în Codul penal român, la art. 14, alin. 1 se prevede că extrădarea se acordă sau poate fi solicitată „în temeiul unui tratat internaţional la care România este parte ori pe bază de reciprocitate, în condiţiile legii”, iar Legea nr. 302/2004, prevede la art. 4 alin. 1 că „dispoziţiile interesând cooperarea judiciară în materie penală se aplică baza şi pentru executarea normelor cuprinse în instrumente juridice internaţionale la care România este parte, pe care le completează în situaţii nereglementate ”

Așadar, actele normative care reglementează aspectele generale privind extrădarea, stabilesc preeminența dreptului internațional în domeniului extrădării, cu posibilitatea aplicării legislației naționale în materie, pentru situațiile care nu se regăsesc în prevederile legislației internaționale.

În temeiul analizelor realizate în literatura de specialitate, în acord cu prevederile legislației în vigoare, apreciem că extrădarea este supusă celor două condiții esențiale, respectiv de fond și de formă.

Condiţii de fond

În referire la condiţiile de fond ale extrădării, analizând susținerile profesorului Ion Tanoviceanu rezultă că pentru acordarea extrădădării trebuie îndeplinite anumite condiții de fond și de formă, cu menționarea *persoanelor* cărora li se aplică această formă de cooperare și regimul juridic de care se bucură în funcție de apartenența unei țări.

Profesorul Vintilă Dongoroz, referindu-se la aceleaşi condiții, aprecia că acestea privesc *persoana, fapta, pedeapsa* şi *probele*[4].

Prevederile aduse în prim plan de profesorul Vintilă Dongoroz se regăsesc şi în dispozițiile Codului penal din anul 1936 conform cărora „condițiunile de fond ale extrădării sunt cele stabilite de convențiile internaționale, iar în lipsa acestora, de reciprocitatea existentă și dispozițiile din codul penal ”[5], fiind menționate condițiile de fond care trebuie îndeplinite în pentru realizarea extrădării, cu referire la *categoriile de persoane* supuse extrădării, *faptele* pentru care se impune acordarea extrădării, *pedepsele*, precum şi *ordinea de preferință* în caz de concurs de cereri din partea mai multor state. [6]

Un alt autor aprecia, că din examinarea dispoziţiilor cuprinse în Legea nr. 302/2004, Titlul II, Capitolul I, rezultă că pentru a opera extrădarea din România la solicitarea statului străin, se cer a fi întrunite mai multe condiţii care vizează persoana supusă extrădării, faptele săvârşite, pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea comisă sau pedeapsa care a fost

[2] Ioan Tanoviceanu, *Curs de drept penal și procedură penală*, Facultateade Drept din București, 1901-1902, p.356;
[3] *Ibidem;*
[4] Vintilă DONGOROZ, *Aplicarea legii penale*, Curs de drept penal aprofundat şi comparat, Bucureşti, 1935, p. 163-164;
[5] Art. 16 din Codul penal Carol al II lea publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 73 din 27 Martie 1936, rectificat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 83 din 8 Aprilie 1936, pag. 3177, republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 48 din 02 februarie 1948;
[6] Art.17 din Codul Carol al – II – lea;

aplicată de instanţa de judecată printr-o horărâre definitivă, urmărirea penală sau executarea pedepsei, cererea de extrădare și procedura[7].

Alt autor, referindu-se la condiţille extrădării, apreciază acestea se referă la: infracţiune, gravitatea acesteia, infractor, competenţă și procedură. [8]

Examinând dispoziţiilor legii speciale şi a altor acte normative interne şi internaţionale ratificate de România, precum şi a poziţiilor exprimate de diferiţi specialişti în doctrină, rezultă că pentru aprobarea extrădării la cererea unui stat străin se cer a fi îndeplinite rnai multe condiţii de fond care vizează: *persoana* supusă extrădării, *faptele* săvârşite de aceasta, *pedeapsa* prevăzută de lege sau aplicată de instanţă pentru infracţiunea comisă, respectiv competența și procedura.

Dată fiind importanţa constatării îndeplinirii acestor condiţii, vom proceda la examinarea separată a acestora.

Condiţii referitoare la persoana infractorului

În ceea ce priveşte condiţiile privind persoana infractorului, profesorul Vintilă Dongoroz aprecia că acestea sunt două, şi anume, infractorul să nu fie cetăţean român şi să nu fie un refugiat politic; calitatea de refugiat politic se stabileşte fie după natura infracţiunii săvârşite, fie după condiţiile care au determinat refugierea acestuia. [9]

Interpretând dispoziţiile legii, rezultă că îndeplinirea condiției referitoare la persoana infractorului, presupune examinarea următoarelor aspecte care trebuie îndeplinite cumulativ :

a) **Cetățenia și calitatea procesuală**[10]

În schimb, cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați din România numai în baza unei convenții internaționale sau condiții de reciprocitate.[11]

În ceea ce privește calitatea procesuală a persoanei extrădabile, apreciem că aceasta poate fi de autor, coautor, instigator sau complice.[12]

b) Responsabilitatea[13]

Chiar dacă legea specială nu prevede expres această condiție, prentru ca o persoană să fie extrădată, aceasta trebuie să îndeplinească condițiile generale cerute de legea română ale subiectului activ al infracțiunii, inclusiv cea referitoare la responsabilitate. Regula este că orice persoană majoră este responsabilă starea, iresponsabilitatea urmană urmează a se stabili, numai atunci când există suspiciuni sau legea cere în mod expres acest lucru și numai printr-o expertiză medico-legală psihiatrică.

c) **Vârsta**

Conform legislației penale române, minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal, iar minorul cu vârsta cuprinsa între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a comis fapta cu discernământ,[14] fapt pentru care în aceste situații extrădarea nu se va acorda.

---

[7] Ilie PASCU, *Drept penal*, Partea generală, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 78;

[8] Alexandru BOROI, Drept penal, Partea generală, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București 2014, p. 124-127;

[9] În textul original se preciza că „de aceea condiţiunea de a nu fi refugiat politic este o condiţiune personală în sistemul legiuirei noastre, iar nu o condiţiune reală, adică privitoare la natura infracţiunii. Calitatea de refugiat politic se va evidenţia însă şi mai mult atunci când extrădarea refugiatului s'ar cere pentru fapte care ar constitui infracţiuni politice" – Constantin G. RĂTESCU, Ion IONESCU-DOLJ, Gr. I. PERIEȚEANU, Vintilă DONGOROZ, H. ASNAVORIAN, Traian POP, Mihail. I. PAPADOPOLU, N. PAVELESCU, Codul penal Carol al –II-lea adnotat, vol. I, Partea generală, Editura Librăriei SOCEC & Co. S.A., Bucureşti, 1937, p. 56

[10] Ion RUSU, Extrădarea pasivă, în Caiete de drept penal nr. 3/2009, p. 67;

[11] art. 19 alin 3 din Constituția Romaniei

[12] Ion RUSU, op. cit, p. 67;

[13] Alexandru BOROI, op. cit., p. 207;

[14] Art. 113 alin 1 și alin 2 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările și completările ulterioare;

În schimb, dacă minorul a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal[15], atunci și extrădarea poate fi acordată.

d) Locul în care se găsește persoana în cauza

Prezența persoanei extrădabile pe teritoriul României este o condiție extrem de importantă în acceptarea extrădării, deoarece aflarea acesteia în afara zonei de jurisdicție a statului român va conduce la imposibilitatea acordării extrădării.[16]

În practica judiciară, apărătorul persoanei extrădabile a invocat excepția de necompetența a instanțelor române de a dispune cu privire la extrădare (față de împrejurarea ca persoana nu se afla pe teritoriul României), constând în aceea că persoana a fost prinsă și identificată de autoritațile române pe aeroport.[17]

În concret, împotriva persoanei extrădabile, cetățean turc, a fost emis un mandat de arestare de către autoritățile americane pentru mai multe capete de acuzare printre care și contrabandă, constând în aceea că, alături de alte persoane, cu bună știință și în mod fraudulos au exportat și au expediat din Statele Unite către Iran, mărfuri, articole și obiecte contrar legilor și reglementărilor din Statele Unite.

Prin urmare, s-a reținut că cetățeanul turc a fost trimis în judecată pentru săvârșirea unor infracțiuni pentru care legea prevede o pedeapsă privativă de libertate de cel puțin un an, făcând parte din categoria persoanelor supuse extrădării, conform art. 18 și art. 26 din Legea nr. 302/2015 republicată, nefiind exceptat de la extrădare, potrivit art. 19 din aceeași Lege.

Față de această împrejurare, considerăm că este necesar a face precizarea că aeroportul reprezintă teritoriu românesc[18] și, în consecința, nu se pune problema necompetenței instanțelor românești pentru soluționarea cererii de extrădare.

Așadar, a afirma că persoana era localizată la data surprinderii sale în circumstanțele amintite, pe teritoriul Turciei, echivaleaza cu a sfida evidența în contextul în care nu a existat niciun moment vreo obiecție la identitate, iar cetățeanul turc este persoana a cărei extrădare se solicita.

e) Persoana în cauză să nu fie exceptată de la extrădare

f) Extrădarea să nu aibă consecințe grave pentru viața sau integritatea corporală a persoanei extrădabile datorită vârstei sau a unei boli.

Condiții referitoare la fapte

Condițiile referitoare la fapte sunt reglementate pentru prima dată în dispozițiile Codului penal al lui Carol al-II lea care prevedeau că „în niciun caz extrădarea nu poate fi admisă dacă faptul pentru care a fost cerută nu este precizat și nu este prevăzut ca infracțiune de legea română sau, dacă s-a împlinit termenul de prescripție, după aceeași lege, ori dacă pedeapsa prevăzută pentru acea infracțiune, după legile ambelor state, ar fi pedeapsă privativă de libertate mai mică de un an; faptul sa nu fie din acelea când sunt exceptate de la extrădare”.[19]

Analizând aceste dispoziții, tragem concluzia că pentru acordarea extrădării unei persoane trebuie ca aceasta să fi comis o infracțiune, infracțiunea să fie prevăzută de legislația ambelor state implicate, (respectiv să fie îndeplinită condiția dublei incriminări), acțiunea penală să nu fie stinsă, iar infracțiunea comisă să nu facă parte din categoria faptelor excluse de la extrădare.

Potrivit prevederilor legislației actuale, condițiile referitoare la fapta sunt următoarele:

---

[15] Art. 113 alin 3 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal;

[16] Alexandru BOROI, op. cit., p. 208;

[17] Decizia penală nr. 955 a Curții de Apel București din data de 17 octombrie 2017, www.lege5.ro, consultat la data de 20.09.2021;

[18] Art. 8 alin. 2 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal;

[19] Art. 19 alin. 6 Codul penal Carol al II lea publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 73 din 27 Martie 1936, rectificat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 83 din 8 Aprilie 1936, pag. 3177;

a) Să se fi săvârşit o infracţiune pe teritoriul statului solicitant, sau împotriva intereselor acestuia[20]

Termenul de „infractiune". este menţionat chiar în Convenţia europeană privind extrădarea „părţile contractante se angajează să-şi predea reciproc persoanele care sunt urmărite pentru infraţiune"[21].

De asemenea, acest termen este mentionat şi la art. 174 din actualul Cod penal, unde se arată că : prin „săvârşirea unei infracţiuni" sau „corniterea unei infracţiuni" se înţelege săvârşirea oriecăreia dintre faptele pe care legea le pedepseşte ca infracţiune consumată sau ca tentativă, precum şi participarea la comiterea acestora ca actor, instigator sau complice.

În cazul în care infracţiunea cade sub incidenţa legii principiilor personalităţii[22], realităţii[23] sau universalităţii[24], extrădarea nu se va acorda, cetăţeanul în cauză urmând a fi judecat în România.

Dacă un singur act al unei infracţiuni este săvârşit pe teritoriul statului român, extrădarea nu se va acorda, actionând în această situaţie principiul teritorialităţii.[25]

b) Fapta să fie prevăzută ca infracţiune atât în legea statului solicitant cât în şi legea română Îndeplinirea acestei condiţii impune existenţa dublei incriminări, fără de care nu ar fi posibilă extrădarea, deoarece statul solicitant nu ar avea motive să solicite extrădarea[26], iar România nu ar avea siguranţa că extrădatul este un infractor.[27]

c) Infracţiunea pentru care se cere extrădarea trebuie să fie prevăzută în legislaţia ambelor state cu o pedeapsa de o anumită gravitate.

Această condiţie este prevăzută şi în Convenţia europeană de extrădare, unde se arată că „faptele pedepsite de legile părţii solicitante şi ale părţii solicitate cu o pedeapsă privativă de libertate sau cu o măsură de siguranţă privativă de libertate de cel puţin un an sau cu o pedeapsă mai severă".[28]

d) Infracţiunea să nu fie prescrisă

Prevederea că prescripţia împiedică acordarea extrădării este reglementată atât în Conventia europeană de extrădare, unde se stipuleaza că „extrădarea nu se va acorda, dacă prescripţia acţiunii sau a pedepsei este împlinită potrivit legislaţiei fie a părţii solicitante, fie a părţii solicitate".[29], cât şi în Legea nr. 302/2004 unde se mentioneaza că: „extrădarea nu se

---

[20] Ion RUSU, op. cit., p. 69;

[21] Art.1 din Convenţia europeană de extrădare

[22] Art. 9 alin. 1 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal - Legea penală română se aplică infracţiunilor săvârşite în afara teritoriului ţării de către un cetăţean român sau de o persoană juridică română, dacă pedeapsa prevăzută de legea română este detenţiunea pe viaţă ori închisoarea mai mare de 10 ani;

[23] Art. 10 alin. 1 din Legea nr. 286/2009 - Legea penală română se aplică infracţiunilor săvârşite în afara teritoriului ţării de către un cetăţean străin sau o persoană fără cetăţenie, contra statului român, contra unui cetăţean român ori a unei persoane juridice române.

[24] Art. 11 alin. 1 din Legea nr. 286/2009 - Legea penală română se aplică şi altor infracţiuni decât infracţiunilor contra statului român, contra unui cetăţean român ori a unei persoane juridice române, săvârşite în afara teritoriului ţării de un cetăţean străin sau o persoană fără cetăţenie, care se află de bunăvoie pe teritoriul României, în cazul în care s-a săvârşit o infracţiune pe care statul român şi-a asumat obligaţia să o reprime în temeiul unui tratat internaţional, indiferent dacă este prevăzută sau nu de legea penală a statului pe al cărui teritoriu a fost comisă, precum şi când s-a cerut extrădarea sau predarea infractorului şi aceasta a fost refuzată;

[25] Art.8 alin. 4 din Legea nr.286/2009 - Infracţiunea se consideră săvârşită pe teritoriul României şi atunci când pe acest teritoriu ori pe o navă sub pavilion românesc sau pe o aeronavă înmatriculată în România s-a efectuat un act de executare, de instigare sau de complicitate ori s-a produs, chiar în parte, rezultatul infracţiunii;

[26] Art.24 alin. 1 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 411/27 mai 2019;

[27] Art. 2, paragraf 1 din Convenţia europeană de extrădare - vor da loc la extrădare faptele pedepsite de legile părţii solicitante şi ale părţii solicitate cu o pedeapsă privativă de libertate sau cu o măsură de siguranţă privativă de libertate de cel puţin un an sau cu o pedeapsă mai severă;

[28] Art. 2, paragraf 1 din Convenţia europeană de extrădare;

[29] Art. 10 din Convenţia europeană de extrădare;

acordă în cazul în care prescripția răspunderii penale sau prescripția executării pedepsei este împlinită fie potrivit legislației române, fie potrivit legislației statului solicitant ".[30]

În acest sens, în practica judiciară s-a decis că: „prescripția răspunderii penale pentru infracțiunea care motivează cererea de extrădare, îndeplinită în conformitate cu legislatia statului român de executare împiedică extrădarea persoanei urmărite internațional, iar instanța competentă are obligația sa o examineze din oficiu".[31]

g) Să nu fi intervenit amnistia

h) Să nu se constate incidența principiului „non bis in idem".

În practica judiciară, s-a apreciat că principiul ne bis in idem, potrivit căruia nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar și sub altă încadrare juridică, nu are aplicabilitate când, în aceeași cauză, persoana extrădabilă fiind solicitată pentru a participa la proces, neexistând nicio dovadă că persoana extrădabilă ar fi suportat vreo sancțiune pentru infracțiunile pentru care se solicită extrădarea.[32]

Condiții referitoare la pedeapsă

Cererea de extrădare formulată de statul solicitant poate fi motivată numai atunci când infracțiunea pentru care se cere extrădarea nu se aplică pedepsa cu moartea, este prevăzută cu o pedeapsă privativă de libertate, precum și să fie pedepsită în legislația ambelor state cu o pedeapsa de o anumită gravitate.

În ceea ce privește, sancționarea infracțiunii de contrabandă, menționăm că pentru o astfel de faptă se aplică pedeapsa cu închisoarea, iar cuantumul acesteia diferă, după cum, persoana care comitere astfel de fapte, este cercetat pentru forma simplă, calificată sau agravantă.[33]

Condiții referitoare la competență

Este necesar ca infracțiunea pentru care se cere extrădarea să nu atragă competența de urmărire penală și judecata a organelor în drept române, în temeiul principiului teritorialității, personalității, realității sau universalității. Astfel, fapta pentru care se cere extrădarea trebuie să fie comisă în întregime în afara teritoriului țării, deoarece atunci când se săvârșește un singur act pe pe teritoriul țării, comententă va fi legea penală română, conform regulii ubicuitatii. [34]

---

[30] Art. 33 alin. 1 din Legea nr. 302/2004;

[31] Sentința penală nr. 25 din data 07 februarie 2018 a Curții de Apel Craiova, www.lege5.ro, consultat la data de 20.09.2021;

[32] Decizia penală nr. 955 a Curții de Apel București din data de 17 octombrie 2017;

[33] Legea nr.86/2006 privind Codul Vamal al României publicată in Monitorul Oficial al României , Partea I nr. 350/ 19 aprilie 2006 prevede la art. 270 - Introducerea în sau scoaterea din țară, prin orice mijloace, a bunurilor sau mărfurilor, prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal, constituie infracțiunea de contrabandă și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi; art. 271 - Introducerea în sau scoaterea din țară, fără drept, de arme, muniții, materiale explozibile, droguri, precursori, materiale nucleare sau alte substanțe radioactive, substanțe toxice, deșeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase constituie infracțiunea de contrabandă calificată și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani și interzicerea unor drepturi, dacă legea penală nu prevede o pedeapsă mai mare; art. 272 - Folosirea, la autoritatea vamală, a documentelor vamale de transport sau comerciale care se referă la alte mărfuri sau bunuri ori la alte cantități de mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă constituie infracțiunea de folosire de acte nereale și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi.**; art. 273 -** Folosirea, la autoritatea vamală, a documentelor vamale de transport sau comerciale falsificate constituie infracțiunea de folosire de acte falsificate și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi; art. **274 -** Faptele săvârșite de una sau mai multe persoane înarmate ori de două sau mai multe persoane împreună, se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 15 ani și interzicerea unor drepturi;

[34] Alexandru BOROI și colectiv, op. cit., p. 213;

Precizăm că această condiție este preluată în legislația noastră din Convenția europeană de extrădare, unde se prevede ca partea solicitată va putea refuza să extrădeze persoana reclamată pentru o infracțiune care, potrivit legislației sale, a fost săvârșită în totul sau în parte pe teritoriul său ori într-un loc asimilat teritoriului său. În schimb, când infracțiunea, care face obiectul cererii de extrădare, a fost comisă în afara teritoriului părții solicitante, extrădarea nu va putea fi refuzată decât dacă legislația părții solicitate nu autorizează urmărirea unei infracțiuni de același fel, săvârșită în afara teritoriului său ori nu autorizează extrădarea pentru infracțiunea formând obiectul cererii.[35]

Condiții de ordin procedural

a) Să existe o cerere de extrădare din partea unui stat care dorește să-l pedepsească pe făptuitor sau să-1 pund sa execute pedeapsa pe cel condamnat;

b) România ca stat solicitat este obligată să-1 aresteze pe făptuitor, pentru ca acesta să nu aibă posibilitatea sa dispară[36];

c) România este obligată să comunice statului solicitant data și locul predării făptuitorului;

d) Statul solicitant este obligat să comunice României informații cu privire la finalizarea procesului penal în care a fost implicat cel extrădat, fapt pentru care după pronunțarea hotărârii judecătorești definitive, o copie a sentinței va fi transmisă statului român;

e) Autoritățile române vor trebui să realizeze examenul de regularitate internațională ;

f) Infracțiunea săvârșită de persoana a cărei extrădare se cere să nu fie dintre acelea pentru care, potrivit legislației române, cât și a statului solicitant, acțiunea penală poate fi angajată numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, iar aceasta persoana se opune extrădării[37].

g) Să nu fi intervenit, potrivit legislației române ori potrivit legislației statului solicitant, o cauză care înlătură răspunderea penală ori consecințele condamnării (amnistia, prescriptia)[38]

h.) Persoana extrădabulă să nu fie judecată în statul solicitant de un tribunal care nu asigură garanțiile fundamentale de procedură și de protecție a drepturilor la apărare sau de un tribunal național instituit anume pentru cazul respectiv, ori extrădarea este cerută în vederea executării unei pedepse pronuntate de acel tribunal.[39]

Condiții de formă

În opinia profesorului Vintilă Dongoroz condițiile de formă privesc regularitatea cererii de extrădare și a actelor pe baza cărora se întemeiază, specificând că aceste condiții sunt îndeplinite dacă cererea de extrădare este completă și legal întocmită, emisă de către organul competent și înaintată autorităților competente din statul în legătură pe calea cuvenită.[40]

Așadar, condițiile de formă privesc: cererea de extrădare, verificarea depunerii plângerii prealabile de către persoana vătămată în cazul în care acțiunea penală se pune în

[35] Art. 7 din Convenția europeană de extrădare ;
[36] Alexandru BOROI, op. cit. 2014, p.60;
[37] Ilie PASCU, Drept penal, Partea generală, Editura Hamangiu, București, 2007, p.80
[38] *Ibidem;*
[39] *Ibidem;*
[40] Vintilă DONGROZ, op. cit., p.163;

mişcare în acest mod, prescripţia, amnistia, graţierea şi decesul infractorului.

Cererea de extrădare

Analizând prevederile legii speciale, apreciem că cererea de extrădare este documentul prin care statul solicitant îşi manifestă dorinţa de a obţine extrădarea unei persoane şi baza legală în temeiul căreia statul solicitat aprobă extrădarea. Cererea de extrădare trebuie formulate, în scris de autoritatea competentă a statului solicitant şi se adresează Ministrului de Justiţiei din România.

Chiar dacă, în general, cererea de extrădare se refera la o singură persoană, totuşi în raport de situaţie, aceasta poate viza şi mai multe persoane care au participat la săvârşirea aceleiaşi infracţiuni, sau care au fost condamnate în aceeaşi cauză.

În sprijinul cererii de extrădare se vor prezenta mai multe documente, absolut obligatorii, menirea acestora find aceea de a certifica oportunitatea extrădării.

Documentele care trebuie să însoţească cererea de extradare sunt absolut necesare pentru statul român care, în baza lor, trebuie să hotărască cu privire la admiterea sau respingerea acesteia.

În general, actele care însoţesc cererea de extrădare sunt înscrisuri care certifică situaţia juridică a persoanei a cărei extrădare este cerută, deci dacă cererea priveşte o persoană urmarită, acest înscris este copia certificată a mandatului de arestare, dacă cererea priveşte o persoană condamnată, înscrisul necesar este copia certificată a hotărârii de condamnare ramasă definitivă. Aceste acte trebuie să cuprindă elemente din care să reiasă data când a fost comisă infracţiunea (pentru a se constata daca termenul pentru prescripţia acţiunii s-a împlinit sau nu), locul săvârşirii, contribuţia la săvârşire a persoanei urmărite[41]

De asemenea, actele care însoţesc cererea de extrădare trebuie să precizeze despre ce infracţiune este vorba, calificarea faptei şi textul de lege, date foarte importante pentru stabilirea incidenţei dublei incriminari a principiului specialităţii. De asemenea, sunt necesare o serie de date minime pentru identificarea persoanei repectiv, cetăţenia, informaţii privind domiciliul, amprente digitale etc.

Legea prevede ca atunci când statul solicitat consideră că actele trimise nu sunt suficiente poate cere completarea lor, situaţie în care statul solicitant este obligat să o realizeze în timpul solicitat, riscul fiind acela de întrerupere a procedurii de extrădare de către statul solicitat.

Cu ocazia soluţionării unei cereri de extrădarea a unei persoane cercetare pentru comiterea infracţiunii de contrabandă instanţa[42] a constatat că este îndeplinită şi condiţia referitoare la dubla incriminare, deoarece infracţiunile de care este acuzată persoana extrădabilă îşi au corespondent în legea penală română, (respectiv infracţiunea de contrabandă), faptul că potrivit legii române, ar fi putut exista discuţii relative la distincţia dintre infracţiunea reglementată separat în actul de acuzare, de exportare de bunuri, din SUA, fără licenţă, şi contrabandă nu este relevant, reţinându-se că nu are relevanţă nici modul în care infracţiunile sunt descrise de textul incriminator al celor două legi, esenţial fiind ca faptele să fie în principiu sancţionate.

Astfel, s-a apreciat că susţinerile apărării potrivit cărora infracţiunea de nerespectare a embargo-ului impus Iranului de către SUA nu este sancţionată de legea română, nu pot fi reţinute. Dincolo de faptul că aceasta nu este o acuzaţie în sine în actul de inculpare, instanţa a notat că textul infracţiunii de exportare de bunuri din SUA nu poate fi analizat distinct, potrivit legii române (care are în vedere contrabanda prin trecerea frauduloasă a bunurilor prin frontiera de stat a României), întrucât ar fi absurd să se pretindă ca în codul penal român să fie sancţionată contrabanda prin trecerea frauduloasă a bunurilor prin frontiera de stat a

[41] Rodica Mihaela STĂNOIU – *Asistenţă judiciară internaţională în materie penală*, Editura Academiei, Bucureşti 1975, p.129;

[42] Decizia penală nr. 955 a Curţii de Apel Bucureşti;

altei țări; s-a considerat astfel incriminată infracțiunea inclusiv sub aspectul verificării condiției[43] potrivit căruia diferențele existente între calificarea juridică și denumirea dată aceleiași infracțiuni de legile celor două state nu prezintă relevanță, dacă prin convenție internațională sau, în lipsa acesteia, prin declarație de reciprocitate nu se prevede altfel.

Pe de altă parte, precizăm că potrivit art. 25 alin. (1) din Legea nr. 302/2004 (titlu marginal = infracțiuni fiscale), în materie de taxe și impozite, de vamă și de schimb valutar, extrădarea va fi acordată potrivit dispozițiilor înțelegerii internaționale aplicabile, pentru fapte cărora le corespund, conform legii statului român, infracțiuni de aceeași natură, alin. (2) prevăzând că extrădarea nu poate fi refuzată pentru motivul că legea română nu impune același tip de taxe sau de impozite ori nu cuprinde același tip de reglementare în materie de taxe și impozite, de vamă sau de schimb valutar ca legislația statului solicitant.

Reținând că Tratatul[44] din România și SUA reglementează suficient tipurile de infracțiuni pentru care se acordă extrădarea între cele două state, s-a apreciat că nu este incident în cauză motivul invocat de apărare.

În acest context, Curtea a amintit și că documentele care însoțesc cererea de extrădare sunt concordante cu toate dispozițiile din Tratat, susținerile apărării în sensul că nu este menționat cu exactitate locul săvârșirii faptelor nefiind dovedite. Cererea descrie detaliat, cu trimitere inclusiv la probele administrate până în acest moment, toate circumstanțele factuale în care au fost săvârșite faptele de care persoana extrădabilă este acuzată.

Concluzii

Lucrarea tratează aspectele întâlnite în practica judiciară cu ocazia soluționării unei cereri de extrădare pentru o persoana care este cercetată sub aspectul săvârșirii infracțiunii de contrabandă.

Am ales să supunem atenției extrădarea pasivă a cetățenilor străini, care au comis o astfel de infracțiune pentru că, în Legea nr. 302/2004 reglementează cooperarea judiciară în materie penală în materie de taxe și impozite, de vamă și de schimb valutar, specificând că extrădarea va fi acordată potrivit dispozițiilor înțelegerii internaționale aplicabile, pentru fapte cărora le corespund, conform legii statului român, infracțiuni de aceeași natură, totodată, prevăzând că extrădarea nu poate fi refuzată pentru motivul că legea română nu impune același tip de taxe sau de impozite ori nu cuprinde același tip de reglementare în materie de taxe și impozite, de vamă sau de schimb valutar ca legislația statului solicitant.

Am încercat totuși să sistematizăm cadrul general în care extrădarea pasivă a cetățenilor străini funcționează, analizând condițiile de fond și de formă pe care o astfel de cerere de extrădare trebuie să le îndeplinească și explicând deciziile luate de instanțele române cu privire la excepțiile invocate în procedura de soluționare, printre care neîndeplinirea condiției dublei incriminări, aplicarea principiului non bis in idem.

BIBLIOGRAPHY

1. Codul penal Carol al II lea publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 73 din 27 Martie 1936, rectificat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 83 din 8 Aprilie 1936, republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 48 din 02 februarie 1948;

2. Legea nr.302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 411/27 mai 2019;

[43] Art. 24 alin. (3) din Legea nr. 302/2004 republicată;

[44] Legea nr. 111/2008 pentru ratificarea Tratatului de extrădare dintre România și Statele Unite ale Americii, semnat la București la 10 septembrie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 387 din 21 mai 2008;

3. Legea nr.86/2006 privind Codul Vamal al României publicată in Monitorul Oficial al României , Partea I nr. 350/ 19 aprilie 2006, cu modificările și completările ulterioare;

4. Legea nr. 286/2009 privind Codul penal publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările și completările ulterioare;

5. Legea nr. 111/2008 pentru ratificarea Tratatului de extrădare dintre România și Statele Unite ale Americii, semnat la București la 10 septembrie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 387 din 21 mai 2008;

6. Convenția europeană de extrădare a Consiliului Europei din 13 decembrie 1957;

7. Ioan Tanoviceanu, *Curs de drept penal și procedură penală*, Facultateade Drept din București, 1901-1902;

8. Vintilă DONGOROZ, *Aplicarea legii penale*, Curs de drept penal aprofundat și comparat, București, 1935;

9. Constantin G. RĂTESCU, Ion IONESCU-DOLJ, Gr. I. PERIEȚEANU, Vintilă DONGOROZ, H. ASNAVORIAN, Traian POP, Mihail. I. PAPADOPOLU, N. PAVELESCU, Codul penal Carol al –II-lea adnotat, vol. I, Partea generală, Editura Librăriei SOCEC & Co. S.A., București, 1937;

10. Rodica Mihaela STĂNOIU – *Asistență judiciară internațională în materie penală*, Editura Academiei, București 1975

11. Ilie PASCU, *Drept penal,* Partea generală, Editura Hamangiu, București, 2007;

12. Alexandru BOROI, *Drept penal,* Partea generală, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București 2014;

13. Ion RUSU, Extrădarea pasivă, în Caiete de drept penal nr. 3/2009;

14. Decizia penală nr. 955 a Curții de Apel București din data de 17 octombrie 2017, www.lege5.ro, consultat la data de 20.09.2021;

15. Sentința penală nr. 25 din data 07 februarie 2018 a Curții de Apel Craiova, www.lege5.ro, consultat la data de 20.09.2021;

16. www.lege5.ro.

WOMEN IN ROMANIAN POLITICS: REPRESENTATION AND A BETTER GOVERNANCE

Mihaela Bărbieru

Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor" din Craiova, al Academiei Române/ Universitatea din Craiova, Facultatea de Științe Sociale

Abstract: Women's participation in political life is an increasingly common topic in recent years, especially as it is on the agenda of the European Union. The recognition of electoral rights for women and the validation of equality in political and civil rights did not have as a natural consequence the equitable representation of women in elected political positions. For Romania, things are even more complicated if we analyze their relatively low representativeness in parliament, government or local councils, but also the gap in relation to the western states of the community space. Through this study we propose an incursion on the participation of women in the Romanian political life, as an important condition for a better governance, but also from the perspective of equal gender representation.

Keywords: political representation of women, gender equality, electoral rights, elected political positions, equal gender representation

Participarea femeilor la viața politică reprezintă unul dintre subiectele tot mai des abordate în literatura de specialitate din ultimii ani, cu atât mai mult cu cât se regăsește și pe agenda de lucru a Uniunii Europene ca o prioritate și o temă importantă pentru statele comunitare. Implicarea politică a femeilor, dar mai ales recunoașterea drepturilor lor electorale nu au avut drept consecință firească reprezentarea echitabilă a acestora în funcțiile politice alese. Pentru România, situația este cu atât mai complicată cu cât există decalaje, ce nu trebuie neglijate, în raport cu statele din vestul Uniunii Europene, țara noastră situându-se printre ultimele locuri în Gender Equality Index (GEI), indexul echității de gen în țările UE (Gabor 2021, p. 1). Reprezentativitatea politică a femeilor se înscrie în aria mai largă a egalității de gen, arie tot mai vizibilă la nivelul instituțiilor democratice, economice, politice, de sănătate sau, cel mai important, în politicile sociale și controlul violenței domestice.

Scurt istoric al luptei de emancipare și de obținere a drepturilor electorale pentru femeile din România. Din necesitatea de a surprinde numeroasele aspecte ale problematicii luptei de emancipare a femeilor din țara noastră, rolul femeii în societatea românească a reprezentat subiectul unor vaste cercetări istorice și sociologice. Certificate de o serie de documente istorice și de apariții publicistice, care le-au plasat „aproximativ în același timp cu manifestări din țări ca Marea Britanie, Franța sau Statele Unite", manifestările de emancipare și de implicare a femeilor în viața socială a comunității au fost înregistrate în România încă de la începutul secolului al XIX-lea. Ulterior, în perioada interbelică, au intervenit o serie de schimbări conceptuale în privința statutului acestora, fenomenul de emancipare luând amploare într-o societatea românească preponderent masculină, cu tradiții și mentalități ce erau greu de depășit (Bărbieru 2015, pp. 130-135).

La începutul secolului XX, în anul 1918, lua ființă la Iași *Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române*, prin care se dorea statuarea unor

obiective care să implice femeile atât în *viața politică*, prin acordarea drepturilor integrale civile, cetățenești și politice și ocuparea oricăror funcții publice, cât și în *viața socială* și *culturală* (se dorea combaterea analfabetismului prin crearea de școli pentru adulți) (Mihăilescu 2002). În anul 1921 a fost înființat la București *Consiliul Național al Femeilor Române*, care împreună cu alte organizații feministe au desfășurat o serie de acțiuni pentru egalizarea drepturilor civile și politice ale femeilor. Astfel, au fost organizate dezbateri și conferințe, au fost publicate studii, analize și propuneri legislative, au avut loc manifestații, proteste și memorii prin care asociațiile susțineau includerea drepturilor depline ale femeilor în Constituție, deziderat care s-a și regăsit în textele din 1923 sub forma cooptării acestora în consiliile comunale și județene (Bărbieru 2015, p. 134).

Anii ′20-′30 au fost marcați de acțiuni intense pentru câștigarea dreptului de a vota sau de a fi alese, dorindu-se chiar înființarea unui partid politic care să reprezinte interesele femeilor și care să aducă mai multă moralitate și echilibru în viața publică (Mihăilescu 2006, p. 25). Astfel, prin legea unificării administrative din anul 1925 se prevedea cooptarea de femei consilier proporțional cu numărul de locuitori din localități (maxim 7 consiliere pentru comunele urbane cu 250.000 de loc., 5 pentru comunele cu 100.000 de loc., 3 pentru comunele cu 50.000 de loc., două pentru celelalte), iar Legea pentru organizarea administrativă din 1929 a prevăzut dreptul acestora de a fi alese în consiliile comunale și județene. Chiar daca legea din 1929 avea multe restricții, s-a dovedit a fi un prim și important pas în obținerea drepturilor politice pentru femeile din România (Cosma 2002, pp. 52-53; Bărbieru 2015, p. 135). Momentul care a marcat dreptul de vot real primit de femei în România a fost prin Constituția din 1938, însă a coincis cu instaurarea dictaturii carliste, iar transpunerea acestor drepturi în practică a devenit imposibilă. Regimul comunist, cu toate limitele sale specifice unui regim totalitar, a stabilit prin Constituția din 1948 principiile de bază asupra drepturilor electorale ale femeilor și egalitatea în drepturi cu bărbații prin art. 21: „*femeia are drepturi egale cu bărbatul în toate domeniile vieții de stat, economic, social, cultural, politic și de drept privat", după ce anterior, prin legea nr. 560 din 1946, cu privire la alegerile pentru Adunarea Deputaților, se prevedea că* femeile pot alege începând cu vârsta de 21 de ani și pot fi alese începând cu vârsta de 25 de ani. Prin legea fundamentală din 1948 se prevedea că toți cetățenii au dreptul de a alege începând cu vârsta de 18 ani și dreptul de a fi ales începând cu vârsta de 23 de ani, garantându-se egalitatea cetățenilor români în fața legii, cu drepturi politice și sociale largi și fără discriminare de orice fel. Toate celelalte legi fundamentale ulterioare nu au adus alte modificări în acest sens până în momentul de față (*Bordeianu 2010, pp. 55-57*), iar în societatea românească, cu încă destul de multe repere tradiționale (Banța, 2021: pp. 149-156; Lazăr, Ceaușescu, 2021: pp. 625-643; Ceaușescu 2020: pp. 51-61; Banța 2019: pp. 135-144), constatăm o prezență mai redusă a femeilor în spațiul politic, mai ales în sfera decizională, însă cu o creștere constantă a față de anii ′90.

Câteva repere teoretice și practice la nivel european. Pentru societățile moderne, problema egalității de gen a devenit obligatorie în ultimii ani și a necesitat o ajustare a cadrului legal care să vină în sprijinul acestui deziderat. Pentru statele Uniunii Europene asigurarea egalității de tratament între femei și bărbați se reflectă în prevederile normative comune, în conformitate cu principiul subsidiarității, precum și în legislațiile naționale ale statelor membre (Porumbescu 2019: p. 182; Porumbescu, Pogan 2021: p. 67). Astfel, în cercetările lor, autorii menționează problematica analizată în studiul nostru ca evidentă în majoritatea strategiilor, programelor și directivelor europene, dar și în cele naționale, mai ales după integrarea României în UE (Pogan 2019: p. 7). În sprijinul celor afirmate, încă din anul 2010, autorii menționau faptul că „mai mulți deputați europeni au constatat că Parlamentul European și Uniunea Europeană, în general, ar trebui să pună mai mult accentul pe chestiunile *sociale*, care atrag interesul femeilor. În acest mod, Uniunea Europeană devine

mai relevantă pentru femei, care vor arăta mai mult interes politicii și vor participa în număr mai mare la alegeri" (Otovescu-Frăsie, Motoi 2010: p. 15). În același studiu, pe baza *Raportului Comisiei privind Egalitatea între femei și bărbați* din anul 2009, autorii au evidențiat și faptul că „în sfera politică, în majoritatea statelor UE au avut loc evoluții pozitive în ultimul deceniu, dar progresele sunt lente și cifrele generale rămân scăzute. Ponderea medie a femeilor în rândul membrilor parlamentelor naționale a crescut de la 16% la 24% între 1997 și 2008, dar cifrele de la nivel național sunt cuprinse între 9% și 46%. Unsprezece state membre au o pondere de peste 30%, considerată a fi nivelul minim necesar pentru ca femeile să exercite o influență semnificativă în politică" (Otovescu-Frăsie, Motoi 2010: p. 15).

Pentru o democrație eficientă și pentru consolidarea sistemului democratic, participarea la politică în mod egal a bărbaților și femeilor reprezintă o condiție esențială de bune practici și bună guvernare. De asemenea, cu mai multe femei în procesul decizional politic se pot înregistra o serie de efecte pozitive în societățile statelor, efecte ce pot duce la îmbunătățirea nivelului de trai prin dezvoltarea unor societăți mai echitabile sau guvernări favorabile incluziunii. Alte elemente pozitive ar fi în domenii ca educația, sănătatea, infrastructura, dar și în reducerea corupției politice, considerându-se că femeile sunt mult mai corecte la acest capitol. La nivelul Uniunii Europene, în ultimii ani, ponderea femeilor în posturile de la nivel înalt a fost într-o continuă ascensiune, atât în ceea ce privește spațiul comunitar, cât și în ceea ce privește spațiile naționale ale statelor membre, deși majoritatea partidelor politice sunt conduse în continuare de bărbați, iar stereotipiile în continuare împiedică reprezentarea egală. În anul 2014, raportul EIGE menționa în repartizarea puterii și luarea de decizii doar 13% lideri femei și 33% lideri adjuncți femei pentru principalele partide politice de la nivelul întregului spațiu comunitar, cunoscut fiind că „rețelele formale și informale din cadrul partidelor politice sunt extrem de importante în ascensiunea spre pozițiile de vârf, asigurând sprijinul partidului și punând în aplicare schimbările la nivelul politicilor (Egalitatea de gen în procesul decizional politic).

În sprijinul egalității de gen și unei reprezentări mai bune a femeilor în spațiul politic (echilibrul de gen fiind în genere considerat 40/60, iar masa critică cel puțin 30%), unele state membre și-au întărit angajamentele și au introdus cote de gen (stabilirea unui procent minim de femei pe listele de candidați), obligatorii sau voluntare, cu scopul de a crea un echilibru în selecția candidaților. Astfel, s-au înregistrat creșteri ale reprezentativității de 10%, cu o medie de 29% femei în parlamentele naționale până în anul 2014. Evident, doar aceste cote nu au fost suficiente pentru a se crea un echilibru între femei și bărbați în spațiul politic, însă, împreună cu reglementările aplicate de partidele politice, în mod voluntar sau impus de legislație, au constituit un pas important în încurajarea femeilor de a participa activ la luarea deciziei politice (Egalitatea de gen în procesul decizional politic).

În prezent, în spațiul comunitar, în raport cu bărbații, femeile sunt în continuare mai puțin reprezentate la nivelul deciziei politice, dar cu o creștere procentuală anuală. Pentru exemplificare, observăm Gender Equality Index (GEI) pentru anii 2019, 2020, 2021, unde domeniul puterii măsoară egalitatea de gen în pozițiile de decizie din sferele politice, iar subdomeniul puterii politice ne oferă imaginea reprezentării femeilor și bărbaților în parlamentele naționale, guvern și adunările regionale/locale. Totodată, Gender Equality Index menționează îmbunătățirea reprezentării femeilor de la aplicarea unei cote de reprezentare, cu excepția Croației.

Tabel 1. Indicatoare de putere în Uniunea Europeană. Politică

An	GEI Politică %	Ponderea miniștrilor	%	Ponderea membrilor parlamentului	%	Ponderea membrilor Adunărilor regionale	%
2019	55	femei	30	femei	31	femei	28
		bărbați	70	bărbați	69	bărbați	72
2020	56,8	femei	31	femei	32	femei	29
		bărbați	69	bărbați	68	bărbați	71
2021	58,5	femei	34	femei	33	femei	30
		bărbați	66	bărbați	67	bărbați	70

Sursă: Gender Equality Index (GEI) (Gender Statistics Database): 2019, 2020, 2021

În martie 2020, Comisia Europeană a adoptat Strategia privind egalitatea de gen 2020-2025, care stabilește un cadru destul de ambițios, dar necesar, pentru următorii cinci ani despre promovarea de gen în Europa și nu numai. Strategia are la bază viziunea „unei Europe în care femeile și bărbații, fetele și băieții, în toată diversitatea lor, să fie feriți de violență și stereotipuri și să aibă posibilitatea de a prospera și de a avea poziții de lideri" (Uniunea Europeană. Drepturile femeilor: este egalitatea de gen o realitate în Europa?). De reținut este hotărârea Comisiei Europene de a echilibra situația reprezentativității între femei și bărbați, iar Colegiul Comisarilor UE, condus în premieră de o femeie, este foarte aproape de atingerea acestei parități (European Commission. The Commissioners). „Egalitatea de gen este un principiu de bază al Uniunii Europene, dar nu este încă o realitate. În afaceri, politică și societate în ansamblu, ne putem atinge întregul potențial doar dacă ne folosim tot talentul și diversitatea. Folosind doar jumătate din populație, jumătate din idei sau jumătate din energie nu este suficient de bine" – Ursula von der Leyen, Președinte al Colegiului Comisarilor UE (Striving for a Union of Equality. The Gender Equality Strategy 2020-2025).

Reprezentarea femeilor în spațiul politic românesc. Pentru o imagine cât mai clară a reprezentativității femeilor din spațiul politic românesc ne vom opri cu analiza noastră asupra alegerilor generale, unde centralizarea datelor existente ne ajută în mod vădit în crearea unei imagini reale, spre deosebire de alegerile locale, unde numărul foarte mare de consilii locale (Bărbieru 2018: p. 182) și lipsa datelor concrete pentru toată perioada analizată considerăm că nu ne oferă o radiografie foarte clară a fenomenului. De asemenea, nu vom face niciun fel de analiză pentru alegerile prezidențiale dintr-un motiv lesne de înțeles – nu putem realiza o cercetare științifică pertinentă atâta vreme cât singurul moment când un candidat femeie a intrat în turul doi al alegerilor pentru președinția României a fost decembrie 2019. De asemenea, tot anul 2019 a marcat și sigurul prim-ministru femeie din perioada postdecembristă, pe aceste două direcții lipsa de reprezentativitate fiind evidentă.

În ceea ce privește alegerile generale, nu ne vom opri asupra numărului de candidați femei de la nivelul circumscripțiilor, ci asupra reprezentativității în ceea ce privește portofoliile atribuite în urma alegerilor, bine știut fiind faptul că doar candidatele pe locuri eligibile intră în cursa electorală cu șanse reale de a ajunge în parlament. Astfel, imaginea reprezentativității este conturată în mod evident.

Astfel, începând cu anul 1990, reprezentarea femeilor în spațiul politic românesc a fost într-o continuă creștere, cu procentaje foarte mici în prima decadă și sensibil mai mari în ultima decadă. Experiența extrem de negativă din prima decadă a perioadei analizate de studiul nostru poate fi înțeleasă dacă avem în vedere situația cu care societatea românească s-a confruntat, când, deși „reprezentarea femeilor în politica românească a fost una dintre cele mai importante idei ale ideologiei comuniste, de fapt, regimurile comuniste din țările Europei de Est nu au reușit să promoveze și să mențină egalitatea de șanse în nici un domeniu al vieții

sociale, inclusiv în politică" (Otovescu-Frăsie, Motoi 2010: p. 16). Chiar dacă la momentul respectiv politica din România era un spațiu monopolizat de bărbați (ca și astăzi de fapt, dar cu o pondere diferită), nu putem exclude nici lipsa de interes a femeilor care erau orientate mai mult spre familie și obiective personale legate de traiul zilnic, afectat în mod evident de perioada de tranziție. Din tabelul alăturat (Tabelul 2) se observă o dinamizare a reprezentării politice a femeilor începând cu anul 2000, când de la procente de 3-4% se ajunge la 10%. Creșterea este explicabilă dacă avem în vedere că femeile deveniseră mult mai implicate în viața socială și politică într-o societate deja cu alte priorități, printre care viitoarea aderare la Uniunea Europeană și îndeplinirea cerințelor acquis-ului comunitar.

Tabel 2. Reprezentarea femeilor în Parlamentul României în procentaje

Legislatură (perioadă)	Numărul de mandate deținute de femei în Parlamentul României în procentaje
1990-1992	4,9%
1992-1996	3,7%
1996-2000	4,7%
2000-2004	10,8%
2004-2008	10,2%
2008-2012	9,8%
2012-2016	11,40%
2016-2020	19,35%
2020-2024	18,24%

Sursă: prelucrare autor

Alegerile parlamentare din anul 2000 au adus o triplare a numărului de femei din cele două camere ale parlamentului și o creștere a reprezentării în guvern de la 3,5% la 18% (Ghebrea, Tătărâm, Crețoiu 2004: p. 11), mult prea puțin însă față de media reprezentării de la nivelul Uniunii Europene. Prelucrarea datelor din tabelul alăturat s-a realizat pentru momentul în care au fost preluate mandatele, știindu-se faptul că oricând structura reprezentativității poate suporta modificări datorită mobilității senatorilor și deputaților și înlocuirea unui parlamentar femeie cu un parlamentar bărbat sau invers. Analizând studiul Oanei Băluța din anul 2014, precum și site-urile specifice tematicii (AEP), observăm că în anul 1990 în Senatul României era o singură femeie cu portofoliu (și 118 bărbați). Practic, subreprezentarea politică a femeilor la acest nivel era atât de mică încât nici nu se putea considera că vocea unei singure femei poate fi auzită în vreun fel (procentual: 99,2% bărbați si 0,8% femei). Din păcate, nici legislaturile următoare nu au stat mai bine din acest punct de vedere (3 în 1992 și două în 1996), reprezentarea în Camera Deputaților fiind și ea destul de mică – 1990 – 22 de femei, 1992 – 13 și 1996 – 25 (Băluță 2014: p. 3), spațiul politic românesc postcomunist fiind practic „o definiție la masculin" (Băluță 2012: p. 95) .

Din analiza Tabelului 2 observăm oscilația mare a reprezentării femeilor în Parlamentul României de la 4,9% în 1990 și 3,7% în 1992, unde deficitul este mai mult decât evident, la 19,35% în 2016 și 18,24% în 2020, când se remarcă o oarecare îmbunătățire, însă nu suficientă. Evidenta creștere de reprezentare din ultimele legislaturi se bazează și pe bunele practici pe care Uniunea Europeană le-a adoptat în acest sens.

Pentru alegerile din anul 2012 au fost atribuite 452 de colegii uninominale și și-au depus candidatura 2.473 de competitori, dintre aceștia 2.124 (85,89%) fiind bărbați și 349 (14,11%) fiind femei[1] (pentru Camera Deputaților – 85,21% bărbați și 14,79% femei; pentru Senat – 87,20% bărbați și 12,80% femei). Încă de la depunerea candidaturilor se observă

[1] 2.442 de candidați electorali au fost din partea formațiunilor politice, 13 independenți (11 bărbați, două femei) și 18 din partea minorităților naționale (17 bărbați, o femeie).

discrepanța mare între femei și bărbați și în mod evident reprezentativitatea pe fotolii parlamentare este în defavoarea femeilor, așa cum se observă în Graficul 1. În urma validării alegerilor (după redistribuire), au fost atribuite 588 de mandate[2], dintre care 412 la Camera Deputaților cu 359 bărbați, 53 femei și 176 la Senat cu 162 bărbați și 14 femei (Guvernul României. Reprezentarea femeilor și bărbaților în alegerile parlamentare din 2012. Situația candidaturilor și a mandatelor atribuite în urma validării alegerilor; Bărbieru 2013: pp. 39-44; Bărbieru 2014a: 190-200).

Grafic 1. Reprezentarea femeilor la alegerile din anul 2012 în Parlamentul României (Camera Deputaților și Senat)

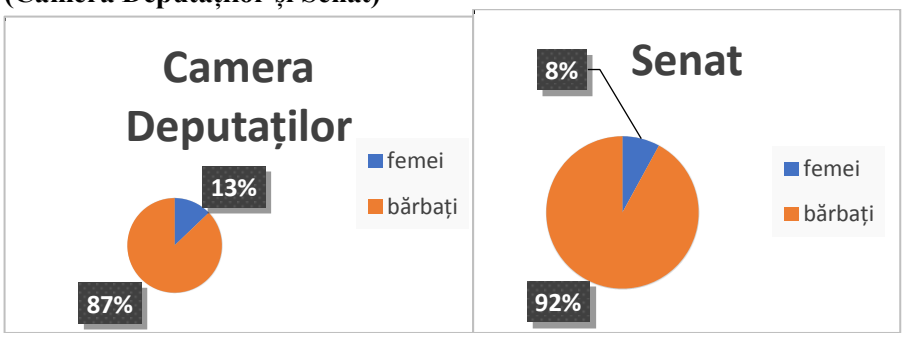

Sursă: prelucrare autor

Reprezentarea femeilor în Parlament pentru anul 2012 se păstrează în marjele procentuale specifice rundelor de alegeri de după anul 2000 (a se vedea Tabelul 2), decalajul între bărbați și femei fiind în continuare foarte mare, însă nu la fel de mare ca în primii 10 ani postdecembriști. În ceea ce privește reprezentarea pentru Parlamentul European, procentajele sunt mai bune (Bărbieru 2014b: 135-138), însă putem considera că bunele practici europene în egalitatea de gen au influența în desemnarea candidaților pe locuri eligibile.

Pentru alegerile ulterioare s-a putut observa o schimbare de orientare și de implicare „la nivelul politicilor în sensul în care dacă obiectivul este acela de a crește ponderea femeilor în Parlament, o cale de acțiune care nu implică schimbări ale cadrului legal (cote de gen) este acțiunea la nivelul partidelor în direcția creșterii numărului de femei nominalizate la alegerile locale și plasarea lor pe liste pe locuri unde să aibă șanse să obțină mandat. Partidele politice au un rol esențial în subreprezentarea femeilor sau suprareprezentarea bărbaților. Atunci când aleșii locali sunt bază de recrutare pentru alegerile parlamentare și când primarii constituie un filtru, bărbații au mai multe șanse decât femeile să fie nominalizați și așezați pe locuri sigure pe liste. Tipul acesta de intervenție cere deschidere la nivelul partidelor, înțelegere a echilibrului de gen și a legitimității unor legi decise de femei și de bărbați. Desigur că această cale nu exclude acțiunile în direcția introducerii unor cote de gen" (Băluță 2017: p. 20).

Pentru următoarele două legislaturi, 2016-2020 și 2020-2024, sunt sesizate unele îmbunătățiri în gradul de reprezentativitate, însă sub media europeană. Cele mai multe femei au ajuns în Parlamentul României în 2016, când s-a înregistrat o pondere a reprezentativității de aproape 20%, însă în 2020 nu a crescut, așa cum ne-am fi așteptat, ci a scăzut la 18,24%. În 2016 a fost inițiat și un proiect de lege care propunea instituirea cotelor de gen, propunere care modifica și completa parte din legislația electorală aflată în vigoare. Intenția era de a se introduce o cotă de gen minimă de 30% atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Din păcate, propunerea legislativă a fost votată de Camera Deputaților în 2016, dar nu și de Senat, unde a fost respinsă în 2018. Această respingere considerăm că nu trebuie să ne surprindă, având în vedere că reprezentativitatea în această cameră a fost colosal dominată de bărbați, așa cum deja s-a arătat în studiu. Totuși, în 2018 a fost adoptată modificarea legii de finanțare a

[2] Numărul membrilor în Parlamentul României, în urma alegerilor de la 9 decembrie, a crescut la 588 de parlamentari și a devenit supradimensionat.

partidelor politice prin legea nr. 34/17 ianuarie 2018, prin care se modifica art. 18, al. 2 astfel: „Suma alocată anual partidelor politice de la bugetul de stat este de cel puțin 0,01% și de cel mult 0,04% din produsul intern brut. Pentru partidele politice care promovează femei pe listele electorale, pe locuri eligibile, suma alocată de la bugetul de stat va fi majorată dublu proporțional cu numărul mandatelor obținute în alegeri de candidații femei" (Legea nr. 34 din 17 ianuarie 2018 pentru modificarea art. 18 alin. (2) din Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, publicată în Monitorul Oficial nr. 55 din 18 ianuarie 2018). Cu toate acestea, numărul candidaților femei este în continuare mic, iar din rapoartele de monitorizare reiese că în continuare există partide care depun listele de reprezentanți fără nici o femeie. Legislația electorală nu este specifică pentru sancțiuni în acest sens, de genul anulării listelor, iar „birourile electorale care aprobă candidaturile au practici diferite" (Gabor 2021: p. 8).

În loc de concluzii. La nivelul UE se dezvoltă modele de bune practici privind reprezentarea mai echitabilă a femeilor în politicile naționale. Sistemul de cote obligatorii poate fi ori impus prin legislație, ori adoptat în mod voluntar de partide, prin statutele lor. Reținem că în statele Uniunii Europene unde cota de gen a fost introdusă s-a înregistrat o dublare a femeilor parlamentare între 2014-2019. În acest moment, un număr de zece țări europene folosesc acest sistem al cotelor de reprezentare – Belgia, Irlanda, Grecia, Spania, Franța, Croația, Irlanda, Italia, Polonia, Portugalia, Spania și Luxemburg (ultima care a adoptat acest sistem), care a stabilit un procent de 40% de femei pentru listele electorale legislative (Gabor 2021: pp. 9-10).

Pentru alegerile din 2024, care pentru România înseamnă un tur de forță colosal, având în vedere că este anul care suprapune toate cele patru tipuri de alegeri, Comisia Europeană și-a asumat o reprezentară paritară pentru Parlamentul European, ținta este 50%-50%. Destul de greu de realizat având în vedere că statele membre nu pot fi obligate pentru o astfel de țintă, însă cu siguranță CE va folosi toate pârghiile pentru a determina partidele să aplice cotele voluntare, iar obiectivul să nu fie compromis (Gabor 2021: 10).

Deși prezența femeilor în spațiul politic autohton a fost un subiect respins o lungă perioadă de timp, reprezentarea politică, deși încă nu este ferită de discuții, este în prezent mult mai bună față de perioada de început a democrației românești. Dincolo de polemici, discuții, indiferență sau opoziție, necesitatea implicării femeilor în politică nu poate fi ignorată, iar reprezentativitatea trebuie să se manifeste ca principiu de bază pe care se dezvoltă o democrație autentică. Avem convingerea că în perioada următoare România va urma recomandările forurilor decizionale de la nivelul spațiului comunitar și va adopta bunele practici în egalitatea de gen pe care Uniunea Europeană le promovează în ultimii ani.

Bibliografie:

Banța, I.C. (2019). Some considerations regarding the concept of myth (definitions, classifications). In *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor"*, XX, 135-144.

Banța, I.C. (2021). "The magic of water" in enchantment. In *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor"*, XXII, 149-156.

Băluță, O. (2012). Femeile în spațiul politic din România postcomunistă; De la „jocul" politic la construcția socială. In *Annals of the University of Bucharest / Political science series*, 14(2), 87-95.

Băluță, O. (2014). Cu mai multă reflexivitate despre reprezentarea politică. *Expert electoral*, 1, 3-7.

Băluță, O. (2017). Alegerile locale și reprezentarea politică parlamentară. Trambulină pentru bărbați, obstacol pentru femei? In *Sfera Politicii*, 3-4(193-194), 12-21.

Bărbieru, M. (2013). Alegerile parlamentare din decembrie 2012. Studiu de caz: județul Dolj. In *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”*, XIV, 39-44.

Bărbieru, M. (2014a). The electoral policy in 2012: the local and parliamentary elections from Dolj County (Romania). In *Revista de Ştiinţe Politice. Revue des Sciences Politiques*, 42, 190-200.

Bărbieru, M. (2014b). A Critical Assessment of Political Party Performance in the Elections for European Parliament members in Dolj County Romania on May 25, 2014. In *Revista de Ştiinţe Politice. Revue des Sciences Politiques*, 44, 134-147.

Bărbieru, M. (2015). Aspects Regarding the Political and Social Organization of Women in Romania in the Interwar Period. In Claudiu Marian Bunăiașu, Elena Rodica Opran, Dan Valeriu Voinea (eds.), *Creativity in Social Sciences*, Editura Sitech, Craiova, pp. 130-140.

Bărbieru, M. (2018). Alegerile locale din 2016 – cadru legislativ și rezultate. In *Arhivele Olteniei*, 32, 181-192.

Bordeianu, D. (2010). Evoluția constituțională a drepturilor electorale ale femeilor în România. *Sfera Politicii*, 149, 53-57.

Ceaușescu, A. (2020). Symbols and decorative motifs in the popular architecture from Oltenia. In *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”*, XXI, 51-61.

Egalitatea de gen în procesul decizional politic, disponibil la file:///C:/Users/40768/AppData/Local/Temp/2016.1523_mh0116064ron_pdfweb_20170511095723.pdf

European Commission. The Commissioners, disponibil la adresa web https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024_en

Gabor, A. (2021). Reprezentarea femeilor în politica românească, disponibil la adresa web https://www.freiheit.org/sites/default/files/2021-10/de-postat.pdf

Gender Equality Index, disponibil la adresa web https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/domain/power

Ghebrea, G., Tătărâm, M. & Creţoiu, I. (2004). *Enlargement, Gender and Governance: Analysis Female Visibility in Romania*, București: Meridiane.

Guvernul României. Reprezentarea femeilor și bărbaților în alegerile parlamentare din 2012. Situația candidaturilor și a mandatelor atribuite în urma validării alegerilor, disponibil la adresa web http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/ESFB-StudiiAnalizaRapoarte-2012/Reprezentarea_femeilor_si_a_barbatilor_in__alegerile_parlamentare_din_decembrie_2012.pdf

Lazăr, S. & Ceaușescu, A. (2021). Symbolism and functions of the fireplace in traditional societies. Case study: the Romanian space. In *Études balkaniques*, LVII/4, 625-643.

Legea nr. 34 din 17 ianuarie 2018 pentru modificarea art. 18 alin. (2) din Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, publicată în Monitorul Oficial nr. 55 din 18 ianuarie 2018.

Mihăilescu, Ş. (2002). *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929)*. Iaşi: Polirom.

Mihăilescu, Ş. (2006). *Din istoria feminismului românesc. Studiu și antologie de texte (1928- 1948)*. Iaşi: Polirom.

Otovescu-Frăsie, C. & Motoi, G. (2010). Egalitatea de şanse şi reprezentarea femeilor în politică la nivel global. In *Revista de Ştiinţe Politice. Revue des Sciences Politiques*, 26, 11-19.

Pogan, L. (2019). Gap and convergence in the gendered division of labour. *Analize – Journal of Gender and Feminist Studies*, 13, 7-22.

Porumbescu, A. (2019). Subsidiarity, regions and cohesion in the European Union. In *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”*, XX, 181-190.

Porumbescu, A. & Pogan, L.D. (2021). Gender equality in the European Union. From strategic engagement to achievements. In *Revista de Ştiinţe Politice. Revue des Sciences Politiques*, 72, 68-79.

Striving for a Union of Equality. The Gender Equality Strategy 2020-2025, disponibil la adresa web https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/gender_equality_strategy_factsheet_en.pdf

Uniunea Europeană. Drepturile femeilor: este egalitatea de gen o realitate în Europa?, disponibil la https://europa.eu/youth/get-involved/your-rights-and-inclusion/womens-rights-gender-equality-reality-europe_ro

HUMAN RESOURCES – ONE OF THE MOST IMPORTANT INVESTMENTS OF AN ORGANIZATION

Petruța Blaga, Prof., PhD
"George Emil Palade" University of Medicine, Pharmacy, Sciences and Technology of Târgu Mureș, Romania

Abstract

In the current conditions of the economy, a new management style is urgently needed, based on the value system characteristic of the market economy, which through its application and concept makes it possible to remodel and competitive operation of enterprises.

Orienting and focusing the managerial concept towards human resources is a possible and safe solution for increasing performance in all areas of activity, because of all the resources of an enterprise, the most important is human resources. The active involvement of people who know what, when and where to do, determines that an organization achieves its goals.

Key words: human resources, organizational culture, creativity, human resources management

În condițiile actuale ale economiei, este impetuos necesar un nou stil de management, fundamentat pe sistemul de valori caracteristic al economiei de piață, care prin modul de aplicare și prin concept sa facă posibilă remodelarea și funcționarea competitivă a întreprinderilor (Pastor, 2010).

Orientarea și focalizarea concepției manageriale spre resursa umană reprezintă o soluție posibilă și sigură de creștere a performanțelor, în toate domeniile de activitate, deoarece dintre toate resursele unei întreprinderi, cea mai importantă este resursa umană. Implicarea activă a oamenilor care știu ce, când și unde trebuie făcut, determină ca o organizație să își atingă obiectivele.

Aspectele tehnice referitoare la: obținerea de noi piețe, realizarea unui profit cât mai mare, introducerea de noi tehnologii, restructurarea activităților nu sunt concepte deloc greșite, însă de multe ori se pierde din vedere aspectul „uman" al activității din organizație,

motiv pentru care activitatea departamentului de resurse umane, prin asigurarea organizațiilor cu angajați valoroși care să contribuie activ la realizarea obiectivelor, a devenit extrem de importantă.

Oamenii sunt singura resursă capabilă să producă și să reproducă toate celelalte resurse disponibile ale unei organizații (Pastor, 2010) și de aceea ei trebuie tratați ca o resursă primordială.

Noua cultură organizațională a întreprinderilor pune accent deosebit pe rolul resurselor umane in organizație, deoarece acestea: (Manolescu, 2003):

- reprezintă organizația, fiind una dintre cele mai importante investiții ale unei organizații, ale cărei rezultate devin tot mai evidente în timp;
- sunt unice ca potențial de creștere și dezvoltare și au capacitatea de a-și cunoaște și învinge propriile limite;
- constituie un potențial care trebuie înțeles, motivat sau antrenat în vederea implicării cât mai depline sau mai profunde la realizarea obiectivelor organizaționale;
- dispun de o inerție la schimbare, compensată însă de o mare adaptabilitate la situații diverse;
- sunt marcate de factorul timp necesar pentru schimbarea mentalităților, obiceiurilor, comportamentelor.

Dintre toate resursele unei organizații, resursele umane sintetizează și exprimă cel mai sugestiv specificitatea managementului organizațional (Cole, 1997). Eficacitatea utilizării celorlalte resurse ale unei organizații depinde în mare măsură de eficacitatea folosirii resurselor umane. Deciziile manageriale din domeniul resurselor umane sunt printre cele mai dificile deoarece acestea interconectează factorii individuali, organizaționali și situaționali care influențează și se regăsesc în deciziile respective.

Din perspectiva orientării spre dezvoltare personală și profesională, resursele umane au capacitatea de autoperfecționare și de valorificare a experienței dobândite, de dezvoltare a abilităților personale manifestând un interes crescut la a participa la orice formă de instruire (Blaga P., Tripon A, 2015).

Evaluarea performanțelor profesionale individuale este o activitate importantă a funcției de dezvoltare a resurselor umane fiind principala sursă de informații pe baza cărora se stabilesc în politicile de motivare, de pregătire și dezvoltare profesională și de îmbunătățire a muncii prin intervenții în alte activități ale acestui domeniu, cum ar fi planificarea personalului, managementul posturilor, recrutarea, selectarea și promovarea, comunicarea etc. (Dodu, Raboca & Tripon, 2015).

Managementul performanței reprezintă suma intervențiilor strategice care influențează pe termen lung activitatea organizației, ducând la îmbunătățirea rezultatelor economice. Managementul performanței este un proces transformator, fiind necesare intervenții manageriale, schimbări pentru a putea obține rezultate mai bune. Managementul performanței nu este un demers orientat spre trecut, spre analiză, ci unul îndreptat spre viitor, spre dezvoltare (Neacșu, 2009).

Bill Ford, un profesor la Universitatea din New South Wales, Australia afirma: „O întreprindere care învață, este una în care indivizii, echipele și chiar compania în sine învață continuu și împărtășesc celor din jur metode de dezvoltare, utilizare de cunoștințe și abilitați pentru a cultiva îmbunătățirea continuă și a crea un avantaj dinamic competitiv. Asemenea întreprinderi creează medii de lucru cooperante prin care părțile interesate din afacere, fie că sunt acționari, manageri sau angajați, își împart responsabilități pentru atingerea scopurilor comune."

În cartea sa „Gemba Kaizen", Masaaki Imai (2013) referindu-se la procesul de învățare afirmă că: "Experiențele de învățare din *gemba* (locul unde se realizează produsul, hala de producție) trebuie să se bazeze pe o apreciere a valorilor fundamentale ale omului cum ar fi: respectul pentru umanitate, angajament, determinare, economie (utilizarea rațională a resurselor), curățenia si ordinea. Aici învățarea trebuie să fie sinonimă cu acțiunea. Decât a acorda o atenție prea mare teoriei, mai degrabă ar trebui să li se ofere angajaților din gemba ocazii de învățare prin practică, implicare fizică, utilizarea mâinii si a minții."

Creativitatea unui manager, oricât de bun ar fi in ceea ce face, nu poate întrece creativitatea unei întregi întreprinderi. Transmiterea dorinței de a participa activ, cu idei creative la îmbunătățirea activității către personalul din subordine face ca sinergia colectivității, a grupului să lucreze pentru obținerea unor rezultate mai bune. Creativitatea managerială stimulează munca de creație în toate articulațiile societății concretizându-se în cât mai multe idei și soluții noi și valorificarea acestora prin invenții și inovații aplicate (Tripon A., Blaga P. 2017).

Creativitatea prin metodele ei, găsește mereu răspunsuri adecvate la probleme care, la prima vedere, par fără soluție. Metodele de creativitate aplicate în management, direcționează în sinergie energiile intelectuale spre găsirea celor mai potrivite căi de înaintare economică performantă. R.E. Dutton (1972) în articolul „Creative use of creative people" a formulat câteva principii de conduită a unui spirit creativ:

- recurgerea la fantezie și folosirea liberă a imaginației; percepția aprofundată a fenomenelor și evenimentelor vieții cotidiene, uneori, fără nici o legătură cu preocupările profesionale;
- căutarea ideilor, soluțiilor și formularea acestora în cât mai multe și originale variante corelate cu realitatea;
- acțiune continuă în folosirea schimbării, adaptarea la schimbare fiind modul de viață al individului creativ;
- dorința de comunicare și de libertate de acțiune nelimitate.

Ținând seama de aceste percepții, managerii au menirea de a veghea ca în nici o împrejurare să nu fie respinse ideile și soluțiile originale provenite de la salariați, de la consumatori, furnizori, etc., cu spirit creativ, fără o temeinică analiză a contextului în care apar și se pot valorifica.

În ceea ce privește creativitatea de grup, aceasta se bazează pe cu totul alte reguli, specifice structurii și activității grupurilor. Pentru majoritatea metodelor de creativitate, ce stimulează producția de idei pe baze intuitive, sunt prevăzute următoarele patru principii fundamentale de conduită creativă:

- schimbul fertil de idei potrivit căruia orice idee a unui membru al grupului este preluată și dezvoltată de ceilalți;
- căutarea în voie a soluțiilor – lăsarea fiecărui participant în voia gândurilor;
- amânarea judecății ideilor, pentru a nu ”frâna“ (inhiba) imaginația și producția de idei;
- cantitate mare de idei, soluții.

Toate metodele de creativitate participativă se bazează pe activitatea unor echipe creative. Funcționarea grupurilor creative, indiferent de mărimea lor, se bazează pe legături informaționale libere, pe comunicarea nelimitată între lider și membrii componenți. Se observă că fiecare persoană este legată pe cale informațională de toate celelalte.

Rolul liderului unui grup este de a respecta cele patru principii fundamentale ale creativității participative, stimulând, fără discriminare, fiecare participant să producă cât mai multe idei. Rolul său mai constă în dirijarea ședinței sau ședințelor succesive de creativitate spre parcurgerea și respectarea a trei faze de desfășurare:

1. Faza logică se distinge prin formularea, delimitarea și înțelegerea problemei, la culegerea informațiilor și căutarea unei căi de rezolvare.
2. Faza intuitivă presupune detașarea grupului de problemă, formularea ideilor, soluțiilor originale și clasificarea, căutarea și găsirea ”marii idei originale“.

3. Faza critică presupune verificarea rezultatelor, fază care, de regulă, se desfășoară fără participarea întregului grup creativ, în perioadele de analiză a ideii, soluției și de adoptare a deciziei manageriale.

Potențialul de creație a resursei umane poate fi amplificat mereu, pe cel puțin două căi: prin educație permanentă, învățare și cumul de experiență și prin utilizarea deliberată a creativității individuale, a metodelor participative de creativitate (creativitate de grup conştient dirijată).

De asemenea, în procesul de comunicare cu grupul, potrivit lui Cribbin (1986), un leader trebuie să fie conştient că:

- oamenii au învățat să gândească, nu sunt doar executanți pasivi și docili;
- oamenii nu mai sunt slabi, ci doresc să câștige;
- oamenii au dorința legitimată psihologic de a accede la o mai bună calitate a vieții profesionale;
- oamenii se așteaptă să fie ascultați, au idei, opinii și nu se îndoiesc că vor fi împărtășite;
- oamenii sunt mai scumpi ca niciodată, mâna de lucru nu mai trebuie să fie neapărat ieftină, ci eficace și productivă;
- oamenii au un mare potențial, cei care conduc trebuie să elibereze și să canalizeze talentul neutilizat al celor pe care îi conduc;
- explozia cunoașterii, potențialul de cunoaștere al fiecărui domeniu este în creştere.

Toate aceste aspecte legate de resursele umane ale unei organizații trebuie luate în calcul atunci când se dorește stabilirea unei strategii de personal. Stanciu (2003) afirma că strategia de personal înseamnă calea de urmat pentru a ajunge la o stare superioară. Întrebările de plecare în acest demers sunt următoarele:

- Unde ne aflăm? Care este nivelul competenței lucrătorilor și managerilor? Este actuala structură de personal eficientă și eficace? Este efectivul, calitativ și cantitativ, corespunzător sarcinilor asumate anterior analizei? Care parte a personalului are potențial de dezvoltare? Starea resurselor umane este sănătoasă? Comunicarea internă este favorabilă schimbării strategice? Este pregătit personalul pentru schimbare? Există metode valide de recrutare și selecție? Există sisteme transparente de motivare, remunerare și evaluare? Cât de sănătoasă este relația cu sindicatele? Care sunt reglementările și efectele privind mobilitatea personalului? Care sunt costurile sociale ale disponibilizării de personal? Ce prevederi legale există în materie de personal?
- Unde vrem să ajungem? Care este nivelul de competențe pe care trebuie să-l atingem? Ce structură de personal dorim sa avem? Care sunt dezideratele privind recrutarea,

selecția, formarea, motivarea, remunerarea, evaluarea și ieșirea din serviciu? Ce imagine a organizației dorim să construim? Ce se preconizează în domeniul legislației muncii? Care sunt normele pe care firmele românești, în cazul nostru, trebuie să le îndeplinească în domeniul resurselor umane în contextul aderării la Uniunea Europeană?

În concluzie, dezvoltarea managementului resurselor umane în cadrul unei organizații presupune cunoașterea și înțelegerea cât mai deplină a rolului și particularităților resurselor umane. Acestea reprezintă una dintre cele mai importante investiții ale unei organizații, ale cărei rezultate devin tot mai evidente în timp, reprezentând calea cea mai sigură de a garanta supraviețuirea unei organizații și de a asigura competitivitatea și viitorul acesteia.

BIBLIOGRAFIE

1. Blaga P., Tripon A. *Efficiency in practical training of human resources and entrepreneurship in the EIT Regional Innovation Scheme.* The Proceedings of the International Scientific Conference „Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity"– GIDNI 2015, Tîrgu-Mureş, Romania, vol. 2, 2015
2. Cole, G.A. *Managementul personalului.* Editura Codex, București, 1997
3. Cribbin, J.J. *Le leadership.* Editura DE L'HOMME, Montréal, 1986
4. Dodu, M., Raboca, H., Tripon, C. *Managementul resurselor umane. Suport de curs.* Programul Operațional „Dezvoltarea Capacității Administrative. Inovație în Administrație, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca, 2015
5. Dutton, R.E. *Creative use of creative people.* Personnel Journal, vol.51, no.11, 1972
6. Manolescu, A. Managementul Resurselor Umane. Editura Economică, București 2003
7. Masaaki, I. Gemba Kaizen. O abordare practică a strategiei de îmbunătățire continuă. Bucuresti, Kaizen Institute, 2013
8. Neacșu, V. *Managementul performanței.* Revista MarketWatch, nr. 116, 2009, http://www.marketwatch.ro/articol/4990/Managementul_performantei/
9. Pastor, I. *Resursele Umane - elemente strategice ale organizațiilor.* Revista Antreprenoriat Transilvan, nr.3, 2010, http://antreprenoriat.upm.ro/antreprenoriat-transilvan/resursele-umane-elemente-strategice-ale-organizatiilor~22.html
10. Stanciu, S., Ionescu, M., Leovaridis, C., Stănescu, D. *Managementul resurselor umane*. Editura Comunicare.ro, București, 2003

11. Tripon A., Blaga P. *Online network for the development of human capital creativity in the context of sustainable development.* Revista de „Management și Inginerie Economică”/ Review of Management and Economic Engineering, volumul 16 / nr.4 (66), Editura Todesco, Cluj-Napoca, 2017